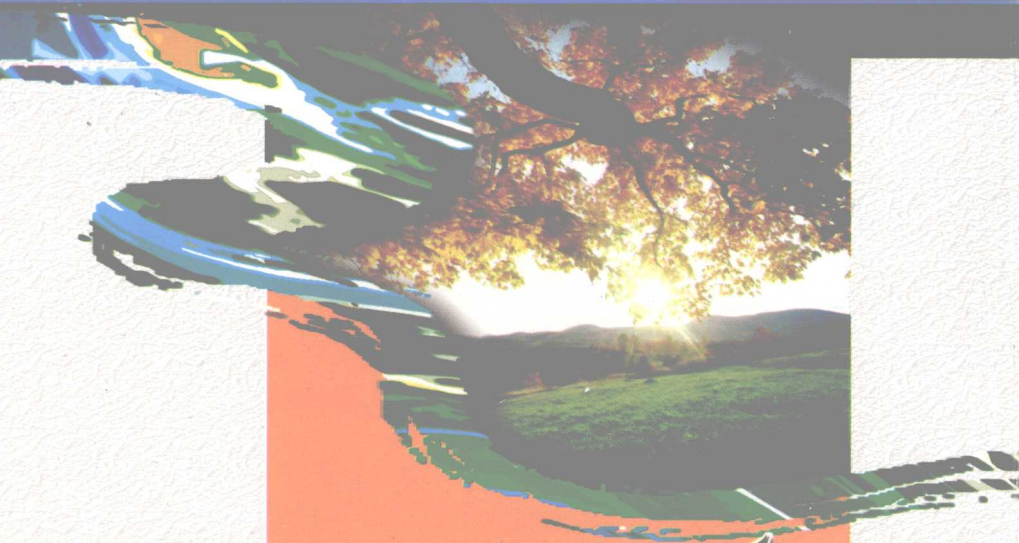
قاراماي ئەسەرلىرى — 1

قۇياش نۇرى

ئاستا

شىنجاڭ ياشلار-ئوسمۇلەر نەشرىياتى

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ
خەتتات: ئابلىكىمجان زۇنۇن جاۋلانى

قۇياش نۇرى ئاستىدا

ISBN 978-7-5371-5967-8

باھاسى: 20.00 يۈەن

责任编辑：艾尼瓦尔·艾山
责任校对：迪力亚尔·吐尔逊
封面设计：阿里甫·夏

油田精作—1

阳光下（维吾尔文）

（中篇小说集）

克拉玛依文联　编

新疆青少年出版社出版
（乌鲁木齐市胜利路二巷1号 邮编：830049）
新疆新华书店发行
新疆翼百丰印务有限公司印刷
850×1168毫米　32开 9.875印张
2008年7月第1版　2008年7月第1次印刷

ISBN978—7—5371—5967—8　定价：20.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

دەرۋ مېلودىيىسىنىڭ رەڭدار بەدىئىي سۈرىتى

(كىرىش سۆز ئورنىدا)

قاراماي — جۇمھۇرىيىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان ئۆزلەشتۈ-رۈلگەن تۇنجى چوڭ نېفىتلىك، شۇنداقلا نېفىت ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن جۇشقۇن ۋە ياش شەھەر. بۇ خاسىيەتلىك ماكاندا 50 نەچچە يىلدىن بېرى شەكىللەنگەن ئۆزگىچە كارخانا مەدەنىيىتى، تۇرمۇش مۇھىتى، تەرەققىيات مەنزىرىسى، بولۇپمۇ جۇشقۇن ئېقىندەك مەۋج ئۇرۇپ تۇرىدىغان قاراماي روھى كىشىلەرنى ھەر زامان جاپاغا چىداپ ئالغا ئىلگىرىلەشكە ئۈندەپ، ئاپتونوم رايون-مىزنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتى ۋە كارخانا مەدەنىيىتىنى بېيە-تىش ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇپ كەلمەكتە. بۇ مېھرى ئىسسىق زېمىندا ياشاپ كەلگەن ئۇچ ئەۋلاد كىشىلەر پۈتمەس - تۈگىمەس غەيرەت - شىجائىتى بىلەن ئۆزاقتىن بۇيان قاقاسلىق ئىچىدە تۇرغان، چۆل باغرىدا ئالەمشۇمۇل مۆجىزىلەرنى ياراتتى. بۇنى قاراماينىڭ نەچچە ئەۋلاد رەھبەرلىك قاتلىمىنىڭ، قاراماي شەھەر، نېفىت ئىدارە، نېفىتلىك شىركىتى ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلار پارتكومىنىڭ قاتلاممۇ قاتلام توغرا رەھبەرلىكى، شە-ھەرلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ ياخشى يېتەكلىشى، توغرا سىياسەتلەرنى بەلگىلەپ يېقىندىن يول كۆرسىتىپ، ئىلھام - مەدەت بېرىشى ۋە كۆڭۈل بۆلۈشىدىن ھەرگىز ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. ئەنە شۇنداق بولغاچقا بۇگۈنكى قاراماي كۆكتىكى سا-ناقسىز يۇلتۇزلار بىلەن ھۆسن تالىشالايدىغان ئاجايىپ ئۇلۇغۋار ماكانغا ئايلاندى. ئۇزۇلمەي داۋاملاشقان شەرەپلىك ھەم جاپالىق كۈرەش قاراماي روھىنى تېخىمۇ جۇلالاندۇرۇپ، ئەبەدىي ئۆچ-

مەس گۈلخانغا، قىممىتى تەڭداشسىز گۆھەر ماكانغا ئايلاندۇر-
دى.

كۆپچىلىككە مەلۇمكى، نېفىت سانائەتنىڭ جېنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە تۈرمۇشمۇ ئىجادىيەتنىڭ جېنى ھەم مەنبەسى. ھەر-قانداق بىر ئەدەبىي ئەسەر ئىجاد قىلىنغاندا ئاپتورغا تەئەللۇق بولسىمۇ ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن خەلققە مەنسۇپ بولىدۇ. خۇددى ھاياتنىڭ قىممىتى ئىجادىيەتتە، خەلققە تەقدىم ئېتىشتە بولغاندەك بۇ يەردىكى ئاپتورلارنىڭ ئىجاد قىلغان ئەسەرلىرىمۇ قاراماينىڭ تەرەققىياتىغا قوشۇلغان تۆھپە، قاراماي كىشىلىرى-نىڭ روھىغا بېرىلگەن ئىلھام بولۇپ كەلدى. ئەنە شۇنداق ئوت يۈرەك ئىجادىيەتچىلەردىن مەرھۇم شائىر زەينىدىن سالىيوپ، توختى سېلىم، نىياز نۇرۇللا، ئا. ئالماسلارنى ھەمدە ھازىرقى پېشقەدەملەردىن نەيىم يۈسۈپ، توختى قاسىم خۇشال، ئۆمەرجان كېرىم، ئا. قاسىم، ئابدۇرېشىت قادىرى، سىراجدىن سېيىتنى-ياز قاتارلىقلارنى ۋە كېيىنكىلەردىن ئابدۇۋايىت ئوسمان، مۇ-ھەممەد مەمتىلى، مۇھەممەد سابىت، غالىب توختى، ئابدۇرېھىم ئابدۇللالارنى كۆرسىتىش بىلەن بىللە بۈگۈنكى كۈندە تېخىمۇ زور شىجائەت بىلەن ئىجاد قىلىپ قاراماينىڭ رومانچىلىق، نەسرچە-لىك، شېئىر - داستانچىلىق، ئوبزورچىلىق ھەم ئەدەبىي تەرجە-مىچىلىك ساھەسىدە سەمەرىلىك خىزمەت قىلىۋاتقان ئاپتورلار-دىن ئارسلان تالىپ، ئوسمان قاۋۇل، ئىبراھىم نىياز، ئايىپەك ئۆمەر ئۇيغۇرىدەك ئونلىغان ئاپتورلارنى، ئايال ئاپتورلاردىن گۈ-زەلنۇر مۇتەللىپ، ئارزۇگۈل ئابدۇرېھىم قاتارلىقلارنى ساناپ ئۆتۈش مۇمكىن. ئۇلارنىڭ ئەجرى بىلەن ۋۇجۇدقا چىقىپ خەلققە تەقدىم قىلىنغان «تۆھپە» (كىنو سىنارىيىسى — نىياز نۇرۇللا، ئا. ئالماس تەرجىمىسى)، «نېفىت چېچەكلىرى» قاتارلىق تۆت پارچە كوللېكتىپ شېئىرلار توپلىمى، «ئالتۇن بۇلاقلار» (كول-لېكتىپ ئەسرلەر توپلىمى)، «ئېگىزگە ئاققان سۇ» (كوللېك-

تىپ پوۋېستلار توپلىمى) ، «ئىز دىيار لىرىكىلىرى» (كوللېك-
تىپ شېئىرلار توپلىمى) ، «چۆلدىكى تۇنجى چىراغ» (كوللېك-
تىپ ھېكايىلەر توپلىمى) ۋە كېيىنكى چاغلاردا ئاپتورلىرىمىز
مۇستەقىل نەشر قىلدۇرغان كىتابلاردىن «ۋىجدان بۇيرۇقى»
(نەيىم يۈسۈپ) ، «ئۇيقۇسىز چۈش» ، «ھالاكەتلىك ئۇچ بۇر-
جەك» ، «كرۇران ھەققىدە يېڭى رىۋايەت» ، «خىزىرغا يولۇققان
ئاتا» ، «ياۋا كۆز» ، «كەچ كۈزدىكى شۇبرغان» (ئارسلان تا-
لىپ) ، «كاككۇك ھەققىدە رىۋايەت» ، «ئەپيۇنگۈل» ، «ئۇ مېنى
قۇياشىم، دېدى» (ئوسمان قاۋۇل) ، «نېفىتلىك ئوغلى» (ئا.
ئالماس) ، «سەپەردىكى سۈرەتلەر» (ئابدۇرېشىت قادىرى) ،
«كېچە قىيانى» (تۇرسۇن مۇسا) ، «قۇم ئۈپۈقلىرى» (ئىبرا-
ھىم نىياز) ، «ئىزلىرىم» (ئەركىن مۇھەممەد كامالى) ، «يې-
تىم قىز» (ئەمەت جاپپار) ، «ئۇچار تەخسىدىكى مۇقام ئاۋازى»
(ئايبېك ئۆمەر ئۇيغۇرى) ، «ئاتەش نەپەسلەر» (مۇختار قادىر
ھونزادە) ، «جۇڭغاردىكى مەرۋايىت» (توختى قاسىم خۇ-
شال) ، «چۆلدىكى مەرۋايىت» (سادىر قادىر) شۇنىڭ بىلەن بىر
ۋاقىتتا يەنە «شىنجاڭ نېفىتلىكىنىڭ 40 يىلى» ، «شىنجاڭ
نېفىتلىكىنىڭ 50 يىلى» قاتارلىق بىر تۈركۈم كىتابلارنى كۆر-
سىتىپ ئۆتۈشكە بولىدۇ. بۇ نۇقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا قاراماي
ئاپتورلىرىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى نېفىتچىلارنىڭ ئورتاق ئىجا-
دىيىتى بولۇپ، ئۇنىڭدا نېفىتچىلارنىڭ جاراڭلىق ناخشا ساداسى
ھەم يۈرەك كۈيلىرى ئەكس ئېتىپ تۇرىدۇ. بۇ نېفىتچىلارنىڭ
گۈزەللىكىنى سۆيۈش، ھېس قىلىش ھەم ئىجاد قىلىش سەزگۈر-
لۇكىنى ئويغىتىپ، ئۇنى ئۆزگىچە خاسلىققا ۋە بەدىئىي پۇراققا
ئىگە قىلغان.

قاراماي شەھىرى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىق تويىغا ئاتاپ
تۇزۇلگەن «قۇياش نۇرى ئاستىدا» ، «بۇمۇ مۇھەببەت» ، «سۆيگۈ
نىدالىرى» ، «گۈلۈم ئۈچۈن ياشايمەن» ناملىق تۆت كىتابنىڭ

ئۆز ئىچىگە ئالغانلىرى ئەنە شۇنداق جۇشقۇن هايات قوينىدا ئىگىلىك تىكلەۋاتقان قارامايلىقلار هاياتىي پائالىيەتلىرىنىڭ رەڭدار كارتىنىسى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ يالقۇنلۇق يۈرەك سادالىرى. بۇ كىتابلار قاراماي شەھىرى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىق هارپىسىدا، قاراماي شەھەرلىك پارتكومىنىڭ غەمخورلۇقى، يولىورۇق بېرىشى هەم يېتەرلىك ئىقتىسادىي مەبلەغ ئاجرىتىپ، كۆرسەتمە بېرىشى ئارقىسىدا، قاراماي ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ ئەجر سىڭدۈرۈپ تەشكىللەپ، ئۇيۇشتۇرۇشى ئاساسىدا يېرىم يىل جاپالىق تىرىشىش ئارقىلىق تەييارلانغان بولۇپ، ئايرىم - ئايرىم هالدا پوۋېستلار، هېكايىلەر، نەسرە شېئىرلاردىن ئىبارەت ژانىرلار بويىچە توزۇلدى. ئۇنىڭدا نېفىتلىك تۇرمۇشى، نېفىتچىلارنىڭ جاپالىق كۆرەشلىرى تەسۋىرلىنىش ئارقىلىق، گۈزەل قاراماي مەدهىيىلەنگەن. رايونىمىزنىڭ هاياتىي كۆچكە تولغان مەپتۇنكار مەنزىللىرى، ئىناق، بايا‌شات تۇرمۇشى ئىپادىلەنگەن. دەۋر مېلودىيىسى ياڭرىتىلىپ، خەلقنىڭ ئۆز كۆچىگە تايىنىپ ئىگىلىك يارىتىش روهى، گۈزەللىككە، پاكلىققا، ساداقەتمەنلىككە بولغان ساپ تۇيغۇلىرى ئەكس ئەتكەن. كىشىلەر ئۇتتۇرىسىدىكى پاك سۆيگۈ، ۋاپادارلىق، يۇرت مۇهەببىتى، ئىلىمگە ئىنتىلىش، كەلگۈسى هەققىدىكى گۈزەل ئارزۇلار تەلقىن قىلىنغان. شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ ئەسەرلەردە شىنجاڭ نېفىت سانائىتى سېپىدە قان - تەر ئاققۇزغان كىشىلەرنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئەگرى - توقاي مۇساپىسى ئوخشاشمىغان بەدئىي شەكىللەر ئارقىلىق خېلى يۇكسەك دەرىجىدە يورۇتۇپ بېرىلگەن. بۇ ئەسەرلەردە قارامايدا روي بېرىۋاتقان يېڭىچە تۇرمۇش، نۇرلۇق سەھىپىلەر، ئۇنتۇلماس ئىشلار چىن هەم قاينىق هېسسىيات بىلەن ئۇيۇملۇك ئىپادىلەنگەن. توپلاملاردىكى ئەسەرلەردە قويۇق تۇرمۇش پۇرىقى، شۇنداقلا يۇكسەك بەدئىي جەلپكارلىق جۇلالاپ تۇرىدۇ.

ئىشىنىمىزكى، توپلامغا كىرگۈزۈلگەن ئەسەرلەر ئەنە شۇنداق بىرقەدەر كەڭ، ساغلام مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقى، پەلسەپە، ئىستېتىكا، ئىماگ ۋە كەلگۈسى ھەققىدىكى گۈزەل تەلقىنلەرگە تويۇنغانلىقى بىلەن قاراماينىڭ ئەدەبىيات - سەنئىتى ھەم مەدەنىيىتى جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقى بىلەن ئالاھىدە خاراكتېرلىنىدۇ. قاراماي شەھىرى قۇرۇلغانلىقىغا 50 يىل بولغان بۈگۈنكى كۈندە شىنجاڭ نېفىت سانائىتىنىڭ بۆشۈكى بولغان قاراماينىڭ بۇ سوۋغىسى ئۆزىنىڭ ئاجايىپ مول مەزمۇنغا ئىگە ئالاھىدىلىكى بىلەن كىشىلەرنى تېخىمۇ گۈزەل مەنزىللەرگە يېتەكلىگۈسى!

قاراماي شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى
2008 - يىل 4 - ئاي

مۇندەرىجە

ئېرىمنىڭ يەنە بىر يۈزى ..... دىلنۇر ياسىن (1)

قۇياش نۇرى ئاستىدا ..... ئوسمان قاۋۇل (51)

پۇشايمان يېشى ..... ئەلىجان ئوبۇل خەنجەر (110)

ئاچا يول..... ئابدۇرېھىم ئابدۇللا (235)

ئېرىمنىڭ يەنە بىر يۈزى

دىلنۇر ياسىن

بۈگۈن يەنە قار ياغدى. پۈتۈن كائىنات ئاپئاق لىباسقا پۈرۈكىنىپ، ئاجايىپ چىرايلىق بولۇپ كەتكەندى. ئوقۇش مەۋسۇمىنىڭ ئاخىرىدىكى خىزمەتنىڭ ئالدىراشچىلىقىدىنمۇ ياكى قەلبىمنى ئازابلىق تەشۋىشلەر چىرمىۋالغانلىقىدىنمۇ، تەبىئەتنىڭ بۇ گۈزەللىكى مېنى ئۆزىگە تارتالمايتتى.

قوڭغۇراق چېلىنىش بىلەن كىتاب ـ دەپتەرلىرىمنى قولتۇقلاپ سىنىپتىن چىقتىم، ئوقۇغۇچىلارنىڭ قىيا ـ چىيالىرى قۇلىقىمغا كىرمەيتتى. ئىشخانىغا كىرىشىمگە ئوقۇتقۇچىلار «پاراقلىقىدە» كۈلۈشۈپ كەتتى. مەن چۆچۈپ ئۇلارغا قارىدىم. ئۇلار يەنە كۈلۈشۈپ كەتتى. مەن ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم.

— رۇقىيە، قانداق خىياللار قايناملىدا ئۇزۇۋاتاتتىڭىز؟ ئەجەب چۆچۈپ كەتتىڭىزغۇ؟!

— ئەجەب ... بولمايچۇ؟ بۇنداق ۋاقىتتا ئادەمنىڭ قىلىدىغان خىيالى كۆپ بولىدۇ.

— ھەي، سىلەر ئۆز ۋاقتىدا قىلغان خىيالنى قىلغاندۇ. بۇنىمۇ سۇرۇشتۇرۇش كېتەمدۇ؟!

كۈلكە ـ چاقچاقلار ئۇزۇنغىچە توختىمىدى. بىز ئاساسەن تەڭتۇش بولغاچقا، خېلى ـ خېلى چاقچاقلارنى قىلىشىساقمۇ قىزىرىشىپ قالمايتتۇق. ئۇلار خىزمەت بىسىمىدا چارچىغان نېرۋىلىرىنى مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن تىنچلاندۇراتتى. دەرسكە كىرىش قوڭغۇرىقى چېلىنىش بىلەن، دەرسى بار ئوقۇتقۇچىلار ئالدىراپ

سىنىپقا مېڭىشتى. خوددى قاياقاتقان قازانغا سۇ قويغاندەك ئىشخانا ئىچى جىمىپلا كەتتى. دوستۇم زۆھرە بىلەن ئىككىمىزلا قالغانىدۇق. زۆھرە ئالىي مەكتەپتىكى مەكتەپدىشىم بولۇپ، مەندىن ئىككى يىل بۇرۇن مەكتەپ پۈتتۈرگەن. ئوقۇۋاتقان چاغ-لاردا يۈرتداشلار چېيى ياكى بەزى پائالىيەتلەردە پات - پات ئۇچرىشىپ تۇرغان بولساق، خىزمەتكە چىققان ئون يىلدىن بۇيان ئارىلىشىپ يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالغانىدۇق. مەكتەپتىكى رومانتىك مۇھەببەت كەچۈرمىشلىرىمدىن ئۇنىڭ خەۋىرى بار ئە-دى. ئۇ ناھايىتى گەپتان، خۇش چاقچاق، چىقىشقاق ئىدى. مېنىڭ ئېغىر - بېسىق مىجەزىم ئۇنىڭغا بەك ياقاتتى. جىم بولۇپ قالسام، «ئۆزۈڭ گەپنى ئاز قىلغىنىڭ بىلەن كۆزۈڭ ھەممىنى سۆزلەپ بېرىدۇ» دەيتتى. ھەقىقەتەن خۇشاللىقىم، قايغۇ - ھەسرىتىم ئۇنىڭ نەزىرىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. خۇشاللىقىمنى كۆرسە: «ۋۇجۇد - ۋۇجۇدلاردىن تاراۋاتقان، تو-مۇرلاردا دولقۇنلىنىۋاتقان بەختىيار تۇيغۇلارنى سېزىۋا-تمىسا؟!» دېسە، پەرىشان كۆنلەردە: «پۈتۈن يەر - جاھاننى تىترىتىپ، دۇنياغا پاتمىغان ھەسرەتلىك بىر چۇقانىنى ئاڭلىغان-دەك قىلىۋاتىمەن» دەپ، مېنى كۈلدۈرەتتى ھەم ئۆز نۆۋىتىدە يەنە خۇشاللىقىمغا خۇشاللىق، نىمجان قەلبىمگە مەدەت ۋە ئىلھام بېرەلەيتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن تەسەللى تاپاتتىم.

— ھەي ... يەر - جاھان ئاپئاق قارغا پۈركىنىپ، گۈزەل تۈسكە كىرگەن مۇشۇ مىنۇتلاردا ماۋۇ ئىشخانىمىزنىڭ تورۇسىدا بىر پارچە قارا بۇلۇت ئەگىپ قاپتىغۇ؟! — دېدى زۆھرە كۈلۈپ. مەن ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك تاپشۇرۇقلارنى تەكشۈرۈشكە تۇتۇندۇم.

— ھاي ... ھاي ... بولدى قىلايلى، ئۆزىمىزنى قەستەن ئەشقا زورلىمايلى، ئەتە زامان ئاخىرى بولمايدىغاندۇ - ھە؟! — ئىككىمىز تەڭلا كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

— بىرنەچچە كۈن بولدى، كەيپىياتىڭ ئانچە ياخشى ئەمەس. ئايرىم سۆزلەشكۈدەك پۇرسەتمۇ بولمىدى. زادى نېمە بولدى؟ — دېدى زۆھرە يېقىن كېلىپ ئولتۇرۇپ كۆيۈنگەن هالدا، — تاجىخان ئاچام ئاغرىپ قالمىغاندۇ ـ هە؟

— ياق.

— مىجەزىڭ يوقمۇ؟

— ياق. ئۇنداق ئەمەس.

— ئەمىسە، نېمە بولدى؟

— مەن ... مەن ...— پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى ئازابلاۋاتقان، چىدىغۇسىز بىر هەسرەت ۋولقانغا ئايلىنىپ پارتلاپ چىقىدىغاندەك تەلىرىم توختاۋسىز تىترەيتتى. ئۆزۈمنى تۇتالماي ئۇنىڭغا ئېسىلىپ يىغلىۋەتتىم. مېنى يىغلاپ ئىچىنى بوشىتىۋالسۇن دېگەن چېغى، ئۇ يۇگۈرۈپ بېرىپ ئىشخانا ئىشىكىنى يېپىپ قويۇپ كېلىپ بېشىمنى سىلاپ يېنىمدا «جىممىدە» ئولتۇرۇپ كەتتى.

— بولدى، يىغلىما. يان ئىشخانىدىكىلەر ئاڭلاپ قالمىسۇن، — ئۇ ياشلىرىمنى سۈرتۈپ، بىر پىيالە چايىنى ئالدىمغا قويدى، — ئىشتىن قايتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قاپتۇ. بىزنىڭ ئۆيگە بېرىپ پاراڭلىشايلى.

ئىككىمىز مەكتەپتىن چىققاندا يەر ـ جاهان گۈگۈم قاراڭغۇلۇقىغا چۆمگەن بولۇپ، ئاپئاق قار سالغان پاياندار چىراغ نۇرىدا كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇراتتى. يىغلىۋالغاچقىمۇ ياكى ساپ هاۋانىڭ هۆزۈرىدىنمۇ ئۆزۈمنى ئازراق يېنىكلەپ قالغاندەك سەزدىم.

مەن تولىمۇ قېلىن قار ياغقان بىر سەھەردە تۇغۇلغانكەنمەن. كىچىكىمدە ئاپام مېنى ئويغىتالمىسا، «قار ياغدى» دەپ ئويغىتاتتى. مەن دېرىزىدىن پاختەكتەك ـ پاختەكتەك لەپىلدەپ يېغىۋاتقان ئاپئاق قارغا قاراپ ئۆزۈمنى باسالماي قالاتتىم ـ دە،

كىيىملىرىمنى چالا ـ بۇلا كىيىپ سىرتقا يۈگۈرەيتتىم. ئاپامنىڭ «قېلىنراق كىيىڭ، زۇكامداپ قالسىڭىز ئۆكۈل ئۇرىدىغان گەپ ...» دېگەن ئاگاھلاندۇرۇشلىرىمۇ قۇلىقىمغا كىرمەيتتى. كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىۋېلىپ كۆككە قاراپ ئۇزاققىچە تۇراتتىم. قار ئۇچقۇنلىرى كىرپىكلىرىمگە قونۇپ، يۈزۈمنى غىدىقلاپ ئويناياتتى، لەۋلىرىمدە ئېرىپ شەبنەم تامچىلىرى ھاسىل بولاتتى. يۈزۈم ئانارنىڭ قىزىرىپ، پۈت ـ قولۇم توڭلاپ ئۆيۈشۈپ، قار پومزەكلىرىنى تۇتالماس بولۇپ قالغاندا ئاندىن تەستە ئۆيگە قايتىپ كىرەتتىم. ئەگەر يۇمىلىغۇدەك قار ياغسىغۇ بولدى، مېنى ئۆيگە ئەكىرىپ كېتىش تەسكە چۈشەتتى ... توڭلاپ كەتكەن قوللىرىمنى پارغا قاقلاپ ئىسسىتالماي دادامنىڭ قوينىغا تىقىۋالاتتىم. «ھەي شەيتان، شۇنداقمۇ جاندىن قېينىغان بارمۇ؟» دەيتتى ئاپام بۇ ھالىمنى كۆرۈپ. بارماقلىرىم ئۇششۇگەن بولسا كېرەك، سەل ئىسسىغاندىن كېيىن پۈت ـ قولۇم قىچىشىپ ئارام بەرمەيتتى. شۇنداق قىچىشاتتىكى، تاتلاپ ھېچ ھالىم قالمايتتى.

ھېلىمۇ ئېسىمدە، بىر يىلى قىشتا يۈرتىمىزدا مەن يۇمىلىغۇدەك قار ياغمىدى. ياغمىدى دېسەم بولماس، يېغىشى ياغدى، ئەمما بوران كۆپ چىققاچقا قار يېغىپ بولغۇچە ئۇچۇرۇپ كېتىپ ماڭا يۇمىلىۋالغۇدەك پۈرسەت بەرمىدى. كۆتە ـ كۆتە، قاردا يۇمىلالماي ئىچىم بەك پۇشتى. دادام بۇ ھالىمنى كۆرۈپ بىر كۈنى ئىدارىنىڭ ماشىنىسىنى ئەكەپتۇ. دادام مېنى ماشىنىغا ئولتۇرغۇزۇپ شەھەر سىرتىدىكى بىر دۆڭلۈك قېشىغا بارغاندا ماشىنىنى توختاتتى. مەن ماشىنىدىن چۈشۈشۈمگە «قېنى قاردا يۇمىلىۋالمامسىز» دېدى ـ دە، شوپۇر بىلەن قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى. شۇ چاغدىلا دادامنىڭ مېنى بۇ جايغا ئەكېلىشتىكى مەقسىتىنى بىلدىم. چىققان بوران قارلارنى ئۇچۇرۇپ كېلىپ مۇشۇ دۆڭنىڭ كەينىگە دۆۋىلەپ قويغانىكەن. مەن دادام بىلەن بىللە

قاردا پۇخادىن چىققۇچە يۇمىلىۋالدىم.

زۆھرە ئۆيىنى يېڭى ئۆسلۈبتا تولىمۇ چىرايلىق ياساتقان بولۇپ، سەرەمجانلىرى كۆزنى قاماشتۇراتتى. بۇ ئۆيگە قاراپلا ئۇنىڭ ئۆي تۇتۇشىنى بىلىدىغان، ئىشقا ماھىر، چېچەن ـ پاكىز-لىقىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى.

— ئولتۇرە، رۇقىيە، ئىككىمىز بۇگۈن قانغۇچە مۇڭدىشى-ۋالايلى. ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن، ئۆمەرجان يەنە ئالدىنقى سەپكە خىز-مەتكە كەتتى. بىر يىلنىڭ يېرىمىدا ئۆيدە بولسا، يېرىمىدا سىرتتا. نېمە ئامال دەيسەن، ئوغلۇم ياشارنى ئاپام بەك يالغۇز قالدىم، بىرنەچچە كۈن يېنىمدا تۇرسۇن، دەپ ئەكىتىۋالدى. مانا كۆرۈپ تۇرۇپسەن، «يارىم كەتتى يىراقتا، سېلىپ ئوتقا ـ پىراقتا» دەپ ناخشا ئېيتىپ ئولتۇرۇپتىمەن، — ئۇ شەيتانلىق قىلىپ مېنى كۈلدۈرۈشكە ئۇرۇناتتى.

— قانداق قىلسام بولار سېنىڭ مۇشۇ قىلىقلىرىڭنى ...

— ئاداش، سەن شۇنداق دەيدىكەنسەن، لېكىن ئۆمەرجانىڭ شۇ قىلىقلىرىمنى كۆرگىسىمۇ كەلمەيدىغاندۇ ـ ھە؟ ئايلاپ ـ ئايلاپ مۇشۇ يالغۇز ئۆيگە تاشلاپ قويۇپ كېتىدۇ.

ئىككىمىز تەڭلا كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

ئۇ تاتلىق ـ تۇرۇملەرنى تىزىپ، قېنىق چاينى دەملەپ ئالدىمغا ئەكەلگەندىن كېيىن:

— سەن چاي ئىچكەچ ئولتۇرۇپ تۇر. مەن بىردەمدە تاماق قىلىمەن، — دەپ ئاشخانا ئۆيگە ماڭدى.

— تاماقنى بىللە ئېتەيلى، — دېدىم مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ.

— بولدى، بولدى. مېنىڭ چاققانلىقىمنى بىلىسەنغۇ-ھە؟! تاماق ھازىر تەييار بولىدۇ. بۇنى كۆرگەچ ئولتۇر، — ئۇ بىر ئالبومنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

ئالبومنى تىزىمغا قويۇپ ئۇزاقتىن - ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتتىم. ئۇنى ئاچقۇم يوق! ئالبوم ئۇستىدىكى قوللىرىم توختاۋسىز تىترەيتتى. «ياق، ئاچمايمەن، ئاچمايمەن!» يۈرەك قەپسىمنى مۇشتلاپ چىقىۋاتقان بۇ سادا قۇلاق تۇۋىمدە جاراڭلاپ، تىنچ قەلبىمدە دەھشەتلىك دولقۇن پەيدا قىلاتتى. «جۇرئەت، ھەي جۇرئەت! ئالبومنى ئاچساملا سەن ئەينى ۋاقىتتا مېنى ئالدىغان شۇ كۆزلىرىڭ بىلەن تىكىلىپ قاراپ تۇرارسەن، سەن ئون نەچچە يىللىق قايغۇ - ھەسرىتىمنىڭ، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان سۆيگۈلىرىمنىڭ جاۋابكارى سەن! ... بەلكىم، شۇ كۆزلىرىڭ بىلەن يەنە قانچىلىغان يۈرەكلەرنى زىبە قىلغانسەن - ھە؟! سېنى نېمە دەپ چاقىرسام بولار؟ ئائەھلىي! قارا يۈز! ئالدامچى! ...»

ئالىي مەكتەپنىڭ ئىككىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. بۇ يىل تۇنجى قار كېچىكىپ ياغقىنى بىلەن خېلى قېلىن ياغدى. مەن دوستۇم گۈلشەن بىلەن بىللە قارنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن ساۋاقدىشىمىز ئايشەمگۈلنىڭ ئۆيىگە باردۇق. ئۇنىڭ ئۆيى ئايرودروم ئەتراپىدىكى بىر يېزىدا بولۇپ، قىشلىق مەنزىرىسى بەكمۇ گۈزەل ئىدى. ئۆيدىن چىقىپ ئازراق ماڭساقلا كەڭرى كەتكەن ئايروپىلان ئۈچۈش مەيدانى كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولاتتى. قېلىن ياغقان قاردا بۇ مەيدان ئەسلىدىكىدىنمۇ ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى. بىز ئۈچ قىز قەن - قىنىمىزغا پېتىشماي بىر - بىرىمىزنى قوغلىشىپ، پومىلاقلىشىپ، قار پومزەكلىرى ئېتىشىپ قانغۇچە ئوينىۋالدۇق. ئۇنى ئاز دەپ بىر - بىرىمىزنىڭ چاپىنىنىڭ ئىچىگە قارلارنى تىقىۋېتەتتۇق، قاقاقلاپ كۈلۈشەتتۇق، ۋارقىرىشاتتۇق، ناخشا ئېيتاتتۇق ... ئاۋازىمىز كۆكتە ئەكس سادا پەيدا قىلاتتى. قەلبىمدە ئاجايىپ شېرىن تۇيغۇ — شېئىر ئىلھاملىرى دولقۇنلايتتى. ئۆزۈمنى قار ئۈستىگە تاشلىۋ

ـدىم ـ ده، ۋۇجۇدۇمدىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقان شېئىرىمنى ئاۋۇا-
زىمنى قويۇۋېتىپ دېكلاماتسىيە قىلدىم. قەلبىمدىن يېڭى ـ يېڭى
پىكىرلەر، ئۇرغۇلۇق مىسرالار تامچىلاپ تۇراتتى. ئاھ، تەبـ-
ئەت، سەن نەقەدەر گۈزەل ـ ھە!

يالقۇنلار مۇھەببەت قەلبىم قېتىدا،
تەبىئەت سەن كەبى تولۇپ سېھىرگە.
سۆيمەكتە ئايئاق قار تىمتاسلا كېلىپ،
قانماق بولۇپ سۆيگۈمنىڭ ئوتلۇق مېھرىگە.

كەل سۆيگىن، سۆيۈۋېر بولمىغىن خىجىل،
مۇھەببەت ئۇچقۇنى ساڭا كۈيايە.
رازىمەن تامچىلاپ سىڭىپ زېمىنگە،
ئەتراپقا ئېچىلسا رەڭمۇرەڭ لالە.

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكى نامەلۇم، كۆزۈمنى ئېچىپ
قارىسام ناتونۇش بىر چىراي ھەيرانلىق بىلەن ماڭا قاراپ تۇرۇپ-
تۇ. يۈرىكىم «جىغ!» قىلىپ قالدى. «ۋايجان!» دېدىم ـ ده،
ئورنۇمدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتىم.
— گۈلشەن! ئايشەمگۈل! ...— ئۇلارنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنـ-
مەيتتى. مەن داجىپ قاچماقچى بولدۇم ...
— سىزنى تازا قورقۇتۇۋەتكەن ئوخشايمەن، قورقماڭ،
قورقماڭ. بىز ئاۋۇ يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتۇق، — دېدى
يىگىت يول بويىدا قولىنى پۇلاڭلىتىپ تۇرغان بىر توپ ئوغۇللار-
نى كۆرسىتىپ، — بۇ يەردە ياتسىڭىز ھوشىدىن كەتكەن چېغى
دەپ ئەنسىرەپ يۈگۈرۈپ كەپتىمەن ...
— دوستلىرىم بىلەن كەلگەن... ئۇلار ھېلى بار
ئىدى ... — دېدىم دۇدۇقلاپ. يۈرىكىم سەل ئورنىغا چۈشكەندەك
بولدى.

— هه، مەن ئۆزۈمنى تونۇشتۇرۇپ قويماي، ئىسمىم جۇر-ئەت. بىز مەكتەپداشقۇ دەيمەن؟

مەن ئۇنىڭغا سەپسالدىم.

— هه؟ ئەسلىي سىز ئىكەنسىز - ده! — قورقۇپ تاتىرىپ كەتكەن يۈزۈم خىجىللىقتىن قىزىرىپ كەتتى.

— بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ — دېدى ئۇ كۈلۈپ، — ئەجەب ئەنسىرەتتىڭىز - هه؟!

— ياق... مەن... شېئىر... ياق، ھېچ ئىش يوق... گۈلشەن، ئايشەمگۈللەر نەگە كەتكەندۇ؟ — دېيەلمىدىم ئارانلا.

— بىرەر ئىش بولمىغان بولسا ياخشى. مەن كەتتىم، خوش، — ئۇ يۈگۈرگىنىچە دوستلىرى قاتارىغا قېتىلىپ كەتتى...

ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاققان قوزۇقتەك قاراپ قالدىم... مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ بۇ كېلىشكەن رەئىسىنى كىم بىلمەيدۇ دەيسىز؟! ئۇ مەكتىپىمىزدىكى قىزلار تەلۈلەرچە چوقۇنىدىغان يىگىتلەرنىڭ بىرى ئىدى. مەكتەپ ئىچىدە ئۇچرىشىپ قالساق ئەيمىنىپ قارالمايتتۇق، لېكىن قىزلار سىنىپ ياكى ياتاق دېرىزىلىرىدىن مارشىپ يىراقتىن كۆزىتەتتى. بىر-بىرىگە چاپلىشاتتى... «سەۋزىدىن خەۋەر يوق، گۈرۈچ دەم يەپتۇ» دېگەندەك، يەنە بىر - بىرىدىن قىزغىنىشىپ ئۆزئارا قىزىرىشىپمۇ قالاتتى.

ئوغۇللارنىڭ قارىسى يېتكەندىن كېيىن، ئىككى خىيانەتچى دوستۇم يېنىمدا پەيدا بولدى. ئۇلار ئەسلىي ئوغۇللارنى يىراقتىن كۆرۈپ مۆكۈۋالغانىكەن.

— هه، خائىنلار، مېنى تاشلاپ قويۇپ نەگە قېچىپ كېتىشىتىڭ؟! — خاپا بولۇپ هەر ئىككىسىنى قارغا بېسىپ، قىلغىنىغا توۋا قىلدۇرۇپ، ئارقا - ئارقىدىن كەچۈرۈم سورىتىپ، ئاندىن ئاران بولدى قىلدىم.

— رۇقىيە، ئېيتقىنە، ئۇنىڭ بىلەن نېمە دېيىشتىڭلار؟ — دېدى ئايشەمگۈل ھاسىرىغان ھالدا.

— قېنى دېگىنە، ئۇ جىقلا گەپلەرنى قىلىپ كەتتى. زادى نېمە دېدى؟ — دېدى گۈلشەن ئۇستۇاشلىرىدىكى قارلارنى قېقىشقىمۇ ئۇلگۈرمەي.

— نېمە دەيتتى، سىزنى يالغۇز قالدۇرۇپ قېچىپ كەتكەن ئىككى يۈزلىمىچى قىزلارغا ھەرگىز ئارىلاشقۇچى بولماڭ! ئۇلار دوستلۇققا يارىمايدۇ، بۇنداق قىزلارنى ھەرگىزمۇ ئەر ئالمايدۇ، دېدى، — دېدىم مەنمۇ بوش كەلمەي.

— يالغانچى ....— ئۇچىمىز يەنە پوملاقلىشىپ كەتتۇق.

شۇ ئىشتىن كېيىن ئۇنى ئەسلەيدىغان بولۇپ قالدىم. «جۇرئەت» — بۇ ئىسىم دائىم قۇلاق تۇۋىمدە جارانلاپ تۇراتتى. ئۇنىڭ سېيماسى ھېلى كۆز ئالدىمغا كەلسە، ھېلى يوقاپ كېتەتتى. نېمىشقىكىن، بەزىدە ئۇنىڭ چىرايىنى پەقەت كۆز ئالدىمغا كەلتۇرەلمەي ئازابلىنىپ كېتەتتىم. «ئەجەب ئىش، بىر كۆرگەن كىشىنىڭ چىرايىنى ئاسانلىقچە ئۇنتۇپ قالمايتتىمغۇ؟» دەپ ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ كېتەتتىم. بىئارام‌لىق ئىچىدە بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى كەچلىك مۇزاكىرىدە دەرس ئۆگىنىپ ئولتۇراتتۇق. سىنىپ ئىچىدىكى ژاراڭ - چۇرۇڭلار تۇيۇقسىز توختاپ قالدى. بۇ ھەيران قالارلىق ئىش ئىدى. ئادەتتە سىنىپ باشلىقىمىز «بولدى، پاراڭ قىلماڭلار!» دەپ ژارقىراپ كەتسىمۇ بېسىقمايدىغان پاراڭلار بېسىقىپ كەتكەنىدى. ئاجايىپ ئىش! دەرس مۇنبىرىگە قارىدىم، مۇئەللىم كۆرۈنمەيتتى. كۆزۈم ئىشىك ئالدىدىكى بىر گەۋدىگە چۈشۈپ يۇرىكىم «قارت!» قىلىپ قالدى. ئۇ جۇرئەت بولۇپ، سىنىپ ئىچىگە تەپسىلىي قاراۋاتاتتى. ئۇنىڭ چاقناپ تۇرغان قارا كۆزلىرى مېنىڭ كۆزۈم بىلەن ئۇچراشقاندا ۋۇجۇدۇم چاقماق سوقۇۋەتكەندەك جۇغۇلداپ كەتتى. ئۇ كۆزىنى ئېپقاچتى - دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ

چىقىپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن جۇرئەت سىنىپىمىز ئالدىدا پات - پات پەيدا بولۇپ قالىدىغان بولدى. شۇ دەقىقىدە قايسىبىر شائىرنىڭ مۇنۇ شېئىرى يادىمغا كېلىپ قالاتتى.

ئۆتۈپ كەتتى ئۇچقۇر مۇساپە،
رامىدىن غىل - پال بېقىشتى كۆزلەر.
ئىككى يۈرەك ناتونۇش ئەمما،
غايىب ئوتنى يېقىشتى كۆزلەر.

بىرەر ئاي شۇنداق مۆكىمۈكىلەك ئويناپ ئۆتۈپ كەتتى. كىتاب ئوقۇشقا ئىنتايىن ھېرىسمەن بولغاچقا، ئازراق ۋاقىت تاپسامىلا مەكتەپ ئىچىدە بىرەر خالىي جاينى تېپىپ كىتاب ئوقۇيتتۇم. بۇگۈنمۇ شۇ ئادىتىم بويىچە قولۇمغا كىتاب ئالدىم. سىرتتا لەپىلدەپ قار يېغىپ تۇراتتى. شۇڭا ئۇدۇل مەكتەپ قىرائەتخانىسىغا قاراپ ماڭدىم. قىرائەتخانا ئىچى شۇنچە تىنچ، ئارامبەخش ئىدى، لېكىن نېمىشقىدۇر كىتاب ئىچىگە بۇرۇنقىدەك كىرىپ كېتەلمەيۋاتاتتىم. خىياللىرىم چېچىلاڭغۇ، كۆڭلۈم پاراكەندە ... كىتابنىڭ ئۇ يەر - بۇ يېرىنى ۋاراقلاپ قويىمەن. ئوقۇيمەنۇ، نېمىنى ئوقۇۋاتقىنىمنى بىلمەيمەن. ئاخىرى كىتابنى قولتۇقلاپ سىرتقا ماڭدىم.

— قايتقان ئوخشىمامسىز؟ — تۇيۇقسىز ئاڭلانغان بۇ ئاۋاز- دىن چۆچۈپ كەينىمگە ئۆرۈلدۇم. قولۇمدىكى كىتاب «پاق!» قىلىپ يەرگە چۈشۈپ كەتتى. ئالدىمدا كۈلۈمسىرەپ جۇرئەت تۇراتتى. رېتىمسىز سوقۇۋاتقان يۈرىكىم ئاغزىمدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى.

— ھە، مەن ... كىتاب ئوقۇي ... دەپ ...— بوغۇزۇمغا بىرنەرسە تۇرۇپ قالغاندەك ئاۋازىم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى. كىتابنى ئېلىشقا ئېگىشتىم. ئۇمۇ ئېگىشكەنكەن. ئىسسىق بىر

تىنىق يۇزۇمنى سىيپاپ، ئاندىن تومۇر - تومۇرلىرىمدا دولقۇنلاپ، پۈتكۈل ۋۇجۇدۇم ئوت بولۇپ ياندى. ئىتتىك ئارقامغا داجىدىم. ئۇ يەردىكى كىتابنى قولىغا ئېلىپ نېمە قىلىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى.

— «هايات قاينامليرىدا» ... ياخشى كىتاب ...— دېدى ئۇ كىتابقا قاراپ دۇدۇقلاپ، جىمجىتلىق يەنە هۆكۈم سۈردى، — هە، راست، مەندە ياخشى كىتابلاردىن خېلى بار. ئوقۇسىڭىز ئەكېلىپ بېرەي، — دېدى - دە، كىتابنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ، جاۋابىمنى كۈتمەستىنلا سىرتقا قاراپ ماڭدى، — مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرۇڭ! هازىرلا كېلىمەن ...

«مۇھەببەت دېگەن ئىنسان قەلبىنىڭ مەۋھۇم بوشلۇقىدا يالتىراپ تۇرىدىغان، كۆرگىلى، تۇتقىلى، سېتىۋالغىلى بولمايدىغان بەخت ئىلاهى!» دېگەن قۇرلارنى قايسىبىر كىتابتىن ئوقۇغانىدىم. بەخت ئىلاهى مېنىڭ بېشىمغا قونۇۋاتامدۇ قانداق؟! قەلبىمدە ئاجايىپ شېرىن تۇيغۇ غەلىيان كۆتۈرمەكتە، كۆزلىرىم ئۇ كەتكەن يولغا تەلمۇرەتتى. ئۇنى يەنە كۆرۈشكە ئالدىرايتتىم ... سىرتقا چىقتىم. كۆچىيۇاتقان شامال قار ئۇچقۇنلىرىنى يۇزۇمگە ئۇراتتى. ۋۇجۇدۇمدىكى كۆيۈۋاتقان ئوت تەپتىدىن ئۇستۇاشلىرىمدىكى قارلار ئېرىپ كېتىۋاتاتتى ...

مانا جۇرئەتمۇ ئالدىمدا پەيدا بولدى. قولىدا بىرقانچە كىتاب تۇراتتى. سوغۇقتىنمۇ ياكى باشقا سەۋەبتىنمۇ كىتاب تۇتقان قوللىرى تىترەيتتى ... ئۇ بىرنەرسە دېيىشكە تەمشەلدىيۇ، توختاپ قالدى.

— بەك ساقلىتىپ قويدۇممۇ نېمە؟ — دېدى ئۇ بىرهازادىن كېيىن، — توڭلاپ كەتمىگەنسىز - هە؟!

— يا ... ق، — مەن تەستە شۇنداق دېدىم - دە، ئۇ تەڭلىگەن كىتابنى ئېلىپ ياتاق تەرەپكە ماڭدىم. ئۇ كەينىمدىن بىرنېمىلەرنى دېگەندەك قىلدى، ئاڭلىمايتتىم. قولۇمدىكىسى

بىرقانچە كىتاب بولماستىن، بىر پارچە چوغ ئىدى. ئۇنىڭ ھارا-رىتى ئالقانلىرىمنى كۆيدۈرۈپ يۇرىكىمگە يەتكەنىدى. مەن كە-تابلارنى، ياق، چوغنى باغرىمغا تېڭىپ يۇگۇرگىنىمچە ياتاقتا يېتىپ كەلدىم. بەختىمگە يارىشا، ياتاقتا ھېچكىم يوق. ھاياجا-نىمنى باسالماي كىتابلارنى قۇچاقلاپ ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەت-تىم ... كۆز ئالدىمدا ئاشۇ قامەتلىك، كېلىشكەن سىيما، نۇر يېغىپ تۇرغان كۆزلەر ... قۇلاق تۈۋىمدە جاراڭلىق ئاۋاز ... بىر چاغدا ئىسىمگە كېلىپ قولۇمدىكى كىتابقا كۆز يۇگۇرتتۇم. «چا-لىقۇش»، «لەۋدىن قەلبكە»، «ئىزدىنىش»، يەنە شېئىرلاردىن «باھار ئىلھامى»، «تۆكۈلگەن شاراب» ... ھەممىسى مەن ياقتۇ-رىدىغان كىتابلار ئىدى. كىتابنى ۋاراقلىشىمغا ئىچىدىن بىر كونۋېرت چىقتى. يەرگە چۈشۈپ كەتسە خۇددى چېقىلىپ كېتىدە-غاندەك تېزلىك بىلەن تۇتۇۋالدىم. كونۋېرتنىڭ سىرتىغا «رۇقە-يەگە تېگىدۇ» دەپ يېزىلغانىدى. خەتنى ئاچتىم. سالام خەت قەغىزىگە ۋاراقىنى تولدۇرۇپ يوغان قىلىپ ئىنگلىزچە «LOVE» دېگەن تۆت ھەرپ يېزىلغانىدى. بۇ تۆت ھەرپ ئالاھە-دە بىر ھېسلەن بولۇپ، بۇنىڭ ئۈچۈن خېلى ۋاقىت سەرپ قىلىنغا-لىقى «مانا مەن» دەپ بىلىنىپ تۇراتتى. مەن شېرىن خىيال ئىلكىدە مەست ئىدىم ... گەرچە ئۇزۇن بولمىسىمۇ ئۆزگىچە يېزىلغان تۇنجى مۇھەببەت مەكتۇپى ئاجايىپ مۇھەببەت دۇردانە-لىرى بىلەن تولغان ... قەلبىم توختاۋسىز لەرزىگە كېلىپ، سۆيگۈ مەشئىلىم نۇرلانما تا ... يۇرىكىم مۇھەببەت، مۇھەب-بەت دەپ چۇقان سالماقتا ...

— رۇقىيە ... رۇقىيە! ئەمەت مۇئەللىم سىزنى چاقىرىۋاتا-دۇ، — بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ سىرتقا چىقتىم. ئوقۇتۇش بىناسىغا قارايدىغان ئايال يىراقلاپ كېتىۋاتاتتى.

— ئەمەت مۇئەللىم؟ قېنى؟

— ئىشخانىسىدىن تېلېفون قىپتۇ، — ئۇ كۆزدىن غايىب بولدى.

مەن ئالدىراپ ئەمەت مۇئەللىمنىڭ ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭ-
دىم. يۇرىكىمنى ھاياجانغا سالغان شېرىن خىيالنىڭ ئورنىنى
تەشۋىشلىك سوئاللار ئالغانىدى. «مۇئەللىم مېنى نېمىگە چاقىرت-
قاندۇ؟» ... ئەتراپ گۈگۈم قاراڭغۇلۇقتا چۆمگەن بولۇپ، يول-
نىڭ ئىككى قاسىنىدىكى دەرەخلەر ئارىسىغا قويۇلغان ئورۇن-
دۇقلاردا ئولتۇرۇشقان غۇۋا گەۋدىلەردىن باشقا ھېچكىم كۆرۈن-
مەيتتى.

— ھە، رۇقىيە ... كەل، كەل ...— مەن ئىشخانىغا كىر-
گەندە ئەمەت مۇئەللىم گۆشلۈك ئېتىكىنى ئىككى ئالقىنىدا
يۆلەپ، ئىشىككە قاراپ يالغۇز ئولتۇرغانىكەن. بىز ئۇ توغرۇلۇق
ئانچە - مۇنچە گەپلەرنى ئاڭلىغانىدۇق. ئۇ بىرنەچچە يىلنىڭ
ئالدىدا سەتەڭ بىر ئايالغا ئۆيلەنگەنمىش، لېكىن يېقىندا ئايالى
باشقا ئەر بىلەن ئىچكىرىگە قېچىپ كېتىپتىمىش. شۇنىڭدىن
بۇيان ئۇ ھاراق ئىچىدىغان بولۇپ قالغانمىش ... دېگەندەك،
ئىشخانا ئىچىنى سېسىق ھاراق پۇرىقى قاپلىغان بولۇپ، كىشىنى
سەسكەندۈرەتتى. ئۇنىڭ تۇرقىمۇ بىز ھۆرمەتلەيدىغان ئەمەت مۇ-
ئەللىمگە ئوخشىمايلا قالغان بولۇپ، خۇنۇكلەشكەن كۆزلىرى
قېتىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى.

— مۇئەللىم، مېنى چاقىرتقانمۇ؟ نېمە ئىش؟

— رۇقىيە، كەلدىڭمۇ؟ سەنلىسەم، خاپا بولمايسەنغۇ - ھە؟
كەل، كەل... مەن سېنى قانچىلىك ياخشى كۆرىمەن،
بىلەمسەن ... سەن ياخشى قىز ... سەن ...— ئۇ بىردىنلا ھۆڭرەپ
يىغلاپ كەتتى.

مەن نېمە ئىشلىتىنى ئاڭقىرالمىدىم. جاھاننىڭ ئىشلىرى
بىز ئويلىغاندەكلا بولىدىكەن. تۇنۇگۈن ئاجايىپ مەغ-
رۇر قىياپەتتە جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن كوماندا بېرىپ، ئوقۇغۇچى-
لار يۇرىكىنى جىغىلدىتقان، قەلبىلەردە ئاجايىپ ھۆرمەت تۇيغۇ-
سىنى ئويغاتقان بۇ مۇئەللىمگە قاراپ يا كۈلۈشنى، يا يىغلاشنى

بىلەلمەي قالدىم. تۇرۇپلا، پۇتۇن جىسمىمنى بىر قورقۇش قاپ-لىدى ـ دە، تېزلىك بىلەن ئارقامغا ئۆرۈلۈپ ئىشىككە قاراپ ماڭدىم.

— توختا!

«گۇپ» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ، ئارقامغا ئۆرۈلدۇم. ئەمەت مۇئەللىم ئىشخانىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ياتاتتى.

— ئادەم بارمۇ؟! — زالغا يۇگۇرۇپ چىقتىم. ئادەم يوق ئىدى.

— مۇئەللىم، مۇئەللىم ...— يۇگۇرۇپ باردىم. ئۇ دۇم چۈشكەن بولۇپ، ئۇنى بۇ ھالەتتە قويۇپ چىقىپ كېتىشنى خالى-مىدىم. شۇڭا بار كۈچۈم بىلەن ئۇنى يۆلەپ ياندىكى ساپاغا ئولتۇرغۇزۇپ قويماقچى بولدۇم. مېنىڭ يۆلىشىم بىلەن ئۇ ئور-نىدىن تەستە تۇردى. نېجىس ھاراق ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى كاردىن چىقارغان چېغى، ئۆزىنىڭ كونترول‌لۇقىنى يوقاتقانىدى. ئېغىز-دىن بەتبۇي پۇراق چىقىۋاتقان بۇ بىر پاتمان گۆشنى يۆلەش تەسكە چۈشتى. «نېمە ئامال، ئۇ مېنىڭ مۇئەللىمىم تۇرسا، يەنە ئازراق غەيرەت قىلاي ...» قارا تەرگە چۆمۈلۈپ كەتتىم. ساپاغا يېقىن كەلگەندە ئۇ يەنە يىقىلدى. ئۇنىڭغا كۈچۈم يەتمەي مەنمۇ يىقىل-دىم. يامان يېرى، مەن ئۇنىڭ ئاستىدا قالغانىدىم. «مۇئەللىم، مۇئەللىم، قوپۇڭ، مۇئەللىم! ...» ئۇ كۆزىنى يېرىم ئېچىپ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ بىرنېمىلەرنى دەيتتى. خۇددى بىر تاغ بېسىۋالغاندەك قىمىر قىلالماي قالدىم. شۇنداقتىمۇ، بار كۈچۈم بىلەن تىرىكەشمەكتە ئىدىم. يىقىلغاندا بېشىم يەرگە قاتتىق تەگ-كەن بولۇپ لوقۇلداپ ئاغرىپ، كۆزلىرىمگە قاراڭغۇلۇق تىقىل-ماقتا ... شۇ ئارىلىقتا ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ قالدىم ـ دە، ئىشىك تەرەپكە قارىدىم. ئىككى ئوقۇغۇچى بىزگە قاراپ بوسۇغا-دا تۇراتتى. ئۇنىڭ بىرى جۇرئەت ئىدى. قولۇمنى پۇلاڭلاتتىم. «كېلىڭلار ...» ئاۋازىم چىقماي قالدى.

بىر - ئىككى مىنۇت ئىچىدە يۇز بەرگەن بۇ تاسادىپىي ۋەقە مېنىڭ ھاياتىمغا ئاجايىپ زور ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كەلدى. «مۇئەللىمنىڭ ئاستىدا قالغان». بىزنىڭ تولىمۇ كەڭ تەسەۋۋۇرغا ئىگە كىشىلىرىمىز بۇ سۆزنى ئاجايىپ - غارايىپ مەنىلەرگە ئىگە قىلدى. توۋا! شۇ چاغدىلا «بەزىدە بىرنەچچە سېكۇنت ئىچىدە بىر ئادەمنىڭ ئۆمۈرلۈك تەقدىرىنىڭ بەلگىلىنىپ قالىدىغان» لىقىغا ھەقىقىي ئىشەندىم. كۆپىيىپ كېتىۋاتقان ئۆسەك سۆزلەرگە بەرداشلىق بېرەلمىدىم. ئوغۇل ساۋاقداشلىرىم مېنى كۆرسە پىخىلداپ كۈلۈشسە، قىز ساۋاقداشلىرىم مېنى شەرەتلەپ كۈسۈرلىشاتتى. شۇ كۈندىن ئېتىبارەن مېنىڭ كۈلكىلىرىم ئۇزۇلدى، كۆز يېشىم قۇرۇمىدى، ئاش - تاماقتىن قېلىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدىم. چىرايىم سارغىيىپ، ھاياتتىنمۇ ئۈمىدىم ئۈزۈلدى. بۇ ھالنى سېزىپ تۇرغان جۇرئەت قاراپ تۇرالمىدى. ئۇ كۆكرەك كېرىپ چىقىپ بۇ ئىشلارنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىنى، يەنە قالايمىقان سۆزلىگۈچىلەرنىڭ جاۋابكارلىقتا تارتىلىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. ئاشۇ روھىي بېسىمغا ئۇچرىغان چۈشىنىشسىزكە، كۆيۈنۈشكە، مېھىر - مۇھەببەتكە موھتاج بولغان ئېغىر كۈنلەردە ئۇ ئەتراپىمدىن نېرى بولمىدى. ئۇنىڭ ياردىمىدە بۇ قاپقارا سايىدىن ئاستا - ئاستا قۇتۇلدۇم. مەن ئۇنىڭدىن ئايرىلالماسلا بولۇپ قالغانىدىم. بىر - بىرىگە تەلمۈرگەن قوش يۈرەك چەمبەرچاس باغلىنىپ قالغانىدى ...

ھەر ئىككىمىز ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرى ئىدۇق. شۇڭا بىر يەرگە كەلسەك گېپىمىز تۈگىمەيتتى. ئۇنىڭ پەلسەپىۋى پىكرى چوڭقۇر، ئورۇنلۇق سۆزلىرى مېنى قايىل قىلاتتى. سۆزلىرىمىز كۆپ ۋاقىتلاردا ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتقان دەۋر ۋە بىز ياشلارغا ئېلىپ كېلىۋاتقان خىرىس ئۈستىدە بولاتتى.

— سىزگە يازغان تۇنجى سۆيگۈ مەكتۇپىمدىكى «LOVE» دېگەن ئىنگلىزچە ھەرپنىڭ مەنىسىنى بىلەمسىز؟ —

دېدى بىر كۈنى ئۇ گەپ ئارىلىقىدا.

— بۈنى ... بۈنى سوراش كېتەمدۇ؟ — دېدىم قىزىرىپ.

— مۇھەببەت تۆت نەرسىگە موھتاج. ساداقەت (layal)، مەسئۇلىيەت (obligation)، ھۆرمەت (valued)، كەچۈرۈم (excuse)، بۇلارنىڭ باش ھەرپلىرىنىڭ يىغىندىسى LOVE— مۇھەببەت بولىدۇ! بىلەمسىز، رۇقىيە؟ مۇھەببەت، — ئۇ ئىكىكى بىلىكىمنى مەھكەم تۇتۇپ مېنى باغرىغا باستى. تەسۈرلىگۈسىز مېھىر ئېقىمى ھۇجەيرىلىرىمگە تاراپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ھارارىتىدىن قۇياشمۇ ئېرىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. مەن ئۇنىڭ ئوتلۇق باغرىدا جان تەسەددۇق قىلىشقا تەييار ئىدىم ...

كۈنلەر شۇنداق مەنىلىك ئۆتۈۋاتاتتى. مەنمۇ جۈرئەتكە ئوخشاش ئوقۇش مۇكاپات پۇلى ئېلىشقا تىرىشتىم، ئۇنىڭ كەينىدە قېلىشنى ھەرگىز خالىمايتتىم. لېكىن، بىز ئايرىلىدىغان مىنۇتلار — جۈرئەتنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان ۋاقتى يېقىنلاپ كەلمەكتە. ئۇنىڭدىن ئايرىلسام بۇ كۈنلەرنى قانداق ئۆتكۈزىدىغانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتىم. قىستاپ كېلىۋاتقان جۇدالىق مېنى ھالسىراتماقتا ... جۈرئەتمۇ ئايرىلىشقا قىيمايتتى. شۇڭا نۇرغۇن پىلانلارنى تۇزۇپ باقتى، ئۇرۇمچىدىن خىزمەت تاپماقچىمۇ بولدى، ئاسپىرانتلىققا ئوقۇماقچىمۇ بولدى. ئاپىسىنىڭ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغانلىق خەۋىرى ھەممە پىلاننى يوققا چىقاردى. ئاخىرى ئامالسىز يۇرتىغا قايتىدىغان بولدى.

شۇ كۈنى ھەرگىز ئېسىمدىن چىقمايدۇ. كۆزلەر ئۇيقۇسىزلىقتىنمۇ ياكى يىغىدىنمۇ قىزىرىپ كەتكەن، گەپلىرىمىز ھېچ تۇگەيدىغاندەك ئەمەس. ۋەدىلەر تەكرارلىناتتى، تىنىقلار ھەسرەتلىك. «رۇقىيە، رۇقىيە، مەن قايتىپ كېلىمەن! سىزنىڭ ئوقۇشىڭىز پۈتكىچە چوقۇم قايتىپ كېلىمەن. بىز كىچىككىنە جەننىتىمىزنى مانا مۇشۇ گۈزەل شەھەرگە قۇرىمىز. بىز مەڭگۈ ئايرىلمايمىز ... مېنى ساقلاڭ! ...» جۈرئەت ئۆز كۆڭلىگە تە-

سەللى تېپىش ئۇچۇنمۇ ۋە ياكى ماڭا تەسەللى بېرىش ئۈچۈنمۇ بۇ سۆزنى قايتا - قايتا تەكرارلايتتى. ئاۋازلار بوغۇق، ئايرىلىشقا قىيمىغان گەۋدىلەر يىغىدىن ياپراقتەك تىترەيتتى. مۇنۇ شېئىردا تەسۋىرلەنگەندەك، ۋاقىت ئىستېرىلكىسى شۇ ئورۇندا توختاپ قالغاندى:

بىر - بىرىگە تىكىلگەن كۆزلەر،
سۆيگۈسىنى قىلماقتا ئىزھار.
گىرەلەشكەن بارماقلار مەھكەم،
پاك گەۋدىلەر ئاجرىماس زىنھار.
.....

شۇنداق قىلىپ، ئۇ كەتتى. مەن جۇدالىق ھەسرىتىنى ئىچىمگە سىغدۇرالمىغان ھالدا قول پۇلاڭلىتىپ قالدىم ... ماشىنا قوزغالغان ئاشۇ دەقىقىدە بىر قول كېلىپ يۇرىكىمنى سۇغۇرۇپ ئەكەتكەندەك ھالسىزلىنىپ كېتىۋاتاتتىم، ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىشقا شۇنچە تىرىشقان بولسامۇ ئامال بولمىدى ... دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ ئاللىنىمىلەرنى دەپ قولىنى پۇلاڭلىتىۋاتقان جۇرئەتسىزگە يۈزى ئاپتوبۇس گەۋدىسى بىلەن بىرلىشىپ كەتتى ...

ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئارىمىزدىكى خەت - ئالاقە ئۈزۈلمىدى. ھەر ئاخشىمى ئۇنىڭدىن كېلىدىغان تېلېفوننى ساقلاپ ئولتۇرغىنىم ئولتۇرغان. ئۇمۇ ئاۋازىمنى بىر ئاڭلىۋالمىغۇچە بولمىدى قىلمايتتى، خىزمەتكىمۇ ئورۇنلىشىۋالدى، ھەتتا تۇنجى ماڭا شىدا ماڭا سوۋغات ئەۋەتىشنى ئۇنتۇپ قالمىدى. ئۇ كېتىپ يەنە بىر تۇنجى قارنى كۆتۈۋالدىم. ئادىتىم بويىچە قارلىق يولنى يالغۇز ئايلاندىم. دوستلىرىم بىلەن قار پومزىكى ئېتىپ ئويناندىم ... جۇرئەتنى تۇنجى ئۇچرىتقان ئاشۇ جايغا بېرىپ قار ئۈستىدە يۇمىلاپ يېتىپ باقتىم، ئۇ كەلمىدى. كۆزلىرىمنى

يۇمۇپ - ئېچىپ باقتىم، ئۇ يەنە كەلمىدى. بۇ قار بۇرۇنقىدەك، ئالدىنقى يىللاردىكىدەك ماڭا ھۆزۈر ئاتا قىلالمايۋاتاتتى. بۇ ھايا-تىمدىكى ئەڭ كۆڭۈلسىز تۇنجى قار بولدى. قار ئۇستىدە ئۇزاق-تىن - ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتتىم. ھەسرىتىمنى ئىچىمگە سىغدۇ-رۇپ كېتەلمەي مۇنۇ شېئىرنى يازدىم:

قىش كېچىسى تىمتاس شۇ قەدەر،
قار لەپىلدەپ لېۋىمگە سۆيەر.
مەن تەلمۈردۈم يولۇڭغا ئۇزاق،
خىياللىرىم ئالەمنى كېزەر.

سۆيگەن يارىم - جانىم ئامرىقىم،
ئاۋازىمنى بارمۇ ئاڭلىغۇڭ؟
يىراق كۆرمەي كەلگىن قېشىمغا،
ئەگەر كەلسە قارغا تارلىغىڭ.

يۈرەكلەرنى تېڭىپ يۈرەككە،
قارلىق يولدا قالدۇرايلى ئىز.
سېغىنىشتىن تىترەپ ۋۇجۇدۇم،
ياشلار تۆكەي قىلالماستىن سۆز.

گىرەلەشسە تەنلەر چىرمىشىپ،
تىنىقلار ھەم كەتسە بىرلىشىپ.
ئويغانمىسام شېرىن چۈشلەردىن،
باھار كەلسە قارلار ئېرىشىپ.

نېمىشقىدۇر قىشلىق تەتىلدىن كېيىن جۇرئەت بىلەن ئالاقە-مىز بىراقلا ئۇزۇلۇپ قالدى. كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى تۇيۇپ

تۇراتتى، لېكىن تەن بەرگۈم كەلمەيتتى. «8 ـ مارت ئاياللار بايرىمى» مۇناسىۋىتى بىلەن سىنىپىمىز ئۈيۈشتۇرغان تەبرىكلەش پائالىيىتىدە ساۋاقداشلىرىمنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق كۆيۈنۈشلىرى، قايتا ـ قايتا شېئىر ئوقۇشقا تەكلىپ قىلىشلىرى ھەممە مېنى بەس ـ بەستە ئۇسسۇلغا تارتىشلىرىدىن بىر ئىشنى سەزگەندەك بولدۇم. ھەرقانداق بىر ئىش ئۆز چەك دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتسە ئەكس تەسىر بېرىپ قويىدىكەن ... ئارىلىقتا تازىلىق ئۈيـگە كىرىپ تۇراتتىم، ئىچىدە پاراڭلىشىۋاتقان ئىككى ساۋاقدىشىمنىڭ پارىڭىنى ئاڭلاپ قالدىم.

— رۇقىيەگە قارىساملا يىغلىغۇم كېلىۋاتىدۇ.

— شۇنى دېمەمسەن، ئوغۇل بالا دېگەنگە ئىشەنمىسمۇ بولـغۇدەك!

— چىرايىغا قاراپ خېلى بولىدىغان نېمىكەن، دەپ يۇرۇپتـمەن ئۇ جۇرئەت دېگەن ۋۇجدانسىزنى ...

— ئوغۇل بالىنىڭ غۇرۇرى بولمىسا بىكار جۇمۇ!

ئاسماندا چاقماق چېقىلغاندەك پۈتۈن زېمىن تىترەپ كەتتى. قول ـ پۇتلىرىم ماڭا بويسۇنىدىغاندەك ئەمەس. كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ، قانداق يىقىلغىنىمنى ئۆزۈم بىلمەيمەن ... كۆزۈمنى ئاچسام دوختۇرخانىدا يېتىپتىمەن ... مۇئەللىم، ساۋاقداشلىرىم بېشىمدا چۇرقىرىشىپ تۇرۇپتۇ. «رۇقىيە! رۇقىيە! ... ئەنە كۆزىنى ئاچتى!» كۆزۈمنى ئاچتىم، بۇ ئالەم مەن كۆزۈمنى يۇمۇشنىڭ ئالدىدىكى ھېلىقى ئالەم. قۇياش مەن ئىلگىرى كۆرگەن ھېلىقى قۇياش ئەمەس ... ئەتراپىمدىكى كىشىلەر خۇددى ماڭا خىرىس قىلىۋاتقان يەتتە باشلىق يالماۋۇزدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. مەن قاپقارا تۇمان ئىچىدە ياتاتتىم. بارلىق ئاغرىنىش، بارلىق غەزەپ ـ نەپرەت، بارلىق ھەسرەت ـ نادامەتلىرىمنى يىغىپ، «يوقىلىش!» دەپ تۇۋلىدىم ـ دە، ھوشۇمدىن كەتتىم ...

مەن شۇ يانقىنىمچە دوختۇرخانىدا بىر ئايغا يېقىن ياتتىم. باھار كېلىپ، پۈتۈن كائىنات كۆكلەم تونىغا ئورالغان بىر كۈنى بالىستتىن چىقتىم. ۋۇجۇدۇمدىكى ئازاب - ھەسرەتلىك كۆز يېشى، روھىمدىكى چىدىغۇسىز تەنھالىق، يۈرىكىمدە شېرىن تۈيۈغۇلارنى ئويغىتىپ ئېچىنىشلىق بەربات بولغان تۈنجى مۇھەببىتىم مېنى باشقىچە بىر ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. باشقىلار بىلەن ئارىلاشمايتتىم. بېشىمنى ئېچىمگە تىقىپ ئۆگىنەتتىم. شېئىرلارنى يازاتتىم ... جۇرئەت توغرىسىدا ھېچقانداق نەرسىنى بىلمىسىمۇ، ھەتتا بۇ ئىسىمنى ئېغىزغا ئېلىشنىمۇ خالىمايتتىم. ھەممە دەردلىرىمنى يۈرىكىمگە ئۇن - تىنسىز سىڭدۈرۈپ، باشقىلار ئالدىدا كۆز يېشى قىلماسلىققا تىرىشاتتىم. ئاللادىن ئۆزۈمگە مەدەت، ئىلھام تىلەيتتىم.

— ئالبومنى تۇتۇپ ئولتۇرۇپ كەتكىنىنى قارا، شۇ تاپتا بىرەر رەسسام بولسا مۇشۇ قىياپىتىڭنى سىزىۋالسا ۋاھ - ۋاھ ... دۇنياغا ئاجايىپ بىر داڭلىق رەسىمنى ئاپىرىدە قىلغان بولىدۇ جۇمۇ؟! ئاللا ئىگەم رۇخسار تەقسىم قىلغاندا ساڭا بەك سېخىيلىق قىلغانكەن. مەن نەدە قالغان بولغىيتتىم ...— دېدى زۆھرە تۇمشۇقلىرىنى ئۇچلاپ. ئىككىمىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق، — قارا، سەن ياخشى كۆرىدىغان قورۇمىلارنى قورۇدۇم، — ئۇ بارلىق قورۇمىلارنى ئۈستەلگە تىزدى.

مەن يەنىلا ئۇ ماڭا تۇتقۇزۇپ قويغان ئالبومنى تىزىمغا قويۇپ ئولتۇراتتىم. بۇ ئالبوم خۇددى غايەت زور تاغدەك بەسىپ، ھېلىلا جېنىمدىن جۇدا قىلىپ تاشلايدىغاندەك بارا - بارا ئېغىرلاشماقتا. جىسمانىي ۋە روھىي كۈچلىرىمنى ئاستا - ئاستا يوقاتماقتا. ۋۇجۇدۇمدىكى ئازاب يېشى ۋولقاندەك پارتلاپ، تارام- تارام تۆكۈلمەكتە ...

— ئاھ ...ئاللا ساڭا گۈزەل رۇخسارنى ئاتا قىلغاندەك،

ئەقىل - پاراسەت، مېھىر - مۇھەببەت ئاتا قىلغان بىلەن جۇرئەت-
نى كەم قىلغان - دە!
مەن ياشلانغان كۆزلىرىمنى ئاڭا تىكتىم. ئۇ ئاغزىنى تۇتۇپ
بىردەم تۇرۇپ قېلىپ يېنىمغا كەلدى.
— كەچۈرگىن، سەندە غەيرەت كەم دېمەكچىمەن. ئالبومنى
ئاچماي ئولتۇرۇپ كەتكىنىڭنى دەيمىنا؟! ...
— ئۇ ... سېنىڭ ساۋاقدىشىڭ. ئالبومدا چوقۇم سىلەرنىڭ
مەكتەپ پۈتتۈرگەندە ئوپچە چۈشكەن رەسىملىلار بار. مەن ئاچ-
مايمەن، ئاچمايمەن ... ئەقىل - ئىدراكىمنى، زېھنىي كۈچۈمە-
نى، ئارزۇ - ئۈمىدىمنى، بەختىمنى، ھەممە - ھەممىنى غازاڭ
قىلغان بۇ ئىنسانىنى ئەمدى كۆرەر كۆزۈم يوق!
— ياق ... ياق، رۇقىيە، سەن ئۇنىڭ ھەسرىتىنى چۈشە-
نەمسەن؟! تارتقان ئازابلىرىنى بىلەمسەن؟! ... بىلمەيسەن ...
ئۇنىڭدىن ئاغرىنىشقا، ئۇنى ئەيىبلەشكە سېنىڭ ھەققىڭ يوق!
— نېمە؟! — مېنى چۈشىنىدىغان، ياشلىق گۈلۈمنىڭ،
تۇرمۇشنىڭ بوران - چاپقۇنلىرىدا قېقىلىپ - سوقۇلۇپ، قايسى
دەرىجىدە پايخان بولغانلىقىمنى بىلىدۇ، دەپ قاراپ كەلگەن يې-
قىن، سىرداش دوستۇمغا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلدىم.
— ئۇ ھېلىمۇ سېنى شۇنچىلىك ياخشى كۆرىدۇ،
بىلەمسەن؟!
— ياق! ياق! مەن پەقەت بۇ مۇھەببەت ئۈچۈن قانچىلىك
بەدەل تۆلىگىنىمنى بىلىمەن. بولدى، بولدى، مېنىڭ «ئۇھ»
دېگۈدەك ھالىم، مادارىم قالمىدى. مەن ئۇنى چىن دىلىمدىن
سۆيگۈنۈم ئۈچۈن شۇنداق بەدەل تۆلىشىم كېرەكمۇ؟!

* * *

جۇرئەتكە بۇ جۇدالىق بەكمۇ ئېغىر كەلدى. روھىي ۋە

جىسمانىيىتىنى ئىگىلەپ، ۋۇجۇدىدا ئېتىقادىنىڭ، مېھىر - مۇ-
ھەببەتنىڭ بىخلىرىنى ئويغاتقان، شېرىن خىيال ئىلكىدە ئەللەي-
لەپ، ھاياتىنى مەنىۋى كاپالەتكە ئىگە قىلغان تۇنجى سۆيگىنە-
دىن، سۆيۈملۈك سىردىشىدىن ئايرىلىش نەقەدەر ئازاب -
ھە؟! بىر قول سوزۇلۇپ كېلىپ ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇپ بىر-
دەمدۇ ئارام بەرمەيتتى، «رۇقىيە! رۇقىيە!» دەپ چۇقان سالاۋ-
تتى. سېغىنىش چېكىگە يېتىپ پىراق ئوتى باغرىنى كۆيدۈرۈپ
ئازابلىق ئىڭرايتتى، ئۇنىڭغا بولغان ئىنتىلىشىنى ھەسسىلەپ
ئاشۇراتتى، چەكمەيدىغان تاماكىنى قولىغا ئالدى، ھاراق ئىچىش-
نىمۇ ئۆگىنىۋالدى. نېمە ئامال، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۈمىد چاقناپ
تۇرغان خۇنۇك كۆزلىرىگە قاراپ بېشىنى ئىچىگە تىقىپ يۈرۈشكە
مەجبۇر ئىدى.

دېمىسىمۇ، بۇلارنىڭ ئائىلە ئەھۋالى ياخشى ئەمەس. ئانىسى
ھەمراھانىنىڭ ئېغىر رېماتىزم كېسىلى بولغاچقا پۈت - قولى
ئىششىپ ئاران - ئاران ماڭاتتى. ئائىلىنىڭ تۇگىمەس ئىشلىرى-
مۇ ئۇنى چارچاتقان بولۇپ، خۇددى يېغى تۇگىگەن جىنچىراغدەك
پىلىلداپلا قالغانىدى. دادىسى تۇرداخۇن يېزا ئىگىلىك ماشىنىلە-
رى زاۋۇتىدىن ئالىدىغان ئازغىنا مائاشىنى پىلانلىق باشقۇرۇپ،
تۇرمۇشنىڭ ئېغىر بېسىمىدىن مۇكچەيگەن بېلىنى رۇسلە-
يالماي، ئائىلىدىكى بەش جانىنىڭ غېمىدىلا يۈرەتتى. ئىنى -
سىڭلىسى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان بولۇپ، ئالىي
مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىدىغان كۇنلىرى يېقىنلاپ قالغان بولغاچ-
قا، ئاتا - ئانىسى جۇرئەتنىڭ تېزرەك خىزمەتكە چىقىپ ئائىلە-
نىڭ يۈكىنى يەڭگىللىتىشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ھېلىمۇ جۇرئەت
ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ كەلگۈچە ئۇنىڭ ئوقۇش ۋە تۇرمۇش
پۇلى ئۈچۈن بۇ ئائىلە خېلىلا قەرزگە بوغۇلغانىدى. ئانىسىنىڭ
كېسىلىمۇ پۇل بولمىغاچقا، داۋالىنىش كېچىكىپ ئېغىرلاپ كې-
تىۋاتاتتى. بۇلارنى كۆرگەن جۇرئەت ئاتا - ئانىسىنى قايىل

قىلىپ ئورۇمچىگە — سۆيگەن قىزى رۇقىيەنىڭ يېنىغا قايتىپ كېتىش خىيالىدىن ۋاز كەچتى. «بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتەر- دۇ، — دەيتتى ئۇ ئىچىدە، — ياخشى ئىشلەپ، رۇقىيەنىڭ ئوقۇشى پۈتكىچە ...» دەپ ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى ...

جۇرئەتنىڭ خىزمەت مەسلىسى ناھايىتى تېز ھەل بولدى. ئۇنىڭ خىزمەتكە ئورۇنلىشىشى بۇ ئائىلىگە ئاجايىپ خۇشاللىق ئېلىپ كەلدى. ئانىسى ھەمراخان خۇشاللىقىدىن نەچچە كۈن ئۇيقۇدىن قالدى. بىراقلا ياشىرىپ كەتكەندەك، كېسىلىمۇ ساقە- يىپلا كەتكەندەك تېتىكلىشىپ كەتتى. قازان ئېسىپ ئورۇق - تۇغقان، قولۇم - قوشنىلارغا چاي بەردى.

ئاھىيىلىك ئۇقتىلىق تۈلۈق ئوتتۇرا مەكتەپكە ئورۇن- لىشىش جۇرئەتنىڭ نىمجان قەلبىگە بىر ئاز تەسەللى بەرگەندەك بولدى. ئۇ ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئىبارەت بۇ شەرەپلىك كەسپنى سۆيەتتى. ئالىي مەكتەپتە ئىگىلىگەن بىلىمنى ئەمەلىيەتتە ئىش- لىتىش، ئوقۇغۇچىلارغا بىلىم بېرىش ۋە ئۇلارنى تەربىيىلەش ئىشىدا ئۆزىنىڭ ئويلىغان چارىلىرى، پىلانلىرى كۆپ بولسىمۇ خىزمەتكە چىققاندىن كېيىن ئوقۇتۇش ئەمەلىيىتىنىڭ ئۆزى ئوي- لىغىنىدىن باشقىچە ئىكەنلىكىنى، يەنە كۆپ ئىزدەنمىسە، پىشقە- دەم ۋە قابىلىيەتلىك ئوقۇتقۇچىلاردىن ئۆگەنمىسە بولمايدىغا- نلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى. شۇڭا ئوقۇغۇچىلىق دەۋرىدىكى ئىنتە- لىش، ئىزدىنىش روھى، بۇ كەسىپكە بولغان ئوتتەك قىزغىنلە- قى بىلەن ئوقۇ - ئوقۇتۇش قايناملىغا شۇڭغۇدى. بۇ جاپالىق خىزمەت داۋامىدا ۋەتەن، خەلق، مىللەت ئۈچۈن ئۆزىنى بېغىشلاش روھىنىڭ نەقەدەر يۈكسەك ئالىيجاناب روھ ئىكەنلىكى- نى يەنىمۇ تونۇپ يەتتى. ئۇنىڭ كۈنلىرى تولىمۇ ئالدىراش، لېكىن مەنىلىك ئۆتمەكتە ... خىزمەتتىن چۈشۈپ ئۆيگە كەلگەن- دىن كېيىن قىلىدىغان بىرىنچى ئىشى رۇقىيەگە تېلېفون بېرىش — بىر كۈنلۈك خىزمەت، ئۆگىنىش ئەھۋالىنى دوكلات

قىلىش ئىدى. تېلېفوندا قىلىپ بولالمىغان سۆزلىرىنى ھۆجرە-سىغا كىرىۋېلىپ رۇقىيە بىلەن خىيالەن مۇڭدىشاتتى ... شۇڭا خىزمەت ھارغىنلىقىنى قىلچە ھېس قىلمايتتى. مەكتەپ ئۇنىڭ تىرىشچانلىقى ۋە قابىلىيىتىگە قايىل ئىدى. شۇڭا تولۇق 2 - يىللىقنىڭ سىنىپ مۇدىرى ئاغرىپ قالغاندا مەكتەپ ئىككىلەنمەيلا سىنىپنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇدى. جۇرئەتنىڭ خىزمەتتىكى يۈكى تې-خىمۇ ئېغىرلاشتى.

— جۇرئەت، ئوقۇغۇچىلىرىڭىزغا دىققەت قىلىڭ. بولمىسا، نەۋرىلىك بولۇپ قالمىغاندەك تۇرىمىز، — خىزمەتدىشى قادىر مۇئەللىم ئۇنىڭغا مەنىلىك قاراپ تۇراتتى.

— نېمە؟! — ھەيرانلىق ئىچىدە خىزمەتدىشىنىڭ كۆزىگە تىكىلدى ئۇ، — نېمە دېگىنىڭىز بۇ، مۇئەللىم؟

— سىنىپىڭىزدىكى رەنا بىلەن ئەركىن مۇھەببەت قاينىمىغا غەرق بولۇشۇپتۇ. بۇ ئىش مەكتەپكە پۈر كېتىپتۇ. قىزلار ھە-ۋەسلىنىپ، ئوغۇللار ئىچىگە تىنىپ يۈرگۈدەك ...

— ئۇنچە ئەمەستۇ؟! ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى يېقىن ئارىلىشىدۇ. شۇڭا بۇ ئىككى بالا يېقىن ئۆتكەندۇ، تايىنلىق ...

— ھەي ... سەل قارىمايلى جۇمۇ! مەكتەپتىكى تەسىرى يامان بولۇۋاتىدۇ.

جۇرئەت ئويلىنىپ قالدى. بۇ سىنىپنى تۇنجى قېتىم ئىگە-كى ھەپتىچە بولغان، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەھۋالىنى تولۇق ئىگىلەپ بولالمىغاندى، لېكىن بۇ ئىككى ئوقۇغۇچىنى بۇرۇندىنلا تونۇيە-تى. ئۇ دەرىجىدە تاپتىن چىقىپ كەتكۈدەك بالىلاردىن ئەمەستەك قىلاتتى. ئۇ ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئىبارەت بۇ خىزمەتنىڭ تولىمۇ نازۇك ۋە مۇرەككەپ ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەنىدى. بالاغەتكە يەتكەن ئوغۇل - قىزلارغا بولغان تەربىيىنى چىڭ تۇتمىسا بولماي-دىغانلىقىنى، بولۇپمۇ بىر قىسىم ئوغۇل - قىزلارنىڭ فىزىئولو-گىيىلىك ئۆزگىرىشلەرنىڭ ئۆتكۈنچى سىناقلىرىغا بەرداشلىق بې-

رەلمەي، ئۇچۇشنى بىلىپ، چۇشۇشنى بىلمەي خاتالىق سادىر قىلىپ قويۇپ ئۆمۈرلۈك پۇشايماندا قالىدىغانلىقى ئۇنى ئەنسىرەتىپ قويدى. شۇڭا ئۇ ئىشنى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىدىيە ـ ئەخلاق مەسىلىسى ۋە فىزىئولوگىيىلىك ئۆزگىرىشىنىڭ ئادەم جىسمانىيەتى، روھىيىتىگە ئېلىپ كېلىدىغان ئۆزگىرىشلىرى ۋە ئۇنى توغرا تونۇپ، تولۇق چۇشىنىپ، ياخشى بىر تەرەپ قىلىش ھەققىدە خىزمەتلەرنى چىڭ تۇتۇپ ئىشلىمىسە بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلغانىدى.

جۇرئەت دەرسلىرىنى تۇگىتىپ، كەچلىك مۇزاكىرە ۋاقتىدا ئاچىدىغان سىنىپ يىغىنى ئۇچۇن تەييارلىقىغا تۇتۇش قىلدى. مەكتەپ قىرائەتخانىسىدىن بەزى ماتېرىياللارنى ئېلىپ كۆرۈپ چىقتى، يازما شەكىلدە تېزىسمۇ تۇزۇۋالدى، كىشىنى قايىل قىلغۇدەك مىساللارنىمۇ تولۇق تەييارلىدى، ئوقۇغۇچىلارغا يىغىن بارلىقىنى ئۇقتۇرۇپمۇ ئۇلگۇردى. سىنىپ يىغىنىدىن كېيىن ئوقۇغۇچىسى ئەركىن، رەنا بىلەن ئايىرىم ـ ئايرىم سۆزلىشىشنى كۆڭلىگە پۇكتى. لېكىن، مەكتەپتىكى بارلىق سىنىپ مەسئۇللىرىغا ئېچىلىدىغان يىغىن ئۇنىڭ پىلانىنى يوققا چىقارىدى.

— سەن يىغىنىڭنى ئەتە ئاچ! بۇ مۇھىم يىغىن ... — دېدى مەكتەپ مۇدىرى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

يىغىن باشلاندى. مەكتەپ مۇدىرى مۇھىم دەپ قارىغان بىرقانچە مەسىلىلەر ئۇستىدە سۆزلىگەندىن كېيىن، بىر «قارار» نى ئوتتۇرىغا قويدى.

— تولۇق 2 ـ يىللىقتىكى ئەركىن بىلەن رەنا ئۆزئارا مۇھەببەتلىشىپ يامان تەسىر پەيدا قىلدى. ئوقۇغۇچىلارغا ئىبرەت بولسۇن ئۇچۇن مەكتەپتىكى بارلىق ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا ئۆزىنى تەكشۇرۇش جازاسى بېرىلدى، — دېدى مەكتەپ مۇدىرى ئەتراپقا تەكشى قارىۋېتىپ.

— توختاڭ، مۇدىر، ئۇلار يامان ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقارمىغاندۇ؟! — جۇرئەتنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى. قۇلىقىغا ئىشەنمەيلا قالغانىدى.

— سېنىڭچە، يامان ئاقىۋەت كەلتۈرۈپ چىقارغۇچە قاراپ تۇرىدىكەنمىز - دە؟! — ئارىدىن بىرقانچەيلەن كۇلۇشۇپ كەتتى.

— ھەممىمىزنىڭ ياشلىق دەۋرى بولغان. ئوغۇل - قىزلاردا قىزىئولوگىيىلىك ئۆزگىرىش تۇپەيلى ئۆزئارا قىزىقىش، ئىنتىلىش بولۇپ تۇرىدۇ، ئەلۋەتتە، — ئۇ «ھۇپپىدە» قىزىرىپ كەتتى، — شۇڭا بەزى بالىلاردا خىيالغا بېرىلىپ نىشاندىن ئادىشىپ قالىدىغان ئەھۋال يۈز بېرىشى مۇمكىن ... بىز ئۇلارنى ئەتراپلىق تەربىيىگە ئىگە قىلىپ يېتەكلىسەكلا بۇ مەزگىلدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كېتەلىشى مۇمكىن، — چۈشتىن بۇرۇن كۆرگەن كىتابلاردىكى بىلىملەر ئۇنىڭغا ئەسقاتقانىدى. ئەتراپتا جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. ئۇ ئوڭايسىزلانغان ھالدا خىزمەتداشلىرىغا سەپسالدى. كۆپ ساندىكى ئوقۇتقۇچىلار ئۇنىڭ پىكرىنى قوللىغاندەك باش لىڭشىتىپ قويدى. ئۇ بۇ ھالنى كۆرۈپ سەل ئۆزىنى ئوڭۇشسىزالدى، — شۇڭا ئۇلارنى بىر تېپىك بىلەن ئۇجۇقتۇرۇۋېتىدىغان ئىشنى قىلمىساق ...

مۇدىرنىڭ قاپاقلىرى تۇرۇلدى. ئۇ خودىدى «تۇنۇگۈن كەلگەن سېرىق تۈك، ماڭا ئىش ئۆگەتكۈدەك بولدۇڭمۇ؟!» دېگەندەك دىمىغىنى قېقىپ قويدى - دە، ئورنىدىن تۇرۇپ:

— بىز مەكتەپتىكى مىڭدىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىغا مەسئۇل بولىشىمىز كېرەك. مەكتەپنىڭ ئىناۋىتىگە سەل قارىساق ھەرگىز بولمايدۇ! قارار يەنىلا قارار. باشقا گەپ بارمۇ؟ بولمىسا يىغىن تۈگىدى! — دېدى.

جۇرئەت يەنە بىرنەرسە دېيىشكە تەمشىلىۋىدى، خىزمەتدىشى قادىر پېشىنى تارتىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى ئوقۇغۇچى-

نىڭ تەقدىرى بەلگىلەنگەنىدى. كىم بىلىدۇ، ئۇلار مۇشۇ سەۋەب-لىك تۇپەيلىدىن ئۆمۈرلۈك پۇشايمان ئىچىدە ياشامدۇ؟! ...

جۇرئەت قاتتىق ئازابلاندى. ھاڭ ئالدىغا كېلىپ قالغان ئىككى ئوقۇغۇچىنىڭ قولىنى شۇنداقلا سۇنسا قوتۇلدۇرۇۋالغىلى بولاتتى. لېكىن، ئۇلار قولىنى سۇنماي، ھاڭغا چۈشۈپ كۆكۈم-تالقان بولۇپ كېتىشىگە قاراپ تۇردى. ئىتتەردى دېسىمۇ بولـ-ىدۇ! ... چوڭ يىغىندا ئۆزىنى تەكشۈرسە ئۇنىڭ ئاقىۋىتىنى تەسەۋۋرلەش مۇمكىنمۇ؟! تارتىنچاق، تىرىشچان رەنا كۆز ئالدىغا كەلدى. ئۇ «ئەمدى پىتنە - پاسات ۋە جەمئىيەت بېسىمى ئاستىدا قانداق قىلار؟!...» ئۇ ئازابلىق خىياللار ئىلكىدە كوچىغا چىقـ-تى. ئادەملەر ئېقىنىغا ئەگىشىپ خېلى ئۇزۇن مېڭىپ باقتى. چەكسىز بۇرۇقتۇرمىلىق ۋە سەنتۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان روھىي ئا-زاب ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى كاردىن چىقارماقتا. ئۇ سۆيۈملۈك سىر-دىشى رۇقىيەنى ئەسلىدى، ئۇنى بەكمۇ سېغىنىدى. مۇشۇ پەيتلەر-دە يېنىدا بولسا، ئۇنىڭغا يول كۆرسەتسە، يېقىملىق ئاۋازىنى ئاڭلىسا، ئورۇنلۇق گەپ - سۆزلىرىدىن تەسەللى تاپسا، گۈلدەك چېھرىگە تويماي - تويماي قارىۋالسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى-ھە؟!

ئىشىكنىڭ قاتتىق ئۇرۇلۇشى ئۇنىڭ ئەتە مۇدىر بىلەن قاد-داق سۆزلىشىش، نېمىلەرنى دەپ قايىل قىلىش خىيالىنى بۆلۈ-ۋەتتى. ئۇ شۇ چاغدىلا ۋاقتىنىڭ بىر يەرگە بارغانلىقىنى، ئاپىسى ئەكىرىپ قويغان كەچلىك تامىقىنىڭ ئۈستەلدە مۇزلاپ تۇرغانلى-قىنى، ئۆيدىكىلەرنىڭ ئاللىبۇرۇن شېرىن ئۇيقۇغا كەتكەنلىكىنى سەزدى.

— كىم؟ — ئۇ يۇگۈرۈپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى.

— مەن خالىق، — ئىشىك ئالدىدا گۈپۈلدەپ ھاراق پۇراپ ئىككى كىشى تۇراتتى.

— ئەسسالامۇئەلەيكۈم، خالىقمۇ سەن، بۇ ياقلارغا كېلىپ

قاپسەنغۇ؟ — ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىنى تونۇپ قىز-غىن سالاملاشتى. يەنە بىرى نەچچە سائەتنىڭ ئالدىدا «قارار» چىقىرىلغان ئوقۇغۇچىسى ئەركىننىڭ ئاكىسى ئەھەد ئىدى.

— ھە، مۇنداق ئىش: بىز مەھەللىدىكى بالىلار ھوشۇرنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرغان. سېنى بىردەم - يېرىمدەم بىللە ئولتۇرايلى دەپ چاقىرغىلى كەلگەن.

— رەھمەت، رەھمەت، بۇگۈن كەچ بولۇپ كەتتى. ئەتە بولسا قانداق؟

— نېمە قورقىسەن؟! قورقىدىغان قورسىقىڭدا جىن بارمە-تى- يا؟! — دېدى خالىقنىڭ كەينىدە تۇرغان ئەھەد يۇقىرى ئاۋازدا.

— نېمە دېگىنىڭ بۇ، ئەھەد! بۇگۈن كەچ بولۇپ كەتتى. ئەتە ھەممىمىز ئىشلەيمىز.

— ھەي ... بىز ئادەمنى ئادەم ئېتىپ كەلدۇق. ئىناۋىتىڭنى قىلىپ چاقىرغاندىكىن ماڭمامسەن!

جۇرئەت بۇ يەردە تاكاللىشىپ ئاتا - ئانىسىنى ئويغىتىۋې-تىشتىن قورقتى. شۇڭا بۇ ئىككى مەست ساۋاقدىشىغا ئەگىشىپ ماڭدى. بۇ ئىككىيلەن ئالىي مەكتەپكە ئۆتەلمەي، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىۋاتقاچقا، ھەممەيلەن ئۆز ھەلەكچىلىكى بىلەن ئالدە-راش، ئانچە ئىزدىنىپ كېتەلمەيتتى. بولۇپمۇ، جۇرئەت ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، ھۆكۈمەتنىڭ «تۆمۇر دەپتىرى» گە ئۆتكەز-دىن كېيىن بۇلار جۇرئەتنى ئىزدىمەس بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا ئۇلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت بۇرۇنقىدەك قويۇق ئەمەس ئىدى. ئۇلار ھوشۇرنىڭ ئۆيىگە بارغاندا ئۇ مەستلىكىدىن بېشىنىمۇ كۆ-تۈرەلمەي قالغانىدى.

— ھە، نوچى، باركەنلا - ھە؟! — جۇرئەتنى كۆرگەن ھوشۇر كۆزىنى ئاران ئېچىپ كۈلدى، — چاقىرمىسا كەلمەيلا دېسىلە؟

تۆتەيلەن چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتى. ئۇستەلگە تىزىلغان قورۇ-مىلار ئاخىرلىشىپ قالغان بولسىمۇ، ئۇلار ھەدەپ ھاراقنى زورلا-شىپ، رومكىلارنى توختىماي ئايلاندۇراتتى. بوتۇلكىنىڭ ئىچىدە جىم تۇرغان سۇيۇقلۇق ئەسلىدىمۇ خېلى تەڭشىلىپ قالغان بۇ ئۇچەيلەنگە تەسىر قىلىشقا باشلىدى. كەچلىك تاماق يېمىگەن جۇرئەتمۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس. ئەھەدنىڭ پات - پات خىرىس قىلىپ قاراپ قويۇشلىرىدىن ئىنىسى ئەركىن ئۇستىدىن چېقى-رىلغان «قارار» دىن خەۋەر تېپىپ بولغىنى ئېنىق ئىدى.

— سەن ... قانداق ... نېمە؟! — ئەھەد تىلىنى چايناپ كۆڭلىدىكى غۇمىنى ئاشكارىلاشقا باشلىدى، — ھەي، قاراپ تۇرۇپ ئىنىمگە ئاشۇنداق تۇزاق قۇردۇڭمۇ؟!

— سەن بەك مەست بولۇپ كېتىپسەن. بۇ گەپلەرنى ئەتە دېيىشەيلى بولامدۇ، ئەھەد؟ — جۇرئەت بۇ توغرۇلۇق سۆز ئاچسا ئۆزىنىڭمۇ قاياناپ كېتىدىغانلىقىنى بىلەتتى، — ماقۇل دېگىنە، دوستۇم.

— دوستۇم؟ سەندەك دوست بولامدۇ؟ ئىككى كۈن سىنىپ تۇتۇپ، قولۇڭدىن كەلگىنى شۇمۇ؟! — ئەھەدنىڭ كۆزىدىن غەزەپ ئۇچقىنى چاقناپ كەتتى.

— ھەي ... جۇر ... ئەت، ئىككى بىچارىنى خەلقئالەم ئالدىدا رەسۋا قىلىشماقچى بولۇشتىڭمۇ؟ ساڭا ئالىي مەكتەپتە ئاشۇنداق قىل دەپ ئۆگەتكەنمىدى؟ ... ياخشى، ياخشى، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇپ سەندەك ۋىجدانىنى يوقىتىپ قويسا، بولدى، ئوقۇيالمىغىنىمغا ئارمىنىم يوق، پەقەت يوق ...

ئۇچەيلەن تەرەپ - تەرەپتىن ئۇنى ئىسكەنجىگە ئالدى. جۇر-ئەت ئىشىنىڭ تېگى - تەكتىنى چۈشەندۇرۇشكە ئامالسىز. بولۇڭاڭ-قان گەپ باشتا سوئال - سوراقتا، بارغانچە دوق قىلىشقا يۈزلەن-دى. قانلىرى قىزىشىپ، خۇددى ئوت ئېلىش ئالدىدا تۇرغان بومبىغىلا ئوخشاپ قېلىشتى. ئەھەد ئۆزىنى باسالمايلا قالدى.

هازىرلا ئاتاكىغا ئۆتىدىغان جەڭچىدەك تەييارلىق ھالەتكە ئۆتۈپ بولغانىدى، مەستلىكتە كونترواللۇقىنى پۈتۈنلەي يوقاتقانىدى.

— مەن قايتاي، ھازىر ھەرقانچە قىلسامۇ سىلەرگە چۈشەندۈرۈپ بېرەلمىگۈدەكمەن، — جۈرئەت ئىشىنىك يامانلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئورنىدىن تۇردى.

— ئاناڭنى ... ھېجىقىز، ئۆزۈڭچە بىزنى گەپ چۈشەندىمەيدىغان، قارا قورساق كۆرگىنىڭمۇ بۇ؟! — بىر مۇشت كېلىپ جۈرئەتنىڭ خامىرىغا تەگدى - دە، بۇرنىدىن ئوقتەك قان كەتتى. ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە يەنە بىرقانچە مۇشت باش - كۆزلىرىگە تېگىپ كەتتى. جۈرئەت ئورنىدىن تۇردى - دە، توختىماي مۇشت ئېتىۋاتقان ئەھەدنى كۈچ بىلەن ئىتتىرىۋەتتى. ئەھەد سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ بوسۇغىدا ئولتۇرۇپ قالدى. بېشى ئىشىك گىرۋىكىگە قاتتىق تەگكەن چېغى، بېشىدىن ئاققان قان قۇلاق تۈۋىنى بويلاپ كۆڭلەك ياقىلىرىنى بىردەمدىلا قىپقىزىل بويىدى، ئۆزىمۇ قوپالماي قالدى. بۇنى كۆرگەن ھوشۇر ئۆزىنىڭ كونترواللۇقىنى يوقتىپ ئەھەدكە بولۇشۇپ، جۈرئەتنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كەلدى. ئىشىنىڭ تېخىمۇ يامانلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلگەن خالىق بولسا جۈرئەتكە «كەت!» دەپ ئىشارەت قىلىپ ھوشۇرنى توسۇۋالدى. جۈرئەت پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ سىرتقا قاراپ ماڭدى.

باش ئەتىيازنىڭ نەمخۇش شامىلى ئۇنى خېلى سەگىتىپ قويدى. بۇرنىدىن چىققان قان توختىغان بولۇپ، قاڭشىرى قاتقان ئېچىشىپ ئاغرىۋاتاتتى. ئۇ بىردەم ماڭغاندىن كېيىن بىر نەرسىسىنى يوقاتقاندەك ئەتراپقا ئەنسىز قارىدى. بايىقى جەڭدە ئۇلار چاپىنىنى سالدۇرۇۋالغان، چاپاننىڭ كارايىتى چاغلىق ... پورتمىنىدىكى رۇقىيەنىڭ رەسمى — گۈزەل پەرىشتىسى قالغاندى. ئۇنى يوقتىپ قويۇشقا ھەرگىز بولمايتتى. ئۇ خۇددى يۈرەك پارچىسى كەينىدە قالغاندەك، ئارزۇ - ئۈمىدى، بەختى،

بارلىقى كەينىدە قالغاندەك، قانداق تېزلىك بىلەن چىققان بولسا شۇنداق تېزلىك بىلەن ئۇ ئۆيگە كىرىپ كەلدى ...

— ھەي، ماۋۇ رەسىمدىكى ئۇرۇمچىدىكى جالىپكۇما؟! — ھوشۇر جۇرئەتتىنى كۆرۈپ ئاغزى ئېچىلىپلا كەتتى، — مۇشۇ چۈپرەندىلەر ئالىي مەكتەپتە ئوقۇسا بولدىكەنۇ، بىزنىڭ ئىنى - سىڭىللىرىمىز ئوقۇسا بولمامدىكەن؟! — ئۇلار رەسىمنى بىر-بىرىگە ئېتىشىپ ھاقارەتلەشكە باشلىدى. ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن ند-جاسەت ئاقاتتى. پەرىشتىدەك پاك، گۈزەل، چىن كۆڭلىدىن سۆيىدىغان ئوماق سۆيگىنىنىڭ ھاقارەتلىنىشىگە قاراپ تۇرسۇن-مۇ؟ ياق! بۇ مۇمكىن ئەمەس ... ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى غەزەپتىن تىترەپ، غايەت زور بىر كۈچنىڭ تەسىرىدە ھوشۇرغا قاراپ ئېتىلدى. «رەسىمنى ياخشىلىقچە بەر، بولمىسا ئاناڭدىن تۇغۇل-غىنىڭغا تويغۇزۇۋېتىمەن! بىلدىڭمۇ، نامەرد! ...» ھوشۇرمۇ بوش كەلمىدى. ئۇ قولىغا بىر قەلەمتىراچنى ئېلىپ، «كېلە قېنى؟! ئاشنا ئىنىڭ كۆزىنىڭ قانداق ئويۇلغىنىنى كۆرسەن!» دەيتتى. بۇ خۇددى «چاشقانىنىڭ ئۆلگىسى كەلسە، مۇشۇكنىڭ قۇيرۇقىنى چىشلەپتۇ» دېگەندەك بىر ئىش بولۇۋاتاتتى. ئىككى-سى شۇنداق تۇتۇشتىكى، ھېچكىم ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلەلمىدى. بىر چاغدا «ۋاي!» دېگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ، ھوشۇر يەردە ئولتۇ-رۇپ قالدى. ئۇنىڭ قولى بېقىنىغا سانجىلغان قانغا بويالغان قەلەمتىراچتا ئىدى. جۇرئەتنىڭ قولىدا قاتلىشىپ پۈرلىشىپ كەتكەن، ئامرىقى — رۇقىيەنىڭ رەسمى تۇراتتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ساقچىلار جۇرئەتنى دەرس سۆزلەۋاتقان يېرىدىن تۇتۇپ كەتتى. ساقچى ماشىنىسىنىڭ ئاۋازى مەكتەپ ئىچىنى بىر ئالدى ...

— ياق ... ياق ...— زۆھرە سۆزلەپ شۇ يەرگە كەلگەندە

چىداشلىق بېرەلمەي ۋارقىراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم، — بۇ مۇمكىن ئەمەس!

— رۇقىيە، جېنىم دوستۇم، بۇنداق قىلما، — زۆھرەمۇ يىغلىغان پېتى مېنى قۇچاقلىۋالدى.

— بۇ ئىشلارنى سەن قاچان بىلدىڭ؟

— بۇرۇنلا بىلەتتىم. جۇرئەت تۇرمىدە تۇرۇپ ماڭا خەت يازغانىكەن.

— ئەمىسە نېمىشقا ... نېمىشقا ... سەن مېنىڭ دوستۇممۇ؟

— مېنى كەچۈر، مەن جۇرئەتكە بەرگەن ۋەدەمگە ئەمەل قىلىشىم كېرەك، — ئۇ مېنىڭ بۇ ھالىمنى كۆرۈپ تەمتىرەپ گېپىنى تاپالماي قالدى. چېكىسىدىن تۆكۈلۈۋاتقان تەر تامچىلىرىنى قولىنىڭ دۇمبىسى بىلەن توختىماي ئېرتاتتى، — ئەسلىدە مەن ساڭا دېمەكچى بولغان، لېكىن جۇرئەت ئۆزىنىڭ تۇرمىدە ئۇزاق يېتىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلگەچكە، سېنىڭ بەختىڭنى ئويلاپ ...

— سەن ھەقىقەتەن دوستلۇققا يارايدىكەنسەن! — ئۇنىڭغا مىختەك تىكىلدىم. كۆزۈمدىن «يالت!» قىلىپ چاقنىغان سۇغۇق بىر نۇر ئۇنىڭ كۆزىگە قادىلىپ تۇراتتى، — مېنىڭ بەختىمىنى ئويلاپ؟!

— جۇرئەتنى سېنىڭ ئەھۋالىڭدىن خەۋەردار قىلىپ تۇرۇدۇم. سېنىڭ خىزمەتتىكى نەتىجەڭنى، كېلىشكەن، يۇز - ئابرۇيلۇق بىر يىگىت بىلەن توي قىلىۋالغانلىقىڭنى ... ئۇ ... ئۇ ... سېنىڭ بەختىڭنى تاپقىنىڭنى ئاڭلاپ بەك خۇش بولدى.

— مېنىڭ بەختىمدىن؟! — شۇ چاغدىلا مەن «بەختلىك» تۇرمۇشۇمنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى بۇ يېقىن دوستۇمدىنمۇ يوشۇرۇپ كەلگىنىمنى ئېسىمگە ئالدىم.

* * *

مانا، خىزمەتكە چىققىنىمغا بەش - ئالتە يىل بولۇپ قالدى. پۇتۇن زېھنىي كۈچۈمنى، ۋاقتىمنى، مۇھەببىتىمنى خىزمەتكە، ئوماق بالىلارغا ئاتىغانىدىم. خىزمەتتىن باشقىنى ئويلىمايتتىم. كۈنلىرىم بىر خىل رېتىمدە ئۆتەمكىتە، لېكىن يېشىمنىڭ چوڭ-يىپ مېڭىشى ئاتا - ئانامنى ساراسىمگە سالاتتى.

— قىزىم، — دەيتتى ئاپام مېھرىبانلىق بىلەن بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ، — تۇرمۇش ئىشىكىنى ئويلاپ قوي. ساۋاقداشلىرىڭ ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولۇپ بالىلىرىنى يېتىلىشىپ يۈرىشىدۇ. لېكىن، سەن ... سەن ... سېنى ئويلىسام يۈرىكىم ئېچىشىپ كېتىدۇ، بالام. «ئايال كىشى دېگەن ئەردە ياخشى، بولمىسا يەردە» دەپتىكەن، قىز بالا دېگەن تۆھمەتكە يېقىن بولىدۇ. شەرىئەتتىمۇ قىزلارنىڭ بۇنداق يۈرۈشى گۇناھ ... — ئاپامنىڭ ياش يۈقى كۆزلىرىدىن دادام ۋە باشقىلار ئالدىدا كۆپ قىسىنچىلىقتا قېلىۋاتقىنىنى بىلەتتىم. بۇگۈنمۇ دادام ئاپامغا دوق قىلىپ: «قىزىڭغا گەپ قىل، بۇنداق يۈرۈۋەرمىسۇن، گېپىنى ئوچۇق قىلسۇن!» دېگەندۇر بەلكىم، بۇنىسى ماڭا ئايان. مېنىڭ سەۋەبىمدىن ئاتا - ئانام ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت يىرىكلىشىپ كېتىۋاتاتتى. كۈنلەرنىڭ ئۆتىشىگە ئەگىشىپ، زورلاشلار كۆپىيىپ باراتتى. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە كىشىلەرنىڭ كۆزىگە سىغىش ئۈچۈن، يەكلىشىگە ئۇچرىماسلىق ئۈچۈن، چوقۇم بىر ئەرنىڭ ئەمرىگە ئۆتۈشۈم كېرەككەن. شۇنداق بولغاندىلا، جەمئىيەتتە بىر كىشىلىك ئورۇنغا ۋە ئىززەت - ئىكرامغا ئېرىشەلىگۈدەكمەن ... يۈرىكىم پۇتۇنلەي مۇزلاپ كەتكەندى. مېنىڭ يەنە بىر ئەرنى ياخشى كۆرۈشۈم مۇمكىنمۇ؟!

— مەن دۇنياغا مۇستەقىل تۇرەلدىم. نېمىشقا مۇستەقىل ياشىيالمىغۇدەكمەن؟! چوقۇم بىر ئەرگە بېقىنىپ ياشىشىم كېرەك.

ره‌كمۇ؟ — ئاخىرى ئىچىمده غه‌ليان كۆتۈرۈپ ئارام به‌رمىگه‌ن بىر نىدا ژولقانده‌ك پارتلىدى، هۆكۈره‌پ يىغلىۋه‌تتىم.

— ئۇنداق دېمه، بالام، يامان بولىدۇ. ئاغزىمىزدىن كۆپۈر-لۈق كېتىدۇ ....— ئاپام مېنى باغرىغا بېسىپ خودىدى كىچىك بالىده‌ك يىغلاپ كه‌تتى. هېلىمۇ مۇشۇ كۈنله‌رده دادام ئاپامغا دوق قىلىپ: «سېىنىڭ تۇغقان قىزىڭ، سېنىڭ ته‌ربىيىلىگه‌ن قىزىڭ ....» ده‌پ ئارام به‌رمه‌يۋاتاتتى. بىچاره ئاپام غه‌م - ئه‌ندىشه-ده ئورۇقلاپ قورايده‌ك بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ بۇ تۇرقىغا قاراپ ئىچىم سىيرىلىپ كه‌تتى. «ئاپامدا نېمه گۇناھ! ئارزۇ - ئارمانلار بىله‌ن مېنى دۇنياغا ئاپىرىده قىلدى، ئوقۇتتى. يىگىرمه توققۇز يىلدىن بېرى ئوتۇمدا كۆيۈپ، سۈيۈمده ئېقىپ، به‌ختىم ئۈچۈن پاپىپىته‌ك بولۇپ يۈرىدۇ. مه‌ن ئۇنىڭغا نېمه قىلىپ به‌ردىم ... ئاپا، جېنىم ئاپا، نېمه دېسه‌ڭ شۇ ....»

«ئاده‌م ئۆز ته‌قدىرىنىڭ تۆمۈرچىسى» ده‌پ قارايتتىم. مانا بۇگۈن ئۆزۈم بىلىپ - بىلمەي، ته‌قدىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا تەن بېرىپ، تاللاش ئه‌ركىنلىكىدىن ژاز كه‌چكه‌ن بىر بىچارىگه ئايلاندىم. مه‌ن بىر ئالىي مه‌لۇماتلىق بىلىم ئىگىسى تۇرۇپ، ئاڭسىز، ساپاسىز، نادان قىزلارده‌ك ئاتا - ئانام تېپىپ قويغان، چۈشەنمەيدىغان بىرىگه ياتلىق بولۇشقا ماقۇل بولۇپ، ئۇمىد - ئىنتىلىشلىرىمنى، قەدىر - قىممىتىمنى، مېھىر - مۇھه‌ببىتىم-نى، ۋىجدان - غۇرۇرۇمنى دوغا تىكىپ، ئۇن - تىنسىز، ئىتائه‌تمه‌نلىك بىله‌ن سۈكۈت قىلماقتا ئىدىم. قېنى، مېنىڭ روھىمدىكى جۈشقۇنلۇق؟! ... ئاخىرى ئاپامنىڭ تاراملاپ تۆكۈ-لۈپ تۇرغان كۆز يېشى، دادامنىڭ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىشلىرى مېنى تۇرمۇش قاينىمىغا سۈره‌پ كىردى.

دۇنيادا ئۆز ۋه‌دىسىده تۇرۇپ مه‌ردانىلارچه ياشىغانلاردىن قانچىسى باردۇ؟! مۇراد - مه‌قسىتىگه يه‌تكه‌نله‌ردىنچۇ؟ غېنى بىله‌ن توي قىلغىنىمغا به‌ش - ئالته يىل بولۇپ قالدى. ئۇ

كېلىشكەن، كەم سۆز، خىزمەتتە نەتىجە يارىتقان، جەمئىيەتتە مەلۇم ئىززەت - ھۆرمەتكە ئىگە بولغان بىر ئەر. ئۇنىڭ ئائىلىگە بولغان سەمىمىي - ساداقىتى مېنى قايىل قىلسا، ئائىلىنىڭ ئېغىر يۈكىنى يالغۇز كۆتۈرۈپ، خىزمەت، ئائىلە ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلار مۇناسىۋىتىنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىپ ئۇنىڭغا ياخشى ئائىلە مۇھىتى ۋە خىزمەت شارائىتى ھازىرلاپ بەرگىنىم، كېلىشكەن قىياپىتىم ۋە ھەممىنى ئىچىمگە سىغدۇرۇپ كېتىدىغان جىمىغۇر مىجەز - خاراكتېرىم ئۇنى مەھلىيا قىلسا كېرەك، ئارىمىزدىكى مۇھەببەت كۈچىيىپ باراتتى ... ئۇنى ئاستا - ئاستا ياخشى كۆرۈپ قېلىۋاتاتتىم، لېكىن يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئارىمىزدا قانداقتۇر بىر ھاڭ پەيدا بولۇپ قېلىۋاتقانلىقىنى سېزىشكە باشلىدىم ...

ئەتراپىمدىكى كىشىلەر ماڭا ھەۋەس بىلەن قارايتتى. ئاتا-ئانام، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىم بەس - بەستە: «بىزنىڭ گېپىمىزنى ئاڭلاپ يامان قىلمىدىڭىز، ئاتا - ئانا دېگەن ھەرگىز بالىسىغا يامان بولسۇن دېمەيدۇ ...» دېيىشىپ، مېنىڭ «بەخت» ىمدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتى. لېكىن، ئېغىزىمدىن چىقىرالمايدىغان بىر سىر يۈرەك - باغرىمنى يېپ، ئىچىمنى ئۆتمىتۆشۈك قىلىۋەتكەنىدى. «مەن ھەقىقەتەن بەختلىكمۇ؟!» ئۆزۈمگە قايتا - قايتا سوئال قوياتتىمىۇ، جاۋاب تاپالمايتتىم. «بەخت» نىڭ ئۆلچىمى نېمە؟ مېنىڭ يۇز - ئابرۇيلۇق قاملاشقان ئېرىم، گۈلدەك ئۆيۈم، قولۇمنى نەگە سوزسام يەتكۈدەك ئائىلە شارائىتىم بار. ئۇنداقتا مېنى ھەقىقەتەن بەختلىك ئايال دېسە بولغۇدەك ...

— رۇقىيە، ئەمدى بالىلىق بولىدىغان ۋاقتىڭلار كەلدى. قاچانغۇچە مۇھەببەتلىشىپ يۈرۈۋېرىسىلەر؟ ماۋۇ پۇت - قولىمىزنىڭ ماغدۇرى بار چاغدا نەۋرىلىرىمىزنى بېقىۋالايلى ...— قەلبىمنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا باغرىمنى كۆيدۈرۈپ ئارام بەرمەيۋاتقان چوغنى پەقەت قېينانام رەھىمسىزلەرچە كولاپ ھارارىتىنى

كۆچەيتىۋاتاتتى. بۇنداق چاغدا كۆلۈپلا قويايتتىم. قېينانام ناھايىتى جەزبىدار، غۇرۇر - ۋىجداندىن گەپ ئاچمىغان گەپدان ئايال ئىدى. پۈتكۈل ئالەمنىڭ خەۋىرىنى ئۇنىڭدىن ئاڭلايتتۇق. «ئىراق ۋەزىيىتى قانداق كېتىۋېتىپتۇ»، «قايسى دۆلەتتە ئىككى باشلىق بوۋاق تۇغۇلۇپتۇ» دېگەندىن باشلاپ، كىمنىڭ قىزى كىم بىلەن يۈرۈۋېتىپتۇ، كىمنىڭ بالىسى «ئاق»قا ئۆگىنىپ قاپتۇ، كىم ئاجرىشىپ كەتكۈدەك دېگەندەك كوچا خەۋەرلىرى ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقاتتى. دادام ئۇنىڭغا «ۋالاقتەگكۈر» دەپ لەقەم قويۇپ قويغان بولۇپ، ھەر قېتىم ئۆيگە كېلىپ توختىماي سۆزلەپ كەچنى قىلىپ قايتقاندا ساقلىنى سىلاپ «ۋاي، ۋاي، ۋاي ... بۇ ۋالاقتەگكۈرنىڭ ئاغزىغا بالا تەگمىسۇن!» دەپ تەنە قىلاتتى. يېقىندىن بېرى قېينانام بىزنىڭكىگە كۆپ كېلىدىغان بولدى. باشتا مېنىڭ تۇغمىغانلىقىمنى چاقچاق ئارىلاش دېگەن بولسا، كېيىن ئاتايىتەن دەيدىغان، ھازىر بولسا ئاچچىقلىنىپ قاياپ ئولتۇرۇپ دەيدىغان بولدى.

— ھەممىگە قادىر ئاللاتائالا بىر كۈنى بېرەر، قۇدام، — دەيتتى ئاپام ئېغىر تىنىپ.

— ۋاي، قۇدام، «بېرە» دەپ ئولتۇرغىلى ئالتە يىل بولدى. بالام غېنىجانمۇ ئوتتۇز بەش - ئوتتۇز ئالتىگە كىرىپ قالدى. دوستلىرىنىڭ بالىلىرى مەكتەپكە كىرىپ بولدى. ئۇلار بالىلىرىنى يېتىلىشىپ ماڭسا، بىزنىڭ غېنىجانغا نومۇس ئەمەسمۇ؟!

— بىزنىڭمۇ نەۋرىلىك بولغىمىز بار، ۋاقىت - سائىتى كەلمەيۋاتامدۇ ...

— ۋاقىت - سائىتى! «ئوجمە پىش، ئاغزىمغا چۈش» دەپ ئولتۇرماي، سەۋەب قىلايلى، سەۋەب. «سەۋەب قىلسا، سېۋەتتە سۇ توختايدۇ» دەپتىكەن ...— بۇ توگمەس دوق قىلىشلاردىن بىچارە ئاپامنىڭ يۈرىكى سۇ بولۇپ كەتتى.

— بىزنىڭ ئايال زاتىمىزدا تۇغماسلار چىققان ئەمەس. ئەتە رۇخسەت سوراپ كەل! مەندىن نېمە كەتسە كەتسۇن، ئۆزۈم بىر كۆرسىتىپ سەۋەبىنى بىلىپ باقاي. ساڭا «دوختۇرغا كۆرۈنۈپ باق» دەپ ئاڭلىتىپ بولالمىدىم. مەن بۇ ئاھانەتنى قانداق كۆتۈرىمەن ئەمدى ...— ئاپام يۇرىكىدىن ياش تۆكمەكتە.

مەن ئاجايىپ بەدەل تۆلەۋاتاتتىم. نېمە ئۈچۈن قېينانام مۇشۇ ئاجىزلىقىمنى تۇتۇۋېلىپ، ھەممىنى ئۇنتۇپ مېنىڭ مۇشۇ ئائىلە ئۈچۈن، ئامراق ئوغلىنىڭ ئىززەت - ئابرۇيى ئۈچۈن، بارلىق ئارزۇ - ئۈمىدلىرىمنى، ئىنتىلىشلىرىمنى قۇربان قىلىۋاتقانلىقىمنى بىلمەيدىغاندۇ؟! ئاھ، ئىنسانلار، بىز قاچانمۇ ئۆز كۆمىچىمىزگە چوغ تارتىۋاتقان ئاشۇ مىنۇتتا باشقىلارنى ئازراق بولسىمۇ ئويلاپ قويۇشنى ئۆگىنەلمەيدىغاندىمىز؟! ھەممىنى بىلىپ تۇرسامۇ ئاپامنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن دوختۇرخانىغا بىر قېتىم بېرىپ - كەلگەن بولدۇم. دورا يېسەملا بولىدىغانلىقىنى، چوڭ مەسىلىنىڭ يوقلۇقىنى يەتكۈزۈپ ۋاقىتلىق بولسىمۇ خاتىرجەم قىلدىم.

شۇنداق قىلىپ، «دورا» يېپ دېگەندەك بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. قېينانامنىڭ قاپىقى پەقەتلا ئېچىلماس بولدى. ئۆيگە كەلسە ياكى مەن دۆۋىلەپ قويغان ئىشلىرىنى قىلىش ئۈچۈن ئۆينگە بارسام، «غېنىجان بالام، جېنىم بالام، مۇشۇنداق پەرزەنتسىز، يىلتىزسىز، نامسانسىز ئۆتۈپ كېتەرسەن» ... دەپ غۇدۇراپلا يۈرەتتى. ماڭا بولغان بېسىم ئېشىپ باردى. بىر كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە كەلسەم قېينانام نەدىندۇر بىر ئۇزۇن ساقال «موللا»نى باشلاپ كېپتۇ ... بىر كېچە «ئوقۇدى». «موللا»نىڭ ئېيتقىچە، مېنىڭ قورسىقىمدا «مىسلىمىياڭ» دەمدۇ، بىرنەرسە بارمىش ... ئۇ تۆرەلمىنى يەپ يالجىتمايدىكەن، ئۇنى ئۆلتۈرۈش پەقەت ئۆزىنىڭلا قولىدىن كېلىدىكەن، لېكىن كۆپ ئوقۇرمىش. مېنىڭمۇ ئۇنىڭغا ئىشىنىشىم

ئەگ مۇھممىش. ئۇنداق بولمايدىكەن، ئۇنۇمى بولماسمىش ... قاقاقلاپ كۈلۈپ تاشلىغىلى تاس قالدىم. ئۇلار تۆرەلمىنىگ قانداق پەيدا بولىدىغانلىقىنى بىلمەمدىغاندۇ؟! ... بولدى، بولدى، ئېيتمايلا قويماي ... ئۇنىڭغا نۇرغۇن پۇل بىلەن «كۆزى چۇشۇپ قالغان» بىر پارچە گىلەمنى بېرىپ يولغا سالدۇق.

كېيىنچە قېينانام ئۆيمىزگە كەلمەسلا بولدى. ئۇنىگ ئېيتىشچە، «تۇغماس خوتۇننىگ قولىدىن تاماق يېسە هارام بولار» مىش. ئۆسەگ سۆزلەر كۆپىيىپ كەتتى. سورۇنلارغا بارسام كىشىلەر «كۇسۇر - كۇسۇر» قىلىشىپ يەر ئاستىدىن قاراپ قويۇشاتتى. مېنىگ هېچ چىدىغۇچىلىقىم قالمىدى. بەگ- بەگ چارچاپ كەتتىم. روهىمدىكى هارغىنلىق مېنى كاردىن چىقارماقتا، يۇرىكىمىنىگ چوڭقۇر يېرىدىكى يارا ئېغىزىغا تۇشمۇتۇشتىن خەنجەر ئۇرۇلماقتا ...

تۇنجى مۇھەببىتىمىنىگ قەلبىمدە قالدۇرغان يارا ئېغىزى شۇنچە چوڭ بولغاچقىمۇ ئازابتىن تىن ئالالماي ياشاپ كەلدىم. بىر قارا سايە ماڭا تاپتەگ ئەگىشىپلا يۇرەتتى. ئۇنىگ ئاسارىتىدىن قۇتۇلالمايىتتىم ... مەندە سۆيۇش ۋە سۆيۇلۇشكە نىسبەتەن ئىشەنچ - غەيرەت يوق. باشقىلار نەزىرىدىكى «بەختلىگ تۇرمۇش» مەن ئۇچۇن قورچاق ئويۇنىلا خالاس. بىز ئېھتىياج ئۇچۇن بىرگە ياشايتتۇق. ئۇ ئەرلىگ لاتاپىتى، يۇز - ئابرۇيى ئۇچۇن مەن بىلەن بىرگە ياشىسا (مەن شۇنداق ئويلايتتىم)، مەن ئاتا - ئانامنى خۇش قىلىش ئۇچۇن ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا مۇشۇنداق «تاغدەگ يۆلەنچۇگ بولمىسا بولمايدۇ» غانلىقى ئۇچۇن ياشاپ كەلدىم ... مەن قەلبىمدە بىخ سۇرگەن قەدىرسىز تۇنجى مۇھەببىتىم ئۇچۇن ئۆزۇمدىن ئۆزۇم ئۆچ ئېلىپ، ئۆزۇمنى ئۆزۇم جازالاپ ياشاۋاتقىنىمنۇ؟! بۇنىڭغا بىرنەرسە دېيەلمەيمەن. بەزىدە ئېرىم غېنىغا گۇمان بىلەن قارايدىغان بولۇپ قالدىم. ئۇ ماڭا تولىمۇ سىرلىق تۇيۇلاتتى. ئۇنىگ ئەر - ئايالىق تۇرمۇشتىن

ئۆزىنى قاچۇرۇشى بىر ئەرگە نىسبەتەن نورمالسىزلىق بولماي نېمە؟ بەزىدە بىر دوستۇمنىڭ ئەرلەر توغرىسىدا ئېيتقان مۇنۇ سۆزىنى ئەسلەپ قالىمەن: «يېنىدا گۈزەل بىر پەرىشتىنىڭ بە-لىقتەك پىلتىڭلاپ ياتقىنىنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ بەخىرامان ئۇخلا-غان ئەرنىڭ فىزىئولوگىيىسىدە مەسىلە بولمىسا، چوقۇم ئىدىيە-سىدە چاتاق بار.» بۇ سۆز خۇددى ماڭا قارىتىپ ئېيتىلغاندەك پۈتۈن بەدىنىمنى تىترەك بېسىپ كەتكەندى. ئۇ ھەقىقەتەن مۇشۇ كۈنلەردە مەندىن ئۆزىنى تارتىۋاتاتتى ... ئېرىمنىڭ كەچلىرى يېزىق ئۈستىلىدىن قوپماي ئۆزىنى خىزمەتكە ئۇرۇشلىرى، ماڭا بىچارىلەرچە يېلىنىپ - يېلىنىپ قاراشلىرى، ھاراقنى ئىچىۋې-لىپ ئۇن - تىنسىز ياش تۆكۈشلىرى ... مېنى مۇشۇ مەنىسىز تۇرمۇشنىڭ قۇلىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. مەن قۇل! ئۇمىد - ئىنتىلىشلىرىنى يوقاتقان، ئەر - ئاياللىق تۇرمۇشىدا مېھىر - مۇھەببەتنى كۈچەيتىدىغان، ئىككى يۈرەكنى چەمبەرچاس باغلاپ تۇرىدىغان ئىمتىيازدىن مەھرۇم بىر قۇل ... «مەن تۇغماس ئاتىلىپ» ئالدى بىلەن ئاتا - ئانىسىنىڭ، كېيىن جەمئىيەتتىكى بەزى كىشىلەرنىڭ پىتنە - پاساتلىرى تۈپەيلى قاتتىق ھالسىرىغان ئاشۇ مىنۇتتا مېنىڭ ئېرىم نېمىشقا ئەرلىك مەسئۇلىيىتى بىلەن مېنى قوغداپ قالالمايدۇ؟! ھېچبولمىغاندا، ئۇ ئانىسى ئالدىدا مېنىڭ يۈزۈمنى يورۇق قىلالىسىلا - ھە؟! ئاھ، خۇدا! ئەرنىڭ قانداق بولىدىغىنىنى تېخى ھېس قىلىپ بولالمىغان بىر ئەردىن مەن نېمىنى تەلەپ قىلاي! ...

زۆھرەنىڭ ئۆيىدىن چىققاندا ئاپئاق قار تارامىلاپ تۆكۈلۈۋاتقان يېشىمغا تەڭكەش قىلىۋاتامدۇ ۋە ياكى مېنىڭ تۇشمۇتۇشتىن يارىلانغان كۆڭلۈم ئۇچۇن ئىسيان كۆتۈرۈۋاتامدۇ، ئاجايىپ سۇر بىلەن لەپىلدەپ چۈشمەكتە ئىدى. قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدە زۆھرەنىڭ «جۇرئەت ئۆزىنىڭ تۇرمىدە ئۇزاق يېتىپ كېتىدىغانلىقىنى بىل-گەچكە، سېنىڭ كەلگۈسى بەختىڭنى ئويلاپ، توي قىلىۋالغانلىق

توغرىسىدىكى خەۋەرنى تارقاتقانىكەن» دېگەن سۆزى تەكرارلىنىپ تۇراتتى.

ئېغىر قەدەملىرىمنى سۆرەپ كېتىۋاتىمەن ... قېينانامنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى مېنى سەل سەگىتىپ قويدى. ئېسىمنى يىغىپ قارىسام ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپتىمەن. ئۆي ئىچىدە قېينانام قايناپ سۆزلەۋاتاتتى:

— يەنە نېمە قىلىپ بەرسەك بولاتتى، بىرەر بالا تۇغۇپ بېرەلمىدىمۇ؟! ئۇ قېچىر بىلەن بىر ئۆمۈر ئۆي تۇتماقچىمىدۇ-سەن؟! ...

«قېچىر ...؟» مېڭەمدىن كىرگەن بىر ئوت تاپىنىمدىن چىقىپ كەتتى. جاقىلداپ تىترەيتتىم ... ئۆيگە كىرىپ ئۇنىڭغا تەڭ تۇرغۇدەك مادارىم يوق. ئۇلار قىلغان يۇزسىزلىكنى مەن قىلالماسمەنمۇ؟ «مەن قېچىر ئەمەس، ئوغلۇڭدىن سورا!» دې-يەلمەسمەنمۇ؟ قەلبىمدە ئاجايىپ بىر ئۆچ ئېلىش ئىستىكى غىل - پال قىلىپ ئۆتۈپ كەتتى ...

— بولدى قىل، ئاپا! گەپ قىلمىسام گېپىم بار دەپ ... بولدى! — خۇددى تىنچ ئاسماندا چاقماق چېقىلغاندەك ئاڭلانغان بۇ ئاۋاز مېنىڭ ئېرىم غېنىنىڭ ئاۋازى ئىدى. مەن يەرگە مىخلاپ قويغاندەك قىمىر قىلالماي تۇرۇپ قالدىم، — ھە، سېنىڭ راست دەپ بەرسە شۇنچە ھەددىدىن ئاشقان بارمۇ؟ دېگىنە، رۇقىيە ساڭا نېمە يامانلىق قىلدى؟! ھەرقانچە كېلىن بولسا شۇنچىلىك بولار ... سەن ... سەن سەۋەبىنى ئۇنىڭدىن ئىزدىمەي، مېنىڭدىن ئىزدە، مېنىڭدىن! — ئۇنىڭ ئاۋازى ئاخىرىدا يىغا ئارىلاش تىترەپ چىقتى.

— نېمە دەيدىغانسەن، بالام، مەن سېنى ئوغۇل بالا دەپ تۇغقان، نېمىلەرنى دەپ يۈرىدىغاندۇ ماۋۇ بالا؟ — قېينانامنىڭ ئاۋازى پەسلەپ كەتتى.

— بۇنىڭدىن كېيىن رۇقىيەنى بۇنداق ھاقارەتلىگۈچى بول-

ما، بولامدۇ، ئاپا؟! — ئۆي ئىچىدىن كىشىنىڭ يۇرىكىنى ئېزىدىغان يىغا ئاۋازى كېلەتتى. مەن چىدىيالماي قالدىم.

— مەن ... شۇ ... سېنى پەرزەنتسىز ...

— بولدى، ئاپا، يەنە مۇشۇ گەپنى ئاغزىڭغا ئالمىدىغان بولساڭ، مېنى ... مېنى ...

— ئو ... هوش بۇگۈن ماۋۇ بالىغا نېمە بولغاندۇ؟ ...— ئىشىك ئېچىلدى، قېينانام ياش يۇقى كۆزىنى ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن ئېرتىپ، غۇدۇرىغانچە چىقىپ كەلدى. مېنى كۆرۈپ «تۇۋا!» دەپ ئېغىر بىر تىنىۋېتىپ، يېنىمدىن ئۇن - تىنسىز ئۆتۈپ كەتتى.

مەن ئېرىمنىڭ تەنتەنە بىلەن ئېيتقان بۇ سۆزلىرىدىن ئانچە تەسىرلىنىپ كەتمىدىم. ئۇ كېچىككەندى. دەردتىن لەختە - لەختە بولغان يۇرىكىمگە بۇ دورا مەلھەم بولالمايتتى. راست، كېچىكىپ بېرىلگەن دورىنىڭ ئۆز نۆۋىتىدە قانچىلىك ئۈنۈمى بولسۇن! بىرھازادىن كېيىن ھېچ ئىش بولمىغاندەك پەرۋاسىزلا ئۆيگە كىردىم. غېنى مېنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ كەتتى. تاماكا تۇتقان قولى تىترەيتتى.

— قايتىپ كەلدىڭىزمۇ؟

— ھە.

— ئاپام كەپتىكەن.

— كۆردۇم.

— مەن تاماق يەۋالدىم، سىزچۇ؟

— يېگۈم يوق!

— كېلىڭ، ئولتۇرۇڭ، رۇقىيە، مېنىڭ سىزگە دەيدىغان گېپىم بار ئىدى.

— شۇنداقمۇ؟ مېنىڭمۇ سىزگە دەيدىغان گېپىم بار ئىدى. لېكىن بۇگۈن بېشىم بەك ئاغرىپ تۇرىدۇ. ئەتە سۆزلەشسەك قانداق؟ — نېرۋىلىرىم شۇنچىلىك چارچىغانىدىكى، خۇددى پىلە-

كىنى «پۇۋ» دەپلا قويسا پارتلاپ كېتىدىغان بومبىغا ئوخشاپ قالغانىدىم.

— ئەمىسە ئارام ئېلىڭ، — دېدى غېنى مېھرىبانلىق بىلەن. ئۇنىڭ ئېغىر - بېسىق تەمكىن تۇرقىدىن ماڭا دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىنىڭ بارلىقى چىقىپ تۇراتتى.

ياتاق ئۆيىنىڭ غۇۋا ئېچىلغان ئىشىكىدىن مېھمانخانىغا قارىدىم. غېنى تورۇسقا قاراپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى. ئالدىغا قويۇلغان كۈلدان تاماكا قالدۇقى بىلەن لىق تولغانىدى. غېنىنىڭ ماڭا نېمە دەيدىغانلىقى نامەلۇم. نەچچە يىلدىن بېرى بۇ ھالەت كۆپ تەكرارلاندى. ئۇ ماڭا بىر ئىشلارنى دېمەكچى بولاتتىيۇ، يەنە دېمەيتتى. لېكىن، بۇگۈن مېنىڭ ئۇنىڭغا نېمە دەيدىغىنىم ئېنىق. مەن ئاخىرى غەيرەتكە كەلدىم. «بۇ قەپەسدىن چوقۇم چىقىپ كېتىمەن».

* * *

غېنى ئادەتتى بويىچە نېپىت ئېلىش رايونىنى ئايلىنىپ كەلگەندىن كېيىن يەنە بىر دۆۋە ماتېرىيال ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئۇ تەتقىق قىلغان بىر تۇر باھالاپ - بېكىتىشتىن ئۆتۈپ رەسمىي ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇش ئالدىدا تۇراتتى. دەل شۇ چاغدا «يۇقۇمۇق كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش پونكىتى» دىكى دوستى پولاتنىڭ كەينى - كەينىدىن بەرگەن تېلېفونىغا ئاساسەن بۇگۈن كۆرۈشۈشكە دېيىشىپ قويغىنى ئېسىگە كەلدى. «بەك مۇھىم ئىش، چوقۇم كەلمىسەڭ بولمايدۇ» دېگەنىدى پولات تەكرارلاپ. غېنى بارغاندا پولات تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ تۇرغانىدى.

— شۇنچە ئالدىرىتىپ كەتكۈدەك نېمە ئىش ئىدى؟ — دېدى غېنى ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن كۈلۈپ تۇرۇپ. ئەگەر پولاتنىڭ چىرايىدىكى جىددىيلىكنى كۆرمىگەن بولسا چاقچاققا كۆمۈ-

ۋەتكەن بولاتتى.

— نېمە دېسەم بولار ...— دېدى پولات دېلىغۇل بولۇپ گەپنى نەدىن باشلاشنى بىلمەي نېمىدىنىدۇر ئەنسىرەۋاتقاندەك ئەترايغا ئەنسىز قارايتتى، قولىدىكى ۋاراقنى ھەدەپ مىجىلايتتى.

— نېمە بۇ قولۇڭدىكى؟ ئەكېلە ...— غېنى پولاتنىڭ قولىدىكى ۋاراقنى «شارتتىدە» تارتىۋالدى - دە، ئوقۇشقا باشلىدى، — «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ 2007 - يىل 3 - ئاينىڭ 8 - كۈنىدىكى خەۋىرىدە كۆرسىتىلىشىچە، پەقەت ئۆتكەن بىر يىل ئىچىدىلا ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئېيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغۇچىلارنىڭ سانى 2051 گە يەتكەن. ئاپتونوم رايونىمىزدا رەسمىي ئەنگە ئېلىنغان ئېيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇنلانغانلار سانى 17 مىڭ 209 گە يەتكەن. نېمىدېگەن قورقۇنۇچلۇق سان بۇ؟! ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدۇ.

— ئىشەنمەي ئامال يوق، ئاداش. بۇ ئەمەلىيەت، — پولات خۇددى يىغلاپ تاشلايدىغاندەك تۇراتتى.

— شۇنداق. توغرا دەيسەن، بۇ ئېچىنىشلىق رېئاللىقنى ئېتىراپ قىلماي ئامال يوق! ھە، راست، مېنى بۇنچە جىددىي چاقىرتقۇدەك زادى نېمە ئىش بار ئىدى؟

— مۇنداق ئىش، ئوچۇقىنى دەي، غېنى. ئۆزۈڭنى تۇتۇۋالمىساڭ بولمايدۇ جۇمۇ! بۇ ئېنىق بولمىغان ئىش. يەنە بىر مەزگىل كۆزىتىشكە توغرا كېلىدۇ.

— زادى نېمە ئىش؟ دېگىنە ئادەمنى تەقەززا قىلماي، — غېنى جىددىيلىشىپ قالدى.

— سەن ئۆتكەن يىلى ئالدىنقى سەپتە ماشىنا ھادىسىسىگە ئۇچرىغان.

— بۇنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ. مانا ساقىيىپ بىر ئوبدان

تۇرمامدىمەن.

— شۇ چاغدا ساڭا بىرەيلەن قان بەرگەن.

— شۇنداق. دوختۇرخانىدا مېنىڭ قېنىمغا ماس كېلىدىغان قان بولمىغاچقا، بىر ئادەمنى تەستە تېپىپتىكەن. نېمە بولدى؟ — غېنىنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى.

— ئەيدىز كېسىلى ئاساسەن قان، جىنسىي مۇناسىۋەت ۋە ئانىدىن بالىغا يۇقۇشتىن ئىبارەت ئۈچ خىل ۋاستە ئارقىلىق يۇقىدۇ. 82.6 پىرسەنتى قان ئارقىلىق يۇقىدۇ.

— نېمىلەرنى دەپ كەتتىڭ، پولات، ئۇنىڭ بىز بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟

— يېقىندا تەكشۈرۈش ئارقىلىق ساڭا قان بەرگەن ئوكشى ...— پولات توختاپ غېنىغا قاراپ تۇرۇۋېلىپ گېپىنى داۋام قىلدى، — ئو كىشىنىڭ ئەيدىز كېسىلى ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى.

— نېمە؟! — غېنى شۇ تاپتا پولاتقا سوئال نەزىرىدە تىكىلگىنىچە ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس تىترەيتتى، — ماڭا قان بەرگەن كىشى ئەيدىز كېسىلىمىكەن؟

— ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، غېنى. ئۇنىڭ ساڭا قان بەرگەندىن بۇرۇن ياكى كېيىن ئەيدىز كېسىلىگە گىرىپتار بولغىنى ئېنىق ئەمەس. شۇڭا ھەر ئېھتىماللىقنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ.

— سەن ... سەن ... مېنىمۇ ئەيدىز كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالدىڭ دېمەكچىمۇ؟!

— ياق، ياق، ئۇنداق دەپ كەتكىلىمۇ بولمايدۇ، — پولات تەرلەپ كەتتى. ئۇمۇ خۇددى يېقىن دوستىغا ئۆلۈم خېتىنى تەڭلەۋاتقاندەك بۇ ھالەتكە بەرداشلىق بېرەلمەي قالغانىدى.

— مېنى زادى نېمە قىل دەيسەن؟!

— بىز چوڭ تەكشۈرۈش قىلىپ باقايلى. كۆزىتىشكە بىر

مەزگىل كېتىدۇ، — پولات ھەدەپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى، — دەسلەپكى ئاي «كۆزنەك مەزگىلى» دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ مەزگىلدە ئادەم بەدىنىدە سالامەتلىككە قارشى مىكروبلار يېتەرلىك پەيدا بولمايدۇ ھەمدە يۇقۇملانغان - يۇقۇملانمىغانلىقىنى تەكشۈرۈشكە ئامال يوق.

— كۆزنەك مەزگىل؟

— شۇنداق. ئەگەر تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئەيدىز ۋىرۇسى ئانتېتېلاسى (HIV) مۇسبەت چىقىپ قالسا، ئەيدىز كېسىلى ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغان بولىدۇ، ئەگەر كېسەللىك ئالامەتلىرى بولمىسا، پەقەت ئەيدىز كېسىلى ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغانلىقىنى، تېخى ئەيدىز كېسىلى بىمارىغا ئايلانمىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ ...

غېنى بارلىق تەكشۈرتۈشلەرنى تۈگىتىپ دوختۇرخانىدىن چىققاندا قۇياش تاغ كەينىگە مۆكمەكچى بولۇپ تۇراتتى. ئۇ ئۆز ھاياتىنى ئەنە ئاشۇ ئىللىق قۇياشقا ئوخشىتىپ قالدى. قۇياشقۇ ئەتە يەنە پارلاپ چىقىپ پۈتكۈل زېمىنغا سېخىي نۇرىنى تۆكىدۇ. ئۆزىچۇ؟ ئەمدىلا ئوتتۇز ئالتە باھارنى كۆرگەنىدىغۇ. ئۇ پولاتنىڭ: «ئەلمىساقتىن ئۆلۈمدىن ئىبارەت كىشى ھاياتىنىڭ يۇقىرى پەللىسى بولغان بۇ سىرلىق مۆجىزە تەپەككۇرىمىزگە ئالاھىدە تەسىر قىلغان بولسا، بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەنده ئەيدىزدىن ئىبارەت بۇ كېسەل ھاياتىمىزنىڭ چىن مەنىسىگە قارىتا مىسلىسىز خىرىسلارنى ئېلىپ كەلمەكتە. نۇرغۇنلىغان نارىسىدىلەر بۇ كېسەلنىڭ قۇربانىغا ئايلانماقتا ...» دېگەن گېپىنى ئويلىدى. ئۆلۈم! لېكىن ئۇ ھايات - مامات توغرىسىدا تېخى تولۇق ئويلىنىپ باقمىغانىدىغۇ؟! ئۇ ئاتا - ئانىسىنى، سۆيۈملۈك ئايالىنى، بەختلىك ئائىلىسىنى، تېخى رويابقا چىقىرىپ بولالمىغان كەشپىياتلىرىنى ئويلىدى. ئۇ بۇ ئوتتۇز ئالتە يىلنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى، نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقىنى ئويلىدى. نېمىدېگەن

قىسقا هايات - هە؟! بۇنچە قىسقىلقىنى بۇرۇنراق بىلسە كاشكى ... ئۇنىڭ ئەڭ قىيمايدىغىنى سۆيۈملۈك ئايالى رۇقىيە ئىدى. ئۇنى چىن قەلبىدىن سۆيەتتى. ئۇنىڭ ئۇچۇن ئوت دېگىز-لارغا كىرىشكە رازى ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن هاياتىنىڭ پەيزىنى سۈ-رۈپ بولالمىغان، سۆيگۈ شارابىگە تېخى قېنىپ بولالمىغانىدىغۇ؟ سۆيگىسىنىڭ گۈزەللىكىدىن بولغان ئوماق پەرزەنتلىرىنى يېتىل-دۈرۈپ كوچا ئايلانغان، ئۇلار چۇچۇك تىللىرى بىلەن «دادا، دادا» دەپ چاقىرغاندا سۆيۈنۈپ قاقاقلاپ كۈلۈپ ئويغىنىپ كەتكەن چۇشلىرى تېخى رېئاللىققا ئايلانمىغانىدىغۇ؟! ئۇ مۇشۇنداقلا كې-تەرمۇ؟ بولۇپمۇ ئايالى رۇقىيەنىڭ ياپياش تۇرۇپ، تۇل قېلىپ ئاپئاق رومالغا ئورىنىپ، كۆز يېشى قىلىپ تۇرغان قىياپىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە بىر تەخ كېلىپ يۈرىكىنى تىلىم - تىلىم قىلىۋەتكەندەك چىدىيالماي قالدى. ياق، ياق! نېمە خىيال-لارنى قىلىپ كەتتىم. مەن ئەيدىز كېسىلى ئەمەس. ئۇنداق بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس! بىر يىلدا بىرەر قېتىممۇ زۇكامداپ ئاغرىپمۇ قالمايدىغان ساغلام بىر ئەرگە نىسبەتەن بۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟ هېچبولمىغاندا، مەلۇم ئىپادىسى كۆرۈنۈشى كېرەك ئىدىغۇ؟ ئۇ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بېرىشكە باشلىدى. ئۇ دوخ-تۇرغا ماسلىشىپ ئەتراپلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدىغانلىقىنى، «كۆزنەك مەزگىلى» دەمدۇ ژە ياكى ئۇنىڭدىن كېيىنكى مەزگىلى بولسۇن، هەقىقىي ئەهۋال ئېنىقلانمىغۇچە بولدى قىلمايدىغانلە-قىنى كۆڭلىگە پۈكتى. لېكىن، بۇ ئىشلار ئېنىقلانغۇچە ئاتا-ئانىسى، هەتتا ئامرىقى رۇقىيەنىڭ بىلىپ قېلىپ بۇ كۈنلەرنى ئۆزى بىلەن بىرلىكتە غەم - قايغۇ ئىچىدە ئۆتكۈزۈشىنى خالىمە-دى. ئۆلۈم ژەهىمىسىگە تولغان بۇ كۈنلەر ئاستا ئۆتتىكى، ئاخىرىغىچە بەرداشلىق بېرىشكە كۆزى يەتمەيلا قېلىۋا-تاتتى. ئەمما، هەر قېتىملىق تەكشۈرۈش نەتىجىسى ئۇ ئويلىغان-دەك ياخشى چىقمۇاتقاچقا، قايغۇ - هەسرەتتىن پۈكۈلۈش ئالدىدا

تۇرغان غەيرىتىگە غەيرەت قوشۇلاتتى. يامان يېرى، ئۇ بۇ ئىشـ
لارنى رۇقىيەدىن يوشۇرۇپ ئۆزى بىلەن بولۇپ كەتكەچكە، رۇـ
قىيەگە كۆڭۈل بۆلەلمەي قېلىۋاتاتتى ...

ئاپىسىنىڭ بۇگۈنكى گەپلىرى، رۇقىيەنىڭ ھەسرەتلىك ياشلىرى، بۇ ئىشلارنى يوشۇرۇپ ئۆتۈۋېرىشنىڭ ياخشى چارە ئەمەسلىكىنى، «سۆيۈملۈك كىشىلىرىنى ئايىدىم» دەپ ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلىپ قويىدىغىنىنى چۈشەنمەي ھېس قىلماقتا ئىدى. شۇڭا «ياخشى پۇرسەت تېپىپ چوقۇم دەيمەن» دەپ ئويلىدى ئۇ.

سەپەر تەييارلىقى پۈتتى. مەن خۇددى ئۇچۇرما بولغان قۇشتەك يەڭگىللەپ قالغانىدىم. مەن يىتتۇرۇپ قويغان سۆيگۈمنى — بەختىمنى تاپماقچى بولدۇم. مەن ئۇچۇن مەھبۇسقا ئايلانغان سۆيگۈنۈم — جۇرئەتكە بولغان ئوتتەك تەلپۈنۈش ئىچىدە ھەممىنى ئۇنتۇغانىدىم. «ئۇنى تاپىمەن، ئۇنىڭدىن ئورۇنسىز ئاغرىنىپ يۇرگىنىم ئۈچۇن ئەپۇ سورايمەن. ئۇنىڭ قاراڭغۇ تۇرمىدە بىھۇدە ئۆتكۈزگەن ئون يىللىق ھاياتىنى قايتۇرۇۋېلىشىغا ئىشەنچ ئاتا قىلىمەن. يۇرىكىمنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا چوغلىنىپ تۇرغان يالقۇنلۇق مۇھەببىتىم بىلەن ئۇنى سۆيىمەن.» شۇنچىلىك جۇرئەتلىك بولۇپ كەتتىمكى، مېنى ھېچقانداق كۈچ توسۇيالمايتتى. ئىشكنى تاقاشتىن بۇرۇن توپتوغرا ئالتە يىل تۇتقان ئۆيۈمگە ئاخىرقى قېتىم كۆز يۈگۈرتۈۋالدىم. بوسۇغىدىن پۈتۈمىنى ئېلىشىمغا تېلېفون تۈيۇقسىز جىرىڭلاپ كەتتى. «ئالايمۇ — ئالمايمۇ؟» يەنىلا تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولۇمغا ئالدىم.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، رۇقىيەمۇسىز؟ مەن پولات دوختۇر بولىمەن. غېنى ئۆيدە يوقمۇ؟

— ئۇ ... ئۇ ...

— خۇش خەۋەر، خۇش خەۋەر ... غېنىنىڭ ئەيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانمىغانلىقى ھەققىي ئېنىقلاندى.

— ئەيدىز ۋىرۇسى؟! — قۇلىقىمغا ئىشەنمەي قالدىم.

— مەن سىزگە ھەققىي قايىل بولدۇم. مۇشۇ مەزگىلدە سىزنىڭ رولىڭىز بەك چوڭ بولدى جۇمۇ ... ئەگەر سىزدەك ئىشەنچلىك يار - يۆلەك بولمىغان بولسا، غېنى قانداق قىلغان بولاتتى ...— ئاخىرقى گەپلەر قۇلىقىمغا كىرمەيتتى. گاڭگىراپلا قالغانىدىم.

— ئەيدىز؟ ...— قۇلىقىمغا ئىشەنمەي قالدىم. پۈتۈن جا-ھان تەۋرەپ زېمىن داۋالغۇپ كەتكەندەكلا كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاش-تى، — بۇ قانداق يۇقىدىغان نىجىس ...— ۋارقىراپ تاشلىدىم.

— شۇ ... خەۋىرىڭىز بار، نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا نېفىتلىك ئۇسكۇنىلىرىنى توشۇغان ماشىنا ئۆرۈلگەندە غېنى ماشىنىنىڭ ئاستىدا قېلىپ، بەختكە يارىشا قۇتقۇزۇۋېلىنغانىدى. سىلەرنىڭ پىشانەڭلەر ئوڭ ئىكەن. شۇنچىۋالا ئېغىر ھادىسىدە ھايات قېلىش-نىڭ ئۆزى بىر مۆجىزە. ئۆزىڭىزمۇ بىلمىسىز، شۇ چاغدا غېنىغا قان بەرگەن ئادەم ئەيدىز ۋىرۇسىنى ئېلىپ يۈرگۈچى بولۇپ چىققان، بىزمۇ غېنىدىن ئەنسىرەپ يۈرگەن. پاك مۇھەببىتىڭ-لارنىڭ تۇرتكىسىدىن بولسا كېرەك، بۇ ئاداش شۇنچە ئېغىر پېشكەللىكلەردىن ئامان - ئېسەن قېلىۋاتىدۇ. ھا ... ھا ...

— بىر يىلدىن بېرى ... ئۇ ... ماڭا ...

— شۇ ... ئۇ سىزگە دېگەندەك، — ئۇ گېپىمنى تارتىۋال-دى، — مەن ئۇنىڭغا ئەيدىز ۋىرۇسى ئانتېتېلاسى (HIV) مەنپىي چىقىپ قالسا ئەينى ۋاقىتتا «كۆزنەك مەزگىلى» دە تۇرۇ-ۋاتقان ياكى تۇرمايۋاتقانلىقىغا قاراش كېرەك. ئەگەر «كۆزنەك مەزگىلى» ئىچىدە بولسا يۇقۇملىنىش ئېھتىمالىنى يوققا چىقار-غىلى بولمايدۇ. شۇڭا بۇ مەزگىلدىن كېيىنكى تەكشۈرتۈش ئار-قىلىق ھۆكۈم چىقارغىلى بولىدۇ دېگەن. مانا ئۇ بۇ مەزگىلدىن

ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ، تەكشۈرۈشتە ياخشى چىقتى ...— يەردە «لاسـ
سىدە» ئولتۇرۇپ قالدىم، — قىزىق ئاداشكەن بۇ، «ياخشى
چىقتى» دېسەم ئۇنىماي، كۆزىتىش مەزگىلىنى ئۇزارتىپ قايتا-
قايتا تەكشۈرتكۈزدى دېسە ...

ئېرىم — ھەمراھىمنىڭ ھاياتى تەھدىتكە ئۇچرىغان مۇشۇ
كۈنلەردە ئۇ بۇ نىجىسنىڭ مېنىڭ جىسمىمغا ئەمەس، ھەتتا
روھىمغىمۇ سىڭىشىغا يول قويمىغان ھالدا يەككە - يېگانە، ئۇن-
تىنسىز كۈرەش قىلىپ كەپتۇ. مەنچۇ؟ «تىرىشچانلىقىمنى، ساپ
كۆڭلۈمنى، چىن ئەقىدەمنى چۈشەنمىدى، مېنىڭ ئۇنىڭغا بې-
غىشلىغانلىرىم نەتىجىسىز، ئېتىبارسىز قالدى» دەپ ئازابلىق
تولغىنىپ، ئۇنىڭ تېخىمۇ كۆپ كۈتۈلۈشكە، تەسەللى - رىغبەت-
كە، چۈشىنىش ۋە قوللاشقا، ئىشەنچ ۋە مەدەتكە موھتاجلىقىنى
بىلەلمەپتىمەن. مېنىڭ ئۇنىڭدىن كۈتكۈنۈم نېمە؟ بەرگىنىمچۇ؟
مۇشۇ بىرنەچچە يىلدىن بېرى مەن پەقەت ئۇنىڭ بىر يۈزىنىلا
كۆرۈپ، يەنە بىر يۈزىنى، ئىچكى دۇنياسىنى، مۇھەببەت -
نەپرىتىنى كۆرۈشنى، بىلىشنى خالىمايلا ئۇنىڭغا ئېتىبارسىز قا-
راپ كەلدىم. مەن ئۆز مەجبۇرىيىتىمنى، ئۆز بۇرچۇمنى چۈشە-
نىپ يېتەلىدىممۇ؟ ھەقىقىي ئادا قىلالىدىممۇ؟

سىرتقا چىقتىم. قار يەنىلا لەپىلدەپ ياغماقتا، كۆز ئالدىمدا
ئېرىمنىڭ كۈلۈپ تۇرغان سېيماسى نامايان بولۇپ تۇراتتى. ئۇ-
نىڭ نۇر چاقناپ تۇرغان يۈزلىرىنى تولۇق كۆردۈم. كۆككە قاراپ
ئاۋازىمنىڭ بارىچە توۋلىدىم: «غېنى سۆيۈملۈكۈم، قەيەردە
سەن! مېنى كەچۈر!» ئۇ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ ھېلىلا يېتىپ كېلە-
دىغاندەك قۇچقىمنى كەڭ ئاچتىم. قار ئاياغلىرىمنى كۆمۈپ،
كىرپىكلىرىمگە قونۇپ، چاچلىرىمدا خرۇستال دانچىلىرى ھا-
سىل قىلماقتا ئىدى. ئاھ، قار! سەن مېنىڭ قايغۇ - ھەسرىتىمـ
نى بىلىۋاتامسەن. يۈرىكىمنىڭ زەئىپ سوقۇشلىرىنى سېزىۋاتامـ

سەن! بۇرۇنقىدەك لەززەت، خۇشاللىق ئاتا قىلالمىغىنىڭ ئۈچۈن ئازابلىق چۈقان سېلىۋاتامسەن! ياكى مېنىڭ گۇناھكار جىسمىمدىن ئۆچ ئېلىۋاتامسەن! ...

ئەنە مېنىڭ ئېرىم ماڭا كۈلۈمسىرەپ كېلىۋاتىدۇ ... قەلبىمدە ئۇنىڭغا بولغان سۆيگۈ ۋولقانى يالقۇنجاپ يېنىۋاتىدۇ ...

قۇياش نۇرى ئاستىدا

ئوسمان قاۋۇل

شەپەققە چۆمگەن ئايكۆل

نېمىدېگەن گۈزەل مەنزىرە؟!

ئايكۆلدە سۇ لىققىدە ئىدى. سۇپسۇزۇك، دولقۇنلۇق، باغ-رى مىڭلىغان بېلىقلارغا ئۇۋا، مېھرى ئىللىق خىيابان ماكان. ھاياتلىق كاپالىتى، يېشىللىقنىڭ غەمگۇزار ئانىسى، ساپ ھاۋا-نىڭ مىننەتسىز پەرۋىشكارى، شەھەردىكى تۇمەنلىگەن جانلىقلار-نىڭ جان تومۇرى — سۇ. سۇ گۈزەل، يېقىملىق، جەلپكار ئاتالغۇ. مەيلى شامال ئۇنىڭ يۈزىنى سۆيۈپ ئۆتكەندە قاراپ تۇرغان ئادەمنىڭ تومۇرىدىكى قانلىرى شۇڭۇلداپ، روھى كۆتۈ-رۈلۈپ قالىدۇ ... قوينىدىكى قىزىل، چىپار، قارا كۆك، سار-غۇچ، كۈمۈش رەڭ، تاغىل بېلىقلار كىشىلەرنى قارشى ئالغاندەك پىلتىڭلاپ ئويناقشىپ يۈرەكلەرنى ياشارتىدۇ ... ئۇنىڭ ئەرمىكى، خاتىرجەملىك ماكانى، ھۇزۇرى سۇ. سۇ — خاسىيەتلىك، بەرد-كەتلىك ھەم مەئىشەتلەرنىڭ يىلتىزى بولۇشتەك خىسلەتلىرى بىلەن ھەممىنى ئۆزىگە بوي سۇندۇرىدۇ.

— قاراڭ، كۇن. ئاۋۇ بېلىقچى قۇشنىڭ چاقماقلىقىنى.

— قايسىسىنى دەيسەن، ئاي. مەن ھېچبىرىنى كۆرۈپ ئۇلگۈرۈپ بولالمىدىمغۇ؟ قۇشنىڭ جىقلىقىدا ...

— ئاۋۇنى دەيمەن، بېلىقنى قاماللاپ بوشلۇققا كۆتۈ-رۈلگىنىنى ...

— هه، كۆردۇم، ئاي. كۆزۇك بەك ئۆتكۇر جۇمۇ سېنىك. ئاۋۇ شەپەقتە قاناتلىرىنىڭ گىرۋىكى قىزىرىپ كۆرۈنۈۋاتقانىنى دەمسەن؟

— شۇنداق، كۇن. توغرا تاپتىڭىز.

— يا ئاللا، بىردەم جىم تۇرماي سۇغا شۇڭغۇپلا تۇرىدىغان نەرسىكەنغۇ بۇ؟

— شۇڭا، «يۇرىكىم قۇشتەك جىم تۇرمايدۇ» دەيمىز - دە!

— هه، يەنچۇ، يەنە شەيتانلىقىڭ تۇتۇۋاتامدۇ، ئاي؟

— ئەلۋەتتە سىزگە ياندىشىپ كۆرۈۋاتقان بۇنداق تېپىلماس مەنزىرە ئالدىدا ئەمدى ...

— قوي بۇ تەمتىرەشلىرىڭنى! بىز يېڭىلا تونۇشقان ئامراق-لاردىن ئەمەسقۇ؟ نېمە قىلىسەن ئۇنچە قىزىرىپ؟

— ياق، دەيمىنا ئەمدى، بىزنىڭ بۇنداق بىللە يۇرىدىغان ۋاقتىمىز قانچىلىك ئىدى دەيسىز، كۇن.

— توغرا دەيسەن، ئاي. لېكىن شۇنداقتىمۇ مەن هامان سەن بىلەن بىللە، مەيلى نەدىلا بولماي.

— شۇنداق بولۇشنى تىلەيمەن دائىم، لېكىن يەنە مۇشۇ جاهاندا هەقىقىي ئامراقلىق، كۆرمىسە چىدىمايدىغان بىزدەك ئەر- خوتۇنلارمۇ بارمىدۇ يەنە، دەپ ئويلاپ قالىمەن.

— بولمامدىكى، مانا ئىككىمىز بىللە تۇرۇۋېتىپمۇ يەنە چىداشماي نېمىلەرنى دەپ كېتىۋاتىمىز شۇ تاپتا ... ئامراقلىقسىز بىر ئائىلىنى، هەتتا دۇنيانىمۇ تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ، ئاي.

— شۇنداقتىمۇ دەيمەنغۇ ئەمدى، بۇرۇنقى زاماندىغۇ ساپ سۆيگۇ ئۇچۇن جانلىرىنىمۇ پىدا قىلىشىپتىكەن خەقلەر، هەتتا تاهىرمۇ زۆهرە ئۇچۇن ساندۇقتا ئېقىشقا رازى بولۇپ ... ئەمما هازىر بەزىلەر ئەر - ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى مېهىر - مۇهەببەتنى قاندىقتۇر ئويۇن ئورنىدا كۆرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ غەيرى

مەقسەتلىرى ئۇچۇن ئىشلىتىدىغان بولۇۋاپتۇ ...

— ئاي، قويغىنا بىھۇدە ئەندىشلىرىڭنى، ئۇنىڭدىن ھەرگىز ھەيران بولۇپ يۇرمە! ھازىر ھەممە نەرسە، يېمەك ـ ئىچمەك، ھەتتا دۇكاندىكى مالالارمۇ ساختىلىشىپ كەتتى، ئەلۋەتتە كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىمۇ ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ئۇنى مۇتلەق چۈشىنىۋالغىلىمۇ بولمايدۇ. قارا، مۇشۇ ئالدىمىزدىكى بىلىقلارمۇ ھەرگىز تەبىئىي يېتىشتۇرۇلگەن ئەمەس، ئۇنى قانداقمۇ تارىم، ئىلى دەرياسىنىڭ بىلىقلىرىغا ئوخشاتقىلى بولسۇن، جاھاننىڭ قانۇنىيىتى شۇنداق، بىراق ئۇنى ئىككىمىزنىڭ مۇقەددەس مۇھەببىتىگە تەڭلەشتۇرگىلى بولاتتىمۇ، يوقىلاڭ ئويلاردا بولمىغىنا؟!

— ھەي ... شۇنداقمۇ بولارمۇ، كۇن. گەپلىرىڭنى ئويلىسامغۇ شۇ.

— خاتىرجەم بول، ھازىر يولدىن چىققانلارمۇ چوقۇم بىر كۇنلىرى قىلمىشلىرىغا پۇشايمان قىلىشىدۇ، بۇ ئالەمدە توۋا قىلمىغان كىم بار؟

— ھەي، شۇنداق بولغاي، ئىلاھىم.

— بۇنىڭغا ئىشەن، ئاي. ھەممە ئاقىۋەتتە ئۆز قىنىغا چۈشىدۇ. بىزدە «كاجنى بازار ئوڭلايدۇ» دېگەن گەپ بارغۇ، خۇدى شۇنىڭغا ئوخشاش.

شەپەق قىزىرىپ، بارا ـ بارا سۇ ئۈستىگە شەلپەردەك دولقۇنلار پەيدا بولۇشقا باشلاپ جاھان قارايدى. كۆكتىكى يۇلتۇزلار خۇددى ئايكۆل ئۈستىگىلا يىغىلىپ قالغاندەك ئەتراپتىكى چىراغلارنىڭ نۇرلىرى بىلەن بىرلىشىپ سۇ بېتىدە، كىشىلەرنىڭ چىرايلىرىدا، كۆڭۈلۈكلەرنىڭ پولات سالاسۇنلىرىدا جىمىرلاشقا باشلىدى. كۆل بويىدىكى رەڭدار، پۇراقلىق گۈللەر، تۈنۈگۈلاقلار، بېدىلەر، مەجنۇنتاللار تېخىمۇ تارتىملىق بولۇپ كەتتى. قاراڭغۇنىڭ قويۇقلىشىشىغا ئەگىشىپ ھېلىقى بىلىقئالغۇچىلار نەرگىدۇر ئۇچۇپ كېتىپ، بۇ سالقىن ماكان تېخىمۇ تىمتاسلىققا

چۆكۈشكه باشلىدى.

مەن كەچىنىڭ سالقىن ھاۋاسىدا سەل توختىلىنىدەك بولۇپ كۈننىڭ سول يېنىدا ئۇنى چىڭ قولتۇقلاپ ماڭدىم.

ئېھ، يۇلتۇزلۇق ئاسمان ئاستىدا كۆل سۈيىنىڭ شوخ جەمرلىشىنى تاماشا قىلىپ مۇھەببەتلىك پىچىرلاشلارنى مەڭگۈ داۋاملاشتۇرساق دەيمەن! كۈننىڭ — مېنىڭ سۆيۈملۈك يۆلەنچۈكۈمنىڭ ئەبەدىي مەن بىلەن بىللە بولۇشىنى، مېنى بۇ ئادەملەر مىغلىداپ تۇرغان شەھەردە يالغۇز تاشلاپ، ئۆزى ئادەمسىز چۆلگە، گىياھلىرى، تاش - تۇپراقلىرى سارغىيىپ كەتكەن، قۇملىرى ئېقىشىنى بىلمەيدىغان چەكسىز بارخانلار ئارىسىغا كەتمىسە، مېنى ھەر زامان مۇشۇنداق مېھرى بىلەن پاناھىغا ئېلىپ، قەلب چاقىقاقلىرىمنى قاندۇرۇپ تۇرسا دەيمەن.

كۈندىن، يەردىن

كىشىلەر ئۆلارنىڭ ئەجداديىنى نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيان مۇشۇ زېمىندا ياشاپ ئۆتكەن دېيىشىدۇ. قەدىمكى ئوتتۇرا يۇرا دەۋرىدە بۇ يەر چەكسىز كەتكەن دېڭىز، زەھەرلىك ئۆمۈچۈك ۋە نەسلى ئاللىقاچان قۇرۇپ كەتكەن ۋەھشىي سۈت ئەمگۈچى ھايۋان — دىنوزاۋرلارنىڭ ماكانى ئىكەن. بۇ جاي تارىخنىڭ ئالغا قاراپ يورغىلىشى بىلەن بارا - بارا سۇسىزلىنىپ، قۇرۇپ، قۇرغاقلىشىپ يەمەك دالاسى دەپ ئاتىلىدىغان بوپتۇ. تارىخ- تەزكىرە كىتابلىرىغا شۇنداق پۈتۈلۈپ، بايلىق ماكانى گۈزەل ئالتاي تىزمىلىرىنىڭ غەربىدىكى مۇھىم مۇنبەت تۇپراق، كۆز يەتكۈسىز يايلاق ھەم تۈگمەس ئالتۇن - كۈمۈشلەرنىڭ ماكانىغا ئايلىنىپ ئەينى دەۋردىكى دىنوزاۋرلارنىڭ تاشقاتمىلىرى يەر ئاستىغا ئاللىقاچان كۆمۈلۈپ چىرىپ بوپتۇ. ئېمىل سۈيى ئەتراپقا يامرىغاندا كۆكەرگەن ئۇلۇغ زېمىن، تاغلارنىڭ يامزاللىرىدا سىرغىپ، بۇل-

دۇقلاپ، پۇشۇلداپ تىنىپ چىقىشقان سۇنىڭ تىم - تىم سىرغىشى بىلەن ھاسىل بولغان ئېبنۇر كۆلى، دەم ئۇزەنلىرىدىن پەيدا بولغان بۇ تەبىئىي تۇپراق كېيىنچە يارىشيازىقى دەپ ناملىنىدىغان بوپتۇ. ئادەملەر كۆپىيىپ، ئىگىلىك راۋاجلىنىپ، قامۇسلارغا پۈتۈلۈپتۇ. يەنە مىڭلىغان ئەسىر، قەنەلەر ئۆتكەندىن كېيىن بولسا بۇگۈنكى ھەممىگە تونۇشلۇق بولغان جۇڭغارىيە ئويمانلىقى دېگەن نامدا ئاتىلىشقا باشلاپتۇ.

بىر جەمەتنىڭ ئەجدادى بولغانىكەن، تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭ ئەۋلادىمۇ بولىدۇ. مەيلى نەچچە مىڭ يىللار ئۆتسىمۇ ئۇ توختاۋسىز دەۋرلىنىپ، تەكرارلىنىپ، ئەبەدتىن - ئەبەدكە ئۆزگەرمەيدىغان قانۇنىيەت. شۇنداق قىلىپ، «ئۇلارنىڭ ئەجدادى قۇرۇپ كېتىپتىكەن» دېگەن سۆزلەر ئۆسەككە چىقىرىلىپ، «كېيىنكى ئەۋلادلىرى ئەتراپىمىزدا بار ئىكەن» دېگەن گەپلەر تارقىلىپتۇ. بەزىلەرنىڭ ئېيتىشىغا قارىغاندا: «ئۇلارنىڭ ئاتا - بوۋىسى قەرىپ چاچ - ساقاللىرى ئۇچتەك ئاقىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا تېتىك ھەم خۇش چىراي ئىكەن، گويىاكى قىران چاغلىرىدىكىگە ئوخشاشلا ئەقىل - پاراسىتىنى ئىشقا سېلىپ بالىلارنى ياخشىلىققا، دىيانەتكە ئۇندەپ يۈرىدىكەن» دېگەن گەپلەر كۆپىيىپ قاپتۇ. قەدىمكى تۇغىمەس ئالتۇن- كۈمۈشلەرمۇ مەڭگۈگە تۇغىمىگەننىڭ ئۈستىگە قارا ئالتۇن دەيدىغان يەنە بىر خىل سۇيۇق ئالتۇنمۇ ئەمدى بۇ يەرنى تېخىمۇ ئاۋاتلاشتۇرۇشقا باشلاپتۇ. ئەجداد ھەققىدىكى پاراڭلارغا بەزىلەر: «ئۇ دېگەن مىش - مىش گەپلەر» دەپ ئانچە ئېرەن قىلىپ كەتمىسىمۇ يەنە رېئاللىققا كۆز يۇمۇشقىمۇ ھېچكىم پېتىنالماپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئاخىرى شەھىرىمىزنىڭ شەرقىي شىمال تەرىپىدىكى دۆڭلۇكتە ئاشۇ ئەجدادلاردىن قالغان ئىزلار، بۇلاقلار، ئۆي- زېمىنلارنىڭ ئىز - نىشانلىرى ھېلىمۇھەم كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان ھالەت شەكىللىنىپتۇ. تېخى يېقىنقى زامانىدلا بولۇپ ئۆتكەن بۇ

ئىشلارنى بىلگەندىن كېيىن پۈتكۈل يۇرت خەلقى ئۇلارنى: «ئۆز ئەۋلادىمىز، شەھىرىمىزنىڭ جان پىدا گۈللەندۈرگۈچىلىرى» دەپ پەخىرلىنىش ئىچىدە تىلغا ئالىدىغان بولىتۇ ... ئەنە شۇلار، ئاتا ـ ئانىسى ئەلمىساقتىن بۇيان ئىنسانىيەتنى بېقىپ كېلىۋاتقان كۈننى ئۇلۇغلاپ، بەختنى كۈندەك كۈلۈپ تۇرىدىغان بەگ سۈپەت ئادەم بولسۇن، دەپ كۈنبەگ دېگەن ئىسىمنى؛ بوۋا ـ مومىلىرى-نىڭ ئۆتۈنۈشى بىلەن قاراڭغۇ تۈننى يورۇتقۇچى تولۇن ئايدەك نۇرلۇق، جامالىدىن مېھىر ـ مۇھەببەت، ئۇلۇغۋار خىسلەتلەر يېغىپ تۇرسۇن، ئىرادىسى تاشتەك مۇستەھكەم، پەيلى شەيتانلار-نىڭ ئېزىقتۇرۇشلىرى ئالدىدا مۇستەھكەم تۇرسۇن، يەردەك ئۇ-لۇغ، مۇقەددەس، بەرىكەتلىك، چىداملىق بولسۇن دەپ ئاي ۋە تاشتىن ياسالغان ئايتاش دېگەن ئىسىمنى قويغان قوشنىلار-نىڭ بىللە ئويناپ چوڭ بولغان ئامراق بوغۇنلىرى بۇ گۈزەل، جۇشقۇن شەھەردە ياشاۋاتقان نەچچە يۈز مىڭ ئاھالە ئىچىدىكى بەختلىك بىر جۈپلەر — كۈنبەگ بىلەن ئايتاش ئىكەن ...

مەن خاتىرەمگە ئاشۇلارنى يازدىم، كۈن. بەلكىم كېيىن ئىشتىن چۈشكەندە بۇ قۇرلىرىمنى كۆرسىڭىز كۈلۈپ كې-تەرسىز ... مېنىڭ سېغىنىشىمنى، سىزگە بولغان تەشنالىقىمنى بېسىش ئۈچۈن قىلغان بۇ ئىشىمدىن غەلىتىلىك ھېس قىلىپمۇ قالارسىز. چۈنكى، ئۆزىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆزى خۇددى بىراۋغا چۆچەك ئېيتىپ بېرىۋاتقاندەك «ئۇنداقكەن، مۇنداقكەن» دەپ يېزىپ يۈرسە ھەقىقەتەنمۇ كۈلكىلىك تۇرىدىكەن. ئەمما بۇ ئەمە-لىيەت، تارىخىمىزدىكى رېئال ۋەقە بولغاندىن كېيىن كۈلكىلىك بولسىمۇ يېزىپ قويدۇم. ئۆتكەن ـ كەچكەن ئىشلار، ۋەقەلەر ھەققىدە خاتىرە قالدۇرۇش ئەجەبلەنگۈدەك ئىش ئەمەسقۇ، دەپ ئويلىدىم. بۇ قىلىقلىرىم قىزىق تۇيۇلارمۇ سىزگە، جېنىم! ...

چوڭ ئۆيلەرگە بارمىغان كۈنۈم، تەجرىبىخانىدا ئىشلەپ ھېرىپ كەتكەن ۋاقىتلىرىمدا مۇشۇنداق نەرسىلەرنى، شېئىرلار-

نى يېزىشنى، كىتاب ئوقۇشنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى سىزمۇ بىلىسىزغۇ. بۇ كۈن بويى خىمىيىلىك ماددىلار، ھەر خىل رەڭ-دىكى سۇيۇقلۇقلار، ئىمىر - چىمىر، ئۆمۈچۈك تورىدەك چېرت-يوز - سخېمىلار، كومپيۇتېر ئالدىدا سائەتلەپ ئولتۇرۇشلار، تەتقىقات نەتىجىلىرىنىڭ خۇلاسىسىنى چۈشۈرۈشلەر بىلەن ھې-رىپ، زورۇقۇپ كەتكەن نېرۋىلىرىمنى، ئاغرىپ چىڭقىلىپ كەتكەن كۆزلىرىمنى ئارام ئالدۇرۇشۇمدىكى ئەڭ ياخشى ئۇسۇلۇم.

بۇگۈن بەك چارچىدىم، كۈن. قىلغان ئىشلىرىمنىڭ ھېچ-بىر ئۇنۇمى بولمىغاندەكلا گاراڭ ھالەتتە كۈننى كەچ قىلدىم. سىزنى سېغىنىپ، كۆرۈشۈش تەشنالىقىدا ۋولقاندەك ھالەتكە كەلمەكتىمەن. ئەمما سىز جەرىنلەرگە ھەمراھ سۆكسۆك، يۇل-غۇنلۇقتا، قىزىق پاراڭلار بىلەن ئىشداشلىرىڭىز ئارىسىدا ئولتۇ-رۇپ بىر كۈنلۈك خىزمەتنىڭ ھاردۇقىنى چىقىرىۋاتقانسىز ھەر-قاچان ... سىز يوق بولغاندىن كېيىن خاتىرەمنى يەنە بىرئاز داۋاملاشتۇراي، ھە، راست، ئەمدى نېمىلەرنى يازسام بولار؟ ...

نېفىت ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرۈپ كەلدۇق، پەقەت بىر يىللا ئىلگىرى - كېيىنلىك پەرقىمىز بار، شۇنداقتىمۇ تەلىيىمىز بار ئىكەن، رىزقىمىز قوشۇلدى. ئىككىلىمىز كۆڭۈلدىكىدەك خىز-مەتكە ئېرىشتۇق (مېنىڭ جاڭگالدىكى جاپالىق ئىشلىرىمنى كۆ-ڭۈلدىكىدەك خىزمەت دېگىلى بولامدۇ، دەپ دومسايماڭ يەنە). توي قىلىپ چوڭلارنى خاتىرجەم قىلغىنىمىزغىمۇ مانا ئىككى يىل بولاي دەپتۇ. تۇرمۇش دېگەن مۇشۇنداق مۇڭ، زېرىكىش، سېغى-نىشلار ئىچىدىكى شېرىنلىك بىلەن مەنىلىك بولىدىغان ئوخشاي-دۇ. كۈنلەر ئۆتكەنسېرى ئۆز قوينىغا تۇرغۇن مەنىلەرنى يوشۇ-رۇپ ماڭىدىكەن. دېڭىز قوينىدا تۇمەنلىگەن مەرۋايىتلار، جاۋا-ھىراتلار يېتىلگەندەك، يەر قوينىدا تۇگىمەس مەدەن، رۇدىلار، نېفىت، ئالتۇنلار، ئالماس، كەھرىۋالار پەيدا بولغاندەك ئادەم-

نىڭ ھاياتىدىمۇ ئاجايىپ مەنىلەر جەملىنىدىكەن. بۇنى سىز مەن-
دىن ياخشى بىلىسىز، چۈنكى سىزدىكى ئاشۇنداق تۇغما-
لىدىغان خىسلەتلەر مېنى رام قىلغان ... شۇڭا مۇشۇ تاپتا ئىككى-
مىزنى تارىختا ئۆتكەن يەتتە ئاشىق - مەشۇقنىڭ ۋارىسلىرىنىڭ
سەككىزىنچىسى دېگۈم كېلىۋاتىدۇ، قىزىقمىكەن؟ كۈن، سۆز-
لىرىمنىڭ ئاخىرىغا مۇشۇ نەزمىنى پۈتۈپ قويدۇم. غايىۋى تۈيغۇ-
لىرىڭىز بىلەن كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىسىكەن دەيمەن:

كۆزلىرىم روشەن بولدى ئاھ سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن،
گۈللىرىم پورەك ئېچىپ كۈلدى سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن.
ھەر نەپەس ھىدلاپ مېنى قىلدىڭ يېگانە بەختىيار،
گۈلى رەيھان پۈرىدىم دائىم سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن.
باغرىڭدا قىيغاتتىم كېيىكتەك شۇخلۇقۇم ئالەمچە بار،
كۆز يېشى ياتتۇر ماڭا جېنىم سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن.
جان تەسەددۇق ئەيلىدىڭ بىتاب بولۇپ قالغاندا مەن،
دىلخانام تاپتى شىپا يارىم سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن.
رەنجىشنى دوست دەپ بىلمىدىڭ ئەركىلەپ چىگسەم دىلىڭ،
مىڭ قۇياش تەپتىنى سەزدىم يارىم سېنىڭ سۆيگۈڭ بىلەن.
يوللىرىمنى توسۇسا گەر مۇشكۈل جاپالار دەممۇدەم،
پەرھاد كەبى تاغلارنى تەشتىڭ شۇ يېتۈك سۆيگۈڭ بىلەن.
قايسى ئاشىق سەن كەبى مەشۇق ئۇچۇن جان كۆيدۇرەر،
ئارمانى يوق شۇ گۈلۈڭنىڭ ياشىسا سۆيگۈڭ بىلەن.

شېرىن دەملەر

ئاخشامنىڭ كىشىگە خۇشياقمىدىغان يېنىك شامىلى پەردىلەر-
نى يەڭگىل يەلپۈتۈپ، روھىمىزنى تېخىمۇ كۆتۈرۈۋەتتى. ئۆينىڭ

ئىچىدىكى ھەممە سەرەمجان كۆزلىرىمگە شۇ قەدەر چىرايلىق كۆرۈنمەكتە. مەن ۋاقىتنىڭ خېلى كەچ بولۇپ قالغىنىغا قارىماي ئۆي ئىچىلىك كىيىملىرىمنى كىيىدىم - دە، ئەتراپىغا چىرايلىق چىلتەك توتۇپ قولدا ئىشلىگەن ئەپچىل پەرتۇقۇمنى تارتىپ كۇن-نىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان تامىقى — چۆچۈرىگە توتۇش قىلدىم. بۇنداق پەيزى ئاخشامدا ئىككى كىشىلىك چۆچۈرە دېگەن ماڭا ئوخشاش چاققان ئايالغا نېمىدى دەيسىز. بىردەمدىلا مونچاقتەك چىرايلىق چۆچۈرىلەر پەتنۇسقا رەتلىك تىزىلدى. كۇن، مېنىڭ ئامراق كۇن بېگىم ساپادا ئولتۇرۇپ تېلېۋىزوردا قويۇلۇۋاتقان مەشھۇر رومانتىك فىلىم «چوغلۇق قىز» نى كۆرگەچ ماڭا ئوتلۇق كۆزلىرى بىلەن باقاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە يۇرىكىمنى كۆيدۇر-گۇچى بىر نۇر، بىر ئۆچمەس يالقۇن تىنىمسىز دەۋرەيتتى: خۇددى كىنودىكى باش پېرسوناژ، بېچارە ئاشىق يېگىت ئاماڭنىڭ تەلپۈنۇشلىرىدەك بىر تەشنالىق ھەربىر بېقىشىدىن تۆكۈلۈپ تۇ-راتتى. مەن ئۇنىڭ تاتلىق بېقىشىغا بەرداشلىق بېرەلمەي تەمتە-رەپ ئىشمىغا تېخىمۇ ئىتتىك تۇتۇش قىلاتتىم. ئېكراندىكى شېرىن سۆيۈشۈشلەر داۋامىدا مەنمۇ تېزرەك بىكار بولۇپ كۇننىڭ قوينىغا كىرىشكە، ئۇنىڭ باغرىدا ئېرىپ كېتىشكە ئالدىرايتتىم، تەقەززا بولاتتىم.

چۆچۈرە پىشتى. بايىقى ئايكۆل بويىدا قىلىشقان گەپلىرى-مىز، شەپەق قوينىدىكى ئاجايىپ چىرايلىق مەنزىرە، بېلىقلارنىڭ شوخ پىلتىڭلاشلىرى، تىنىق ئاسماندىكى بىرە - بىرە جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇزلار، قىرغاقتا قولتۇقلىشىپ، پىچىرلىشىپ، پە-خىلداپ كۇلۇشۇپ گاھىدا قىسقا - قىسقا سۆيۈشۈپ قويۇپ يەنە قىلمىشىدىن ئۇيلىپ ئۆيدىكى مۇشۇ تاتلىق دەقىقىلەرگە ئالدىرا-ۋاتقان بىز ... ئاھ، نېمىدېگەن بەختلىك مەن!

تاماق يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن مەن چاققانلىق بىلەن قا-چا- قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇپ ماڭا قاراپ تەلمۇرۇپ - تەلمۇرۇپ

ئولتۇرغان تەشنايىمنىڭ قوينىغا كىردىم. يۇمشاق تۆشەك، ئوت-
لۇق كۆكرەك، ئېھ، كۇننىڭ مۇستەھكەم، قويۇق تۇكلۇك مەي-
دىسى! مەن ئاستا ئۇنىڭ مەيلىگە بويسۇندۇم. لىغىرلاپ تۇرغان
نېپىز، سىلىق رۇبـاشكام ئـاستا ئـاۋايلىپقىنە ئۇستىگە سىي-
رىلدۇرۇلدى، كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان، يېنىك، مەززىلىك پۇراق —
مېنىڭلا خاس پۇرىقىم، قاڭقىپ تۇرغان چىرايلىق بىر جۈپ
كۆكسۈم بولسا بوش، ئېھتىيات بىلەن سىلىق تۇتۇلدى. ژۇجۇ-
دۇم كۆيۈپ بـارلىق قـىزىقلىق كـۆكسۈمنىڭ تـوپچىسىغا،
لەۋلىرىمگە، بويۇنلىرىمغا يىغلىغاندەك، بىر چىڭقىلىش يۇرە-
كىمدىن، تومۇرلىرىمدىن، مېڭەمدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقاندەك،
ھەممە ئەزالىرىم بىر يۇكسەك شىرىنلىك ئىچىدە لەيلەپ تۇرغاڭ-
دەك بولدۇم. تىرىلىرىم چىڭقىلىپ، تارتىشىپ، پەيلىرىم تېخـ-
مۇ چىڭىپ كەتكەندەك ئىدىم. كۇن تەشنالىق، قىيالماسلىق،
ئامراقلىق بىلەن لەۋلىرىمگە، بويۇنلىرىمغا، كۆكسۈمگە، يەلكـ-
لىرىمگە سۆيۈپ، ئوتلۇق تىنىقلىرى بـىلەن مـېنى كـۆيدۇرۇپ
ـ كۆيدۇرۇپ ھارمايتتى، بىز ھارمايتتۇق ...
— ئـەتە كـەتسىڭىز يـەنە قاچان كۆرۈشىمىز ئەمدى،
كۇن، — مەن ئۇنىڭ لەۋلىرىنى بىلەكلىرىمدىن ئاجرىتىپ قـە-
يىلماسلىق ئىچىدە شۇنداق سورىدىم.
— ئۇچ ئاي دېگەن ھەش ـ پەش دېگۇچە ئۆتۈپ كېتىدۇ،
نېمىگە چىدىمايسەن، ئاي.
— سىز چىدايدىكەنسىزدە ئەمىسە؟
— ئۇنداق دېگىنىم ئەمەس، مېنىڭمۇ چىدىمايدىغىنىم ساڭا
ئايانغۇ، ئاي. شۇ قۇملۇقتا، تۆمۇر ـ تەرسەكىلەرنىڭ ئارىسىدا،
بۇرغىنىڭ سۇرلۇك ئاۋازى ئىچىدە يۇرۇپ سېغىنمايدۇ، قىينال-
مايدۇ دەمسەن مېنى؟
— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن مەن ...
— بولدى، كۆڭلۇڭنى چۈشىنىپ تۇرىمەن، بىر يۆتكىلىپ

كىرىۋالسام ئىدى ...

— بولدى، كۇن. ئۇنداق دەپ ماڭا قورقاق سالماڭ. سىز-مۇ، باشقا خەقمۇ ئالدىنقى سەپتە ئىشلەشتىن قاچسا ئۇ چاغدا ...

— بۇ گېپىڭ بولىدۇ. مانا بىر ئېغىز گەپ بىلەن كۆڭلۈم-دىكى غەم بۇلۇتلىرىنى ھەيدىۋەتتىڭ - دە.

— ۋىيەي، دېگەن گېپىنى ئەمدى ...

— شۇڭا مېنىڭ قەلبىمنى يورۇتۇپ تۇرىدىغان تولۇن ئاي دەيمەنغۇ سېنى.

— ھە، بولدى، ئەمدى مېنى ئۇچۇرۇپ تېخىمۇ ئەركە قىلىۋەتمەڭ يەنە.

— ئەركە قىلسام، قانچە ئەركىلەتسەم ئەرزىيدۇ سېنى، جېنىم ئاي.

مەن ئۆزۈمنى تەسۋىرلەپ ئۇلگۈرگۈسىز لەززەت ئىچىدە تۇرۇۋاتقاندەك سېزەتتىم. خۇددى شۇ تاپتا ئۆيۈمدىكى ھۇجرىدا، يۈمشاق تۆشەك ئۈستىگە قىزغۇچ شولا چۈشۈرۈپ تۇرغان خرۇس-تال مونچاقلىق چىراغ ئاستىدا، قېلىن پەردىلەر ئىچىدىكى خاس دۇنيادا ئەمەس، بەلكى يۇلتۇزلىرى چاراقلاپ يېنىپ تۇرغان كۆپكۆك ئاسمان ئاستىدا، تۆت ئەتراپىغا كۆز يەتمەس تىمتاس دېڭىزدىكى يېگانە قۇلۇاق ئۈستىدە شېرىن ھېسلارغا چۆمۈلۈپ ئۇزۇپ كېتىۋاتقان پەرىشتىدەك ھېس قىلاتتىم. يۇرىكىم خۇشال-لىق، بەختىيارلىق ئىچىدە «ۋاك» قىلىپ يېرىلىپ كېتىدىغان-دەك، كۆزلىرىم شادلىقتىن چاقناپ - چاقناپ كۆكتىكى قايسا-دۇر بىر يۇلتۇزغا ئايلىنىپ كېتىدىغاندەك، تومۇرلىرىمدىكى قانلىرىم دولقۇنلاپ، ئۆركەشلەپ ئاخىرى بېرىپ ئاشۇ چەكسىز دېڭىزغا قوشۇلۇپ ئۇنى ۋاراقشتىپ قاينىتىۋېتىدىغاندەك ئىدى. كۇنگە بولغان ئىمراقلىقىم، تەشنالىقىم ھېچ بېسىلىدىغاندەك قىلمايتتى.

مەن ئاستا ئۆرۈلۈپ ئاڭا يۈزلەندىم. ئۇمۇ قانداقتۇر بىر

خىيال ئىچىدە ئۇزۇپ يۈرگەندەك تورۇستىكى چىراغقا قاراپ كۈلۈمسىرەپ ياتاتتى. ئاستا كۈننىڭ لەۋلىرىگە لەۋلىرىمنى باسىتىم، شېرىن، ئىسسىق سۆيۈشلىرىم بىلەن ئۇنى خىيال قوينىدىن سۈزۈپ چىقماقچى بولدۇم.

— كۈنۈم، مېنىڭ كۈن بېگىم، — دېدىم ئۇنىڭ ئەسەبىي سۆيۈشلىرى ئىچىدە تىنىقلىرىم يېتىشمەي، — مېنى يالغۇز تاشلىماڭ، ماڭا بىر ئوغۇل بېرىڭ، بىر ئوماق ئوغۇل ... بۇگۈن ... هازىرلا ...

مەن هوشۇمدىن كەتكەن بويى شېرىن چۈش ئىلكىدە ئۇخلاپ چىقتىم. تىنىقلىرىم ئوت، نەپەسلىرىم يالقۇن، كۆزلىرىمدىن بىر ئۇچقۇن، بىر بەختىيارلىق ژولقىنى چاچرايدۇ. تاڭ ئاتماسلىقنى، مەڭگۈ كۈنۈمنىڭ باغرىدا ئېرىپ كېتىشىمنى، ئۇنىڭ تىنىقلىرىغا، ژۇجۇدىغا سىڭىپ كېتىشنى ئىستەيمەن ...

ئاخىرلاشمايدىغان قىش، تاڭ ئاتماس كېچە بولمىغىنىدەك ئاخىرى تاڭ ئاتتى. يۈيۇنۇپ بولۇپ ئەينەكتىكى چاقناپ كەتكەن كۆزلىرىمگە قاراپ كۈلۈپ قويدۇم. مەڭزىلىرىم قىزىرىپ، تېنىم يەڭگىللەپ، تېرىلىرىم پارقىراپ كېتىپتۇ، پاك، سەمىمىي ۋە ئوتلۇق سۆيگۈنىڭ قۇدرىتىنىڭ ئاجايىپ تەڭداشسىز بولىدىغانلىقى هەممە قىياپىتىمدىن كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. مەن مۇشۇ بەختىيار هالىتىمدە مەڭگۈ قالسام، كۈننىڭ مېهىرلىك سۆيۈشلىرى ئەۋجىدە ئۆزۈمنى دائىم ئۇنتۇپ قالسام، دەپ ئويلىدىم.

مەن كۈننىڭ تازىلىق ئۆيىدىكى ژاقتىدا ناشتىلىققا كېتەرلىك تەييارلىقلارنىڭ هەممىنى قىلىپ ئۇنى يەنە بىر خۇش قىلىۋېتەي، دەپ ئويلىدىم - دە، پەرتۇقنى تارتىپ ئاشخانا ئۆيگە چىقتىم.

— ژووي، بۇ نېمە ئىش؟ — مەن هەيران بولغىنىمدىن شۇنداق دەپ توۋلىۋەتتىم. كۈن ناۋات رەڭ بالداقلىق ئۇخلاش كىيىمى بىلەن چاچلىرى رەتلىك تارالغان، ساقىلى كۆڭۈل قويۇ-

لۇپ قىرىلغان ھالدا كۆلۈپ شىرە ئالدىدا ئولتۇرۇپتۇ. شىرەدە چىرايلىق قىلىپ بولكا ھالىتىگە كەلتۈرۈپ توغرالغان نان، خرۇستال ۋازىدا مارجاندەك چاقناپ تۇرغان قىزىل ئۈزۈم، ئالما، كىچىك تەخسىلەردە ياڭاق، ئۈرۈك مېغىزلىرى، مۇدۇر - چۇقۇر نوقۇت گۈللۈك خرۇستالدا چۇچۇمەل پۇراپ تۇرغان سالات، ۋارىنا قۇتىسىدا ئەنجۈر مۇرابباسى، يەنە پۇراقلىق قەغەز، قوش مۇشتەتەك چوڭلۇقتىكى قەشقەر مىس چەينىكى، ئۇنىڭ يېنىدا بىر جۈپ نەقىشلىك پىيالە ...

— ياخشى ئۇخلىدىڭمۇ، ئاي؟

— ھەئە، ياخشى، ئۆزىڭىزچۇ، سەھەرلا تۇرۇپسىز؟

— قارا بېسىپ ئويغىنىپ كەتتىم، ئاي. ئۇيقۇم بالدۇرلا ئېچىلىپ كەتتىغۇتاڭ.

— ۋوي، قانداق قارا بېسىپ قاپتۇ، ئېيتىپ بېرىڭە ماڭا؟

— ھە، بىر چوڭ تاللا بازاردا يۈرگۈدەكمەن، ئۇچ - تۆت ئاغىنىلەر بارمىشمىز، يەر ئاستىدىكى بازار بولغاچقا غەيرىي پۇراق ھەممە يەرنى قاپلاپ كېتىپتۇ، دەپ غودۇڭشىپ قويغۇدەكمىز. بىر چاغدا ئالغان نەرسىلەرنى بالىلارغا تۇنۇقۇرۇپ قويۇپ ھاجەتخانىغا مېڭىپتىمەن، ئاستىغا قىزىل گىلەم سېلىنغان خېلى ئۇزۇن كارىدور بىلەن ئۇ يەرگە بارىدىكەنمىز، كەينىڭگە قارا دېگەندەك بولدى، قارىسام، سۈرەتتەك چىرايلىق بىر قىز قولىدىكى بوۋاقنى (يالغان بوۋاق دەپمۇ ئويلىغۇدەكمەن) ماڭا تۇنۇقۇزۇپ قويماقچى بولۇپ، ھەدەپ يېڭمىنى تارتقۇچلىغۇدەك ... مەقسىتى مېنى بۇ خالىي جايدا ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى بىلەن مەست قىلىپ قويۇپ يانچۇقۇمدىكى بىر باغلام پۇلنى بۇلاپ كەتمەكچىمىش، مەن چاققانلىق بىلەن ئەرلەر ھاجەتخانىسىغا كىرىپ يانفون ئارقىلىق ئاغىنىلەرگە تېلېفون قىپتىمەن، ئۇلار كەلگەندە ھېلىقى گۈزەل بۇلاڭچى ئاللىقاچان قېچىپ كەتكەنىكەن ... توۋا، بۇ جاھاننىڭ قالايمىقانلىقىنى دەپ يۈرىكىم سېلىپ ئويغىنىپ كەتتىم. تەرلەپ، نەپەس ئالالماي قاپتىمەن دېگىنە.

— دەققەت قىلسىڭىز بولغۇدەك ئەمەسە، گۈزەللەر مەست قىلىپ سىزنى مەندىن تارتىۋالمىسۇن يەنە. مەن ئاغزىمدا شۇنداق دەپ قويۇۋاتسامۇ يەنە بىر جەھەتتىن تۇنجى قېتىم كۆندىن كېيىن تۇرۇپ قالغىنىم ئۈچۈن قاتتىق ئۈيلىپ كېتىۋاتاتتىم ھەمدە تەمتىرەش ئىچىدە بەرگەن جاۋابىمۇ مۇجمەل بولۇپ قېلىۋاتاتتى.

— كەل، ئولتۇر، ئاي. نېمە؟ مەجەزىڭ يوقما؟ — بۇ ھالىتىمنى كۆرۈپ بىرئاز جىددىيلەشكەن كۈنبەگ دەرھال شۇنداق سوراپ كەتتى ئورنىدىن تۇرۇپ.

— ياق، شۇنداق ياخشى تۇرۇپتىمەن، بىراق مېنى بەك خىجىل قىلىۋەتتىڭىز، كۈن. قارامۇ، ئاۋارە بولۇپ كەتكىنىڭىزنى، — دېدىم مەنمۇ جىددىيلەشكىنىمنى بېسىشقا تىرىشىپ.

— نېمىلەرنى دەيدىغانسەن. قېنى، چاي ئىچە، ھە، مانا، مانا، ئۆز قولۇم بىلەن ...

— ۋاي، بولدى، ئۆزۈم قۇيايى، مەن ...

بىز شۇنداق تەكەللۇپلار ئىچىدە ناشتا قىلىشتۇق. ئۈنىڭ تىنىقلىرى ئۇرۇلغان مەڭزلىرىم، بويۇنلىرىم يەنىلا شۇ كېچىدىكى ھالىتىدە كۆيۈشۈپ، مېنى ساراسىمگە سېلىپ تۇراتتى.

سائەت يەتتە بولمايلا ئۈنىڭ ئەتىتىنىڭ ماشىنىسى پەستىن سىگنال بەرگىلى تۇردى.

— مەن ماڭاي، ئاي. ئۆزۈڭنى ياخشى ئاسرا، مېنى تولا ئويلاپ ئاغرىپ قالما يەنە.

— خوش، كۈن. مېنى ئۇنتۇپ قالماڭ، دائىم ئاۋازىڭىزنى ئاڭلىتىپ تۇرۇڭ، ئەنسىرەتكۈزمەڭ!

— خاتىرجەم بول، ئاي. مەن سېنىڭ يۈرىكىڭدە بولسامىلا ...

مەن ئۈنىڭغا گىرە سېلىپ گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېگۈزمىدىم. ئۇ مېنى بىرنى سۆيۈپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ يۈرىكىمنى ئېلىپ كەتتى.

يۇلغۇن قىزارغان دالا

كۆزنىڭ ئاپتىپى يەنىلا خېلى كۈچلۈك ئىدى. يەرلەر، قۇم دۆڭلىرى، چاكاندىلار، تۇغراقلار سارغۇچ ھالەتتە بوش تىترەيتتى. «ئاپتاپتا شۇنداق كۆرۈنەتتى» دېسە تېخىمۇ ئەملي بولاتتى. ئۇ يەر - بۇ يەردىكى قىزىل چېكىتلەر كۆيۈۋاتقان ئوت، لەپىلدەۋاتقان تۈتۈن ياكى غايەت زور ئىستانوكلۇق ماشىنىدىن دېرەك بېرەتتى. ماشىنا جەرەنبۇلاقتىن ئۆتۈپ ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلدى - دە، كونا قۇم ساھىلىنىڭ قويۇق توغراقلىق باغرىنى يېرىپ كەتكەن نېفتلىك يولىدا توپا توزۇتقان ھالدا جۇغلاريدىنىڭ ئىچكىرىسىگە يۈرۈپ كەتتى. يەنە بىر دەم ماڭسا مەشھۇر شەيتانكەرش ياردا ئىلىقىدىن ئۆتۈپ شازىگەي دېگەن زور دېھقانت بەلۋېغىغا كىرەتتى.

تەپتى يانمىغان ئوتلۇق قۇياش زېمىننى قىزىتىپ كىشىنى جاندىن جاق تويغۇزاتتى، بەدەنلەردىن، چېكە، گەدەنلەردىن شۇرۇلداپ ئېقىۋاتقان تەرنىڭ ئاچچىقلىقىنى بىر دېمەك. كۆنبەگلەرنىڭ ئەتىرىتى ئىش ئورنىنى مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ ئىش تۈرلىرى بويىچە خىزمەتكە كىرىشىپ كەتتى. گاھى بوش كۆتۈرۈلگەن ئىسسىق شامال يۈزلەرگە ئۇرۇلسا، گاھى كەچ - سەھەرلەردىكى يېنىك سالقىن دولىنى قورۇپ ۋۇجۇدلارنى راھەتلەندۈرەتتى. بۇ يەردە يېتىش - قوپۇش، تاماق ۋە بارلىق پائالىيەتلەر بىرتۇتاش قىلىناتتى. پەقەت زېرىكىش، ئائىلىنى سېغىنىش، خىيال دېگەندەكلەرلا ھەر ئادەمنىڭ ئۆز ئىختىيارلىقىدا بولاتتى. دەسلەپكى بىر ئايلىق ۋاقىت ئەنە شۇنداق ئىشلار بىلەن ئانچە بىلىنمەي ئۆتتى، كېيىن بولسا ھەربىر سائەت ۋاقىتمۇ بىر يىلدەك تۇيۇلىدىغان بولدى. دالا قىزىرىپ، قۇملار تېخىمۇ تاۋلىنىپ، توغراق غوللىرى قېتىشىپ، ياش نوتىلارنىڭ

قاسىراق - قوۋزاقلىرى يىرىكلىشىشكە باشلىدى.

قۇياش غەربكە قىيسىيىپ ئىسسىق تەپتى سەل پەسەيگەندىن كېيىن، كۈنبەگ ئەترەتىنىڭ بىرەر يۈز مېتىر غەربىگە جايلاشقان قوم دۆڭىسىگە چىقتى. ئەتراپ قىزىرىپ خۇددى غايەت زور ئوت دۆڭىسى ئىچىدە قالغان ئورمانلىقتەك كۆرۈنەتتى. يۇلغۇنلارنىڭ نازۇك چېچەكلىرى «يال - يال» ئوت چېچىپ تۇرغاندەك ھالەتتە يىراقتىن - يىراققا سوزۇلغاندى. بىر چېتى گويا ئۇپۇققا تۇتۇشۇپ كەتكەندەك كۆرۈنىدىغان بۇ مەنزىرە كىشىگە تاغنىڭ ئوستىدە تۇرۇپ، كەچكى شەپەقنىڭ قويىنىغا غەرق بولغان بۇلۇت تۇركۈمىنى كۆرۈۋاتقاندەك تۇيغۇ بېرەتتى. ئەنە لەگ ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان شاش ئېقىندا ئېغىر كېمىلەر ئۇزمەكتە، قىرغاقنى كۆرگىلى بولمىسمۇ قويۇق بۇلۇت ئارىسىدىن بىرنىڭ كۈچەپ ئېيتقان مۇڭلۇق ناخشىسى ئاڭلانماقتا. نېلۇپەر گۈللىرى پىرىلداپ لەيلەپ چوڭقۇر قاينامىلارنى ھاسىل قىلغان بۇلۇتلار تۇركۈنى ئىچىدە پانۇستەك چاقنىماقتا. تۇرۇلۇپ - تۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان بۇلۇتلار قۇياشنىڭ ئاخىرقى نۇرلىرىغا رەھمەت ئېيتماقچى بولغاندەك نۆۋەت بىلەن قىرغاقتا — ھال رەڭ شەپەق ئىچىدىكى كۈنبەگنىڭ ئايىغىغا ئۇرۇلماقتا. تۇيۇقسىز بۇلۇت ئوستىدە پەيدا بولغان ئايتاش قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ تۇرۇپ:

— قاراڭ، كۈن. ئاۋۇ بېلىقچى قۇشنىڭ چاقماقلىقىنى ...— دەپ كۈنبەگنى چۆچۈتۈۋەتتى.

خىيالىدىن ئۆزىگە كەلگەن كۈنبەگ ۋاقتىنىڭ خېلى كەچ بولۇپ قالغىنىنى ھېس قىلدى. ماتورلارنىڭ چىراغلىرى ئاللىقاچان يانداۋرۇلغان، تاماق يېيىلىپ كۈندۈزلۈك ئىسمېنىدىن چۇشكەنلەرنىڭ كەچلىك دەم ئېلىشى باشلانغانىدى. ھارغىن قەدەملەر بىلەن كىرىپ كەلگەن كۈنبەگنى كۆرگەن ياسىن قولىدىكى كىتابنى قويۇپ سورىدى:

— نەگە كەتتىڭ، كۈن ئاداش. جىنىدەكلا يوقاپ كەتتىڭا

بىر دەمدە، تاماقمۇ يېمىدىڭ؟

— ھە، مۇنداقلا چۆرگىلەپ كەلدىم.

— چۆرگىلىگۈدەك نە بارەۋا بۇ يەردە ... قىزىق.

— ئۇ ئوقۇۋاتقىنىڭ نېمە كىتاب، ئەكېلە ...— كۇنبەگ يېسىنىڭ گېپىگە پەرۋا قىلماي ئۇنىڭ قولىدىكى كىتابنى ئالدى، — «تالانت ئىگىلىرىنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتى». بۇ قاداق كىتاب؟!

— ئەكەل، مەن ئوقۇپ بېرەي. سەن خېلى رومانتىك نېمىغۇ، كىتابتا مۇنداق ھېكايە قىلىنىپتۇ. ھيوگۇ توغرىسىدا ...

— نېمە ھيوگۇ، نېمە دەيدۇ ماۋۇ، — كۇنبەگ ۋېكتور ھيوگۇنى خېلى پىششىق بىلەتتى. ئۇنىڭ «خارلانغانلار» رومانىغا ئاساسەن ئىشلەنگەن «پاجىئەلىك دۇنيا» دېگەن كىنونىمۇ كۆرگەنىدى. ئۇنىڭ يەنە «پارىژدىكى بۇۋاي مەريەم چېركاۋى» دېگەن داڭلىق كىنوسىمۇ بار ئىدى. كۇنبەگ كىنودىكى سىگان قىزى بىلەن ئاق كۆڭۈل دۇمچەك كاشىمۇدۇغا بەك ھېسداشلىق قىلاتتى. شۇڭا ھيوگۇ ھەققىدىكى پاراڭغا قىزىقىپ قالدى، — ھە نېمە دەپتۇ؟

— ھيوگۇ مۇنداق سوئال چىقىرىپتۇ، ئاڭلاپ تۇر، ئېيتىشلارغا قارىغاندا، مەن يازغان «پاجىئەلىك دۇنيا» دېگەن رومان ياپونىيىدە «ئاھ! رەھىمسىزلىك» دەپ تەرجىمە قىلىنىپتۇ. توغرا، پۇل دېگەن بۇ نەرسە ھەقىقەتەن رەھىمسىز، بىراق مەن پۇلنىڭمۇ رەھىمى بارلىقى توغرىسىدىكى ھېكايىنى ئاڭلاپ قالدىم. ئاڭلىشىمچە، بۇرۇن ئىككى قوشنا دۆلەت بولۇپ قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتى ياماندىكەن. ئۇلار ئۆزئارا سودا ئالماشتۇرۇپلا قالماستىن، بەلكى پۇللىرىنىمۇ ئۆزئارا ئىشلىتىدىكەن. يەنى A دۆلەتنىڭ يۇز يۈەن پۇلى B دۆلەتنىڭ يۇز يۈەن پۇلىغا باراۋەر ئىكەن، لېكىن كېيىن بۇ ئىككى دۆلەتنىڭ مۇنا-

سۆنتى يىرىكلىشىپ قاپتۇ. گەرچە خەلقلەر ئارىسىدا ئۆزئارا باردى - كەلدى بولۇپ تۇرغان بولسىمۇ A دۆلەتنىڭ پادىشاھى B دۆلەتنىڭ يۇز يۈەن پۇلىنى A دۆلەتنىڭ توقسان يۈەن پۇلىغىلا ئالماشتۇرغىلى بولىدىغانلىقى ھەققىدە يارلىق چۈشۈرۈپتۇ. شۇ-نىڭدىن كېيىن B دۆلەتنىڭ پادىشاھىمۇ A دۆلەتنىڭ يۇز يۈەن پۇلىنى B دۆلەتنىڭ توقسان يۈەن پۇلىغا ئالماشتۇرىدىغانلىقىنى جاكارلاپتۇ، لېكىن دانىشمەن بىر كىشىنىڭ قولىدا گەرچە A دۆلەتنىڭ قەغەز پۇلىدىن ئاران يۇز يۈەنلا بولسىمۇ پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ بىرنى ئون قىلىپ بېيىپ كېتىپتۇ ...

— ۋاي - ۋۇي، نېمىدېگەن جىق سوئال بۇ، ئادەمنى قايمۇقتۇرۇپ! — كۈنبەگ غودۇڭشىپ قويدى.

— بولدى، غودۇڭشىماي جاۋابىنى تېپىپ باقە؟ — ياسىن بولدى قىلمايدىغاندەك ئىدى.

— شۇنىمۇ بىلمەمدا كىشى، ئاڭلاپ تۇر، قەغەز يۈزىدىكى مەزمۇنلار ئادەتتە ئابستراكتلاشقان رېئاللىق. تەپەككۇر قىلىش نۇقتىسىدىن ئېيتقاندا، بۇ خىل ئابستراكت دۇنيادىن دەررۇ جانلىق رېئاللىققا بۇرۇلۇش بەزىدە ھەمىشە ئوڭۇشلۇق بولىۋېرى-مەيدۇ. دانىشمەن مۇشۇ نۇقتىنى بايقىۋالغان - دە، بېيىپ كەت-كەن. قانداق تاپتىڭمۇ!؟

— ۋۇي، دېگەنلىرىڭ خېلى جانلىق گەپتەك قىلىدىغۇ؟ توغرا، شۇنداق ئىشلارمۇ بولىدۇ جاھاندا. بۇ يەردىكى دانىشمەن ھېيوگۇمۇ ياكى سەنمۇ ھوي.

— ئا... بولدى، قويە چاقچىقىڭنى ...

يۈلغۇن قىزارغان دالىدىكى كۈنلەر ئەتىسىمۇ، ئۆگۈنىمۇ، كېيىنكى ھەپتىسىمۇ ئەنە شۇنداق زېرىكىشلىك، سېغىنىش، كىتاب ئوقۇش، كۆڭلى يېقىنلار تاغدىن - باغدىن مۇڭدىشىشلار بىلەن ئۆتتى. قۇدۇقنىڭ مېتىراژى پىلاندىكى نىشانغا يېقىنلاش-قانچە كۈنبەگنىڭ قەلبىدىكى تەشنالىقمۇ ئېشىپ باراتتى.

سەھەر يېغىشقا باشلىغان يامغۇر تاكى پېشىنگىچە سىملىداپ ئىشلارنى بىر ئاز ئاقسىتىپ قويدى. ئەتراپ شۇنداق جىمجىت، دالادىكى يۇلغۇنلارنىڭ نۇتىلىرى يۇيۇلۇپ، قىپقىزىل چېچەكلىرى پارقىراپ، يالتىراپ تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كەتتى. شاخلاردا پىلدىرلاپ تۇرغان تامچىلار شۇ قەدەر تارتىملىق ئىدى. كۇنبەگ ياتاقتا كىرىپ خاتىرىسگە مۇنۇ قۇرلارنى يېزىپ قويدى.

ئاھ، يۇلغۇن قىزارغان سۆيۈملۈك دالا! بۇگۈن كۇنگە شەبە، غېرىبسىنىشلىرىمنى بېسىش ئۈچۈن قولۇمغا قەلەم ئېلىۋالىتىمەن. سىملىداپ يېغىۋاتقان يامغۇر توختىمايۋاتىدۇ، غازاڭلار بەكمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. بىرەيلەن ماڭا ناخشا ئېيتىپ بېرىۋاتقاندەك، يامغۇر ماڭا كۇلۇمسىرىگەندەك تۇيۇلىدۇ، پەقەت سەنلا يېنىمدا يوق، ئاي! ...

ۋەھىمىلىك چۇش

بۇگۈن دوستۇم كۇمۇش مېنىڭكىدە قونۇپ قالدى. ئۇنىڭ بىلەن ساۋاقداش بولىسىمۇ، خىزمەتكە چىققاندىن بۇيان تونۇشۇپ خېلى يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالغانىدۇق. شەخسىي تۇرمۇشىمىز ھەققىدە ئانچە ئىنچىكىلەپ گەپلىشىپ كەتمەيتتۇق، ئەمما بەزى جەمئىيەت مەسىلىلىرى ھەققىدە ئۇ ماڭا قارىغاندا كۆپرەك بىرنەرسە بىلىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ كۆپىنچە قىز - ئوغۇللار مۇناسىۋىتى، مال باھاسى، ئىنتېرنېتتىكى مەسىلىلەر، تورداشلار ئارا دوستلۇق، خەلقئارا ۋەزىيەت دېگەندەكلەرگە بەكرەك قىزىقاتتى. مەن مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ سائەتنىڭمۇ ئون بىر بولۇپ قالغانلىقىنى تۇيماي قاپتىمەن. بايا خۇيزۇ ئاشخانىسىدا بىللە يېگەن توخۇ قورۇمىسى ئاللىقاچان سىڭىپ بولۇپ قورساقلار كۇرۇلداشقا باشلىغانىدى. مەن كۇمۇشنىڭ قىزىق گەپلىرىگە قۇلاق سالغاچ تېز - تېز ھەرىكەت بىلەن بىر ئىستاكاندىن قەھۋە

دەملىدىم، ئاندىن شىرەگە يەل - يېمىش، باقالى، پىرەنىك، تۇش، ئالما، نەشپۈت تىزىپ ئۇنىڭ گېپىگە قايتىدىن قۇلاق سالدىم.

— قارا، ئاداش، سەن - بىزلەر دىققەت قىلمىغان بىلەن ھازىر جەمئىيەتتە ئېقىپ يۈرگەن ئىشلارنى ئاڭلىساڭ ... ۋىيەي، نېمىسىنى دەيسەن. ساپ ياش قىز - چوكانلار بىر جۈپتىن بولۇپ ئويناۋاتىدۇ، — دېدى ئۇ سۆز تېمىسىنى بۇراپ.

— نېمىنى دەيسەن؟ — مەن ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماي قېلىۋاتاتتىم.

— نېمىنى بولاتتى، ئاداش، شۇنىمۇ بىلمىدىڭمۇ؟ ھازىر ئەر- ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى ئاشنىدارچىلىق مۇناسىۋەتنىڭ ئور- نىنى قىزلار بىلەن قىزلار تارتىۋالغان گەپ دەيمەن، ئاڭلىسام ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىقىدىمۇ بارمىش بۇ ئىش. ھەتتا چوڭ شەھەرلەردە ياتاق ئاچقۇزۇپ ئىككى قىز بىللە قونىدىكەن.

— نېمىلەرنى دەيدىغانسەن ئەمدى؟ ۋاي، خۇدايىم! ئۇلار نېمىش قىلىدۇ ئۇنداق قىلىپ.

— ۋاي ... جىنسداشلار مۇھەببىتى دېگەننى ئاڭلىمىغانما؟ ئۇلار شۇ ... مۇنداق ... مۇنداق ...

— ۋاي ئۆلەي، نېمە بولۇپ كېتىۋاتقاندۇ بۇ جاھان.

— ھازىر ئاق چېكىش، ئەيدىز يۇقتۇرۇش - تارقىتىش، ئوغرى - بۇلاڭچىلىق دېگەنلەر بىر چەتكە قايرىلىپ قالدى. ھەممىسى شۇنداق قىلسا كېسەلدىن يىراق بولغىلى بولىدۇ، پا- كىز، كىشىلەر ئاسان سېزەلمەيدۇ، دەپ قاراشقۇدەكمىش.

— ئىشلار بۇنداق بولۇۋەرسە جاھان خاراب بولىمامدۇ، كې- يىنكى ئەۋلادلارنىڭ تەقدىرىدىن قانداق ئېغىز ئاچقىلى بولار ئەمدى، ۋاي، خۇدايىم! توۋا قىلدىم.

— ھەي، بولدىلا، جاھاننىڭ ئىشلىرى شۇنداق مۇرەككەپ، سىرلىق بولىدىكەن. ئۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك ئەمدى. ئاھ چېكىپ

جان توشامدۇ.

— نېمە دېگىنىڭ بۇ، ئاداش. ھېچنېمىگە پەرۋا قىلماي غېمىڭدە يوق گەپ قىلىسەنغۇ، ھەممىنى ئۆزۈڭ دەپ تۇرۇپ.

— قانداق قىلىسەن ئەمدى؟ «ئەلگە كىرسەڭ ئېلىڭچە، سۇغا كىرسەڭ بېلىڭچە» دەپتىكەن، ئوھوش ...

— ۋۇي، بۇ گېپىڭدىن قارىغاندا سەنمۇ شۇ قاينامغا كىرىپ چىققان ئوخشىمامسەن ئەمىسە؟!

— ياق، ياقەي، سەنغۇ ئەقىللىق، ئەمدى مەن دېسەم، ئاداش، ھازىر ئۇنداقلار نۇرغۇن جەمئىيەتتە، سەنمۇ جىم يۈرۈۋەرمەي بىرەر ئىش تېپىپ ...

— نېمە؟ نېمە دەۋاتىسەن، كۇمۇش. بۇ گەپ ئاغزىڭدىن قانداق چىقىۋاتىدۇ سېنىڭ؟! سەن ...

— ۋاي بولدى، تاۋى نازۇك، بىر گەپنى دەپ بولغۇچە ...

— بولدى، بولدى ـ ھە، كۇمۇش. ماڭا ئىككىنچى بۇنداق گەپنى قىلغۇچى بولما، مەن ئاڭلىماي. مېنىڭ تاغدەك ئېرىم بار، ئادەم، ئۇنى جېنىمدىنمۇ ياخشى كۆرىمەن، سەن مېنى نېمە قىلاي دەۋاتىسەن ـ ھە!؟ ...

— ۋۇي، كىمدىن قالمىغان جاھان، كىملەر قىلمىغان ئىشلار ئۇ، نېمانچە چېچىلىسەن ئەمدى. ئەر دېسەڭ مېنىڭمۇ بارغۇ ...

— نېمىدەپ چېچىلمىغۇدەكمەن، مەن ئۆز بەختىمنى، ئۆز مۇھەببىتىمنى، ساداقىتىمنى ساقلاش ئۈچۈن ھەتتاكى ئۆلسەممۇ ...

مەن جاللىداپ تىترەپ كەتتىم، ئاچچىقىمدا كۆزلىرىم چېڭقىلىپ، چاناقلىرىمدا ياش كەلكۈنى دەۋرەپ تۇرغانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم، ئۇنى قونۇپ قالاي دېسە «ھە» دەپ باشلاپ كەلگىنىمگە مېڭ مەرتەم پۇشايمان قىلۋاتاتتىم شۇ تاپتا ...

— ھە، بولدى، خاپا بولمىغىنا، ئاداش. قېنى ئورۇن

راسلا، ئارام ئالايلى ئەمدى، — ئۇنىڭ ماڭا دەۋاتقان گەپلىرىنى ئاڭلاپ ئاچچىقىمنى ئىچىمگە يۇتقاندەك بولدۇم - دە، يان ئۆيگە چىقىپ ئورۇن راسلىدىم. ھۇجرا ئۆينىڭ ئىشىكىنى بولسا مەھكەم ئېتىپ قويدۇم. چۈنكى، كۇنبەگ بىلەن ياتىدىغان خاس ئۆيگە يات بىرەيلەننىڭ كىرىشىنى ئەزەلدىن خالىمايتتىم.

كۇموش چىرايلىق قىزنىڭ تاۋاردىن تىكىلگەن كۇل رەڭ پۇرمە رۇباشكا ئىچىدە ئوتقاشتەك تاۋلىنىپ سۇتتەك يوتقانغا كىرىپ ياتتى. مېنىڭ ھېچبىر يېتەلمەيۋاتاتتى. بايانىن ئاڭلىغان گەپلەر يۈرىكىمدە تىنىمسىز غەلىيان كۆتۈرۈپ، مېڭەم چىڭقىلىپ، ئىدىيەمدە مۇرەككەپ، ئاچچىق، قوبۇل قىلغۇسىز بىر زىددىيەت ھۆكۈم سۈرۈپ تولىمۇ بىئارام بولاتتىم. «توۋا قىلدىم، خۇدايىم! ئايال كىشىنىڭ دوستى يوق، دېگەن گەپ راستمىكەنە؟ نېمە دەپ يۈرىدۇ دوستۇم دەپ يۈرگەن ئادىمىم» دەپ ئويلايتتىم تەكرار - تەكرار. مەن چىراغنى ئۆچۈرۈپ خالارخالىماس ھالدا ياستۇققا يۆلەندىم. خىيالىم چېچىلىپ، كۆڭلۈم تېخىمۇ پاراكەندە بولۇپ، كۆزلىرىمدىن غەزەپ يېشى لىغىرلاپ تۇراتتى. سۆزۈك پەردىدىن ئۆتۈپ ئۆيگە چۈشكەن ئاي شولىسى كۇموشنىڭ غەمسىزلىك ئىچىدە تەبەسسۇم قىلىپ ياتقان چېھرىگە، بويۇنلىرىغا، سەل ئېچىلىپ قالغان ئاپئاق كۆكسىگە چۈشۈپ ئۇنى تېخىمۇ چىرايلىق، ئىسمى - جىسمىغا لايىق كۇموشكە ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. «توۋا! — دېدىم مەن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، — مۇشۇ قەدەر چىرايلىق، كېلىشكەن ئايالنىڭ دەپ يۈرگەن گەپلىرى، قىلىپ يۈرگەن ئىشلىرىنى - ھە! نېمىمۇ دېگۈلۈك ئەمدى». مەن چوڭقۇر بىر ئىچكى ئازاب ئىچىدە ئۆرتىنىپ زادىلا ئۇخلىيالمىدىم، كۇنبەگنى، ئاتا - ئانامنى، ئوقۇغۇچىلىق دەۋرىمدىكى سەبىي ئوماق قىلىقلارنى ئويلاپ چىقتىم.

سائەت كېچە ئۇچكە بەلگە بەردى. كۇموش يېنىمدا پۇشۇلداپ تاتلىق ئۇخلىماقتا. ئۇنىڭمۇ كېلىشكەن ئېرى، يەنە بىر تاتلىق

قىزى بارغۇ؟ شۇلارنىڭ خىزمىتىدە يۇرۇپ تۇرمۇشىنى دۇرۇس يول بىلەن ئۆتكۈزسە نېمىشقا بولمىغۇدەك. ئۇنىڭ ئۆز شىركىتى- دىكى ئىپادىسى شۇنداق ياخشى، ئۆزى پاكىز، چىرايلىق، ئالىي مەلۇماتلىق، سىرتتىن قارىغان كىشى ھەرگىز ئۇنى باشقىچە خىيالىلاردا بولىدۇ، دەپ ئويلىمايدۇ. ھەتتا مەنمۇ ... لېكىن بۇگۈن مېنى يېقىن كۆرۈپ دېگەن گەپلىرى، ھەتتا غەيرىي يولغا ئۇندەشلىرى ... ئاھ، خۇدا! بەندىڭنى شەيتان پەيلىگە ئۈسسۈل ئويناتمىغايسەن ...

كۇنبەگنى ئۆزۈم دېگۈدەكمەن، ئاپتاپ چېقىپ تۇرغان دالىدا ئۇنىڭ قىزىل ئىش كىيىمىنى كىيىپ بۇرغا سۈپىسىدا يۇرگۈدەك- مەن، بىخەتەرلىك قالپىقى كۆزۈمنى توسۇۋېلىپ ھېچبىر ئارام بەرمىگۈدەك، «ھەي، چوڭ كېلىپ قالدىدە بۇ!» دەپ ئويلاپتى- مەن. يېنىمدا ماتور گۈرۈلدەپ، ئۇ تەرەپتىكى سېغىزلىق ئېرىتە- مىنىڭ ۋاراقشىپ قاينىاپ چاچراشلىرىنى تېخىمۇ ھەيۋەتلىك كۆر- سەتكۈدەك، پەستە تۇرغان كۇنبەگ بىر چاغدا توۋلاپ: «ئېھتىيات قىل، ئاي!» دەپ چاقىرغۇدەك. ئۇنىڭغا قاراپ بىر قەدەم ئېلىش- مىغا يۇقىرىدىن ۋېزىلداپ چۈشكەن بولتا چېكەمگە «تارس» سىدە تېگىپ ئاغزى - بۇرنۇمدىن ئوقتەك قان كەتكۈدەك، مەن پەستىكىلەر يۇگۈرۈپ چىقىپ بولغۇچە قانلارنى ئېرتىپ كارىم يوق ئىشىمنى قىلىۋاتقۇدەكمەن، بىر چاغدا ئاغزىمدا شىلىمشىق بىر تۇزلۇق قان تەمى كۆڭلۈمنى ئېلىشتۇرغۇدەك ...

مەن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. ئۇستۇمدە كۇموش ئېغىر گەۋدىسى بىلەن مەستانىلارچە ھەركەت قىلىپ مېنى سۆيۈۋاتات- تى. ئاچچىق تەر كۆزلىرىمگە كىرىپ ئۇنىڭ چىڭ، سۇتتەك ئاق كۆكسى بوينۇمنى بېسىپ تۇراتتى. مەن غەزەپ بىلەن ئۇنى ئىت- تىرىپ يانغا چۈشۈردۈم.

— نېمە قىلىۋاتىسەن؟! سەن ئادەممۇ ياكى ۋەھشىي ئالۋاس- تىمۇ؟!

— ۋۇي، ئاداش، بۇ نېمە قىلغىنىڭ، ئەمدى تېخى پەيزىم تۇتۇۋاتقاندا؟ ...

— نېمە؟ ھەي، سەن ھايۋانمۇ، ئادەممۇ؟ بىر ئايال كىشىنىڭ قىلىدىغان ئىشمۇ بۇ؟

— نېمە داۋرانىڭ سالىسەن؟ مەن شۇنداق قىلىشنى خالايمەن قانداق؟ نېمانچە دوستلۇققا يارىمايدىغان نېمىسەن؟

— دوستلۇقمىش، يوقال كۆزۈمدىن! ئىسىت، سېنىڭ ئايال بولۇپ قالغىنىڭ.

— يېرىم كېچىدە نەگە ھەيدەيسەن مېنى، شۇنچە خاپا بولۇش كېتەمدۇ بۇنىڭغا؟

— نېمىشقا كەتمىگۈدەك؟ مەن ھازىر ئىنسان ئارىسىدا ئەمەس، دوزاختا تۇرغاندەك بولۇۋاتىمەن.

— ۋاي بولدىلا، نېمىگە ئاچچىقلايسەن، بولدى، مەن جىم يېتىپ ئۇخلاي بولدىمۇ، كېچىدە قوشنىلىرىڭدىن ئىزا تارتىمەسەن جىنىدەك ۋارقىراپ.

— ئىزانى سەن تارتساڭ توغرا بولار؟ ئىزادىن گەپ ئاچىدا تېخى.

— ھە، بولدى، چېچىڭنى تۆزەپ قويايلى، ئۆزۈڭنى بېسىۋال!

— تارت قولۇڭنى، ئۆزۈم تۈزىيەلەيمەن، — مەن ئۇنىڭ قولىنى ئۇرۇپ سىلكىۋەتتىم.

قىزىرىپ ـ تاتىرىپ يېرىم يالىڭاچ ئولتۇرغان كۆموش پۇلتىيىپ چىقىپ قالغان سول كۆكسىنى رۇباشكىسىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈپ، قوڭۇر بۇدۇر چېچىنى ئاپئاق بارماقلىرى بىلەن كەينىگە تاراپ تۈزەشتۈردى، كۆز ئەتراپى بىلىنەرلىك قىزىرىپ قالغان ھالدا ماڭا بىرھازا قاراپ ئولتۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن «پاڭىدە» يىغلىۋەتتى.

— مېنى كەچۈرگىن، ئاداش. مېنى كەچۈرگىن، ئۆگىنىپ

قاپتىمەن، قانداق قىلىمەن. مېنى شەرمىسار قىلما. ئۆتۈنۈپ قالاي. بۇ سىرىمنى ھېچكىم بىلمىسۇن، جېنىم ئاداش، ماقۇل-مۇ؟ ...

مەن ياندىكى كوروپكىدىن قەغەز ئېلىپ ئۇنىڭغا تۇنۇگۈنۈم، ئېقىپ تۇرغان كۆز يېشى، شالۋاقلىرى مەيدىسىنى خېلىلا ھۆل قىلىۋەتكەنىدى.

— بولدى، سېنى چۈشەندىم. يىغاڭنى توختات، مەن سىرىڭنى چوقۇم ساقلايمەن بولدىمۇ، يىغلىما - ھە!

ئىككىمىز تىزىمىزنى قۇچاقلىغان ھالدا ئۇن - تىنسىز ئۇزاق ئولتۇردۇق. ئىككىمىزنىڭ ھالىتىدە ئىككى خىل خىيال، ئىككى خىل زىددىيەت. مەن مۇشۇ مىنۇتتىن باشلاپ ئۇنىڭ دوستۇم ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ كەتتىم. قەلبىمنى مۇرەككەپ خىيال، ۋەھىمە چۈلغاپ، بايىاتىن بولغان ئىشلار، قىلىنغان گەپ-لەرنىڭ بىر قېتىملىق ۋەھىمىلىك چۈش بولۇپ قېلىشىنى، مەڭگۈ قايتا ئېسىمگە كەلمەسلىكىنى تىلىدىم. چۈش ھەققىدىكى خىيال كاللامغا كىرىشى بىلەنلا يەنە ئوي - پىكرىم ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ، قورقۇنچلۇق بىر سېزىم قەلبىمنى چۈلغىۋالدى.

تاڭ ئاتتى، ئىككىمىز ھېچ ئىش بولمىغاندەك ناشتا قىلىشتۇق. كۈمۈش مەندىن كۆزلىرىنى قاچۇرۇپ بىرەر گەپ چىقىپ قېلىشتىن ئېھتىيات قىلغاندەك قىلاتتى. مەنمۇ ئۆز خىيالىمدىكى ۋەھىمىدىن ئەسىرەپ ئۇنىڭغا ئانچە ئېرەن قىلىپ كەتمىدىم. چۈنكى، مېنىڭ نەزىرىمدە بىر كىشىنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ئاشكارىلاش ئىنتايىن ئەدەپسىزلىك ھېسابلىناتتى. قايسىبىر كىتابتىن ئوقۇشۇمچە، شەرقنىڭ بۈيۈك مۇتەپەككۇرى، دانىشمەن شائىرى جالالىدىن رۇمى «سىرنى ئاشكارىلىغانلارنىڭ قېنى ئاقسۇن!» دەپ يازغانكەن. گەرچە كۈمۈشنىڭ قىلىقلىرى نورمال ئادەمنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىغا شۇ قەدەر يات بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا

ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە يارىشا مەخپىيەتلىكى، كۆڭۈل خاھىشى بولاتتى. ئىككىمىز سۆسلا خوشلىشىپ ئىككى تەرەپكە ئايرىلدۇق، ئىشقا كېتىۋېتىپ «خەيرخوش! بەختسىز چىرايلىق دوستۇم، مەڭگۈ!» دەپ ندا قىلدىم. ئۇنىڭ ئىشلىرىنى كىشىگە، ھەتتا كۆنبەككىمۇ دەپ يۈرگىلى بولمايتتى - دە! ...

ئەتىرگۈل بەرگى

ئىشخانىغا كىرىپ خالىتىمنى ئەمدى ئالماشتۇرۇپ تۇراتتىم، تېلېفون ئەنسىز جىرىڭلاپ كەتتى.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، مەن ئايتاش.

— تىنچلىقمۇ، ئايتاش. مەن ياسىن، كۆنبەگنى دوختۇرخانىغا ئەكەلگەن، تېزرەك كەلسىڭىز، جىددىي بۆلۈمگە ...

مەن تۇرۇپكىنى قانداق قويدۇم، يولغا قانداق چىقتىم، بىر ۋاقىتتا ئۆزۈمنى تاكسىدا كۆردۈم. كاللامغا ھېچقانداق خىيال كەلمەيتتى.

— باش دوختۇرخانىغا كەلدۇق، — دېدى شوپۇر مېنى چۈشۈشكە ئۇندەپ.

كارىدوردا ئادەم جىق ئىدى، بىر چاغدا ياسىن مېنى باشلاپ كارىۋات يېنىغا يېقىن ئەكەلدى. كۆنبەگ چىرايلىرى قانسىز ھالەتتە كۆزلىرىنى يۇمۇپ ياتاتتى. سول پۇتى گېپىسكە ئېلىنىپ تىزىغىچە قاتۇرۇپ قويۇلغانىدى. ئىككى قۇتا ئاسما ئوكۇل تېزىتېز ئېقىپ ئۇنىڭ تومۇرىغا كىرىۋاتاتتى. ياندىكى كارىۋاتتا قىزىل ئىش كىيىملىك بىر كىشى ئۇنىڭ سول بىلىكىدىن قان بېرىۋاتاتتى. مەن ئۆزۈمنى باسالماي يىغلاپ كۆنبەگنىڭ قوللىرىنى «چىڭگىدە» تۇتۇۋالدىم، كۆزلىرىمدىن يامغۇردەك ياش قۇيۇلۇشقا باشلىدى.

— نېمە بولدى، كۆن؟ كۆزلىرىڭنى ئېچىڭە بىر، مەن

سىزنى بىر كۆرەي، ھۇ ـ ھۇ ... كۇن ... نېمە بولدى سىزگە!

— بولدى، ئايتاش. يىغلماڭ بولدى.

كۇنبەگنىڭ ئەترەت باشلىقى ئالماس ئاكا يەلكەمنى ئاستا تۇرتۇپ شۇنداق دەۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ شىركىتىدىكى بىخەتەرلىك ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى رېھىم ئاكا بولسا بىرنەچچە ۋاراق تالون ۋە جەدۋەلنى تۇتۇپ يېنىدا تۇراتتى. مەن ياشلانغان كۆزلىرىم بىلەن ئۇلارغا ئەگىشىپ كارىدورغا چىقتىم ۋە ياسىن ھەم ئىككى خەنزۇ خىزمەتدىشىنى كۆردۈم.

— ئايتاش سىڭلىم، يىغلماڭ، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، ئىشىنىڭ خەتەرلىك پەيتى ئۆتۈپ كەتتى. پۈتىنى يۇقىرىدىن قاڭقىپ چۇشكەن بولتا ئىزىۋەتكەنكەن، ئىككى بارمىقى كېرەكتىن چىقىپتۇ، يەنە پاچاق سۆڭىكى سەل زەخىملىنىپ دەز كېتىپتۇ، باشقا چوڭ ئىش يوق. كۇنبەگدىمۇ مەسئۇلىيەت يوق، بۇ ئىشنىڭ سەۋەبكارىنى ئېنىقلاپ ئوبدان بىر تەرەپ قىلىمىز، سىز خاتىرجەم بولۇڭ، سىڭلىم، ئۇنىڭغا قارايدىغان مەخسۇس ئادەم ئورۇندىلاشتۇرىدىغان بولدۇق، ئەنسىرىمەڭ! ...

كۇنبەگ چۇشتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچتى. ئىككىمىز ياشلانغان كۆزلىرىمىز بىلەن ئۇزاق قارىشىپ كەتتۇق. شۇنداق ئۇزاقتا كۆرۈشۈپ مۇشۇنداق ھالەتتە ئولتۇرۇش نېمىدېگەن ئازابلىق ـ ھە؟!

— كۇن، قانداقراق ئۆزىڭىز، مېنى ئەنسىرىتىپ جېنىمنى ئاز قويدىڭىزغۇ؟

— ئەنسىرىمە، ئاي. مانا ساپساققۇ مەن، بولدى، يىغلىما، — ئۇنىڭ يىرىك قوللىرى مەڭزىمنى ئىچ كۆيەرلىك بىلەن سىلاپ ماڭا تەسەللى بەردى.

— جېنىم، كۇن. بۇگۇن چۇشۇمدە قارا بېسىپ، ۋەھىمە ئىچىدە قاپتىمەن، ئەسلىي مۇشۇ پېشكەللىكىنىڭ سۇرى ئىكەنلىكىدۇقدە ئۇ كۆرگىنىم.

— قانداق چوش كۆرۈپسەن، ئاي. ماڭا دەپ بەرگىنە قېنى، ئاۋۇال بىرنى كۆلۈپ بېرە ماڭا؟ بەك ئوماق جۈمۇ سەن ...

كۈنبەگ بالىنستىن چىقمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۆكتەبىر-گە ئولگۈرۈپ خېلى تۇزۇك ماڭالايدىغان بولدى، سول پۇتىنى بىرئاز ئاياپ ماڭاتتى. بىز بايرام خۇشاللىقى ئىچىدە خۇددى شېرىن توي كۈنلىرىدەك ئامراقلىشىپ يۈرەتتۇق.

— مېنى ئايلاندۇرۇپ كەلمەمسەن، ئاي. بۇ يەردە يېتىۋېرىپ تولىمۇ زېرىكتىم، — دېدى كۈنبەگ بىر كۈنى ئىلتىجا قىلغان ئاھاڭدا.

بىز شەھەرنىڭ ئاۋات كوچىلىرىنى، كىيىم - كېچەك دۇكانلىرىنى، تاللا بازارلىرىنى، خەلق مەيدانىنى بىردەم ئايلاندۇق. ھاۋا شۇ قەدەر ساپ ۋە سۈزۈك ئىدى. كۆكتىكى ئاپئاق بۇلۇتلار دېگىزدا بىمالال ئۈزۈپ يۈرۈشكەن يەلكەنلەرنى ئەسلەتەسە، كۈز ئاپتىپىدا ئېچىلغان رەڭگارەڭ گۈللەر كىشىنىڭ بەھرىنى ئېچىپ خۇددى جاھاننىڭ ھەممە يېرى گۈلزارلىققا ئايلىنىپ كەتكەندەك تۇيغۇغا كەلتۈرەتتى. تاقلىشىپ ئويناپ يۈرگەن شوخ بالىلار، جۈپ - جۈپى بىلەن قولتۇقلىشىپ يۈرۈشكەن ياش ئەرخوتۇنلار، يېنىك تەنھەرىكەت قىلىشۋاتقان ئالا - بۇلماچ كەيىملىكلەر بۇ يەرنى تېخىمۇ ئاۋاتلاشتۇرۇۋەتكەنىدى.

— بىردەم ئولتۇرۇۋېلىڭ، — دېدىم مەن كۈنبەگنى ئەپسىنەقىشلىك راۋاققا باشلاپ. لاپاس ئاستى غۇر - غۇر شامال، مەززىلىك گۈل ھىدى بىلەن شۇنچىلىك راھەتبەخش ئىدىكى، ئادەمنىڭ تالجىققان روھى بىردەمدىلا يەڭگىللەپ قالاتتى، — مەن ھازىرلا كېلىمەن.

مەن شۇنداق دەپ چاققانلىق بىلەن يولنىڭ ئۇ قېتىغا ئۆتتۈم - دە، بىرىنچى ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئۇدۇلىدىكى «مېيكەنىر» گۈلخانىسىغا كىرىپ «ھۇپپىدە» ئېچىلغان ئوتتۇز تال پورەكتىن تىزىلغان بىر دەستە گۈلنى سېتىۋېلىپ چىقتىم. گۈل

ئوتتۇرىسىدىكى ئاپئاق ئىككى تال «گۈلسامساق» ۋە يۇلتۇزدەك جىمىرلاپ تۇرىدىغان «مېنى ئۇنتۇيالمايسەن» دېگەن گۈللەر گۈلدەستىنى تېخىمۇ جەلپكار قىلىۋەتكەنىدى. مەن گۈلدەستىنى كۆتۈرۈپ يىراقلارغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ ئولتۇرغان كۇنبەگنىڭ ئالدىغا بارغىنىمدا ئۇ شۇنداق خۇشال بولۇپ كەتتىكى، مەيداندىلا مېنى قۇچىقىغا ئېلىۋالغىلى تاسلا قالدى.

— ۋاھ، بۇ نېمە ئىش. ھە، ئاي. مېنى ئەجەب خۇشال قىلىۋەتتىڭا؟ — دېدى ئۇ تىترەپ تۇرغان ھاياجانلىق ئاۋازى بىلەن.

— بۇ ھېچنېمە ئەمەس، پەقەت مېنىڭ ئاددىي كۆڭلۈم، كۇن. بۈگۈن دوختۇرخانىدىن چىققۇدەك بولغىنىڭىزنىڭ ئۆزى مېنىڭ بەختىم. ئەلۋەتتە تەبرىكلىسەم بولىدىغان ئىش - دە.

— ۋاي، سېنى شۇ تاپتا ... رەھمەت، ئاي. مېنى بەك شادلاندۇردۇڭ جۇمۇ.

— ھەقلىقسىز، كۇن، ھەممىگە ھەقلىقسىز، ئاددىي بولسەمۇ قوبۇل قىلسىڭىزلا بولىدىغۇ.

— قوبۇل قىلدىم، ئاي. كۆپ رەھمەت!

— ھە، ئەمدى نەگە بارغۇڭىز بار، كۇن. ئېيتىڭا!

— ئەمدى، ھە، مايبۇلاقتا بارساق زېرىكسەك قالارسەنمۇ، ئاي. شۇ يەرگە بارايلى، بولامدۇ؟

— بولىدۇ، مەن تاكسى توسۇي ئەمىسە.

شەھەرنىڭ شەرقىي شىمالىدىكى تۆپلىك يىراقتىنلا قارىيىپ كۆرۈنەتتى. ئۇ يەردىكى خاتىرە مۇنار، ئېشەك مېنىپ كېتىۋاتقان بوۋاينىڭ مىس ھەيكىلى، بۇلدۇقلاپ ئېغىر - ئېغىر پۇشۇلداپ تىنىۋاتقان سەككىز - توققۇز بۇلاقنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەردە ئەينەكتەك پارقىراشلىرى ئاجايىپ ئۆزگىچە مەنزىرە ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ يەردىكى ھاۋامۇ بىر خىل يېقىملىق، خۇش پۇراق ماي ھىدى بىلەن تويۇنغان بولۇپ، كىشىنىڭ ئېسىدىن

خېلى كەمگىچە چىقىپ كەتمەيتتى، بەلكىم كۇنبەگىنىڭ مۇشۇ بۇلاقلارنى، ماينى ۋە ماينىڭ ئۆتكۇر مەززىلىك پۇرىقىنى سېغىنىپ بۇ يەرگە كەلگۈسى كەلگەندۇ، دەپ ئويلىدىم.

بىز مايبۇلاق ئەتراپىنى بىر دەم ئايلاندۇق، غەربتىكى ئۇپۇق قىزىرىشقا باشلاپ ئەتراپ ئاستا - ئاستا گۇگۇم قوينىغا كىرىشكە باشلىغانىدى. قارىغاندا، كۇنبەگىنىڭمۇ بۇ يەردىن دەماللىققا ئايرىلغۇسى يوقتەك قىلاتتى. بىز دۆڭدىن ئاستا چۇشۇپ يەنە ئىككى بۇلاقنى تاماشا قىلغاندىن كېيىن، نېرىقى شېغىل تاشلىق دۆڭگە چىقتۇق، قولىمىزدىكى ئەتىرگۇل شەپەق نۇرىدا تاۋلىنىپ، تېخىمۇ قىزىرىپ كەتكەندەك، خۇددى «گۇپپىدە» ئوت ئېلىپ پاراسلاپ كۆيۈپ كېتىدىغاندەك ھالەتتە شۇنداق چىرايلىق جۇلالىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ نېپىز نازۇك بەرگى تېخىمۇ جەلپكار، مۇڭلۇق ھەم يالقۇنلۇق ھالەتتە كىشىنى ھاياجان ۋە شوخلۇق قوينىغا سۆرەپ كىرەتتى. مەن گۇلنى قېنىپ - قېنىپ پۇراپ كۇنبەگىنىڭ بىلىكىنى چىڭ تۇتقان ھالدا يىراقلارغا نەزەر سالاتتىم، يۇرەكلىرىمىز بولسا خۇددى بۇ گۇلنىڭ بەرگىدەك تىترەپ - تىترەپ، نازلىنىپ ۋە يالقۇنلىنىپ تۇرغاندەك بىلىنەتتى. مېنىڭ گۇلگە، ئۇپۇقتا ۋە كۆزلىرىگە پات - پات قاراپ تۇرغىنىمنى سەزگەن كۇنبەگ:

— ھە، گۇلگە بەكلا قاراپ كەتتىڭغۇ، ئاي. تىترەشلىرىڭنى بىلەكلىرىڭمۇ ئاشكارىلاپ قويۇۋاتىدۇ مانا، — دېدى شوخلۇق بىلەن كۆزلىرىمگە قاراپ.

— شۇنداق، گۇل بەرگى بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزنىڭ نازۇك، نەپىس ھەم مۇستەھكەم، شېرىنلىكىگە نەقەدەر ئوخشايدۇ - ھە؟

— شۇنداق. ئىشقىلىپ، سېنىڭ ئەتىرگۇلگە بۇرۇندىنلا بەك ئىشتىياقىڭ بارغۇ زادى.

— بولماي ئەمىسە، سىزنىڭ ماڭا توي تەكلىپى قويغاندا

بەرگەن گۈلىگىزنىڭ بەرگىمۇ خاتىرەمدە ساقلاقلىق جۈمۈڭ، كۈن.

— شۇنداقمۇ، سېنىڭ مۇھەببەتنى شۇ قەدەر ئۇلۇغلايدىغان-لىقىگىنى، قەدىرلەيدىغانلىقىگىنى شۇ چاغدىلا سەزگەنكەن - دە يۈرىكىم.

— ئۇھ، توغرا دېدىگىز، كۈن، شۇڭا مەن سىز ئۈچۈن سەدىپارە بولۇشقا مەيلىم مەرتىۋە تەييار، كۈن.

— رەھمەت، ئاي. قارا، ئاسماندىمۇ ئاي چىقىپتۇ. مەن بۈگۈن ئىككى ئاينىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ مېھمان بوپتىمەن، نېمە-دېگەن ئېسىل ئاخشام بۇ - ھە، ئاي! كەلگىنە بىرنى سۆيۈپ قويايي.

كۈنبەگ مېنى ئاستا ئۆزىگە تارتىپ باغرىغا باستى. قولۇمدىكى گۈلنى يانغا قويۇپ شېغىل تاشلىق ئۈستىگە تەڭلا ئولتۇردۇق ...

— بۈگۈنكى بۇ گۈزەل ئاخشامنى تەسۋىرلەپ بىر شېئىر يازغان بولساق قانداق ياخشى بولاتتى - ھە، ئاي!

— يازارسىز، خېلى قەلەمكەشلەردىن قالغۇچىلىقىگىز يوققۇ سىزنىڭمۇ.

— بەلكىم يازارمەن، تىرىشىپ كۆرەي قېنى.

— ماقۇل، كۈن ... رەھمەت.

بىز شۇ تەرزدە بىرەر سائەتچە ئولتۇردۇق. بىر چاغدا سو-غۇق دولامنى قورۇشقا باشلىدى. بىز گۈلدەستىنى كۆتۈرۈپ قولتۇقلاشقان ھالدا چوڭ يولغا چىقىپ تاكسى توسۇدۇق - دە، دوختۇرخانىغا يۈرۈپ كەتتۇق.

مايبۇلاق بېشىدىكى يۇلتۇزلۇق ئاسمان بىزنى ئۇزۇ-تىپ قالدى.

هەسىھاللار①

كۈنىەگ ئىش ئۈستىدە يارىلانغانلار ھېسابىدا بىر تەرەپ قىلىنىپ بالىنستتىن چىققاندىن كېيىن ئۆز شىركىتىنىڭ ئېلېكتر ئۈسكۈنىلىرى مەركىزىدە ئىشلەيدىغان بولدى. بۇرۇنقى ئۇچ ئايدا بىر ئالمىشىدىغان ئىشى ئەمدى ھەپتىدە ئالمىشىشقا ئۆزگەردى. ھادىسە سەۋەبكارى تاھىرمۇ ئېنىقلىنىپ بىخەتەرلىك- كە سەل قارىغانلىقى ئۈچۈن بىر پەسىل خىزمەتتىن توختىتىلىپ ئۆزىنى تەكشۈرۈش، بىر مىڭ ئىككى يۈز يۈەن جەريمانە تۆلەش، بىر يىل مائاش دەرىجىسىنى ئۆستۈرمەسلىك جازاسىغا ئۇچرىدى ... كۈنىەگنى سەللىمازا ساقىيىپ كەتتى دېيىشكە بولاتتى. سوغۇقتىن ساقلىنىپ، دوختۇرنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئەمەل قىلسىلا چوڭ چاتاق يوق ئىدى. مېنى ئەڭ خۇشال قىلغىنى ئۇنىڭ ھەپتىدە بىر ئالمىشىپ، كېيىنكى ھەپتىسى ئۆيدە دەم ئالىدىغان ئىشقا قويۇلغىنى بولدى. بىزنىڭ كۆپرەك بىللە بولۇ- شىمىزغا ئەمدى ياخشى پۇرسەت چىققانىدى. توۋا دەيمەن، بىر چۈشىنىڭ بىر ئادەمنىڭ ئىشلىرىنى مۇنچە ئۆزگەرتىۋېتىشى ئاجايىپ ئىش - دە.

كۈنىەگ بارا - بارا كىتاب ئوقۇشقا، خاتىرە قالدۇرۇشقا بەكلا ھېرىسمەن بولۇپ كەتتى. بىز ئويلىغانلىرىمىزنى تۇرلۈك شەكىلدە خاتىرىلەپ قويغانىنىڭ ئۈستىگە بەزى نازۇك ئوي - پىكىرلىرىمىزنى شېئىرىي شەكىلدە بايان قىلىپ ھەر ھەپتىدە بىر ئالماشتۇرۇپ تۇرۇشتۇق. گەرچە پات - پات كۆرۈشۈپ تۇرىدىغان ئەر - خوتۇنلاردىن بولساقمۇ يەنە شېئىرىي سالام خەتلىرىنى ئالماشتۇرۇپ تۇرۇش ئادەمگە ئاجايىپ شېرىن ھېس - تۇيغۇلارىنى، يېڭىدىن مۇھەببەتلىشىۋاتقان چاغلاردىكىدەك رومانتىك سې-

① ھەسىھاللار — شېئىرىي مەكتۇپ.

زىملەرنى بەخش ئېتىدىكەن.

ھېلىقى كۈنى بۇلاق بويىدا كەچلەپ كىرگەندىن كېيىنكى ئىككىنچى ھەپتىسىدىن باشلاپ كۈنبەگ رەسمىي ئىشقا چۈشتى ھەم شۇ ۋاقىتتىكى ھېسسىياتىمىزنى بىرلەشتۈرۈپ يازغان شېئىرىنى ماڭا بەردى. شېئىرنى كۆرۈپ كۆزلىرىمگە ئىشەنمەيلا قالدىم. كۈنبەگ، مېنىڭ كۈنۈم مۇشۇنداق ياخشى شېئىرنى يازالمىغاندى. ئاھ، مەن شېئىر يېزىلغان گۈللۈك ۋاراقنى باغرىمغا بېسىپ ئۇزاققىچە مەستخۇش بولۇپ كەتتىم. چۈنكى ئۇ شېئىرنىڭ ماۋزۇسىلا شۇ ۋاقىتتىكى ھېسسىياتىمىزنى تولۇق ئىپادىلەپ بەرگەنىدى. «ئۇستۇمدە ئاي، قوينۇمدا ھەم ئاي»:

تاشلار تىترەپ كەتتى سۆيۈشلىرىڭدىن،
چانقىدىن چىقاي دېدى ئاينىڭ كۆزلىرى.
چاراقلىدى ئېدىرلىقتا ياڭرىغان كۈيدىن،
سۆيگۈنىڭ، بەختىڭ شوخ يۈلتۈزلىرى.

ئۇچتى ئۇزۇك - ئۇزۇك ھەرپلەر كۆككە،
مۇمياغا ئايلاندىم باغرىڭدا كۆيۈپ.
شۇ دەقىق تەبىئەتنىڭ مۇزېي ئارا،
ئېقىتتىم ھارارىتىڭنى تومۇرلىرىڭدا؛
ئۇنتۇپ بارچىنى بوۋاقتەك كۈلۈپ —
دېدىم قۇلىقىڭغا پىچىرلاپ: ئاھ، كېتەي ئۆلۈپ! ...

كىردى يۈرىكىمگە يېقىملىق ئاۋاز
— قاراڭ ئاي قاراۋاتىدۇ، سۇزۇك نۇرىدا ...
مېڭە تەھسىن ئايتاشقا، تۇپراققا، گۈلگە
ئۇھ ... نەقەدەر تىمتاس ماكان بۇ؟
مەن چاچقان كوكاتقا، مەستخۇش كۆزلەرگە،

بىر قاراڭ يالقۇنلۇق قەلبىڭىز بىلەن
سۆيۈشۈش سىڭىشكەن بۇلاق بويىغا ...

ئەتراپتا كۆلۈشەر شىرىق - شىرىق تاش
پەرۋا قىلماس گۈگۈم ئارىلاش ئاينىڭ نۇرىغا.
تىڭشار ھەربىر تاۋۇشنى تەرگە چۆمۈلۈپ،
سۆيۈشنى تاماشا ئەيلەپ شۇ تاپتا.

شاھانە قەسىردە يالتىراپ تۇرغان،
تۆشەكتىن مىڭ ئەلا كۈمۈش شولىغا —
بۆلەنگەن زېمىننىڭ قوينى شۇ سائەت.
سۆيۈش - سۆيۈلۈشنىڭ ئوتلۇق تەپتىدىن
ئېرىپ كەتتى ئاخىرى كائىنات قوينى.
گۈلۈم ھەدىيە قىلغان يۈكسەك ئىمتىياز —
ئىچىگە شۇڭغۇدۇم نۆكچە ئوت بولۇپ
يالمىدى ئالەمدىن يوق قىلىپ مېنى! ...

تاشلار تىترەپ چېكەتتى، تاغلار تولغىنىپ،
ئاي ئاستىدا ئۇزاق - ئۇزاق سۆيۈشلىرىڭدىن.
سورا ئەقىدەمنى ئىككىلەنمەي يار،
ئىشقىڭدا كۆنۈتۈن ناله - ئاھ چېكىپ
ئۆرتىنىپ - ئۆرتىنىپ كۆيۈشلىرىمدىن! ...

مەن كۆنبەگنىڭ شېئىرىنى ئوقۇپ نەچچە كۈنگىچە ھاياجانلىنىپ يۈردۈم. خۇشاللىقىمنى ئۆزۈملا بىلەتتىم ھەم ئۇنىڭغا ئۆزۈملا ئورتاقلىشالايتتىم. چۈنكى، مېنىڭ ئەمدى بىرمۇ دوستۇم قالمىغانىدى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۇنىڭغا بېغىشلاپ تۆۋەندىكى قۇرلارنى يازدىم:

كۆزۈم كەپتەرلىرى پەرۋاز بىلەن كۆكتە ئۇچۇپ كەتتى،
ئاڭا ئاسمان قىلىپ سەجدە بۇ ئالەمدىن كۆچۈپ كەتتى.
قونۇپ ھەر پەيگە مىڭ ئايەت ئۇنىڭدىن توزغۇسا ھېسلار،
كۆڭۈل ئوكيانىدا بەربات ئېتىلگەن ئاي چۆكۈپ كەتتى.
تۇرۇلگەن ئاق بۇلۇتتەك تېز سۈرۈلسە بۇندا سوغ يەللەر،
ساما بۇركۇت قاناتىدىن ئېكىنلەرگە چۈشۈپ كەتتى.
ئۇپۇقتەك پارلىسا سۆيگۈ چېچىپ پىشقان ئانار يۈزلەر،
ئەسىر ئالەم بىتاقەتلىك ئارا قەددىن پۈكۈپ كەتتى.
جاھانغا ۋەھىمە سالسا غەزەپتىن قارىغۇ يىڭناغۇچ،
ئادالەت قامچىسى يەلكەن ئۈزە جۇدنى سۈرۈپ كەتتى،
ئۆزىنى ئونتۇبان ھەممە يوقالماقلىققا يۈزلەنسە،
ئاڭا ئاشىق كەبى مەپتۇن بولۇپ ئاسمان كۈلۈپ كەتتى.

كۇن، يازمىلىرىمدىن بەلكىم كۈلۈپ كەتكەنسىز، يالغۇز قالغان چاغلىرىڭىزدا ھايات ھەققەتلىرى ئۇستىدە ئويلىنىپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇش يوللىرىمىز ھەققىدە مەلۇم يەكۇن چىقىرىشىڭىزغا پايدىسى بولار، دەپ ئويلايمەن. سىزمۇ نۇرغۇن مەسىلىلەر ئۇستىدە تېنىمسىز ئويلىنىپ يۈرىسىز. مېنىڭ ھېس قىلغانلىرىم، ئوي - خىياللىرىم بەلكىم سىزنىڭكىگە يەتمەس، چۇنكى سىز ئىشلارنى تېخىمۇ ئەتراپلىق ئويلىيالايسىز، مەسىلەرنىڭ ماھىيىتىنى بەكرەك چوڭقۇر ھەم كەڭ دائىرىلىك مۇلاھىزە قىلالايسىز، شۇڭا مۇشۇ ھەقتىكى بايان - قاراشلىرىڭىزنى كېيىنكى قېتىمدا ماڭا شەرھلەپ بەرسىڭىز دەيمەن، قانداق بولامدۇ، كۇنۇم؟

ئىككىنچى ھەپتىسىدىكى خاتىرىسىدە كۇنبەگ ماڭا مۇنداق بىر شەرھىنى گۇزەل، پاساھەتلىك شېئىرىي يول بىلەن يېزىپ قالدۇرۇپتۇ:

قۇياشنىڭ مېھرىسىز ئالەم ياشالماس بۇ ھەقىقەتتۇر،
ئورۇق ئات ھېچقاچان داۋان ئاشالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
ئۇلۇغ سۇ دولقۇنى ھەر چاغ يۇرۇشلەرگە بولار توسقۇن،
شامالسىز ھېچ كېمە يەلكەن ئاچالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
توساقلاردىن ئۆتەر كارۋان يېنىپ تۇرسا ئىشەنچ چوغدەك،
ئىشەنچتىن ھېچ قايان مۇشكۈل قاچالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
ئازابلىق نەچچە ئاي، يىللار ئۆتۈپ كەتتى ئۇچۇپ يەلدەك،
ئازابتىن قورقسا كىمكى قۇت تاپالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
تانابى تارتىلار تەھقىق، ئەجىرسىز ئوڭدا ياتقانىڭ،
ئۇنى ھەر توۋە - ئىستىغپار ياپالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
ئايان تارىختىكى كۈرمىڭ ساۋاقتىن ئادەمىيلىك ئالڭ،
دىتى بار ھەر كىمەرسە جىم ياتالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
كامالەت تاپالمىغان سەييياھ يېشەلمەس سىر - ھېكمەتنى،
دېڭىزدىن ياكى دۇر - ئۇنچە قازالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.
ئايان ھەركىمگە شۇنداق زور ئىشەنچ بولمىسا شائىر،
كۆڭۈلگە زوق بېرەر داستان يازالماس بۇ ھەقىقەتتۇر.

مەن ئۇنىڭ پىكىرلىرىنىڭ تېرەنلىكىدىن، بايانلىرىدىكى ئۇلۇغۋارلىقتىن قاتتىق سۆيۈنۈپ كەتتىم. بىز ئەنە شۇ تەرزدە ئۇزاقتىن - ئۇزاق خەتلەرنى يېزىشىپ تۇرىدىغان بولدۇق. يېزىشقانلىرىمىزنىڭ كۆپىنچىسى يەنىلا ئۆزئارا سېغىنىش، قىيالماسلىق، ئامراقلىق ئوستىدە بولاتتى. مەن ئۇنىڭغا:

كۆز نۇرۇم كەتتى ئېقىپ سېنى كۆرگەندىن بېرى،
لەۋلىرىم سۆيگۈدە مەستتۇر مېنى سۆيگەندىن بېرى.
كۈلكىلەر بولدى ماڭا يات ھىجرانىڭدا ياندىم چوغ بولۇپ،
بولدۇم پاياندىز يوللىرىڭغا سېنى بىلگەندىن بېرى.
ئۇيقۇنى قىلدىم تەرك ئۇسالنى كۆتتۈم زارىقىپ،
چۈشلىرىمنىڭ مېھمىنىسەن ساڭا كۆيگەندىن بېرى.

ھەر دەقىق ۋەھىم يېدىم مەن ئايرىلىشتىن ئۆرتىنىپ،
پەرۋانە مەن بىئىختىيار سېنى سۆيگەندىن بېرى.

دەپ مەكتۇپ يازسام ئۇمۇ ماڭا جاۋابەن تېخىمۇ ئاشۇرۇپ، سۆيگۈمنى يەنمۇ ئۇلغايتىپ مۇنداق جاۋاب يېزىپتۇ:

ئەتىرگۈلۈم سەن ئۆزۈڭ دېگىنىڭنى ئەسلەمسەن؟
ئايىمايات ھەم سۆزۈڭ دېگىنىڭنى ئەسلەمسەن.
شوخ شامالىلار قوغلىشىپ ئېلىپ بارسا ھىدىمنى،
ئامرىقىم سەن گۈل يۈزلۈك دېگىنىڭنى ئەسلەمسەن.
تولۇن ئايمۇ يېتەلمەس سېنىڭ ئوماق يۈزۈڭگە،
دېگەن چاغلار مېھرىلىك سۆيگىنىمنى ئەسلەمسەن.
كۆزلىرىڭدىن ئاتەش نۇر چاچرىتىپ سەن ئامرىقىم،
ئانا تىلدىن سوۋغاتلىق بەرگىنىڭنى ئەسلەمسەن.
ئانا تىلدا يازغىنىڭ شۇنداق ئوتلۇق مىسرالار،
يۈرىكىمنى ئۇتقان شۇ چاغلىرىڭنى ئەسلەمسەن.
زەڭگەر كۈنلۈك ئاستىدا بەرگەن تاتلىق ۋەدىلەر،
ساداقەتنى تۇمار قىپ ئاسقىنىڭنى ئەسلەمسەن.

«توۋا! شېئىر دېگەن ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ ئىچكى ھېسسىياتىنى ئىپادىلەشتە ئاجايىپ رول ئويناىدىكەن. نېمە ئۈچۈن شائىرلار خەلق قەلبىدە شۇ قەدەر ئۇلۇغلىنىدىغاندۇ؟» دەپ ئويلاپ يۈرگىنىمنىڭ تېگىگە ئەمدى يەتكەندەك بولدۇم. كېيىنكى قېتىمدا ئىككىمىز بىللە ئولتۇرۇپ چوڭقۇر ئويلىنىش ئارقىلىق تۆۋەندىكى قۇرلارنى قۇراشتۇرۇپ چىقتۇق ھەم كۈنبەگنىڭ ھەر قېتىمقى ئىشقا ماڭغان ۋاقتىدىكى ھىجران ئازابىمىزنىڭ ئەينى خاتىرىسى ناھايىتى ياخشى سۈرەتلەندى، دەپ ھېسابلىدۇق.

خوش دېگەن ھەربىر سۆزۈڭنىڭ قالدى يۈرەكتە يارىسى،
بىلسەڭ ئىدىڭ ئەسلىي ئۆزۈڭ بولغاچ يۈرەكنىڭ پارىسى.
خوش دېدىڭ، كەتتىڭ يىراقلاپ كۆزلىرىمدىن ئاقتى ياش،
قالسىكەن مەندە ئامانەت خۇش ھىدىڭنىڭ سايىسى.
خوش دېدىڭ، نىمجان تېنىمدە قالمىدى زەررە مادار،
كەتمە جانىم سەن ئىدىڭ ئەسلىي كۆزۈمنىڭ قارىسى.
كۆز ئېچىپ ئالەمگە مەن سۆيدۈم - سۆيۈلدۈم قانمىدىم،
ئاڭلىنار يەرۈزىمىندىن تەشنا يۈرەكنىڭ نالىسى.
كۈتتۈم ۋىسال ھەم پاك ئەقىدە سەن ۋاپادارىدىن يەنە،
چىن ۋاپا كۈيىگە تەڭكەش ئاشىق قەلبىنىڭ تارىسى.

ۋاھ، بۇ قۇرلارنى رەتلەپ يېزىۋاتقىنىمدا يۈرىكىم يېرىلىپ كەتمىدى، لېكىن ئۇنىڭ بېرىسى بولدى. كۆيۈپ - پىشىپ ئېلىپ - تېگىشكەن ئەر - خوتۇنلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىمۇ مۇشۇنداق ئوتلۇق، يېڭىلمەس مۇھەببەتنىڭ بولىدىغانلىقىغا چىن يۈرىكىمدىن ئىشەندىم. بۇ ئىشەنچ، بۇ پاك سۆيگۈ كۈنبەگ بىلەن ئىككىمىزنى تېخىمۇ مېھرىبان، قائىدە - يوسۇنلۇق، تەلەپچان ئامراقلارغا ئايلاندۇردى ... مەن بەختىمدىن كۈلەتتىم. ئۆزۈمنىڭ بىر ئاددىي، ھېسسىياتسىز ئادەم ئەمەس، بەلكى خىزمەت ۋە ئائىلىدە تەڭ غەلىبە قازانغان، ئوي - پىكىرلىرىمنى خېلى يۇكسەك شېئىرىي بايانلار بىلەن ئوتتۇرىغا قويۇپ يۈرىكىمنىڭ پارىسى، سۆيگۈمنىڭ ئۇلۇغ تەڭرىسى، كۆيۈمچان ئېرىم كۈنبەگدىنمۇ شۇنداق جاۋابقا ئېرىشەلەيدىغان بەختكە مۇيەسسەر بولغىنىمدىن كۈلەتتىم. بۇنداق مەكتۇپ يېزىش ئۇسۇلى بىزنىڭ قەلب رىشتەمىزنى يەنىمۇ مۇستەھكەملەپ، يەنىمۇ چىڭىتىپ باراتتى.
ئېھ، پاك ھېسسىيات قۇدرىتى! ...

سېزىكلىك

كۆنلەر شۇ تەرزدە تېخىمۇ ئېچىكىشىش بىلەن ئۆتۈشكە باشلىدى. كۆنبەگ يېڭى ئىش ئورنىدا ئىشلەشكە كىرىشكەندىن بۇيان مېنىڭ كۆڭلۈم تېخىمۇ توق، خاتىرجەم بولۇپ قېلىۋاتاتتىم. ئۇمۇ ماڭا زىيادە كۆيۈنىدىغان، بۇرۇنقىغا قارىغاندا يەنىمۇ بەك ئامراقلىشىدىغان بولۇپ كېتىۋاتاتتى. مەندە قانداق ئۆزگىرىش بار ئىكەنلىكىنى ئۇ مەندىن ئۆتەر بىلىدىغاندەك تۇيغۇ يۈرىكىمدە لەڭ ئۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى. كۆڭلۈمدە مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئامراقلىقىم ئالدىدا ئۇنىڭ ئامراقلىقى تەسەۋۋۇرغا سىغمىغۇدەك دەرىجىدە كۆچلۈكتەك تۇيۇلاتتى. مەن خاتىرە يېزىش ئادىتىمنى تېخىمۇ كۆچەيتىپ ھەرقانداق ئىش بولۇشتىن قەتئىينەزەر، چوقۇم داۋاملاشتۇرۇشنى ئادىتىمگە ئايلاندۇردۇم. مەن بۇگۈن خاتىرەمگە مۇنداق بايانلارنى يازدىم:

مەن سىزنى كۆرگەندە ئىلھام بۇلاقلىرىمنىڭ كۆزى ئېچىلىپ، بۇلدۇقلاشقا باشلايدۇ. شۇ چاغدا سىز مېنى چۈشىنەلىسىز، ئىز نۇرغۇن نەرسىلەرنى ھايات قانۇنىيەتلىرى نۇقتىسىدىن كۆزىتىدىغانلىقىمنى بىلەلەيسىز. چۈنكى، بىز ئىككىمىز سەنئەتلىك يارالغان كۆڭۈل ئابىدىسىمىز.

مېنىڭ ئۇنداق يازمىلىرىم كۆندىن - كۆنگە ئاۋۇپ باراتتى. قىلىدىغان ئىشىم تەجرىبىخانىدىكى خىزمەت ئەمەس، مەخسۇس خاتىرە يېزىش ئۇچۇندەكلا تۇيۇلاتتى.

مەندە ئۆزگىرىش يۈز بەرگىلى تۇردى. كۆنبەگ ئىشقا چىقىپ كېتىپ ئەتىسى چۈش مەزگىلىدە ئازراق ئۇگرە ئېچكۈم كەلدى. گۆشمۇ مايلىقراق ئىكەن، ئاشنى پىشۇرۇپ ئۈسۈپ شىرەگە چىنىنى ئېلىپ كەلدىم. يالغۇز ئىچەرمەنمۇ ئەمدى؟ كۆڭلۈم بىر ئېغىش بىلەن ئىچىم قىزىپ كىندىكىم ئەتراپى كۆيۈشكەندەك بولۇپ، شېرىن، جىددىي، ئېغىر بىر ئاينىش

ئۇچەيلىرىمنى ئالمان قىلىپ بوغۇزۇمغا تېپىپ چىقتى. تازىلىق ئۆيىگە يۇگۈردۇم، ھېچنېمە يوق. قۇرۇق «ھۆ» ئۆپكەمنى ئۆرۈپ باغرىمنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتتى. كۆڭلۈمگە چۈشكەن ۋەھىمىدىن قورقۇپ بىرھازا تۇرۇپ كەتتىم، تاماق سەل سوۋۇپ قالغاندەك بولدى. ئۈستىدىكى «ۋىل - ۋىل» ماي ... ئەمدى بىر قوشۇق ئاغزىمغا سېلىۋېدىم بولمىدى، ھۆ ...

ئۆپكەم ئاغزىمغا تىقىلغان ھالدا كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلىدىم. خىيالىمغا كەلمىگەن خىياللار، ۋەھىمىلەر، قورقۇنچلار، شادلىق سايىلىرى، ئەنسىرەش ئارىلاش ئۈمىدۋارلىققا ئوخشاش تۈيغۇلار كېلىپ، مېڭەمنى قوچۇپ، يۈرىكىمنى ئامبۇرەدەك قىسىپ بىرنەچچە مىنۇتلۇق ۋەھىمە نەچچە سائەتتەك بىلىنىپ كەتتى. كارىۋاتتىن تۇرۇپ ئەينەك ئالدىغا كەلدىم، كۆزلىرىم ئولتۇرۇشۇپ كەتكەندەك، زاڭاق سۆڭەكلىرىم ئۇچلىنىپ قالغاندەك بوپتۇ. كۆزلىرىمدە بىر خۇشاللىقنىڭ شولىسى دەۋرەپ، چاناقلىرىم سەل قىزىرىپ قاپتۇ. نېمە بولغاندىمەن، ئەجەبمۇ تۈيۈقسىز بۇنداق بولۇپ قېلىۋاتىمىنا؟ ۋۇي، بويۇمدا قالمىغاندۇ؟ توغرا، چوقۇم ... تۈيغۇم مېنى ئالداپ باقمىغان. شۇنداق بولۇپ قالسا، تۇغرا شۇنداق بولۇپ قالسا قانداق قىلارمەن، ۋاي، خۇدايىم! ... بۇ ئەمدى ...

چۈشتىن كېيىن ئىشقا بېرىپمۇ قولۇم ھېچنېمىگە بارمىدى. توۋا، خۇدايىم! بۇ ئاجايىپ بىر ئىشكىنا، قانداق بولۇپ ھە؟ ھېلىقى كۈنى، كۆل بويىدىن كەلگەن كۈنى ... چوقۇم، خۇدا مېنى ئەمدى ئېسىڭگە ئېلىپ، كۈنۈم بىلەن بىللە خۇشال قىلاي دەپسەن - دە. ئەگەر شۇنداق بولسا ماڭا قىلغان ھىممىتىڭگە كۆپ رەھمەت، ماڭا يەنە بىر مەڭگۈلۈك بەختىنىڭ تەمىنى تېتىتقۇزماقچى بولغىنىڭغا ھەشقاللا ئۇلۇغ خۇدايىم ... مەن شۇلارنى ئويلاپ كۈننىڭ كەچ بولغىنىنى تۇيماي قالدىم. لېكىن ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە كەتكۈم كەلمىدى. قەلبىمدىكى ۋەھىمىنى، خۇ-

شاللىقمىنى، ساراسىمەمنى كىمگە دەيمەن، كىم ماڭا تەسەللى بېرىپ، قايمۇقۇشلىرىمغا ئورتاقلىشىدۇ؟ ئاھ، خۇدا! ...

ئاپامنىڭ يېنىغا كىرىپ بىردەم ئولتۇرۇپ ئەھۋالنى دەپ باقايمۇ - يا ... ياق، ھازىر تېخى ... مەن يەنىلا ئۆيگە قايتىپ كەلدىم. تۆت تام بۇرۇنقىدەك ئىللىق قارشى ئالمايتتى. كۆڭ-لۈمدىكى قورقۇنچ، ۋەھىمە مېنى بىردەمدىلا سارايغا قىلىپ قويايي دەۋاتاتتى ... ئېھ، بۇ ئىشلار چۈشۈم بولۇپ قالسا ئىدى - ھە! ...

كۆڭلۈم تاماق خالىمىغان ھالدا خاتىرەمنى قولۇمغا ئالدىم. ئۇزاق ئولتۇرۇپ كاللامغا ھېچنېمە كەلتۈرەلمىدىم، نېمىلەرنى يازاي؟ ئانا - بالا، ئۇرۇق - تۇغقان، ئەر - خوتۇن، بالىۋاقا ... توغرا، بالا ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ داۋامى، جاھاننىڭ يېڭى قۇرغۇ-چىسى، كۆڭۈللەرنىڭ ئاۋۇنچىسى، ئائىلىنىڭ شادلىقى. چوڭلار «بالىلىق ئۆي بازار، بالىسىز ئۆي مازار» دېگەنده نېمىنى كۆزده تۇتقان بولغىيتتى؟ ! ئاھ خۇدا، ئىشلىرىمنى ئاسان قىلغايسەن. خىيالىمدا بىر بالا، ئۇماق، بۇدرۇق، كۈلگۈنچەك، شوخ ۋە ئەقىللىق. ئۇ خىيالىمغا ئەرمەك، تۇرمۇشۇمغا مەنە، ھاياتىمغا تۇۋرۇك ... ئاھ، مەن نېمىدېگەن بەختلىك! خاتىرەمده قەلىمىم تېنىمسىز يورغىلاپ بالا، بالىغا مۇناسىۋەتلىك غايىۋى ئىشلار، نازۇك، يارقىن ھېسسىياتلارنى مۇنداق يازاتتى ...

ئېھ، بالام! ئۇماق پەرزەنتىم، ھاياتىم، داۋامىم ... سەن مېنىڭ كۆڭۈل ئەرمىكىم. مەن سېنى كۆرگەنده يۈرەك رىتمىم بۇزۇلۇپ، قەلب تارلىرىم ئېگىز - پەس ئۇدارىدىن تۇزۇلگەن گۈزەل بىر مۇزىكا نوتىسىنى يېزىشقا باشلايدۇ. چۈنكى، سەن يۈرەك تارلىرىمنى تۇزۇپ، ئاجايىپ قانتىق زەخمەك بىلەن بىر-نەچچە قېتىم ئۇرىسەن. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ چاغدىكى نوتا ھېچقاند-اق تۇزىتىش كىرگۈزمەيلا پۈتۈپ چىقىدۇ. بۇ مۇزىكا مېنى سەن مېنىڭ يۈرىكىمدىن ئەمەس، كۆزلىرىمدىن ئاڭلانقانده‌ك، يوغان

تىنىق كۆزلىرىمگە ناھايىتىمۇ سەپسېلىپ ئىنچىكىلىك بىلەن قارايسەن. مەن شۇ چاغدا سېنىڭ يۈرىكىمدىكى كۈچلۈك بارماق-لىرىڭدىن تۇزۇلۇپ چىقىۋاتقان تەبىئىي مۇزىكىنى ئۇن - تىن-سىز، دەخلى - تەرۇزسىز سېزىمىڭ ئارقىلىق ھېس قىلىۋاتقا-نىڭنى بىلىمەن. كۆزلىرىم ساڭا قاراۋېرىشكە بەرداشلىق بېرەل-مىسىمۇ چىداپ تۇرۇپ ساڭا ئۇنسىز مۇزىكا ئاتا قىلىمەن ۋە كۆزۈمنى شۇنچىلىك تېز ئاچىمەنكى، ھېلىقى نازۇك، ئىنچىكە كۆزىتىشلەرنىڭ بۇزۇلۇپ كەتمەسلىكىگە ئالدىرايمەن. خۇددى سەن كۆزۈمدىن يىتىپ كېتىدىغاندەكلا ئالدىراپ ئاچىمەن. بۇ چاغدا سەن مەندىن رازىمەنلىك بىلەن بەك ئامراقلىقىڭنى ئىپادە-لىگۈڭ كېلىپ قوللىرىمنى تۇتسەن، بۇ چاغدا مەن چەكسىز بەختىيارلىق تۇيغۇسىغا چۆمۈلىمەن، چۈنكى بۇ چاغدا ھېلىقى مۇزىكا تېخى ئاخىرلاشمىغان بولىدۇ، «مۇزىكا تۇرمۇشتىكى بىر سۇزۇك بۇلاق، خاراكتېرنى تاۋلايدىغان ئوچاق، بالام» دەيمەن كۆزلىرىڭدىن مېھرىم بىلەن سۆيۈپ تۇرۇپ ...

كۈن، مەن بەك چارچىدىم، يۈقىرىقى قۇرلار يېزىلىپ بول-غاندا ۋاقىت خېلى كەچ بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا ئارام ئېلىشىم كېرەك. لېكىن شۇ تۇرقى مەن ئۇخلىيالايمەنمۇ؟! يۈرىكىمدىكى مۇرەككەپ تۇيغۇلارنى قانداق يېڭىشىم، قانداق بېسىشىم كې-رەك؟ مەن بەختلىك ئانا بولۇپ، سىزگە پەرزەنت تۇغۇپ بەرمەك-چى بولۇۋاتىمەن، كۈن. بىلىۋاتامسىز ھېسسىياتىمنى؟ بۇ بەل-كىم سىز ماڭا ھېلىقى كۈنى بەرگەن ئوماق ئوغۇلدۇر، شۇ كۈندىكى ئۆتۈنۈشۈمنى ھەر ھالدا ئىجابەت قىپسىز، باتۇرۇم ... مەن سىزگە شۇنداق ھېسسىياتلىرىم بىلەن تۆۋەندىكى قۇرلارنى يېزىۋاتىمەن، شادلىقىمنى، بەختىمنى، سېغىنىشىمنى قوشۇپ، كۈن، ئاڭلاۋاتامسىز؟!

خىيالىمدا مەن سىزنى كۆرگەندە قاينام بازار، ئاۋات رەستە، سۇزۇك ئاسمان، قۇياش نۇرى كۈچلۈك پېژغىرىم ئىسسىقتا

مىغلداپ تۇرغان ئادەم توپى ئىچىدە بولىسىز، بۇ چاغدا مېنىڭ يۈرىكىم سىزگىلا ئاتاپ يېزىلغان مۇزىكا نوتىسىغا تەڭشىلىدۇ، سىز ئۇنى ئۇستا سازەندىلەردەك چالىسىز، ئىككىمىز تەڭ مۇزىكا ساداسى ئىچىدە سىز مەن، مەن سىز بولۇپ بىر - بىرىمىزنى يارىتىشىمىز ... بىز بىر دۇنيا بولۇپ يارىلىمىز.

مەن سىزنى كۆرگەندە بىر پاك، سەبىي ھالىتىمگە قايتىپ كېلىمەن، چۈنكى سىز ماڭا پاكلىق مۇجەسسەملەنگەن بىر تون ئالغاچ كېلىسىز - دە، ماڭا كىيدۈرىسىز. بۇ چاغدا مەن سىزنىڭ پاكلىق بۇلىقىڭىزدىن ئۈسسۈزلۇقۇمنى قاندۇرۇپ، سىزنىڭ پەزىلەت ناخشىڭىزدا روھىمنى تاۋلاپ، ئۈستازلىقىڭىزدا تەربىيەلەنگەن سەبىي قىزدەك يېقىملىق بولۇپ تۇيۇلىمەن. بۇ چاغدا سىز ماڭا بەك ئامراق بولۇپ كېتىسىز، ئامراقلىقىڭىزدىن مەن بەكمۇ سۆيۈنىمەن. بىز ئېجىل قېرىنداشلاردەك بولۇپ كېتىمىز. سىز مېنىڭ روھىمنى تاۋلايدىغان ئۈستاز سۈپىتىدە ھۆرمىتىمگە نائىل بولىسىز. چۈنكى، مەن ئۇزاق - ئۇزاقتا سىزنى كۆرەلەيمەن. بۇ ئۇزاقلىق ئىككىمىزنىڭ ۋۇجۇدىنى تاۋلاپ، تېنىڭىزگە كۈچ - ھارارەت بېرىپ تۇرغان بولىدۇ.

مەن سىزنى كۆرگەندە قۇياش نۇرى ئەتراپقا تولۇق چېچىلغان ۋاقىتقا توغرا كېلىدۇ. بۇ چاغدا سىزنىڭ كۆزلىرىڭىز ماڭا تېگى- تېگىدىن سۈزۈك، نۇرلۇق، ئوتلۇق بولۇپ كۆرۈنىدۇ ... تېگى- تېگىدىن مېھىرلىك كۆزلىرىڭىز بىلەن قارايسىز، كۈن. مەن بۇنىڭدىن مەمنۇن بولۇپ، چىرايىمغا كۈلكە ياغدۇرۇپ سىزگە جاۋاب قايتۇرىمەن. بۇ خىل قاراش ئۇزۇن داۋاملاشسىمۇ ئۆزگەرمەيدۇ. شۇنچە ئۇزۇن بەرداشلىق بېرەلەيمەن، بۇ چاغدا دۇنيا بىزگە، بىز دۇنياغا ئايلىنىپ بولىمىز، بىز شۇنداق ئايلىنىشىمان يۇرىمىز. بىر - بىرىمىزنىڭ يولىدا مېڭىپ، سۈيىدە ئېقىپ، ئوتىدا كۆيۈپ، بۇ چاغدا قۇياش ماڭا يېقىنلاپ قالغاندەك كۆيدۈرىدۇ، سۆيدۈرىدۇ ھەم سىزنى ھەم مېنى. قۇياش بىزگە

ئايلىنىپ كېتىدۇ. سىز قىپقىزىل ئوتقاشتەك كۆلۈپ بەرگ ئاچقان، چوڭ - چوڭ تولۇپ ئېچىلغانلىقتىن شېخىنى كۆتۈرەلمەي قالغان قىزىلگۈلگە ئوخشاپ قالىسىز. مەن بۇ خىل سىياقىڭىزدىن قانغۇچە بەھرە ئالىمەن، زوقلىنىمەن، ھۇزۇرلىنىمەن. سىز ئۆزىڭىزگە قايتقۇچە بۇ ھال داۋاملىشىدۇ. بۇ چاغدا سىزنىڭ ئون سەككىز ياشلىق ھالىتىڭىزگە قايتقان ۋاقتىڭىز بولىدۇ. مەن سىز بەخش ئەتكەن ئىلھام مەنبەسىدىن ئوزۇق ئېلىپ، بەرگ ئۈرۈپ ئاچقان قىزىلگۈللۈك تىكەنلىك شاخلىرىڭىزدا چاڭىلداۋاتقان بۇلبۇلغا ئايلىنىمەن. شۇ چاغدا سىز ئېڭىشىپ يەرگە قارىۋالىسىز، شادلىقتىن تېرىڭىزگە سىغماي قالىسىز، كۈن ... مانا ئەمدى مېنىڭ بۇ ھالىتىمنى كۆرسىڭىز ئۆزىڭىزنىڭ دادا بولۇش تۇيغۇسىغا چۆمگەن تۇرقىڭىزنى ھېس قىلسىڭىز، قانداق بىر ھالەتكە كېلىپ قالارسىزكىن؟! مەن شۇ تاپتا سىزنى زارىقىپ كۈتۈۋاتىمەن، مېنىڭ روھىمدا، ۋۇجۇدۇمدا، تېنىمدە، چىراغىمدا بولۇۋاتقان ئۆزگىرىشلەرنى كۆرسىڭىز، بىر دەقىقە بولسىمۇ يېنىمدا تۇرۇپ ھېس قىلىپ باقسىڭىز ئىدى - ھە!؟

تۇيغۇم مېنى ئالدىمغانىكەن، تەكشۈرۈش نەتىجىسى مېنىڭ راستتىنلا ئانا بولىدىغانلىقىمنى، مېنى شادلاندۇرۇۋاتقان، سارغىسىمگە سېلىۋاتقان نەرسىنىڭ ۋۇجۇدۇمدىكى يېڭى بىر جان ئىكەنلىكىنى ئېلىمىي ھالدا خاتاسىز ئىسپاتلاپ بەرگەنىدى. شۇ كۈنى مەن گويا چەكسىز بەخت، شېرىن سېزىم ئىچىدە لەيلەپ يۈرگەندەك بولدۇم. كۆزلىرىم نۇرلىنىپ، نەپەسلىرىم يېنىك ۋە يېقىملىق بولۇپ، پۈتكۈل ۋۇجۇدۇمدىن، كۈلكەمدىن، تىنىقلىرىمدىن خۇش پۇراق تارقاپ ئانا بولۇش لەززىتى ھەممە يەرنى گۈلىستانلىققا ئايلاندۇرۇۋەتكەندەك بولدى. كۆڭلۈم ئېلىشىپ، دېلىم تاماق تارتمايتتى. قازان بېشىغا ئۆتكۈم، قوشۇق، چۆمۈچىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغۇم كەلمەيتتى، بىئارام بولاتتىم ھەم شادلىنىاتتىم. ۋاراڭ - چۇرۇڭ، ئادەم كۆپ جايلاردا تۇرغۇم

كەلمەيتتى. توۋا، ئانا بولۇش ئالدىدىكى ھەممە ئاياللار ماڭا ئوخشاش تۇيغۇلارغا چۆمۈلۈپ، مەندەك مۇرەككەپلىكلەر ئىچىدە مەستخۇش بولامدىغاندۇ، دەپ ئويلىدىم.

— ئاي، رەھمەت ساڭا، مەن بەك خۇش بولدۇم، — كۇنبەگ تېلېفونومنى ئېلىپ ئېھمە دېيىشىنى بىلەلمىگەن ھالدا، — ھازىرلا، مانا ھازىر، — دەپ تۇرۇپكىنى قويۇۋەتكەنىدى.

— قېنى سەن، ئاي؟ جېنىم ئاز قالدى ئالدىراپ، — ئۆيگە كىرىپلا شۇنداق دېدى كۇنبەگ مېنى كۆزلىرى بىلەن ئىزدەپ.

— مانا مەن، كۇن، قانداقراق ئۆزىڭىز؟ — دېدىم ئاشخاندىن چىقىپ.

— ياخشى، سېنى قانداق بولۇپ قالدىكىن، دەپ تاقىتىم تاق بولدى زادى.

— مۇشۇنداق تۇرۇپتىمەنغۇ مانا، — مەن ئۇنىڭ قولىدىن سومكىنى ئالغاچ خۇشاللىقىمنى چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ يەرگە قارىۋالدىم.

— ئا... بولدى قويە سومكىنى، سېنى بىر كۆرۈۋالاي.

كۇنبەگنىڭ كۆزلىرىدىن كۇچلۇك يالقۇن چاچراپ تۇراتتى. راستىنى ئېيتسام، مەن ئۇنىڭ بۇنداق قاراشلىرىغا پەقەت بەرداشلىق بېرەلمەيتتىم. ئۇ مېنى ئاچ كۆزلەرچە باغرىغا بېسىپ خېلى ئۇزاققىچە پۇراپ كەتتى.

— بولدى، — دېدىم ئۇيلىپ، — ئەمدى يۇز - كۆزىڭىزنى يۇيۇپ تاماق يەۋېلىڭ. باشقا گەپنى كېيىن قىلايلى، — دېدىم ئۇنى ئاستا ئىتتىرىپ.

— سېنى بەكرەك كۆرۈۋالاي، ئاي. قارىغىنا، نېمىدېگەن ئوماق بولۇپ كەتكەن سەن - ھە! ۋاي - ۋۇي، شۇ تاپتا ...

— ئەسكى، ئەمدى چوڭ بولدىڭىز - ھە!

— ماقۇل، ۋاي قاقۋاشەي.

باھار كېلىپ يەرلەر ئەكچىشكە باشلىدى، چىملار، قىياقلار، گۈللەر يەردىن باش چىقىرىپ، غۇژمەكلىشىپ يەرنى

كۆكەرتىپ قىشتىن بۇيانقى ئاپئاق قارنىڭ ئورنىنى ئالدى. ئاشۇ گۈزەل كۆنلەرنىڭ بىرىدە بالام مېنى چۆچۈتۈپ تۇنجى قېتىم تەۋرىدى ...

ئېزىتقۇ كۆزلەر

قەلبىمدىكى قەھرىمانىم، مەڭگۈلۈك ھەمراھىم، پاناھىم، ئاشۇ قەيسەر ئېرىم كۆنىگەدىن باشقا ھېچقانداق سىردىشىم، دوستۇم، يېقىنىم يوق ئىدى. ئاتا - ئانامغا بولسا ھەممە كۆڭۈل سىرىمنى ئېيتىپ يۈرگىلى بولمايتتى. ئۆتكەندە كۈمۈشنى قەلبىمدىن سىقىپ چىقىرىپ، ئۇنىڭ ماڭا ھەقىقىي دوست ئەمەس، بەلكى مېنى شەيتان قىلتىقىغا دەسسەتمەكچى بولغان ئىبلىس ئىكەنلىكىنى ئېنىق ھېس قىلىپ، كىشىلىك ھايات دەپتىرىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلىغاندىن بۇيان ئۆزۈمنى بىر خىل يېنىكلىك ئىچىدە سېزىپ يۈرەتتىم. روھىي ھالىتىمدىكى غەلىتە ئۆزگىرىشلەر، ئانا بولۇش تەشنالىقىدىكى تۇرلۇك ۋەھىمىلەر، يۈرىكىمنى سەقىپ تۇرۇۋاتقان ھەر خىل ئەندىشىلەر، قورسىقىمنىڭ بىلىنەرلىك يوغىناپ مېڭىش - تۇرۇشلىرىمدىكى قولايسىزلىقلار ئەدەگەنچە كۆڭلۈم پاراكەندە بولۇشقا باشلايتتى.

بۇگۈن كۈنبەگ ئىشتىن چۈشۈپ قايتىپ كىرەتتى، لېكىن نېمە ئۈچۈندۇر كەچ سائەت توققۇز بولغىچىمۇ ئۇنىڭ قارىسى كۆرۈنمىدى. مەن بەك تىت - تىت بولدۇم، بىرنەرسە يىگۈم يوق، تېلېۋىزورمۇ خۇشياقمىدى. ئۇيقۇم قېچىپ ئۇيان - بۇيان ئۆرۈلۈپ زادىلا ياتالمىدىم. بىر چاغدا يەرنىڭ تېگىدىن ئاڭلانغاندەك ئاياغ تىۋىشى قولىقىمغا كىرىپ، كارىدوردا شىپىلداپ ماڭغان شەپە ئاڭلاندى. قولاقلىرىم دىڭ بولۇپ، ئىشىككە يۈرىكىمنى چاپلاپ تۇرغاندەك ئولتۇردۇم. ئىشىككە ئاچقۇچ سېلىندى، ياق، ئىشىككە ئەمەس، قەلبىمگە، يۈرىكىمگە ...

— كىردىڭىزمۇ، كۇن. نېمانچە ئەنسىرىتمىسىز مېنى؟!

— ئەنسىرىگۈدەك ھېچ ئىش يوق، ئاي. نېمىشقا تېخىچە ئۇخلىمىدىڭ؟

كۇنبەگنىڭ كۆزلىرى سەل قىزىرىپ، بىرنەرسىگە ئاچچىقلىغاندەك ھالەت تۇرقىدىن ئېنىق چېقىپ تۇراتتى. قانداقتۇر بىر سەۋەبنىڭ ئۆتكۈزۈپ قويغان گۇناھكاردەك كۆزلىرىنى مەندىن ئەپقاچاتتى.

— نېمىگە ھودۇقىسىز، كېلىڭ شىرەگە، قېنى تامىقىڭىز سوۋۇپ قالدى.

— بىرنەرسە يېگۈم يوق، ئاي. ھېچ نەرسىگە كۆڭلۈم تارتىمايدۇ.

— ۋۇي، نېمە بولدى سىزگە، مىجەزىڭىز يوقمۇ، كۇن؟

— ياق، مېنى بىردەم ئارامىمغا قويغىن، بولامدۇ!

مەن خېلى چاغقىچە ئۇنىڭغا گەپ قىلمىدىم. «ئۇزاقراق ئويلىنىۋالسۇن، بەلكىم خىزمىتىگە مۇناسىۋەتلىك بىرەر ئىشنى كۆڭلىدە مۇلاھىزە قىلىۋاتقاندۇ؟» دەپ ئويلىدىم. كۇن ئۇلاپ-ئۇلاپ ھەسرەتلىك ئۇھ تارتاتتى. كۆزلىرى يەنىلا بۇرۇنقىدەك تىنچ ھەم ئويچان، مۇڭ ۋە بىر خىل ئىچكى ئەلەم بىلەن يانىتتى. يۈرىكىم سىقىلىپ، نەپسىم يېتىشمىگەندەك ھالەتتە نەچچە سائەت ئۆتكىنىنى بىلمەپتىمەن، بىر چاغدا قەلبىمدىكى پىغاننى زادىلا باسالماي قالدىم. بىز تونۇشۇپ، ھەتتا توي قىلغاندىن كېيىنمۇ كۇننىڭ بۇنداق ھالەتكە كېلىپ قالغىنىنى زادىلا كۆزۈپ باقمىغانىدىم.

— كۇن جېنىم، نېمە ئىش بولدى؟ ئېيتىڭا؟ — دېدىم بۇرۇقتۇرمىلىققا زادىلا چىداپ تۇرالماي يۈرىكىم ئاغزىمغا كەپ-لەشكەن ھالدا.

— ھەي ... ي، ياماں سوراپ تۇرۇۋالدىڭ، ئاي. زادى تاقەت قىلىپ تۇرالمىغىنىڭنى بىلىپ تۇرىمەن ... قارا.

— هه، نېمه ئىش زادى، ئەزەلدىن ئۇنداق ئەمەستىكەنسىزغۇ سىز؟

— قارا، ئەمدى مۇنداق ئىش، — ئۇنىڭ كۆزلىرىدە بىر خىل ئوڭايسىزلىق، ئەپسىزلىك، ئىچ ئاغرىشتەك بىر نۇر دەۋرەپ كېتىۋېدى، يۈرىكىم ئېغىپ «شۇرىدە» قىلغان سېزىم پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى قورۇندۇرۇۋەتتى.

— ۋاي - ۋۇي، نېمە گەپ بۇ؟ دەڭە تېزرەك، ئادەمنى ساراڭ قىلماي!

— ماقۇل، ئاي. ئۇنچە تىت - تىت بولما، بۇ بىر ياخشى ئىش بولمىسا - يا.

— نېمە؟ ياخشى ئىش ئەمەس؟!

— شۇنداق، بەك سوراپ تۇرۇۋالمىساڭ ئىچىمدىلا تۇنجۇق-تۇرۇۋېتەي دېگەن بۇ گەپلەرنى، سېنىڭ هېلىقى ئىسمى نېمىدى؟ كۇمۇش دېگەن بىر دوستۇڭ بولىدىغانغۇ؟

— كۇمۇش!؟ نېمىدەپ يۈرىسىز، كۇن!؟

— ۋاي، توختاپ تۇرمامسەن، شۇ چۇشتىن ئىلگىرى تېلېفون قىلىپ «سېنى قاتتىق ئۆزگىرىپ قالدى، تېز دوختۇرخانىغا كېلىڭ» دەيدۇ، سەن تېلېفونىڭنى ئېتىپ قويۇپ ئىشلەيدىغىنىڭنى ماڭا ئېيتقان بولساڭمۇ نېمىشقىدۇر يەنىلا سەندىن ئەنسىرەپ پەقەت تۇرالماي قالدىم. ئىشتىن چۇشۇپ ئۇدۇل باش دوختۇرخانىنىڭ ئالدىغا كەلدىم. كۇمۇش دوستۇڭ قاپاقلىرىنى سۇزۇپ تاقەتسىزلىك بىلەن كۇتۇپ تۇرۇپتۇ!

— «قېنى تاكسىغا چىقىڭ، خەلق دوختۇرخانىسىغا بارمىز» دېمەسمۇ، تېخىمۇ جىددىيلىشىپ كېتىپتىمەن. تاكسىغا چىقتىم، پۈتكۇل ئوي - خىيالىم سەندە. بىر چاغدا قارىسام بىر قەھۋەخانىنىڭ ئالدىدا تاكسىدىن چۇشۇۋاتىمىز.

— نېمە؟ بۇ يەردە نېمىش قىلىمىز؟ — دەپ سورىسام، جىم تۇرغان ئېغىزى ئېچىلدى ئۇنىڭ.

— يۇرۇڭ، «كىرىپ بىرەم پاراڭلىشايلى» دەپ شۇنداق قىلغان دەيدۇ. ئوغۇل بالىلىقتا نېمە قىسمەتلەر بولمايدۇ دەيسەن، كىرىپتىمەن، بىر قاراڭغۇ كارىدور، گۆرەڭ ئايرىمخانىلار، بىر ئۆيگە كىرىپ ئولتۇردۇق.

— بولدى، سۆزلىمەڭ، نېمە رەسۋالىقلارنى قىلدىڭلار كىم بىلىدۇ. شۇ ھامان ئۆتكەنكى ئىشلار چاقماق تېزلىكىدە مېڭەمدىن ئۆتتى.

— ۋۇي، تۇرۇپ تۇرمامسەن. مەن شۇنداق قىلدىغان ئادەمما؟ ئۆزۈڭنى بېسىۋال دەيمەن.

مەن كۇنىبەگنىڭ ئاخىرقى گەپلىرىنى ئاڭلاپ سەل ئۆزۈمنى بېسىپ ئولتۇردۇم، ئەمما يۈرىكىم زىڭىلداپ، كۆزلىرىمگە بىر قىزىللىق تېقىلىپ، ئاچچىقىم مېڭەمگە تېپىپ تۇراتتى. كۇنىبەگ بولغان ئىشلارنى تەپسىلىي سۆزلەۋاتسىمۇ قۇلىقىمغا كىرمىگەندەك ئىدى.

ئۇلار ئايرىمخانىغا كىردى. كۇموش بۇيرۇتقان بىر بوتۇلكا قىزىل ئەتىرگۈل ھارىقى ئىككى رومكىغا قۇيۇلدى. ئاقۇالداق بىلەن خانىدىن ئۇرۇلۇۋاتقان مەززىلىك پۇراق بىر بولۇپ كۇنەبەگنى خىلىلا ئېغىر - بېسىق قىلىپ قويغانىدى. كۇموش رومكىنى قولىغا ئېلىپ ئولتۇرۇپ ھازىرقى كىشىلىك ھايات، ئۆزلىرىنىڭ يېقىنقى خىزمەت ئەھۋالى، تورداشلار ئارىسىدىكى كىملىكىدۇر ئۆزىنى ياخشى كۆرۇپ قالدىم، دەپ ئالدىنقى ئايدا كورلىدىن ئۆزىنى ئىزدەپ كەلگەنلىكى، ئۇنىڭ بىلەن يۇرگەن ئۇچ كۇن جەريانىدا بولغان ئىشلار، قاتار چاي، پاي چېكى ئوينىشىنىڭ پايدىلىق تەرەپلىرى ھەققىدە خىلى ئۇزاققىچە سۆزلىدى. ئۇنىڭ گېلىدىن ئۆتكەن ئىككى رومكا ھاراق ئۇنى خىلىلا جەزبىدار قىلىپ قويغانىدى. كۆزلىرى چاقناپ بىر ئېزىقتۇرغۇچى نۇر ھېلىدىن - ھېلىغا كۇنىبەگنىڭ قەلبىگە ھۇجۇم قىلاتتى. تىنىقلىرى ئىتتىكلەپ، ئاپئاق بويۇن، پۇلتىيىپ تۇرغان كۆكسىلىرى

دەممۇدەم لىغىرلاپ ئۇنىڭ تومۇرلىرىدا ئېقىۋاتقان قانلىرىنىڭ شۇڭۇلداپ نەرە تارتىپ، ئاياللىق ھېسسىياتى غالجىرلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى. كۆزلىرىدىكى خۇمارلىق بېقىشلار، قاشلىرىنى يېمىرىپ، لەۋلىرىنى تارتىملىق پۇرۇشتۇرۇپ ئۇزۇلدۇرمەي قىمىرلىتىشلىرى، قوللىرىدىكى ئاق ئالتۇن ئۇزۇكلىرىنى يەنە ئېلىپ يەنە سېلىشلىرى، بىر خىل خۇلق ۋە كۆيدۇرگۈ غەمزە ئارىلاشقان قىلىقلىرى شەھۋانىيەت ئۇچقۇنىدىكى پارتلاش ئالدىدا تۇرغان بومبىنى ئەسلىتەتتى.

كۇنبەگ تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى، ئۇنىڭ يېنىپ تۇرغان ئەرلىك غۇرۇرى، يۈرىكىدىكى يالقۇنجاپ تۇرغان ياۋايى ئىنتىلىش تومۇرلىرىنى كېڭەيتىپ بىر غايىۋى جىنايەتكارلىق يولىغا ئىتتىرمەكچى بولغاندەك ئىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى ياناتتى، يۈرىكى ياناتتى، ۋۇجۇدى ياناتتى ...

كۇنبەگ ئاستا سۇرۇلۇپ كۇموشنىڭ يېنىغا قىمىرلىدى. شۇنى كۇتۇپ تۇرغان كۇموش «لىككىدە» كۇنبەگنىڭ قۇچىقىغا چىقتى - دە، ئۇنىڭغا «چىڭگىدە» گىرە سالدى. ئۇ لېۋىنى كۇنبەگنىڭ لەۋلىرىگە يېقىن ئەكېلىپ بىردىنلا جىم بولدى - دە، ئوتلۇق، ئېزىقتۇرغۇچى، يالقۇنلۇق ۋە مەككار كۆزلىرى بىلەن خېلى كەمگىچە «جىممىدە» قاراپ كەتتى. بۇ قاراشلىرىدا ئۇ كۇنبەگ بىلەن ئايتاشنىڭ ئامراقلىقىغا، بەختلىك ئائىلىسىگە، چىڭ، مۇستەھكەم، پاك مۇھەببىتىگە بولغان ھەسرىتىنى، كۆرەلمەسلىكىنى، ئىچى قارىلىقىنى ئىپادىلەيتتى. «نېمىشقا باشقىلار بەختلىك، خۇشال - خۇرام، غەمسىز ۋە شۇ قەدەر ئامراق بولۇپ كېتىدۇ؟ مەن ئېرىشەلمىگەن مۇھەببەت ۋە بەختتىن باشقىلارمۇ بەھرىمەن بولمىسۇن» دېگەن ۋەھشىي، رەزىل ھەم شەخسىيەتچى ئوي، ئەشەددىي قارا كۆڭۈللۈك بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇزاقتىن بۇيان ئەملىگە ئاشۇرالمىغان بىر قاراڭغۇ پىلان مۇشۇ دەقىقىدە ئەملىگە ئېشىشى كېرەكتەك، ئالدىدا تۇرغان بۇ ئاق

كۆڭۈل ئىنسانىنى بىرلا سۈمۈرۈش بىلەن مەڭگۈ تويماس كۈھىقاپ-قا تارتىپ كېتىدىغاندەك قورقۇنچلۇق ئەلپاز ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان-دەك ھالەت ئۇنىڭ شوخ، خۇمارلىق، ھېيلىگەر، جەلپكار كۆز-لىرىدە پىلدىرلاپ تۇراتتى. بۇ قاراش گويا مەڭگۈ داۋاملىشىدىغان-دەك، ئۇنىڭ ئاستىغا بىلگىلى بولمايدىغان پىلان - ھېكمەتلەر يوشۇرۇنغاندەك ئىدى. ئۇ قاراشتا سەممىيلىكتىن كۆرە سۈنئىي-لىك، مۇھەببەتتىن كۆرە ھەييارلىق، ھالاللىقتىن كۆرە تەييار-تاپلىق، ساداقەتتىن كۆرە كۆيدۈرگۈلۈك بەكرەك ھۆكۈمرانلىق ئورنىدا تۇرغاندەك ئىدى. كۈنبەگنىڭ ئېرىپ كەتكەن ۋۇجۇدى ئاستا - ئاستا سوۋۇشقا، ئۆزىنىڭ ساددىلىقلىرىدىن ئۈيلىشقا، ئايتاشقا يۈز كېلەلمەيدىغاندەك بىر شەرمەندە ئىشنى قىلىۋاتقانلە-قىدىن ئىزا تارتىپ، ۋىجدانى خورلۇق تارتىۋاتقاندەك بىر ئىچكى سوراق ھۆكۈم سۈرەتتى.

— بۇ قىلغىنىڭىز پەقەت بولمىدى، كۈمۈش. نېمىشقا بۇن-داق قىلىقلارنى قىلىپ يۈرىسىز - ھە؟ سىز ئايتاشنىڭ يېقىن دوستىغۇ؟ — دېدى كۈنبەگ كۆزلىرىنى كۈمۈشنىڭ كۆزلىرىدىن ئەپقېچىپ، ئۇنى قۇچىقىدىن ئىتتىرىپ ساپاغا چۈشۈرگەچ.

— ئۇھ، نېمانداق ئادەمنى چۈشەنمەيدىغانسىز، كۈنبەگ. مەن سىزگە تەلمۈرۈپ يۈرۈۋاتقىلى قانچە ئايلار بولدى - ھە، بىرەر قېتىم ئەجەبمۇ ...

— نېمىلەرنى دەپ يۈرىسىز، كۈمۈش. سىز دېگەن ئايتاش-نىڭ يېقىن دوستى بولۇپلا قالماي ئائىلىمىزنىڭمۇ يېقىن دوستى جۈمۇڭ، ئۇقۇپ قويۇڭ!

— بىراق، كىم بىلەتتى بۇ ئىشنى، كۈنبەگ. بەك تاش يۈرەك ئىكەنسىز.

— «كىم بىلەتتى» دېگىنىڭىز نېمە گەپ ئۇ. ۋىجدانىمىز، ئادەمىيلىك غۇرۇرىمىز بىلىپ، كۆرۈپ تۇرىدۇ ھەممىنى ...

— قىزىق گەپ قىلىدىكەنسىز، ھازىر كىم ۋىجدانىنىڭ گې-

پىنى قىلىدۇ، قاراڭ، بەك ساددىكەنسىز.

— بۇنداق دېگىنىڭىز پەقەت بولمىدى، بىز تونۇشمايدىغان ئادەملەردىن بولغان تەقدىردىمۇ مەن ھەرگىز ئۇنداق ئىشنى قىلمايمەن، بىلىپ قويۇڭ.

— خۇددى ژۈجدان، غۇرۇرنى پۇلغا سېتىۋالغىلى بولىدىغاندەك گەپ قىلىدىكەنسىز، توۋا ...

— نېمىگە توۋا، قىلمىشىڭىزغىمۇ؟ ئۇقۇپ قويۇڭ، ئادەم دېگەن ئۇ دەرىجىدە پەسكەشلىشىپ كەتسە بولمايدۇ، سىزگە پۇل لازىمىدى، لازىم بولسا مانا پۇل، ئېلىڭ، كېچىك بالىنى ئالدىغاندەك ئالداپ يۇرۇپ قىلىپ يۈرگەن ئىشىنى بۇ بىرنېمىنىڭ، ئېلىڭ، مانا!

غەزەپتىن تىترەپ كەتكەن كۇنېگ چاچراپ ئورنىدىن تۇردى ۋە يانچۇقىدىن بەش يۈز يۈەن پۇلنى چىقىرىپ كۇمۇشىنىڭ يۈزىگە ئاتتى.

يۈز بەرگەن ئىشنى ئاڭلاپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتىم. نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ بۇ جاھان؟ يا ئاللا، ئادەملەردە ھەقىقەتەن ئىنساپ، ئىمان، ژۈجدانىي سۈپەت قالماپتۇ، ئەينى ۋاقىتتا «دوستۇم، ئادىشىم» دەپ يۈرگەن كۇمۇشىنىڭ قىلىپ يۈرگەنلىرى نېمىدېگەن رەزىللىك - ھە؟! بايىاتىن جىلە بولۇپ كۇنېگىنى سۆزلەشكە قىستاپ، ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ يۈرگىنىم ئۇچۇن ئىنتايىن ئوڭايسىزلىنىپ كەتتىم، يۈزلىرىم ئوت بولۇپ يانىاتتى. ئىشلار نېمىدەپ مۇنداق مۇرەككەپ ۋە شۇنچە سىرلىق بولۇپ كېتىدىغاندۇ؟ جاھان بۇزۇلۇپ نەگە بارار؟ ئادەملەردە ئىنسانىي سۈپەت كۇنسېرى كەملەپ، ئايالالار ئايالغا ئوخشىماي قېلىۋاتىدىغۇ؟!

گۇناھكاردەك ئېغىر خىيال سۇرۇپ ئولتۇرغان كۇنېگكە قاراپ ئېچ - باغرىم سىيرىلغاندەك بولدى. مەن ئېرىمگە ئېچ ئاغرىتىۋاتامدىم ياكى ئۆزۈمگىمۇ، ئېنىق بىر نەرسە دېيەلمەي

هاڭۇبقىپ ئولتۇرغانچە چوڭقۇر خىياللارغا غەرق بولغانىدىم.

بۇ ئۆي ئۆي بولۇپ بۇنداق مۇدھىش ھالەت، ئىككى تەندە بۇنداق خورلۇق ھېسسىيات مەۋجۇت بولۇپ باقمىغانىدى. بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز، بىر - بىرىمىزگە بولغان يالقۇنلۇق سۆيگۈمىز، ئىشەنچ - ئېتىقادىمىز، تەقدىرىمىز كىمدۇر بىرى تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى بىزگە خىلىلا پىشىشق تونۇش بولغان بىر «گۇ-زەل ئالۋاستى» تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنىۋاتاتتى، خورلىنىۋاتاتتى، يەرگە ئۇرۇلۇۋاتاتتى. بۇنداق ئاھانەتكە چىداپ تۇرغىلى بولسۇنمۇ؟! بۇ خىل سۈيقەستنىڭ ئارقىسىغا نېمە يوشۇرۇنغان بولغىيتتى؟ كۆرەلمەسلىكمۇ؟ ھەسەتمۇ، ياخشى كۆرۈشمۇ ياكى پۇلمۇ؟ ۋە ياكى جەمئىيەتتە ئېقىپ يۈرگەن ئېزىقتۇرغۇچى كۆ-ڭۈل خۇشمۇ؟! ...

مەن تېخىمۇ ئېزىلىپ يىغلاپ كەتتىم، ئۆز ئەقىدەمنىڭ، ئائىلەمنىڭ، سۆيۈملۈك ئېرىمنىڭ بىر چاغلاردىكى دوستۇم تەرە-پىدىن قاتتىق ھاقارەتلەنگەنلىكىگە يىغلايتتىم. كۆمۈشىنىڭ كۆز-لىرى ئاستىغا چوڭقۇر يوشۇرۇنغان ئىچى تارلىق، ئىچى قارىلىققا يىغلايتتىم. «زادى كۆمۈشىنىڭ مەندىن پايدىلىنىپ قىلىدىغان قانداق شۇم پىلانلىرى بولغىيتتى؟» دەپ پۇچىلىناتتىم، كۇ-بەگنىڭ ساددا ھەم ئاق كۆڭۈل، كۆيۈمچان، ئاقىلانە تۇرقىغا سۆيۈنۈپ، ئاشۇ ئالۋاستىنىڭ چاڭگىلىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ كې-تەلىگىنىدىن شادلىنىپ يىغلايتتىم ...

كېچە بىر يەرگە بېرىپ قالغان بولسىمۇ كۆزلىرىمگە ئۇيقۇ كېلىدىغانىدەك ئەمەس.

ئەتىسىدىن باشلاپ مەن قىزىپ ئوت - كاۋاپ بولۇپ كەتـ-تىم، نېمە قىلارىنى بىلمەي قالغان كۇنبەگ مېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىشنى ئېيتقان بولسىمۇ نېمىشقىدۇر دوختۇرخانىغا زادىلا بارغۇم كەلمىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بويۇم ئېغىرلىشىپ قالغاندا دورا يېيىش، ئۇكۇل ئۇرۇشنىڭ قورسىقىمدىكى بالىغا ئەكس

تەسىرى بولىدىغانلىقىنى ئالدىنقى ھەپتىلىك تەكشۈرۈشتە دوختۇر ئالاھىدە تاپىلىغانىدى.

مەن ئىشقىمۇ بارماي چۈمكىنىپ يېتىپ تازا يىغلىدىم، قانداقتۇر بىر ئوخشايسىزلىق ئىچىدە نېمە قىلارىنى بىلەلمەي يۈرگەن كۈنبەگ ئىسسىق ھورى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان مەزگىلىك شۇ ۋاقتىدا ئېلىپ يېنىمغا كەلگەندە يىغىدىن ئىششىپ، قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى.

— بولدى، تولا يىغلاپ ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ قويما! — دېدى ئۇ ئوخشايسىزلاندىغاندەك بىر ھالەتتە كۆزلىرىنى مەندىن قاچۇرۇپ، — مېنىمۇ تەڭقىسلىققا قويۇپ ئۆلتۈرەي دېدىڭ شۇ تاپتا ...

كېيىنكى ھەپتىسى دوختۇرغا كۈنبەگنىڭ زورى بىلەن ئاران كۆرۈنۈشكە ماقۇل بولدۇم ھەم ھامىلىنىڭ نورمال يېتىلىۋاتقانلىقىنى ئۇققاندىن كېيىنلا ھەر ئىككىلىمىز خاتىرجەم بولدۇق.

رەھمەت ساڭا، ئاي

بىر ھەپتە ئەلەڭ - سەلەڭ يۈرۈپ خېلى ياخشى بولۇپ قالدىم. كۆڭلۈم يېرىم بولغاندا، يالغۇزسىراپ قالغاندا، كۈنبەگنى ئويلىغاندا قورسىقىمدىكى تۆرەلمە كىندىكىم ئەتراپىغا كۈچ-لۈك تېپىپ، كىچىككىنە مۇشتۇمىلىرى بىلەن تىرەجەپ ھەممىنى ئۇنتۇلدۇراتتى. ئامال بار كۆڭلۈمنى خۇشال تۇتۇشقا، خاپا بولماسلىققا، ئۆتكەن ئىغىر - يېنىك ئىشلارنى ئويلىماسلىققا تىرىشاتتىم، كۈنبەگمۇ ئامال بار ئىشتىن چۈشكەن ھامان بالدۇر ئۆيگە قايتىپ ماڭا ھەمراھ بولۇشقا تىرىشاتتى. سەل شۇڭغان چىققان كۈنلىرىمۇ مېنى ئۆيدە ئولتۇرغۇزماي ئۆزىنىڭ كۈزلۈك پور رەڭ چاپىنىنى ماڭا كىيگۈزۈپ كوچا ئايلانغىلى ئاچىقاتتى. بەزى كۈنلىرى تورتخانىلار، ھەشەمەتلىك بېزەلگەن سودا سارايلە-

ری، ئېسىل كىيىملەر بىلەن ياساندۇرۇلغان يەر ئاستى بازىرىدە-
كى كىيىم - كېچەك دۇكانلىرىنى ئايلاندۇرۇپ، مەززىلىك كا-
ۋاپلار بىلەن تاماقلاندۇرۇپ ھالىمدىن خەۋەر ئالاتتى، كۆڭلۈمنى
ئاچاتتى. بەزى كۈنلىرى چوڭ ئۆيگە ئاپىرىپ ئاپام بىلەن مۇڭ-
داشتۇرۇپ، ئۇكىلىرىم بىلەن كۆڭلۈم ئېچىلغۇچە پاراڭلاشتۇ-
رۇپ كېلەتتى.

— قارا، مەن نېمە ئەكەلدىم ساڭا، — دېدى كۈنبەگ ماڭا ئارقىسىغا قىلىۋالغان قولىنى كۆرسەتكىلى ئۇنىماي شوخلۇق قىلىپ بىر كۈنى.

— ئىشتىن چۈشۈپ نەلەردە يۈرىدىكەن دېسەمزە، ئەمدى يەنە بىر ئويۇن چىقىرىپ يۈردىڭىزمۇ؟ — دېدىم جىلە بولغاندەك دومسىيىپ.

— بولدى قويە، ئۆتكەن ھەرقانداق ئىشنى ئۇنتۇپ كۈلىدە-
غان ۋاخ كەلدى ئەمدى، قېنى، تېپىپ باقە!

— نېمە ئۇ، ئەكىلىڭە ئەمىسە!

— مانا، مانا تاپالمىدىڭ، مانا.

ئۇ قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ يالتىراپ تۇرغان يۈرەك شەكىللىك قاپچۇقنى بېشى ئۇستىدىن ئايلاندۇردى.

— ئالمايمەن، بەرمىگەندىكىن، — مەن يالغاندىن باتىنغاندەك قىلىپ كەينىمنى قىلىپ تۇرۇۋالدىم.

— ئۇششۇق بولۇپ كېتىپتۇغۇ مېنىڭ ئايىم، مانا ئۆز قولۇم بىلەن ئېچىپ كۆرسىتەي.

مەن كۈنبەگنىڭ قولىدىكى ئاپئاق ئۇنچىدەك، يۇلتۇزسىمان چاقناپ تۇرغان ئۇزۈكنى كۆرۈپ شۇنچىلىك خۇشال بولۇپ كەتتىمكى، كۆڭلۈمدىكى غەملەر بىراقلا غايىب بولۇپ، يۈرىكىم تېپىچەكلەپ سېلىپ كەتتى. ئۇزۈكنى كۈنبەگ ئاۋايلاپ سېلىپ قويۇۋېدى، خۇددى توي قىلغان كۈنىمىزدىكىدەك ھاياجان يۈرە-
كىمنى قاماللاپ، قەلبىم ئېيتقۇسىز شادلىق، بەخت تۇيغۇسىدىن

باشقىچە يايراپ كەتتى.

مەن شۇ تاپتا ھەقىقەتەن بەختلىك ئىدىم.

— بۇنى نېمىدەپ ئالغانسىز پۇلنى بۇزۇپ ئاۋارە بولۇپ، — دېدىم مەن كۇنبەگكە ئەركىلەپ يۆلىنىپ تۇرۇپ.

— نېمىدەپ ئالىدۇ، سەن جاپا تارتىپ ئىككى كىشىلىك ياشاۋاتىسەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە يېقىندىن بېرى بىزگە كۆڭۈلسىز-لىكلەرمۇ ئاز بولمىدى، شۇلارنى تېزرەك ئۇنتۇسۇن، بالىمىزنى ياخشى پەرۋىش قىلىپ، قالايمىقان خىياللاردا بولماي، كۆڭلى توق، خۇشال ئانا بولسۇن، دەپ سېنى مۇبارەكلىگۈم كېلىپ ئالدىم شۇ، — كۇنبەگ شۇنداق دەپ بىر قولى بىلەن قورسىقىمنى ئاۋايلاپ سىلاپ قويدى.

— رەھمەت سىزگە، ھەممە ئىشنى ئەتراپلىق ئويلاپسىز، كۇن. سىزگە كۆپ رەھمەت، راستىنلا مېنى شۇ قەدەر ئايامسىز يۇرىكىڭىزدىن؟

— شۇنداق بولماي ئەمىسە، مېنىڭ كىمىم بار ئىدى سەندىن باشقا، ئاي.

— رەھمەت، شۇنداق ئويلىغىنىڭىزغا.

بىز قولمۇقول تۇتۇشۇپ بىردەمدىلا ئۇچ خىل قورۇما بىلەن ئوخشىتىپ گاڭىپەن دۇملىدۇق، كۇنبەگنىڭ قورۇغان توخۇ، پاقلان گۆشى، غولپىياز قورۇمىلىرى ھەقىقەتەن ئوخشىغانىدى. ئاچچىق - چۇچۇك تاماق بىلەن راھەتلىنىپ، كۆز بېقىشىپ ئولتۇرۇپ بەھرىلىنىش نېمىدېگەن پەيزى - ھە؟

كۇنلەر نېمىدېگەن تېز ئۆتىدىغاندۇ؟ ۋاقىت نېمانچە ئادەمنى تېز قېرىتىۋېتىدىغاندۇ؟ كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە نېمە ئۇچۇن تۇرلۇك ۋەھىمىلىك خىياللار كېلىۋالىدىغاندۇ؟ مېنىڭ مۇشۇ بىر-نەچچە يىل ئىچىدە باشتىن كەچۈرگەنلىرىم نېمانچە كۆپ، سىر-لىق ۋە ئەگرى - توقايدۇ؟! ھاياتنىڭ بۇنداق تۇگىمەس مۇئەممالىرىغا جاۋاب تېپىشقا مەن تېخى قادىر ئەمەس ئىدىم. قورسىقىم-

دىكى تۆرەلمىنىڭ ھەربىرىكەتلىرى، تىنىقلىرى، تەشنالىقلىرىنى بىلىپ يېتەلمەيتتىم. پەقەت ئۇنىڭ بۇ دۇنياغا ساق - سالامەت تۇغۇلۇشىنى، كۇنبەگ بىلەن ئىككىمىزنى تېزرەك ئالەمچە خۇشاللىقتا چۆمدۇرۇشىنى خۇدادىن تىلەيتتىم.

يەكشەنبە كۇنى سەھەردىلا ئۇيقۇم ئېچىلىپ كەتتى. كۆڭلۇم تالانى تارتىپ، نەپەسلىرىم يېتىشمىگەندەك بولۇپ كەڭرى كەتكەن دالادا يۇرۇشنى خالاپ قالدىم.

— تۇرۇڭە، كۇن. سىرتقا چىققۇم كېلىۋاتىدۇ، — دېدىم بىر خىلدا پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتقان كۇنبەگنى تۇرتۇپ.

— سائەت نەچچە بولدى؟ — دېدى كۇنبەگ كۆزىنى ئېرىنچەكلىك بىلەن ئېچىپ.

— سەككىز بولدى، تۇرۇڭە ئەمدى؟

— ۋاي بىردەمدىلا؟

— ھەئە، تۇرۇڭە، قوزام. مېنى بىردەم ئايلاندۇرۇپ كىرىڭە، ئوماق.

— ۋاي، سېنىڭ مۇشۇ شېرىن گەپلىرىڭىزە، نەگە بارىمىز؟

— ھە، مېنىڭ جىق سۇ بار يەرلەرگە بارغۇم كېلىۋاتىدۇ، ئايكۆلگە بارايلىچۇ.

— يەنە شۇ ئايكۆلىڭ گېپىما؟

— بولۇڭ تېز، سۇزۇك سۇغا قارىسام بالىمىز ئوماق تۇغۇلىدۇ.

— ھۇ، شەيتان، بوپتۇ ئەمىسە.

بىز قولتۇقلىشىپ قىرغاق بويلاپ كېتىۋاتىمىز، سەيلە - ساياھەتچىلەر تېخى ئۇيقۇسىدىن ئويغانمىغانمۇ ياكى بۇ يەرنىڭ بۇنداق ئەتىگەنلىك پەيزىدىن خەۋەرسىزمۇ، كىشىلەر ئانچە كۆزگە چېلىقمايتتى.

ئۆستەڭنىڭ كۆلگە قۇيۇلۇش ئېغىزىدىن ئوقچۇپ كۆ-

پۇكلىنىپ، كۆزۈمجەپ چىقىۋاتقان سۇ ھەيۋەت سىمفونىيە ھاسىل قىلىپ كۆل يۈزىنى ئاجايىپ گۈزەل، ئۆزگىرىشچان، شەكلىنى پەرق ئەتكۈسىز رەسىملەر بىلەن بېزەتتى. بېلىقلارنىڭ «چول-توك- چولتوك» قىلىپ چىقارغان ئاۋازى، بېلىقچى قۇشلارنىڭ ئاپئاق پوكىنىنى سۇ يۈزىگە شىددەت بىلەن ئۇرۇپ، ئالغان ئولجىسىنى كۆتۈرۈپ بوشلۇققا شۇڭغۇشى ئالاھىدە بىر مەنزىرىنى ھاسىل قىلغانىدى.

مەن چېتىنى ئاران پەرق ئەتكىلى بولىدىغان كۆل يۈزىگە قاراپ، تۇرلۇك سۇ جانلىقلىرى، ئادەملەر، ھاۋادىكى تۇمەن خىل ئۆزگىرىشلەر، كىشىلەر ئارا مۇرەككەپ مۇناسىۋەتلەر، قەلبىمدىكى ئارزۇ - ئارمانلار، كۆنبەگ بىلەن ئارىمىزدىكى چەكسىز سادىقلىق ھەققىدە ئۇزاققىچە ئويلاندىم. مېنىڭ خىيالىمنى چالغىتىشنى خالىماي ئۆز دۇنياسىدا ئەركىن - ئازادە سەيلى قىلىپ يۈرگەن سۇيۇملۇك كۆنبەگ شۇ تاپتا كۆزلىرىمگە باشقىچە ئىسسىق كۆرۈنۈپ، ۋۇجۇدۇمغا چەكسىز كۈچ بېغىشلايتتى.

قۇياش بارغانچە يۇقىرى ئۆرلەپ سۇ يۈزىنى، چەكسىز كەڭ-كەن سېرىق تۇپراقلىق دالانى، تەبىئەتكە ئۆزگىچە ھۆسن بېغىش-لاپ تۇرغان دەل - دەرەخ، گۈل - گىياھلارنى، ئۆزئارا قېنىش-ماي، مەھكەم قولتۇقلىشىپ، يۇرەكلىرى، تۇيغۇلىرى، تومۇر-لىرىنىڭ سوقۇشلىرى ئارقىلىق قەلب تەشۋىشلىرىنى ئاڭلىشىۋاتقان بىز ئاشىق - مەشۇق ئەر - خوتۇنلارنى قىزدۇرۇشقا باشلىدى.

— كۆن، قۇياش ئاستىدىكى بۇ زېمىن نېمىدېگەن ھەيۋەت، مېھرىلىك ۋە سېخىي - ھە؟ — دېدىم ھاياجىنىمنى باسالماي.

— سېنىڭ كۆزىتىش ئىقتىدارىڭ ھەقىقەتەن قالتىس جۇمۇ، ئاي. خۇددى پەيلاسوپلاردەكلا گەپ قىلىسەن بەزىدە.

— يېنىمدا جاھانىڭ ئەڭ نازۇك ئىشلىرىنى، ئەڭ مۇرەك-كەپ تۇگۇنلىرىنىمۇ يېشىپ بېرەلەيدىغان پەيلاسوپ تۇرغان يەر-

ده، نېمىدىن قورقاتتىم.

— ۋاھ، بىر جۈملە سۆز بىلەنلا ھەممىنى يېشىپ چىقتىڭغۇ مانا، ئاي. مېنى ھەم شائىر، ھەم پەيلاسوپ قىلىۋېتىپ ئۆزۈڭ نېمە بولارسەن ئەمدى؟

— مەن سىزگە بىر ئۆمۈر ھەمراھ بولۇپ ئوغلىمىزنى تەربىيىلەيدىغان ئانا بولالىسامىلا بولدى، كۈن. سىز تۇرغان يەردە ماڭا يەنە نېمە كەمتى.

— رەھمەت ساڭا، ئاي. خۇدا دېگىنىڭنى نېسىپ قىلار.

— قۇياش ئۇستىمىزدە نۇر چېچىپ بىزگە كۈلۈپ رازىلىق بېرىۋاتامدۇ ئەنە، يەنە نېمە غەم قىلىش ئەمدى؟

— توغرا، قۇياش ھەممىگە شاھىت.

كۈنبەگ بىلەن ئايتاشنى تۇغۇپ چوڭ قىلغان شەھەر بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ مەمنۇنلۇق بىلەن كۈلۈپ قويدى.

پۇشايمان يېشى

ئەلىجان ئوبۇل خەنجەر

مۇقەددىمە

زىمىستان قىشنىڭ سۆڭەكتىن ئۆتكۈدەك ئاچچىق سوغۇقى سەككىز كىشىلىك كامېردا تۇگۈلۈپ ياتقان سەلىمجاننى چوڭقۇر خىياللار قاينىمىغا سۆرەپ كىرىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئايىغى چىقماس خىياللىرى بىلىنىڭ مەزگىللىرىدىكى غۇبارسىز مۇنۇتلاردىن باشلانغان بولۇپ، ئالىي مەكتەپتىكى گۈزەل ئەسلىمىلەر، خىزمەتكە چىققاندىن كېيىنكى ئىشلار، ئالىيە بىلەن بولغان كۆڭۈللۈك توي، بولۇپمۇ ھەر خىل ئۆگىنىش، كۆرسلاردىكى ئەستىن چىقماس دەقىقىلەر ئۇنى يىلاندەك تولغىتاتتى. ئۇ تۇرمىنىڭ نېپىز يوتقىنىنى بېشىغا مەھكەم ئوراپ تۇگۈلۈپ ياتقان بولسىمۇ، سوغۇق جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. شۇنداقتىمۇ، كاللىسىدىكى شېرىن خىياللار جىسمىدىكى سوغۇقنى ئۇنتۇلدۇرۇشقا تىنماي ھەرىكەت قىلاتتى. باشقا كامېرداشلىرى ئاللىقاچان سوغۇقنى ئۇنتۇشقان بولۇپ، توختىماي خورەك تارتىشاتتى. «ھەي! — دەپ ھەسرەتلىك تىندى سەلىمجان ئېغىر ئۇھ تارتىپ، — نەقەدەر بەختلىك چاغلار ئىكەن شۇ! كۆڭلۈك خالىغانىنى قىلالايسەن، نېمە يېگۈڭ كەلسە شۇنى يېيەلەيسەن، بۇ يەردىكىدەك دوزاخ ئازابى تارتمايسەن. قىلچە ئەركىنلىكىڭ بولمىسا... بۇ يەردە ئىت - توخۇمۇ كۆنەلمىگۈدەك. ھەي، نەقەدەر گۈزەل چاغلار ئىدى شۇ! ئىسسىق يوتقاندا خوتۇن-

ىنىڭ باغرىغا مەھكەم چاپلىشىپ يېتىپ ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرۈش-
تىنمۇ ئارتۇق بەخت بارمۇ دۇنيادا؟ بىر كۈنلۈك خىزمىتىڭنى
ئىشلەپ قويۇپ كوچا ئايلانساڭمۇ، رەڭلىك ئولتۇرۇشتىن بىرەر-
نى ئورۇنلاشتۇرۇپ ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرسەڭمۇ، ئۇۋۇلاش ئو-
رۇنلىرىغا كىرىپ بەدەنلىرىڭنى بوشاتساڭمۇ بولۇۋېرىدۇ ئە-
مەسمۇ؟ ھەي! ...» ئۇ ئويلىغانسېرى تولغىناتتى، توختىماي
ھەسرەت چېكەتتى. «ھەممىسى ئۆزۈمدىن ئۆتتى، نېمىشقىمۇ
شۇ ئىشنى قىلغان بولغىيتتىم؟! ... ھەي نەسلىك! ھەي نەس-
لىك! — دەپ پىچىرلايتتى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە، — ئۆز ۋاقتىدا
ھېسسىياتىنىڭ كەينىگە كىرمەي ئازراقلا تىرىشقان بولسام ماڭا
بۇ كۈنلەرمۇ يوق ئىدى، يەنە رومانتىك سەلىمجان بولۇپ ئويۇ-
نۇمنى ئويناپ، كۆڭلۈمنى خۇش قىلىپ يۈرۈۋېرەتتىم ئەمەسمۇ؟
ئادەمنى نەس باسسا قېچىپمۇ قۇتۇلالمايدىكەنغۇ! ...» ئۇ بىردەم
پۇشايمان قىلاتتى، بىردەم يەنە شېرىن ئەسلىمىلەر قاينىمىغا
غەرق بولاتتى. ئۇ بىر چاغدا گۈزەل ئەسلىمىلەرگە مەست بولۇپ
ئۇخلاپ قالدى ۋە تولىمۇ ئۇزۇن، تولىمۇ گۈزەل، تولىمۇ
رومانتىك چۈش دۇنياسىغا ئەسىر بولدى ...

1

ئادەم ئۆزىگە ئەڭ ئەھمىيەتلىك تۇيۇلغان مىنۇتلارنى، شې-
رىن، گۈزەل ئەسلىمىلەرنى مەڭگۇ ئېسىدىن چىقارمايدۇ ھەمدە
شۇنداق كۆڭۈللۈك پەيتلەرنىڭ يەنە كېلىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ،
سېغىنىدۇ. بۇ ئادەملەردە بولىدىغان تەبىئىي ھېسسىيات. ئۆتكەن
يىلى ئۇرۇمچىدە ئېچىلغان قىسقا مۇددەتلىك ياش، ئوتتۇرا ياش
تايانچ خادىملارنى تەربىيىلەش كۇرسىغا قاتناشىپ كەلگەن سەلىم-
جان ئەمدى پات - پات ئاشۇنداق «مول مەزمۇنلۇق» كۇرس -

ئۆگىنىشلەرنىڭ بولۇپ تۇرۇشىنى ئۈمىد قىلىدىغان، گېزى كەل-
گەندە شىركەتنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلىرىگە ئوقۇپ كېلىش،
بىلىم ئاشۇرۇپ كېلىش نىيىتىنىڭ بارلىقىنى پات - پات پۈرۈ-
تىپ قويىدىغان بولدى. يېقىندىن بۇيان، شىركەت پارتكومى
مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق شىركەت مائارىپ مەركىزىدىكى بىر
قىسىم تايانچ كۇچلەرنى ئىچكى ئۆلكىلەرگە ئەۋەتىپ خەنزۇ تىلى
بويىچە تەربىيىلەپ كېلىدىغانلىقىنىڭ گېپى چىقىۋېدى، سەلىم-
جان جايىدا ئولتۇرالماي قالدى. «مەن دېگەن سانائەت ئىنىستىتۇ-
تىنىڭ مەخسۇس نېفىت - خىمىيە كەسپىنى پۈتتۈرگەن ئادەم،
قابىلىيەت دېسە بار، كۇچ دېسە بار، ئۆزۈم تېخى ياش، شىركەت-
تىكى مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆزى. ئەلۋەتتە مەن
تەربىيىلىنىپ كېلىشىم كېرەك - دە!» دەپ ئويلايتتى ئۇ شۇنـ-
داق پۈرسەتنىڭ پاتراق كېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ. ئۇ شىركەتنىڭ
مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلىرىگە كەسپىي تېخنىكا، ئەمەلىي
ماھارەت بىلىملىرىنى خەنزۇ تىلى بويىچە ئۆگىتىشنى يولغا قوي-
غانلىقىدىن ناھايىتى خۇش بولدى. مۇشۇنداق ياخشى پۈرسەتتىن
پايدىلىنىپ ھاياتنىڭ پەيزىنى ئوبدانراق سۈرۈۋېلىشنى، قەلب
قەسىرىنى ئۆتكەن يىلدىكىگە ئوخشاش «باھار ئاپتېپى» بىلەن
قانغۇدەك ئىللىتىپ، ئەستىن چىقماس رومانتىك ئەسلىمىلەرنى
قالدۇرۇشنى كۆڭلىگە پۈكتى. «ھېلىمۇ ياخشى، شىركەت مېنى
مائارىپ مەركىزىگە تەقسىم قىلىپ، مىللىي ئىشچى - خىزمەت-
چىلەرگە دەرس ئۆتۈشكە ئورۇنلاشتۇرۇپتىكەن، بولمىسىزە،
ئۇنداق كۆڭۈللۈك ئەسلىمىلەرنى چۇشۇمدىمۇ كۆرەلمەس ئىدىم.
شىركەت رەھبەرلىرىنىڭ ماڭا ئىشەنگەنلىكىگە، ماڭا مۇشۇنداق
ئېسىل پۈرسەتلەرنى يارىتىپ بەرگەنلىكىگە رەھمەت! شىركەتتە
نۇرغۇن خىزمەتچىلەر بار، يىللاپ - يىللاپ بىرەر قېتىم
كامانداروپكا، ئۆگىنىش دېگەنلەرگە ئەۋەتىلمەيدۇ، كۇن بويى
كالىدەك ئىشلەيدۇ، يىل ئاخىرىدا بەرگەن ئاز - تولا مۇكاپات

پۇلغا خوش بولۇپ يۇرۇۋېرىدۇ، ئۇلار خىزمەتكە چىققاندىن كېيىنكى ئوقۇشنىڭ، كامالەتكە يەتكەن ئۆمۈر يولىنىڭ قىلالمايدۇ. ئۇلار پەقەت ئىشلەشكىلا يارالغانلار، بىزچۇ؟ ھەم ئىشلەشكە، ھەم ئويناشقا يارالغانلار، قىسقىغىنە ئۆمرۇڭدە ئاز - تولا راھەت كۆرمىسەڭ بۇ دۇنياغا كەلگىنىڭ نېمە لەززىتى بولىدۇ دەيسەن؟! ...»

سەلىمجان نېفىتلىكنىڭ ئالدىنقى سېپىدە ئىشلەۋاتقان ئىشچىلارغا ئەمەلىي ماھارەت يېتىلدۈرۈش نەزەريىسىدىن ئىككى سائەت دەرس ئۆتۈپ بولۇپ چوڭقۇر خىيالغا ئەسىر بولغان ھالدا ئىشخانىغا كىرگەندە، ئۇنىڭ بىرنەچچە خىزمەتدىشى قىزغىن بەس - مۇنازىرىگە چۈشۈپ كېتىشكەنىدى:

— بۇ يىل ھەرقايسى شىركەتلەرنىڭ مائارىپ مەركىزى بىردىن - ئىككىگىچە كىشىنى تاللاپ بېيجىڭغا بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتىدىكەن.

— ئاڭلىسام، بۇ قېتىمقى ئوقۇشنىڭ مۇددىتىنى بىر يىل دەيدىغۇ؟

— ھەئە، مەنمۇ شۇنداق دەپ ئاڭلىدىم، بىزنىڭ شىركەتمۇ بىلىم ئاشۇرۇشقا باردىغانلارنىڭ تىزىملىكىنى يۇقىرىغا يوللاپ بېرىپتۇ.

— نېمە؟ يوللاپ بوپتۇما؟ — ئالدىراپ سورىدى سەلىمجان جىددىيلىشىپ، — كىملەرنى ئەۋەتكۈدەك؟

— بۇنى ھەپتە ئاخىرىدىكى چوك يىغىندا ئۇقتۇرىدىغان ئوخشايدۇ.

سەلىمجاننىڭ يۈرەك ھەربىتى ئەسلىدىكىدىن تېزلەشتى. ئۇنىڭ بۇ پۇرسەتنى ھەرگىز قولدىن بېرىپ قويغۇسى يوق ئىدى. ئۇ تېخىچە قولىدا تۇتۇپ تۇرغان كىتاب - ماتېرىياللىرىنى ئۈستەلگە تاشلاپ قويۇپ ئىشخانىدىن چىقتى - دە، چوڭقۇر خىياللارغا ئەسىر بولغان ھالدا ئۇدۇل شىركەتنىڭ پەن - مائارىپ ئىشلىرى

ربغا مەسئۇل مۇئاۋىن دىرېكتورىنىڭ ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى. مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشى ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھازىر ئۇنىڭ بىلەن بىر شىركەتتە بولغاچقا، مۇناسىۋىتى ئىنتايىن يېقىن ئىدى. سەلىمجان كۆڭلىدە قانداق ئىش بولسا بۇ ساۋاقدىشىدىن مەسلىھەت ئالاتتى، ئۆتكەن يىلقى ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ خادىملارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۇرۇش كۇرسىدىن كېيىن پات - پات ئۇنىڭغا ئوقۇپ كېلىش ئارزۇسىنىڭ بارلىقىنى ئەسكەرتىپ تۇرىدىغان بولدى.

— ماڭا قارا، ساۋاقدىشىم، — دەيتتى ئۇ مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىرگەن ھامان، — ئوقۇش - پوقۇش، كامانداروپكىلارنىڭ ئۇچۇرى بولسا پېقىر ساۋاقدىشىڭنى ئۇنتۇپ قالما جۇمۇ! مەيلى قانچىلىك چىقىم تارتسامۇ بارىمەن.

— ئۇنداق ئەمەس، ئوقۇپ يەنە تويمىدىڭمۇ شۇ ئوقۇشقا، — دەيتتى مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلغاچ، — بولىدۇ، چاتاق يوق، بىلىم ئېلىش ئارزۇسى سەندەك كۇچلۇك ئادەمنى ئەۋەتمەي كىمنى ئەۋەتىمىز. ئەگەر شۇنداق پۇرسەت بولسا، مەن سېنى كۆرسىتەي.

— گېپىڭدە تۇر جۇمۇ ئەمىسە! — دەيتتى ئۇ مۇئاۋىن دىرېكتور ھازىرلا گېپىدىن يېنىۋالىدىغاندەك ئەنسىرەپ، — كېيىن يەنە ئاللىقانداق تەلەيلىكلەردىن بىرەرى كېتىپ قالمىسۇن...

— ئەلۋەتتە ئەھۋالغا قاراپ ئىش تۇتىمىز - دە! — دەپ چېقىشاتتى مۇئاۋىن دىرېكتور.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ بىردەمدە گېپىڭدىن يېنىۋالدىڭغۇ ئەمدى؟ — دەپ ھۆركىرەيتتى ئۇ.

— شىركەتنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى خىزمەتكە تەقسىم قىلىشتا، ئوقۇشقا، كامانداروپكىغا ئەۋەتىشتە ئويلىغانلىرى، كونكرېت پىلانلىرى بولىدۇ. كىمنىڭ شارائىتى پىشىپ يېتىلسە

شۇنى ئەۋەتمىدىغان گەپ، — دەيتتى مۇئاۋىن دىرېكتور چۈشەندۈرۈپ.

— مەيلى قانداقلا بولسۇن، ساۋاقدىشىڭنى ئۇنتۇپ قالساڭ ھەرگىز بولمايدۇ.

— بۇنىڭدىن خاتىرجەم بول!

ئۇ مۇئاۋىن دىرېكتور بىلەن شۇ تەرزدە مۇنازىرىلىشىپ، ئۇنىڭ ئاغزىدىن بىر قاتار ۋەدىلەرنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن ئاندىن خاتىرجەم بولۇپ ئىشخانىدىن چىقىپ كېتەتتى.

سەلىمجان مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەلگەندە مۇئاۋىن دىرېكتور ھەدەپ بىر ئايال بىلەن سۆزلىشىۋاتقانىدى. سەلىمجاننىڭ ئۇشتۇمتوت كىرىپ كېلىشى بىلەن ئۇلارنىڭ سۆھبىتىمۇ ئاخىرلاشتى.

— ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور ئورنىدىن تۇرۇپ ھېلىقى ئايالنى ئۇزاتقاچ، — سىز ئىدىيە جەھەتتىن تەييارلىق قىلىپ قويۇڭ.

— ماقۇل ئەمىسە، مەن چىقاي.

ئايال سەلىمجانغا يېنىككىنە بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ئىشخانىدىن چىقىپ كەتتى.

سەلىمجان ئادەتتە بۇ ئىشخانىغا ئىشىكنى چەكمەيلا كىرىۋېرەتتى. ساۋاقدىشى ئالدىراش بولسۇن - بولمىسۇن، كەيپىياتى ياخشى بولسۇن - بولمىسۇن، ئىشىكتىن كىرىپلا ساۋاقدىشىنىڭ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرمايلا ئۆزىنى ساپاغا تاشلايتتى.

جەمئىيەتتە سەلىمجانغا ئوخشاش ئادەملەر ناھايىتى كۆپ. ئۇلار سېنىڭ ئالدىراش ئىكەنلىكىڭنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى سەن بىلەن ئەڭ يېقىن دوست دەپ قاراپ، ۋاقتىڭغا ھۆرمەت قىلمايدۇ، سېنىڭ باشقىلار ئالدىدىكى ئىناۋىتىڭنى قوغ-

داشنی بىلمەيدۇ. سېنىڭ باشقىلار ئۈچۈن نۇرغۇن ئەھمىيەتلىك ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىڭ، خىزمىتىڭ، كەسپىڭ ئۈچۈن باش قاتۇرۇۋاتقانلىقىڭ، تەپەككۇر قىلىۋاتقانلىقىڭ، پىكىر يۈرگۈزۈۋاتقانلىقىڭ بىلەن ئەسلا كارى بولمايدۇ.

— تازا بىئەپ چاغدا كىرىپ قالدىمۇ نېمە؟ — دېدى سەلىمجان ئاۋۋال ئېغىز ئېچىپ.

— قانداق دەيسەن؟ — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور سەل قىزىرىپ.

— كىرىشىم بىلەنلا گېپىڭلارنى يېغىشتۇردۇڭلار.

— گېپىمىزمۇ تۈگەپ قالغان دېگىنە، خاتا چۈشەنمە، ھەممىسى خىزمەت ئىشى.

— ۋاي، نېمانچە ھودۇقسەن، ھەممىمىز ئەرغۇ، توغرا چۈشىنىمىز. سەن تېخى ياش تۇرساڭ، ئانچە ـ مۇنچە كۆڭۈل خۇشى قىلىپ تۇرمىساڭمۇ ئىچىڭ پۈشۈپ قالىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن دېگەن رەھبەر، قاش ـ كىرپىك ئوينىتىپ، بەل تولغايدىغانلار جىق دېگىنە.

— نېمىلەرنى دەيدىغانسەن، ئاداش، — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور قىزىرىپ، — مەن ئۇنىڭ بىلەن پەقەت خىزمەت توغرۇلۇق پاراڭلاشتىم، خاتا چۈشەنسەڭ بولمايدۇ ـ دە.

— بولدى، بولدى، ئۆزۈڭنى ئاقلىما، دۇنيادا بەز يېمەيدىغان مۇشۇك يوق، بۇ خېنىمنى كىم بىلمەيدۇ، ئېرىدىن ئاجراشقىلى خېلى يىللار بولدى، سېغىنىپمۇ قالغاندۇ.

— سەن بەك ئۆزگىرىپ كېتىپسەن، سەلىم، — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور سەل ئۆڭۈپ، — ئىلگىرى سەن بۇنداق ئەمەس ئىدىڭ.

— ئىلگىرى قانداق ئىدىم؟

— ئىلگىرى سەن يۈزى تۆۋەن، كەم سۆز، ئۇياتچان ئىدىڭ.

— ئۇ چاغلاردا كىچىككىنەمەن، نادانكەنمەن، ئىش ئۇقمايدىكەنمەن.

— مەن سېنىڭ ئىلگىرىكى مىجەزىڭنى ياقتۇراتتىم.

— ھازىرقىسىنى ياقتۇرمايدىكەنسەن - دە؟

— ياقتۇرىمەن، بۇرۇنقىسىنى بەكرەك، ھە، راست، ئەتە-گەندىلا كىرىپ قاپسەن، بىرەر ئىشىڭ بارمىدى؟ — دېدى مۇئا-ۋىن دىرېكتور دەرھال تېمىنى يۆتكەپ.

— نېمە؟ ئىشىم بولمىسا كىرسەم بولمامدىكەن؟

— مەن ئۇنداق دېمىدىمغۇ؟

— ئاڭلىسام، شىركەتتىن بىرنەچچە كىشىنى بېيجىڭغا بە-لىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتمەكچىكەنسىلەر، شۇنى بىلىپ باقاي دەپ كىرە-شىم.

— قۇلىقىڭ بەك ئۇزۇن جۇمۇ سېنىڭ، شۇنداق، بىز بۇ قېتىم شىركەت ماشىنىسى مەركىزىدىن بىرنەچچە كىشىنى بېيجىڭغا مەخسۇس كەسپىي خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشكە ئەۋەتىمىز.

— باردىغانلار ئىچىدە مەنمۇ بارمۇ - يا؟

— بۇنى ھازىر ساڭا ئېيتىپ بېرەلمەيمەن، ھەپتە ئاخى-رىدىكى چوڭ يىغىندا باردىغانلارنىڭ ئىسىملىكىنى رەسمىي ئۇقتۇرىمىز.

— قېنى دېگىنە، شۇلارنىڭ ئىچىدە مەنمۇ بارمۇ؟

سەلىمجان ئالدىرايتتى، تەقەززا بولاتتى، مۇئاۋىن دىرېك-تورنىڭ ئاغزىدىن ياخشى ئۇچۇرغا ئېرىشىشنى ئۇمىد قىلاتتى.

— دېدىمغۇ، بۇ تېخى مەخپىي ئىش، لېكىن خاتىرجەم بول، سەن ئۇچۇن پۈتۈن كۇچۇم بىلەن تىرىشىمەن.

— راستما؟

— مەن ساڭا قاچان يالغان سۆزلىگەن.

ئۇ ساۋاقدىشىنىڭ ئىشخانىسىدىن كۆڭلى خۇش ھالدا قايتىپ چىقتى. «بۇ قېتىم يەنە ئۇمىد بارەدەك قىلىدۇ، ئەگەر راستىنلا

بارالىسام ئويۇن دېگەننى تېخىمۇ ۋايىغا يەتكۈزۈۋېتىمەن.»

ئۇ كۆڭلىدە شۇنداق ئۇمىدۋارلىققا چۆمۈلسىمۇ، لېكىن شىركەت مەمۇرىيىتىنىڭ ئەۋەتمەي قويۇشىدىن، ئۆزىنىڭ ئورنىغا باشقا بىرىنىڭ كېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. «مەن دېگەن نۇقتىلىق ئالىي مەكتەپنىڭ مەخسۇس نېفىت - خىمىيە كەسپىنى پۈتتۈرگەن، شىركەتتىمۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ ئىشلەۋاتىمەن، ئۆزۈم تېخى ياش، ئىستىقبالىم پارلاق. باشقىلارنىڭ گېپىگە قارىغاندا، يېشى قىرىقتىن تۆۋەن ياش تايانچ كۇچلەرنى نۇقتىلىق تەربىيىلەيدىكەن، مەن دېگەن ئەمدىلا ئوتتۇز ئۇچ ياشقا كىردىم، مېنىڭ بارالىشىمدا ئۇمىد زور! ...» ئۇ ئىچىدە مۇشۇلارنى ئويلاپ كۆڭلى خېلى تەسكىن تاپتى. شۇنداقتىمۇ ھەپتە ئاخىرىدىكى چوڭ يىغىننى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈشكە باشلىدى.

بۈگۈن چۈشتىن كېيىن شىركەتتىكى بارلىق مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر شىركەتنىڭ چوڭ يىغىن زالىغا يىغىلدى. شىركەت ئىشخانا مۇدىرى ھەرقايسى بۆلۈم - ئىشخانا ۋە ئەترەت-لەردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى بىرقۇر يوقلىما قىلىۋەتكەندىن كېيىن، شىركەتنىڭ مۇئاۋىن باش دىرېكتورى يىغىننىڭ رەسمىي باشلانغانلىقىنى جاكارلاپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ يىغىن ئىنتىزامىغا ئاڭلىق رىئايە قىلىشىنى، يانفونلىرىنى تاقىۋېتىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە بۈگۈنكى يىغىننىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى قايتا - قايتا ئەسكەرتىپ ئۆتتى.

— بۈگۈنكى يىغىن ئادەتتىكى يىغىنلارغا ئوخشاشمايدۇ، يولداشلار! — دېدى ئۇ بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە سۆز-لۈك قىياپەتتە تەكشى كۆز يۈگۈرتۈپ، — بۈگۈنكى يىغىن ھەم-مىمىزنىڭ جانجان مەنپەئىتىگە تاقىلىدىغان، ئىجرا قىلىنىساق بولمايدىغان مۇھىم ئۇقتۇرۇش - قارارمىلار ئۇقتۇرۇلىدىغان يىغىن. شۇڭا يىغىن تەرتىپىگە ئاڭلىق رىئايە قىلىشىڭلارنى ئۈ-مىد قىلىمەن. ئالدى بىلەن شىركىتىمىزنىڭ پەن - مائا-

ربپ ئىشلىرىغا مەسئۇل مۇئاۋىن دىرېكتورى مۇرات مۇتەللىپنى شىركەتتىمىزنىڭ يېقىندىن بۇيان ئىشلىگەن خىزمەتلىرى، شۇنداقلا ساقلانغان مەسىلىلەر توغرىسىدا دوكلات بېرىشكە تەكلىپ قىلىمىز. قېنى، قىزغىن قارشى ئالايلى!

زالدا ئۇيغۇر - بۇيغۇر سۆزىنى چاۋاك ئاۋازى ئاڭلاندى. مۇئاۋىن دىرېكتور ئادىل بىلەن شىركەتنىڭ يېقىندىن بۇيان پەن - تېخنىكىدا قولغا كەلتۈرگەن ئۇتۇقلىرى، ياخشى ئىش، ياخشى تىپلار ھەققىدە، ئاندىن پەن - تېخنىكا ماھىرلىرىنى يېتىشتۈرۈش، ئىش ئورنىغا تەكلىپ قىلىش، ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلاردا كەسپىي كىتابلارنى ئوقۇپ كەسپىي ساپاسىنى ئۆزلۈكسىز ئۆستۈرۈش، ئىش ئورنىنى سۆيۈش، خىزمەتكە ئۆزىنى بېغىشلاش، خەنزۇ تىلىنى داۋاملىق بېرىلىپ ئۆگىنىش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ ئۆزئارا ئۆگىنىشنى ئىلگىرى سۈرۈش، خەنزۇ ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن بولغان دوستلۇق ۋە ھەمكارلىقنى ئۆزلۈكسىز كۈچەيتىش ھەققىدە خېلى ئۇزۇن سۆزلىدى. ئاخىردا ئۇ يېقىندىن بۇيان ساقلانغان بىر قىسىم گەۋدىلىك مەسىلىلەر ھەققىدە نۇقتىلىق توختىلىپ مۇنداق دېدى:

— نۆۋەتتە بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلىرىمىزدە ھۇرۇنلۇق، تىرىشمايدىغان، ئەپلەپ - سەپلەپ كۈن ئۆتكۈزۈشتەك ئىللەتلەر يەنىلا مەۋجۇت. ئۇلار رىقابەتنىڭ نېمىلىكىنى چۈشەنمەيۋاتىدۇ، دەۋرنىڭ، ۋەزىيەتنىڭ نەگە قاراپ تەرەققىي قىلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيۋاتىدۇ. ئەگەر مۇشۇنداقلا كېتىۋەرسە ھامان بىر كۈنى شاللىنىپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا پۇشايمانىنى ئالدىغان قاچا تاپالماي قالىدۇ. يولداشلار، دەۋر ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتىدۇ، شىركەتنىڭ كەلگۈسى تەرەققىياتىنى ھەرقايسىڭلارنىڭ تىرىشچانلىقىڭلار بەلگىلەيدۇ. شۇڭا روھىي دۇنيايىمىزنى چىرماپ ياتقان ھۇرۇنلۇق، تەييارتاپلىق ئىللەتلىرىنى سۈپۈرۈپ تاشلاپ،

ئۆزىمىزنى خىزمەتكە بېغىشلىشىمىز لازىم. ئەگەر بۇنىڭدىن كېيىن كىمكى خىزمەتكە بېرىلمەيدىكەن، تىرىشمايدىكەن، ئۆزىنى بېغىشلىمايدىكەن، شىركەت ئۇنداقلارغا ھەرگىز يۇز - خاتىر قىلمايدۇ، بەلكى پرىنسىپ بويىچە بىر تەرەپ قىلىدۇ. بۇ شىركەت پارتكومى ۋە مەمۇرىيىتىنىڭ قارارى! بىزمۇ ۋاقتى كەلگەندە مۇشۇ قارار بويىچە ئىش قىلىمىز. ئۇ چاغدا بىزدىن ئاغرىنىپ قالماسلىقىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن!

مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ بۇ جاراڭلىق خىتابىدىن كېيىن زالدا سۈسقىنا چاۋاك ئاۋازى كۆتۈرۈلدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر شىركەت رەھبەرلىرىدىن تولا ئاڭلاپ ياد بولۇپ كەتكەن بۇنداق كونا گەپلەرگە، ھەر خىل پوپوزا - قورقۇتۇشلارغا ئاللىقاچان كۆنۈپ قالغاچقا، بەزىلەر ئۇستەلگە بېشىنى قويۇپ مۈگدىسە، بەزىلەر ئالدىنئالا تەييارلاپ كىرگەن گېزىت - ژۇرناللىرىنى ۋاراقلايتتى، بەزىلەر گۇدۇك - گۇدۇك پاراڭ سېلىشسا، يەنە بەزىلەر ئاللىقانداق نەرسىلەرنى يېزىشاتتى. ئىشقىلىپ، ھەركىم ئۆز ئىشلىرى، ئۆز خىياللىرى بىلەن بەند ئىدى.

سەلىمجان زالنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرغانىدى، ئۇ ئادەتتە بۇنداق يىغىنلاردا ھەمىشە مۈگدەپ ئولتۇراتتى، لېكىن بۈگۈن ئىنتايىن سەگەك ئولتۇردى. مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ — ئاۋۇ ۋات - ۋات ساۋاقدىشىنىڭ قورۇق گېپىنىڭ تېزرەك ئاياغلىشىپ، بېيجىڭغا بىلىم ئاشۇرۇشقا بارىدىغانلارنىڭ تىزىملىكىنىڭ بالدۇرراق ئېلان قىلىنىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتەتتى. ئۇ ئىلگىرى ياپياشلا تۇرۇپ شىركەتكە مۇئاۋىن دىرېكتور بولالىغان بۇ ساۋاقدىشىنىڭ تەشكىللەش، باشقۇرۇش قابىلىيىتىدىن، بولۇپمۇ نۇتۇق قابىلىيىتىنىڭ يۇقىرىلىقىدىن زوقلانغان، پەخىرلەنگەن بولسا، شۇ تاپتا ئۇنىڭدىن بىزار بولۇۋاتاتتى. «ئەجەب تۇگىمىدى ماۋۇ ۋات - ۋاتنىڭ گېپى، — دەيتتى ئۇ ئىچىدە ساۋاقدىشىدىن نارازى بولۇپ، — شۇ تاپتا ئۇ نۇرغۇن كىشىنىڭ

بۇ قۇرۇق گەپلەردىن ھەدەپ بىزار بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلمىدىمىكىن؟ ...» ئۇ پات - پات سائىتىگە قاراپ قويۇاتتى، ئىختىيارسىز ئۇياق - بۇياققا بويۇنداپ قاراپ ئېغىر - ئېغىر تىنىپ قويۇاتتى.

مۇئاۋىن دىرېكتور ئاخىرى گېپىنى تۈگەتتى. زالدا گۈلدۈراس ئالقىش سادالىرى ياڭرىدى، بۇ ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان دوكلاتنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىدىن شادلانغان چاۋاك ئاۋازى ئىدى. سەلىمجان چاۋاكنى ئىنتايىن ھاياجان بىلەن خېلى ئۇزۇنغىچە چالدى. چۈنكى، ئۇنىڭ تاقىتى تاق بولۇپ كەتكەنىدى. ئەمدى ئۇ كۈتكەن مىنۇتلارنىڭ يېتىپ كېلىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈشكە باشلىدى.

— يۇقىرىدا مۇئاۋىن دىرېكتور مۇرات مۇتەللىپ شىركىتىمىزنىڭ يېقىندىن بۇيان ئىشلەنگەن خىزمەتلىرىدىن ناھايىتى ياخشى خۇلاسە چىقاردى ھەمدە ساقلانغان مەسىلىلەرنى ئەستايىدىل كۆرسىتىپ ئۆتتى، شۇنداقلا ۋەزىيەتنىڭ بىزدىن كۈتىدىغان تەلەپلىرىنى، شىركەتنىڭ تەقەززاسىنى، شىركەت پارتكومى ۋە مەمۇرىيىتىنىڭ قارارىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مەن ئۇنىڭ پىكرىگە تامامەن قوشۇلىمەن. تۆۋەندە مەن يۇقىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كەسپىي ماھارەت تېخنىكىسى ۋە كەسپىي خەنزۇ تىلى سەۋىيىسىنى ئۇزلۇكسىز ئۆستۈرۈش، شۇنداقلا ئۇنىڭغا ئالاقىدار مەزمۇنلارنىڭ روھىنى يەتكۈزىمەن، كۆپچىلىكنىڭ دىققەت قىلىپ ئاڭلىشىنى، بولسا، خاتىرە قالدۇرۇپ قويۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن، — دېدى مۇئاۋىن باش دىرېكتور.

سەلىمجاننىڭ يۇرىكى ھاياجاندىن قاتتىق تېپىچەكلەشكە باشلىدى.

مۇئاۋىن باش دىرېكتور نېفىت ئىدارىسى پارتكومى ۋە شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ «مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كەسپىي ماھارەت تېخنىكىسى ۋە كەسپىي خەنزۇ تىلى سەۋىيىسىنى

ئۇزلۇكسىز ئۆستۇرۇش» ھەققىدىكى ھۆججەتنى، شۇنداقلا ئۇ-نىڭغا ئالاقىدار قارار - بەلگىلىمىلەرنى ئەستايىدىل چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېدى:

— كۆپچىلىك بۇ سىياسەتنىڭ توغرىلىقىنى ئېنىق تونۇپ يېتىپ، كەسپىي خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشى، خەنزۇ ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن بولغان دوستلۇق ۋە ھەمكارلىقنى تېخىمۇ كۈچەيتىشى، شىركەتتىمىزنى ئىتتىپاقلاشقان، ئۇزلۇكسىز ئالغا ئىلگىرىلىگەن، ئىناق - ئىتتىپاق، ئىلغار، نەمۇنىلىك شىركەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش يولىدا جاپا چېكىشتىن، ھېرىش - چارچاشتىن قورقماسلىقى، بارلىقنى شىركەتنىڭ ئىقتىسادىي ئۇنۇمى ۋە تېخنىكا ساپاسىنى ئۆستۇرۇشكە بېغىشلىشى لازىم. خەنزۇ تىلى دەرسىدە تىلى، ئۇنى پىششىق ئىگىلەش شىركىتىمىزنى يۈكسەلدۈرۈشتىكى ھەربىر تەندۇرگۈچ كۈچ. كۆپچىلىكنىڭ غەيرىتى ئۇستىگە غەيرەت قوشۇپ خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشكە ھەرگىز سەل قارىماسلىقنى، چوقۇم پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئەستايىدىل بىلىم ئىگىلىشنى ئۈمىد قىلىمەن. شىركىتىمىز كېلەر يىلىدىن باشلاپ بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى كەسپىي خەنزۇ تىلى بويىچە قەرەللىك تەربىيىلەشنى رەسمىي يولغا قويىدۇ. يېشى قىرىق بەش ياشتىن تۆۋەن بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىلىنىشكە چوقۇم قاتنىشىشى كېرەك. خىزمەت نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولغان، ھەر تۈرلۈك نىشان - كۆرسەتكۈچلەرنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان بۆلۈم - ئىشخانا ۋە ئەترەتلەردىن كەسىپتە بەلگىلىك ئىقتىدارى بار، خىزمەتتە ئاكتىپ تايانچ كۈچلەرنى تاللاپ ئىچكى ئۆلكىلەرگە ئۆگىنىشكە ياكى سايا‌ھەتكە ئەۋەتىمىز. شۇڭا بۇ خىزمەتنى سىستېمىلىق، پىلانلىق ئىشلەش ئۈچۈن بىز ئالدى بىلەن شىركەت مائارىپ مەركىزىدىن بىرنەچچە كىشىنى بېيجىڭغا بىر يىللىق ئوقۇشقا، كەسپىي خەنزۇ تىلى بويىچە بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتىمىز، ئۇلار قايتىپ كەلگەندىن كېيىن سىلەرگە

دەرس ئۆتىدۇ. يولداشلارنىڭ ۋەزىيەتنى توغرا تونۇپ، پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاڭلىق بويسۇنۇپ، خەنزۇ تىلى سەۋىيىسىنى ۋە كەسپىي سەۋىيىسىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، شىركەتلىمىزنىڭ ھەر تۈرلۈك خىزمەتلىرىنىڭ جانلىق، مەزمۇنلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا تېگىشلىك ھەسسە قوشۇشنى ئۈمىد قىلىمەن. مەن ئۆۋەندە بۇ قېتىم شىركەتلىمىزدىن بېيجىڭغا خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشكە بارىدىغانلارنىڭ تىزىملىكىنى ئېلان قىلىمەن.

زالنى چۈشەن ئۈچسا ئاڭلانغۇدەك جىمجىتلىق قاپلىدى. سەلىمجاننىڭ يۈرىكى شۇ تاپتا ھەربىكىتىن توختاپ قالغاندەك سەزىلاتتا ئىدى. ئۇنىڭ ئاغزى تىك تۆتبۈلۈڭ شەكلىدە ئېچىلغان بولۇپ، كۆزلىرى مۇئاۋىن باش دىرېكتورغا يۈكسەك ئىنتىلىش ئىچىدە تىكىلگەن بولسا، بىر جۈپ قۇلىقى پۈتۈن سەزگۈسىنى مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ ئېغىزىغا مەركەزلەشتۈرگەنىدى.

— شىركەت مائارىپ مەركىزى ئەمەلىي تېخنىكا بۆلۈمىدىن ئەكبەر پەتقۇللا ...

سەلىمجاننىڭ يۈرىكى «قارت» لا قىلىپ قالدى، ئۇنىڭغا شۇ تاپتا پۈتۈن جاھان تەتۈر چۆرگىلەۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى، ئىسمىنىڭ ئېلان قىلىنماي قېلىشىدىن شۇنداق ئەنسىرىدى.

— شىركەت مائارىپ مەركىزى سۈپەت نازارەتچىلىك تېخنىكا بۆلۈمىدىن نۇربىيە تۇرسۇن ...

سەلىمجاننىڭ يۈرىكى قاتتىق ئاغرىپ كەتتى. «ئاھ، خۇدا! ئىككى ئادەمنى ئەۋەتىدىكەن دەۋاتاتتى، مانا، ئىككى ئادەمنىڭ ئىسمى ئېلان قىلىنىدىغۇ! ... ئەجەبا، مەن بارالماسمەنمۇ؟! ... ئەسلىدە مۇئاۋىن دىرېكتور دېگەن ئاۋۇ لاتا غىلاپ ساۋاقدىشىم ئاغزىمغا شۇمەك ساپتىكەن - دە! ...» ئۇنىڭ بىردىنلا كۆزى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

— شىركەت مائارىپ مەركىزى نەپىت خىمىيە بۆلۈمىدىن

سەلىمجان ئۆمەر ...

«ئاھ، خۇدا!» سەلىمجاننىڭ يۈرىكى ھاياجاندىن تېپىچەكلەپ كەتتى. شۇ تاپتا جاھان ئوڭ چۆرگىلەۋاتقاندەك، ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىگە بىر دەستە ئەتىرگۈلدەك، سۈمباتلىق نازىنىن دەك كۆرۈنۈپ كەتتى. بېيجىڭغا بارغاندىن كېيىنكى گۈزەل، بەختلىك مىنۇتلارنى تەسەۋۋۇر قىلىپ قەلبى ھاياجاندىن لەرزىگە كەلگەن سەلىمجان شۇ پەيتتە ئۆتكەن يىل ئۈرۈمچىدە ئېچىلغان قىسقا مۇددەتلىك ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ خادىملارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۇرۇش كۇرسىدا بولۇپ ئۆتكەن رومانتىك ئەسلىمىلەرنى ئەسلەپ ئولگۈردى ...

ئۆتكەن يىل يازدا ئۈرۈمچىدە نېفىت سىستېمىسى بويىچە قىسقا مۇددەتلىك ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ خادىملارنى تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىلدى. سەلىمجان ئۆزى بەش يىل ئوقۇغان بۇ سۆيۈملۈك دىيارغا قايتا ئوقۇشقا باردىغانلىقىدىن قاتتىق سۆيۈنۈپ كەتتى. ئۇ نېفىتلىكنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن كەسپداشلىرى بىلەن بىرگە ئۆگىنىش، تەجرىبە ئالماشتۇرۇش پۈرسىتىگە ئېرىشكەنلىكىدىن ئىنتايىن خۇشال بولدى، ھاياجانلاندى.

كۇرس بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا رەسمىي باشلاندى. شىنجاڭ نېفىت ئىنستىتۇتىنىڭ ياپېشىل، گۈزەل قورۇسى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن نېفىتچىلار بىلەن تېخىمۇ ئاۋاتلىشىپ كەتتى. سەلىمجان جەنۇبىي شىنجاڭ نېفىت بازىسىدىن كەلگەن يەتتە كەسپدىشى بىلەن بىر ياتاقتا ياتتى. كۈندۈزلىرى دەرسخانىدا پروفېسسور، دوتسېنتلارنىڭ لېكسىيىسىنى بېرىلىپ ئاڭلىسا، كەچلىرى ياتاقداشلىرى بىلەن ئۇرۇمچىنىڭ گۈزەل كەچلىك مەنزىرىسىنى تاماشا قىلاتتى، دۆڭكۆۋرۈككە بېرىپ تېز تاماقخانىلاردا تاماق يەيتتى، بازار چۆرگىلەيتتى. ئاخ-

شاملىرى ياتاقداشلىرىنىڭ قىزىق يۇمۇر - لەتىپلىرىنى، ھېكا-يىلىرىنى ئاڭلاپ قانداق ئۇخلاپ قالغانلىقىنى تۇيماي قالدى. پاراڭنىڭ تېمىسى كۆپىنچە هاللاردا خوتۇن - قىزلار ئۈستىدە بولاتتى. سەلىمجان بۇ تېمىدىكى پاراڭدىن ئۆزگىچە لەززەت ئالاتتى، ئاڭلىسا - ئاڭلىسا زېرىكمەيتتى.

— ھەر كۈنى كەچتە قىز بالىنىڭ گېپىنى قىلىۋەرسەڭلار ئادەمنىڭ ئۇيقۇسى قېچىپ، خوتۇننى سېغىنىپ قالىدىكەن جۇ-مۇ، — دېدى سەلىمجان بىر ئاخشىمى قىزىق گەپ تازا ئەۋجىگە چىققاندا.

— مەۋۇ ئادىشنىڭ بوشاڭلىقىنى، — دېدى پوسكاملىق ياتاقدىشى توختى ھەيران قالغان تەلەپپۇزدا، — «پالتاڭ بولسا ئوتۇن كەممۇ، پۇلۇڭ بولسا خوتۇن كەممۇ» دېگەننى ئاڭلىمىغان-مۇسىلەر؟ سىنىپىمىزدىكى ئەللىك نەپەر ئوقۇغۇچىنىڭ نەق ئوت-تۇز بەشى ئايال، بىرەرىنى توغرىلاپ ئاچچىقىڭلىنى چىقارمامسە-لەر دەيمەن.

— قىزىق گەپ بولدىدە بۇ، — دېدى سەلىمجان، — ماڭا دېسە ماڭىدىغان نىكاھ قىلىپ ئالغان خوتۇنىمىز بولمىسا ئۇلار. ھەرقانچە پۇلىمىز بولغان بىلەن ئۇلاردىمۇ ۋىجدان، ئار - نومۇس بار - دە.

— جېڭ بوش يېتىمكەنسىلەر، ئاداش، — دېدى توختى تېخىمۇ قىزىپ، — نى ۋىجدانلىق، غۇرۇرلۇق خوتۇن - قىزلار-نىڭمۇ ۋاقتى كەلسە ھېسسىياتىنىڭ دېپىغا ئۇسسۇل ئوينىغىنىنى كۆرگەنمەن. سىلەرگە بېشىمدىن ئۆتكەن مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بېرەي: بىزنىڭ شىركەتتە باشقا بىر نەپتلىكتىن يېڭىلا يۆتكىلىپ كەلگەن مۇقەددەس ئىسىملىك تولىمۇ نازاكەتلىك، چى-رايلىق بىر ئايال بولىدىغان، ئۇچ يۈز ئاتمىش كۈن بېشىدىن ياغلىق چۈشمەيدىغان تەقۋادار ئايال ئىدى، باشقىلار شۇنداق ئوي-لايتتى، مەنمۇ شۇنداق ئويلايتتىم. ئۇنىڭ ئوتتىدا كۆيۈدىغانلار،

ئۇنىڭغا قىيا بېقىپ تىلىنى تامشىتىدىغانلار كۆپ ئىدى. ئاقپىشماق، زىلۋا بوي كەلگەن بۇ ئايالنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ ھەمىشە چوڭقۇر خىياللارغا غەرق بولاتتىم. ئۇنىڭ ئالدىدا خوتۇنۇم كۆزۈمگە بەكمۇ سەت، ھەتتا يىرگىنچلىك بولۇپ تۇيۇلاتتى. ئىچىمدە: «كاساپەتنىڭ ئېرى قانچىلىك راھەتلىنىدىغاندۇ؟» دەپ ھەسرەت چېكەتتىم، ئۇنىڭ ئېرى بىلەن بىرگە بولغان ھالىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ قانتىق تولغىناتتىم، ئىچىمدە ئېرىنى تىللايتتىم، قارغايتتىم. ئۇنىڭ ماڭا بىرەر قېتىم نېسىپ بولۇشىنى خۇدادىن تىلەيتتىم. كونىلار «تىلىسەڭ تاپارسەن» دەپ بىكار ئېيتمىغانىكەن.

توختىنىڭ ھېكايىسى بىردىنلا ئۇزۇلۇپ قالدى.

— ئاخىرى قانداق بولدى، گەپ قىلمامسەن، — دېيىشتى ھەممىسى تەڭلا.

— ئۇنى بۇنچە ئاسان قولغا كەلتۈرەلەرمەن، دەپ ھەرگىز ئويلىمىغانىدىم، — دېدى توختى ھېكايىسىنى يەنە باشلاپ، — ئۇنىڭ پىراقىدا ئوت بولۇپ كۆيۈۋاتقان كۇنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ماڭا ھاجىتى چۈشۈپ قالدى.

توختى يەنە ھېكايىسىنى توختىتىۋالدى.

— ئۇنىڭ ساڭا قانداق ھاجىتى چۈشتى، دېمەمسەن!

— بولە چاققان ئادەمنى تەقەززا قىلماي!

— بىر كۈنى ئىشخانىدا كومپيۇتېرىمغا يېڭىدىن كەلگەن بىر سىستېمىنى قاچىلاۋاتسام ئۇ ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى. «ياخشىمۇسىز، سىزگە ھاجىتىم چۈشۈپ يېنىڭىزغا كىرىشىم» دېدى ئۇ يېنىمغا كېلىپ ئىللىق تەبەسسۇم قىلىپ. شۇنداق ھاياجانلاندىم، يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك تېپىچەكلەپ كەتتى. ئۇنىڭ كۈلۈشىمۇ شۇنداق يېقىشلىق، شۇنداق نازاكەتلىك ئىدى. ئۇنىڭ ماڭا ھاجىتى چۈشۈپ قېلىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدىم.

— سىزنى ئۆيۈمدىكى كومپيۇتېرغا يېڭى كەلگەن سىستېمىنى قاچىلاپ بېرەمدىكىن دەپ ...

— بولىدۇ، قاچىلاپ بېرەي، — دېدىم هاياجىنىمنى باسالماي.

مەن شىركىتىمىزنىڭ تەشۋىقاتقا مەسئۇل خادىمى بولسامۇ، كومپيۇتېردا شىركەتتىكىلەرنىڭ ئالدى ئىدىم، هەمىشە كومپيۇتېر بىلەن هەپىلىشەتتىم، شىركەتتە كىمنىڭ هاجىتى چۈشسە، هاجىتىنى ئېرىنمەي راۋا قىلاتتىم. ئۇمۇ مېنىڭ كومپيۇتېردا خېلى قابىلىيىتىم بارلىقىنى باشقىلاردىن ئاڭلىغان بولسا كېرەك، شۇڭا ئەزەلدىن بىر ئېغىزمۇ پاراڭلىشىپ باقمىغان مېنىڭ «ئاشىقى»نى ئىزدەپ كىرگەنىدى.

— هازىر ۋاقتىڭىز بارمۇ؟ — دېدى ئۇ خىيالىمنى بۆلۈپ.

— بار، بار، بولمامدىغان، — دېدىم كومپيۇتېرنىمنى ئۆچۈرگەچ.

— ئىشتىن چۈشىدىغان چاغ بولۇپ قاپتۇ، ئايالىڭىز ئەنسىرەپ قالارمۇ؟ — دېدى ئۇ ئىنتايىن يېقىملىق ئاھاڭدا يېنىك شۇخىرلاپ.

— خاتىرجەم بولۇڭ، ئايالىم ئانىسىنىڭكىگە كەتكەن، بۈگۈن كەلمەيدۇ.

راستىنى ئېيتسام، ئايالىم يامانلاپ كەتكەنىدى. بۇنىڭ هەممىسىگە مۇشۇ ئايال سەۋەبچى ئىدى. ئۇ بىزنىڭ شىركەتتە پەيدا بولغاندىن بۇيان ئايالىم كۆزۈمگە سەت كۆرۈنىدىغان، شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭ بىلەن دائىم سوقۇشۇپ قالىدىغان بولۇپ قالغانىدىم. ئايالىمۇ مېنىڭ ئۆزگىرىشىنىڭ بىلىۋالغانىدەك قىلاتتى. ئايالىلار بەك سەزگۈر كېلىدىكەن ئەمەسمۇ؟

— سىز چوقۇم بىرىگە بۇزۇلدىڭىز، — دېدى بىر كۈنى ئايالىم كۆڭلىدىكىنى ئاشكارىلاپ.

— يوق گەپنى قىلماي ئىشىڭنى قىلە ماڭە، — دېدىم ئۇنى سىلكىپ.

— بىر ئاي بولدى، ھە دېسە مېنى سىلكىيسىز، تىللايسىز، تېخى ئۇرىسىز ...

— يېقىندىن بۇيان كەيپىياتىم ياخشى ئەمەس، شۇڭا ...

— يالغان! — دېدى ئايالىم گېپىمىنىڭ بېلىگە تېپىپ، — كېچىلىرى ئۇخلىيالمايۋاتقانلىقىڭنى، پات - پات ئېغىر ئۇھ تارتىۋاتقانلىقىڭنى مېنى بىلمەيدۇ دەمسىز؟ ئېيتىڭە، ئۇ بۇزۇق زادى كىم؟

— نېمە دەپ بىلجىرلايدۇ ماۋۇ، — دېدىم قاتتىق ئاچچىقىم كېلىپ، — ئېلىشىپ قالدىڭمۇ، سارالڭ!

— ئەمدى مەن سارالڭ بولۇپ قالدىممۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا «ۋاي، پەرىشتەم!»، «ۋاي، مەلىكەم!» دەپ شالىڭىز تۆكۈلگەن، مانا ئەمدى ھېلىقى رەسۋا كۆزىڭىزگە پەرىشتە كۆرۈنۈپ، مەن سارالڭغا ئايلىنىپ قاپتىمەن - دە! ھۇ، ۋىجدانسىز!

نەدىن كەلگەن ئاچچىقكىن، بىلمىدىم. كېلىشتۇرۇپ بىرنى ساپتىكەنمەن، تىك موللاق چۈشتى، قارىسام ئاغزى - بۇرنىدىن تەڭلا قان كېتىپتۇ. قورقۇپ قالدىم. ئۇنىڭغا نېمە دېيىشىمنى، بۇ ئىشنى قانداق چۈشەندۈرۈشۈمنى بىلمىدىم. قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپ قاپتىمەن، بىر چاغدا قارىسام ئايالىم ئۆيدە يوق، يامانلاپ كېتىپتۇ.

توختى يەنە توختاپ قالدى.

— ماۋۇ ئاداش ئەمدى خوتۇنىنىڭ ھېكايىسىگە كەتتىغۇ، بايامقى ھېكايىنىڭ داۋامىنى دەڭلا دەيمەن، — دېدى سەلىمجان جىلە بولۇپ.

— شۇ ئەمەسمۇ، — دېدى خوتەنلىك مەتقۇربان تەستىقلاپ، — تازا ھالقىلىق جايغا كەلگەندە قىستۇرما بايانغا ئۆتۈپ كەتتىيا بۇ ئاداش.

— ئالدىرىماڭلار، تەسىرلىك جايلارغا ئەمدى كەلدۇق دەيمەن، — دېدى توختى ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — شۇنداق

قىلىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم. ئۇنىڭ ئۆيىمۇ ئۆزىدەكلا چىرايلىق ئىكەن، ھەزىلىشىمۇ شۇنداق كۆركەم، سىر پۇرىقىنىڭ كەتمىگەنىدىن قارىغاندا يېڭىدىن ھەزىگەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى.

— ئۆينى تېخى يېقىندىلا ياساتقان دەڭا، — دېدى ئۇ خۇددى خىيالىمنى بىلىپ قالغاندەك، — سەل قالايمىقانراق، ئەيىبكە بۇيرۇماڭ.

— ھەچقىسى يوق، — دېدىم ئاغزىمغا باشقا گەپ كەلمەي، — كومپيۇتېرىڭىز قەيەردە؟

ئۇ مېنى ياتاق ئۆيدىكى كومپيۇتېرنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى. مەن كومپيۇتېر سۇرئىتىنىڭ تېزلىكىدىن ئۇنى يېڭى سېتىۋالغانلىقىنى بىلدىم. ئۇ ئالدىمغا بىر پىيالە چاي ئەكەلدى. مەن ئۇنىڭ كومپيۇتېرىغا يېڭى سىستېمىنى ۋە بىرقانچە ۋىرۇس ئۆلتۈرۈش دېتالىنى قاچىلىدىم، پات - پات ئالاقىلىشىپ تۇرۇشنى نىيەت قىلىپ، ئۇنىڭغا QQ نومۇرىدىن بىرنى ئىلتىماس قىلىپ بەردىم ھەمدە ئۆزۈمنىڭ QQ نومۇرۇمنى كىرگۈزۈپ قويدۇم. بىر چاغدا قارىسام ئۇ ئۇچىسىدىكى خىزمەت فورمىسىنى سېلىۋېتىپ قىستا يەڭلىك ئەتلەس كۆڭلەك كىيىۋاپتۇ. بېشىدىكى ياغلىقىنىمۇ ئېلىۋەتكەن بولۇپ، قاپقارا سۇمبۇل چاچلىرى يەلكىسىگە تاشلىنىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ چىراغ يورۇقىدىكى جامالى تېخىمۇ گۈزەل، تېخىمۇ سېھىرلىك تۇسكە كىرگەنىدى. ھېسسىيات دېگەن تىزگىنسىز نەرسىمىكەن دەيمەن، مەن ھاياجاندىن ئۆزۈمنى پەقەتلا تۇتۇپ تۇرالمىدىم، ئۇ ئالدىمغا قانداق كېلىپ قالدى، مەن ئۇنى قانداق قۇچاقلىدىم، بۇنى بىلمىدىم. بىر چاغدا قارىسام ئۇنى يۇمشاق كارىۋىتىغا بېسىۋاپتىمەن، ئۇ ھەدەپ تېپىرلاۋېتىپتۇ.

— ئۇنداق قىلماڭ، مەن ئۇنداق ئايال ئەمەس! — دېدى ئۇ ئاجىز ندا قىلىپ.

— ئۇنى بىلىمەن، مەنمۇ ئۇنداق ئەر ئەمەس، لېكىن مەن

پەقەتلا چىدىمىدىم، بىلەمسىز، سىز شىركىتىمىزدە پەيدا بولغاندىن بېرى مېنى ئۆزىڭىزگە ئەسىر قىلىۋالدىڭىز، ئۇخلىسام چۈشۈمدىسىز، سىزنىڭ سەۋەبىڭىزدىن ئايالىمۇ يامانلاپ كەتتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ قارشىلىقلىرى ئاستا - ئاستا ئاجىزلاپ، ئۇنىڭ ئورنىنى دولامنى يېنىك - يېنىك سىلاشلار، ئارقىدىن يۇز - كۆزلىرىمگە چوكۇلدىتىپ سۆيۈشلەر ئىگىلىدى.

توختى ھېكايىسىنى توختاتتى.

— شۇنىڭدىن كېيىن توختاپ قالدىڭلىمۇ ياكى داۋاملاشتۇرۇۋەرگىنىمۇ؟ — دېدى مەتقۇربان ئالدىراپ.

— ئېرىمدىن كۆڭلى سۇ ئىچمەي ئاجرىشىپ كېتىپ بىزنىڭ شىركەتكە يۆتكىلىپ كەلگەن چوكانكەن دەڭلا، — دېدى توختى، — شۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۇنىڭ كومپيۇتېرىغا پات - پات سىستېما قاچىلاپ بېرىدىغان بولدۇم.

— ھا ... ھا ... ھا ...

— تازا تەلىيىڭ كەپتۇ، توختاخۇن!

— بەختلىك ئادەمكەنسىلىيا سىلى!

— ئىزدەنسەڭلار سىلەرگىمۇ ئۇچرايدۇ شۇنداق جانانلار، — دېدى توختى ئۆزىگە تەمەننا قويغان تەلەپپۇزدا، — يىگىرمە نەچچە كۈنلۈك مۇشۇ كۇرستىمۇ قانغۇدەك يايرىۋالغىلى بولمىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئېرى يوقلارمۇ، ئاجرىشىپ كەتكەنلەرمۇ، ھەتتا ئېرى بولسىمۇ بەز يەپ كېتىدىغانلار بار دەڭلا.

شۇ كېچىسى سىلىمجانىنىڭ قەتئىي ئۇيقۇسى كەلمىدى. توختىنىڭ ھېكايىسى ئۇنىڭغا قاتتىق تەسىر قىلىپ، روھىنى قامال قىلىۋالغانىدى.

ئەتىسى دەرس ۋاقتىدا توختى ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئاستا پىچىرلىدى:

— مەن ئاخشام سىلەرگە گېپىنى قىلىپ بەرگەن جانان ئوتتۇرىدىكى رەتتىكى ئاۋۇ ياغلىق چىگىۋالغان ئايال شۇ.

سەلىمجان ھەرقانچە بويۇنداپ قارىغان بولسىمۇ، ئايالىنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمىدى.

— مەن كۆرەلمىدىمغۇ؟

— ئۇ ھېلى بىرىنى باشلاپ چىقىدىغان بولدى، بىللە تاماق يەيلى.

— تازا سەتتىن بىرىنى باشلاپ چىقماس ـ ھە؟ — دېدى سەلىمجان سەل ھاياجانلىنىپ.

— ئۇمۇ سەت ئايالار بىلەن دوستلاشمايدۇ.

سەلىمجان ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قالدى. ئالدىدا ئىككى ساھىبجامال تۇراتتى. ئۇ ياغلىق ئارتۇالغان چوكاننى توختىنىڭ ئاشىنىسى مۇقەددەس دەپ بىلدى. بۇ ئايال خۇددى توختى تەسۋىرلەپ بەرگەندەكلا ناھايىتى نازاكەتلىك ھەم گۈزەل ئىدى. يېنىدىكىسىمۇ ئورۇق، زىلۋا كەلگەن ئايال بولۇپ، تۇرۇقىدىن چوڭ سۈپەتلىكى، سالاپەتلىكى چىقىپ تۇراتتى.

— مەن سىلەرگە تونۇشتۇرۇپ قويايى، — دېدى توختى سەلىمجاننى ئىككى ئايالغا تونۇشتۇرۇپ، — بۇ دوستۇمنىڭ ئىسمى سەلىمجان، ئۆزى قارامايلىق بايۇەچچە، بۇ خانىمنىڭ ئىسمى مۇقەددەس، بۇ خانىمنى مۇقەددەس بىزگە تونۇشتۇرۇپ قويسۇن.

— بۇ مېنىڭ ئالىي مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم، ئىسمى روشەنگۈل، خوتەن مەلىكىسى، ھازىر بۈگۈر نېفىتلىكىدە ئىشلەيدۇ.

— تونۇشقىنىمغا خۇشالمەن، — دېدى توختى روشەنگۈلنىڭ قولىنى سىقىپ.

— مەنمۇ شۇنداق خۇشال بولۇۋاتىمەن، — دېدى سەلىمجان سەل قىزىرىپ.

تۆتەيلەن مەكتەپ سىرتىدىكى ئاۋات تېز تاماقخانىغا كىرىپ پاراڭلاشقاچ غىزالىنىشتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئولتۇرۇشى، ئۇچرىشىشى بارا - بارا كۆپەيدى. دەسلەپتە تۆتەيلەن دائىم بىللە ئايلاندى، بىللە تاماق يېدى، كېيىنچە توختى بىلەن مۇقەددەس ئۆزلىرىنىڭ ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتتى. سەلىمجانمۇ روشەنگۈل- نى ھەمىشە بىللە تاماق يېيىشكە، بىللە ئايلىنىپ كېلىشكە تەكلىپ قىلىدىغان بولدى. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ ئۇلار- نىڭ ئوتتۇرىسىدىكى قورۇنۇش، يېتىرقاشلار تۈگەپ خۇددى كونا تونۇشلاردەك چىقىشىپ كەتتى. ئىككى كۈندە بىر قېتىم بىرگە ئايلىنىپ كېلىشنى ھەر كۈنى ئايلىنىشقا ئۆزگەرتتى. ئۇلار ھەر كۈنى كەچتە خۇپيانە ھالدا مەكتەپتىن چىقاتتى - دە، قەھۋەخا- نا، دېسكوخانىلارغا كىرىپ پاراڭلىشىدىغان، سىرداشىدىغان، ھەتتا يۆگىمەچتەك چىرمىشىپ تانسىغا چۈشىدىغان بو- لۇپ كېتىشتى.

— ھەر ئىككىمىزنىڭ ئائىلىسى بار، باشقىلارغا سۆز - چۆچەك تېپىپ بەرمەيلى، ئېھتىيات قىلىپ يۈرەيلى جۇمۇ، — دەپ قويىاتتى روشەنگۈل ھەمىشە ئەسكەرتىپ.

— خەق بىلەن نېمە كارىمىز، — دەپ قويىاتتى سەلىمجان مەغرۇر قىياپەتتە، — خەقلەر باشقىلارنى كۆرەلمىگەندە ئاندىن ئارقىسىدىن سۆز - چۆچەك تارقىتىدۇ. بولدى ئەنسىرىمەڭە، دىققەت قىلىپ يۈرسەكلا بولدى.

بىر كۈنى كەچتە سەلىمجان نۇرغۇن شېرىن خىياللارغا ئە- سىر بولغان ھالدا ئۇدۇل قىزلار ياتاق بىناسىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ بۇگۈن روشەنگۈلنى باشقىلارنىڭ ئالدىدا ئوچۇق - ئاشكارا ئېلىپ مېڭىپ، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چىقىرىۋېتىشنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى. «ھەرقايسىڭ گەپ تېپىشساڭ تېپىشمام- سەن، ۋاقتى كەلگەندە كۆرمەمدىمەن» دەپ ئويلىغان سەلىمجان قىزلار ياتاق بىناسىنىڭ ئالدىدىكى تېلېفون بوتكىسىدىن روشەن- گۈلگە تېلېفون قىلدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، توزدەك ياسانغان روشەن-

گۈل ئۈنۈك ئالدىدا ھازىر بولدى. ياتاققا كىرىپ - چىقىۋاتقانلار ناھايىتى كۆپ ئىدى، بولۇپمۇ سەلىمجاننىڭ خىزمەتداشلىرى قەدەمدە بىر ئۇچراپ قالاتتى. سەلىمجاننىڭ بايىقى باتۇرلۇقى بىر-دىنلا ئاللىقاياقلارغا غايىب بولدى.

— سەلىمجان، بۇ قېتىمقى ئۆگىنىش سىزگىلا ياراشتى جۇمۇ، — دېگەندى بىر كۈنى چۈشتە ئۈنۈك بىلەن بىر شىركەتتە ئىشلەيدىغان سەلىمە ئۈنۈگۈغا مەنىلىك تىكىلىپ، — بىزنى بىرەر نۆۋەت ئايلاندۇرۇپ كېلەي دېمەيسىز، ئەمما باشقىلارنى ...

— ئايلىنىش سىلەردىن ئايلانسۇن، — دېدى سەلىمجان ئاچچىق كۈلۈپ، — بۇگۈن كەچتە سىلەرنى دۆڭكۆۋۈرۈككە ئاپىرىپ تازا بىر ئوينىتىپ كېلەي.

شۇ قېتىم سەلىمجان «تەشۋىقاتچى خوتۇنلار»نىڭ ئاغزىنى يۇمۇش ئۈچۈن روشەنگۈل بىلەن كۆرۈشىدىغان قىممەتلىك دەقىقىلەردىن ۋاز كېچىپ، بىرنەچچە خىزمەتدىشىنى دۆڭكۆۋۈرۈككە ئاپىرىپ، بازىرى ئىتتىك تېز تاماقخانىغا ئەكىرىپ مېھمان قىلغانىدى ...

سەلىمجاننىڭ كاللىسىدا ئېھتىيات تارازىسى ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىدى. ئۇ روشەنگۈلگە كۆزى ئارقىلىق بەلگە بەردى، شۇنىڭ بىلەن روشەنگۈل ئون قەدەمچە ئالدىدا، سەلىمجان ئون قەدەمچە ئارقىدا مېڭىپ مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىقتى. دەرۋازىدىن چىقىپلا تاكسىغا ئولتۇردى - دە، مەكتەپتىن يىراقلاشتى.

— نەگە بارىمىز؟ — دېدى روشەنگۈل كېتىۋاتقاچ.

— ئالدى بىلەن دۆڭكۆۋۈرۈكتە تاماق يەيمىز، ئاندىن بامەسلىھەت ئىش قىلارمىز.

— ئىككىمىزنىڭ ئىشىنى باشقىلار بىلىپ قالمىغاندۇ - ھە؟ — دېدى روشەنگۈل سەل ئەنسىرىگەندەك قىلىپ.

— ئىككىمىز دەرۋازىدىن خودىدى ناتونۇش كىشىلەردەك چىقىۋاتساق كىم گۇمانلىناتتى، خاتىرجەم بولۇڭە، جېنىم، —

دېدى سەلىمجان مەغرۇر ھالدا.

— شۇنداقتىمۇ ئېھتىيات قىلايلى.

— ماقۇل.

ئۇلار دۆڭكۆۋرۈكتىكى ئاۋات تېز تاماقخانىدا غىزالىنىپ چىققاندا ئاللىقاچان قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغانىدى، شۇنداقتىمۇ كوچىدا ئادەملەر ئىنتايىن كۆپ ئىدى.

— بۇگۈن مەن سىزنى بىر يەرگە ئاپىرىپ ئوينىتىپ كېلەي، — دېدى سەلىمجان تاكسى توسۇغاچ.

— قانداق يەر ئۇ؟

— بارغاندا بىلىسىز.

ئۇلار ئۇرۇمچىنىڭ ئاۋات رەستىلىرىدىن ئۆتۈپ «ۋال - ۋۇل» چىراغ يېنىپ تۇرغان بىر دېھكوخانىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى.

— بۇ ئۇرۇمچىدىكى ئەڭ داڭلىق دېھكوخانا، ئاساسەن ئۇيغۇر ياشلىرى كىرىدۇ، — دېدى سەلىمجان تاكسىدىن چۈشكەندىن كېيىن.

— ئۇنداقتا باشقىلار بىزنى تونۇپ قالسا قانداق قىلىمىز؟ بولدىلا، كىرمەيلىچۇ؟

— ۋاي، بۇلارنىڭ ھەممىسى كىچىك بالىلار، ئالىي مەكتەپنىڭ شورىكىلىرى.

ئۇلار دېھكوخانىغا كىرگەندە دېھكوخانا ئىچى نۇرغۇن قىز - يىگىتلەر بىلەن لىققىدە تولغانىدى. ئىككىيلەن كۈتكۈچى بالىنىڭ ئورۇن كۆرسىتىشى بويىچە چەتتىرەك بىر ئۈستەلگە كېلىپ ئولتۇرۇشتى.

— بۇگۈن مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلايسىز، — دېدى سەلىمجان ئەتراپقا ھەيرانلىق نەزىرى بىلەن قاراۋاتقان روشەنگۈلگە ھەۋەس بىلەن تىكىلىپ.

— ماقۇل، ئاڭلاي، — دېدى روشەنگۈل رايىشلىق بىلەن.

— گېپىڭىزدە تۇرىسىز - ھە!
— ماقۇل!
سەلىمجاننىڭ بۇيرۇتمىسى بىلەن كۆتكۈچى ئۇستەلنى ھەر خىل ئىچىملىك، گازىر - پۇرچاق قاتارلىق نەرسىلەرگە تولدۇرۇۋەتتى.
— نېمانچە كۆپ نەرسىلەرنى ئالدىڭىز؟
— بۇ نەرسىلەر بىردەمدىلا تۈگەيدۇ، ھېلى «يەنە بارمۇ؟» دەيسىز تېخى.
سەلىمجان ئىككى ئىستاكانغا چەتنىڭ ۋىنوسىدىن توشقۇزۇپ قۇيدى - دە، بىرىنى روشەنگۈلگە تەڭلەپ:
— تونۇشقانلىقىمىزنىڭ ئون كۈنلۈكى ئۈچۈن بىر رومكىدىن كۆتۈرەيلى، قېنى، مەرھەمەت قىلىڭ، خانىم، — دېدى.
— كەچۈرۈڭ، مەن ئەزەلدىن ھاراق ئىچمەيمەن، — دېدى روشەنگۈل رەت قىلىپ.
— بۇ ھاراق ئەمەس، سوغۇق ئىچىملىك. قارىڭ، ئىچىگە مۇز سېلىپ قويدۇم، ئىشەنمىسىڭىز بىر يۇتۇم ئوتلاپ قويۇڭ.
روشەنگۈل ئىستاكانغا لەۋىنى تەگكۈزۈپ بېقىپ:
— تەمى ئەجەب قاتمىقىنا بۇ نەرسىنىڭ؟ — دېدى ۋە ئىستاكاننى ئۈستەلگە قويۇپ قويدى.
— بىلەمسىز، بۇ دېگەن چەت ئەللىنىڭ ئىچىملىكى، بىزنىڭكىگە ئوخشاشمايدۇ.
— شۇنداق بولسىمۇ مەن ئىچمەي، سىز ئىچىڭ.
— بايا سىز ماڭا ۋەدە بەرگەن جۈمۇ، — دېدى سەلىمجان ئەسكەرتىپ.
— لېكىن بۇ نەرسىنى «ئىچىمەن» دەپ ۋەدە بەرمىگەن - دە.
— ئىسمى - جىسمىڭىزغا لايىق خوتەنلىك جاھىلكەنسىز جۈمۇ.

— رەنجىدىڭىزمۇ؟

— سەل - پەل.

— ۋاي، تاۋى نازۇكەي، — دېدى روشەنگۈل سەلىمجانغا كۆزىگە جىلمىيىپ قاراپ، — سىز ئۇچۇن بىر رومكا زەھەر بولسىمۇ ئىچىۋېتىمەن بۇگۈن، قېنى كېلىڭە!

ئىككى رومكا يېنىك سوقۇشتۇرۇلۇپ مۇزدەك ئىچىملىك ئىككى كاناياتن تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. سەلىمجان دەرھال رومكىلارغا ئىچىملىك تولدۇرۇپ قويدى. ئاڭغىچە رىياسەتچى قىز بۇگۈنكى كەچلىك بەزمىنىڭ رەسمىي باشلانغانلىقىنى جاكارلىدى. ئارقىدىنلا مىللىيچىمۇ ياكى ياۋروپاچىمۇ ئېنىق ئۇققىلى بولمايدىغان ناخشا - مۇزىكىلار زالنى قاپلىدى. ئۇستەللەردە ئولتۇرۇشقان قىز - يىگىتلەر سەھنىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ تانسىغا چۈشۈپ كېتىشتى.

— قېنى، ئۇنداق بولسا قولىمىزدىكى رومكىنى كۆتۈرۈڭ- تېپ بىزمۇ تانسا ئويناپلى، — دېدى سەلىمجان.

بۇ قېتىم روشەنگۈل ھېچقانچە قارشىلىق كۆرسىتىپ ئولتۇرمايلا قولىدىكى رومكىنى قۇرۇقداپ قويدى.

ئىككى رومكا ئىچىملىك روشەنگۈلگە خېلىلا تەسىر قىلغان بولسا كېرەك، يۈزلىرى «ھۇپپىدە» قىزىرىپ، پۇت - قوللىرى سەل يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدى. ئىككىسى سەھنىنىڭ ئوتتۇرىسىدا چاپلىشىپ دېگۈدەك تانسىغا چۈشۈپ كېتىشتى.

— سىزنى قانچىلىك ياخشى كۆرۈپ قالغىنىمنى بىلمەيسىز، جېنىم، — دېدى سەلىمجان روشەنگۈلنىڭ قۇلىقىغا يېنىك پىچىرلاپ.

— شۇنداقمۇ؟ ئەمىسە ئايالىڭىزنىچۇ؟ ئۇنى قانچىلىك ياخشى كۆرىسىز؟

— بۇگۈن مەن ئايالىمنى، سىز ئېرىڭىزنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كەتسەك قانداق؟

— نېمە ئۈچۈن؟

— بىردەم بولسىمۇ كۆڭۈللۈك ياشاش ئۈچۈن، غەم - قايغۇ، ھەسرەت - پىغانلارنى ئۇنتۇپ كېتىش ئۈچۈن.

— ماقۇل، جېنىم، — دەپ يېنىك شۇڭىلىدى روشەنگۈل رايىشلىق بىلەن.

قاتتىق ھاياجانلانغان سەلىمجان ئۇنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى.

رومكىلار سوقۇشتۇرۇلاتتى، تانسىلار ئويناتتى، شېرىن-تاتلىق سۆزلەر ئىككى ئېغىزدىن توختىماي تۆكۈلەتتى. ئىككىيلەن خېلىلا تەڭشىلىپ قالغانىدى، سەلىمجان روشەنگۈلنى قولتۇقلىغان پېتى دېسكوخانىدىن ئاچىقتى ۋە ئۇنى دېسكوخانا ئالدىدا توختىتىپ قويۇلغان تاكسىغا ئاۋايلاپ ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن ئۆزىمۇ تاكسىغا چىقىپ، شوپۇرغا «مىڭ بىر كېچە» مېھمانسارىيىغا ئاپىرىپ قويۇشنى ئېيتتى.

— نېمە؟ بىز ياتاققا كەتمەمدۇق؟ — دېدى روشەنگۈل مەستلىكتىن خۇمارلاشقان كۆزلىرىنى تەستە ئېچىپ.

— ياتاققا كېتىۋاتىمىز، جېنىم، بىردەمدىلا يېتىپ بارىمىز.

ئۇلار «مىڭ بىر كېچە» مېھمانسارىيىغا بىردەمدىلا يېتىپ كېلىشتى ۋە تېزلا ياتاق ئاچقۇزۇپ، ھەشەمەتلىك بېزەلگەن ياتاققا كىرىپ كېلىشتى. روشەنگۈل ياتاققا كىرىپلا ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلىدى. سەلىمجان ئاۋۇال ئۆزىنىڭ كىيىملىرىنى، ئاندىن خۇددىنى بىلمەي يانقان روشەنگۈلنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇردى ...

ئىككىيلەن تونۇشقانلىقىنىڭ ئون كۈنلۈكىنى ئەنە شۇنداق تەبرىكلەشتى.

سەلىمجاننىڭ كۈنلىرى تولىمۇ مەنىلىك ئۆتمەكتە ئىدى. چۈنكى، ئۇ روشەنگۈل بىلەن خالىغان چاغدا كۆڭۈل ئاچالايتتى. ئايالى ئالىيەنى پەقەت يانچۇقىدا پۇلى قالمىغان چاغلاردا ئاندىن يادىغا ئالاتتى. ئۇنىڭغا تېلېفون قىلىپ كارتىغا پۇل قاچىلاپ

قويۇشنى تەلەپ قىلاتتى، بولمىسا، ئۇنىڭدىن تېلېفون كەلمىگۈچە ئۆزى خالاپ تېلېفون قىلمايتتى. روشەنگۈلنىڭ گۈزەل جامالى، نازۇك خۇلقى ئۇنى تامامەن ئەسىر قىلىۋالغانىدى.

— مېنى مەست قىلىپ قويۇپ تازا ئەسكىلىك قىلىۋالدىڭىز - ھە، — دېدى روشەنگۈل بىر كۈنى كەچلىك تاماقتىن كېيىنكى سەيلىدە، — بەك قۇۋ ئىكەنسىز.

— ئۇ كۈنى ھەر ئىككىمىز مەست بولۇپ قاپتۇق، ئۇنىڭ ئۈستىگە بەك كەچ بولۇپ كېتىپتۇ، شۇنچە كەچتە مەست ھالەتتە ياتاقتا بارغان تەقدىردىمۇ ياتاقتا كىرەلمەيتتۇق. يەنە تېخى سۆزچۆچەككىمۇ قالمىدىغان گەپ دەڭا، شۇڭا ...

— ئىشقىلىپ، مېنى ئاسانلا قولغا كەلتۈرۈۋالدىڭىز.

— سىزگە كۆيمەن ئەمەسمۇ، جېنىم.

— كۈرس ئاخىرلاشقاندا مەن بۇگۈرگە، سىز قارامايغا كېتىسىز، مەن ئېرىم بىلەن، سىز ئايالىڭىز بىلەن ياشايسىز.

— شۇنداق، ئامال قانچە.

— سىز بۇگۈرگە بېرىڭ.

— ئېرىڭىزدىن قورقمامسىز؟

— ئاۋۋال كېلىڭ، شۇ چاغدا ئامالىنى ئۆزۈم قىلىمەن.

— بولمىسا، يەنە مۇشۇنداق ئۆگىنىشلەرنى كۈتمەي ئامال يوق - دە.

— سىلەرنى ئەۋەتكەن بىلەن بىزنى ئەۋەتمەيدۇ ئالدىراپ.

— قېنى، ۋاقتى كەلمىسۇنمۇ، ھەممىگە قادىر ئىگەم بىزگىمۇ ئاسانلىقنى بېرەر.

سەلىمجاننىڭ بەختلىك كۈنلىرى تېزلا ئاخىرلاشتى. يىگىرمە نەچچە كۈنلۈك كۈرس كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئاخىرلاشقاندى. سەلىمجان روشەنگۈل بىلەن قىيالماسلىق ئىچىدە ئايرىلدى. تېلېفوندا پات - پات كۆرۈشۈپ تۇرۇش ھەققىدە ئۆزئارا ۋەدە بېرىشتى ...

سەلىمجان ئۆزىنىڭ بىر يىللىق ئوقۇشقا باردىغانلىقىنى ئايالى ئالىيەگە ئېيتتى.

— يەنە نېمە ئوقۇش ئىكەن ئۇ؟ — دېدى ئالىيە قوشۇمىسىنى تۈرۈپ.

— خەنزۇ تىلى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى، بۇ دېگەن شىركەت پارتكومىنىڭ قارارى، ھېچقانداق كىشىنىڭ سەۋەب كۆرسىتىپ «بارمايمەن» دېيىشى ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ دېگەن بىلىم ئىگىلەشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى.

— سىلەرنىڭغۇ باھانەڭلەر جىق، ھېلى ھۆكۈمەتنىڭ سىياسىتى دەۋاتقان، ھېلى پارتكومنىڭ فاڭجېنى دەۋاتقان، قانداق قىلسىڭىز قىلىڭ!

— ھەي، بۇنىڭغا يەنە بىرنەچچە ئاي ۋاقىت بار تېخى.

ئايالى شۇنىڭدىن كېيىن بۇ توغرۇلۇق ئېغىز ئاچمىدى. سەلىمجان كۆڭلىدىكى خۇشلۇقىنى ئىچىدە ساقلاپ، ئوقۇشقا بارغاندىن كېيىنكى پىلانلىرى ھەققىدە ھەدەپ چوت سوقۇشقا باشلىدى.

2

ئادەمنىڭ ھەممە ئارزۇسى تولۇق ئەمەلگە ئاشمىسىمۇ، لېكىن قىسمەن ئارزۇ - ھەۋەسلىرى ئويلىمىغان يەردىن ئەمەلگە ئېشىپمۇ قالىدۇ. سەلىمجاننىڭ بېيجىڭدىكى ئوقۇشى رەسمىي باشلانغىلى بىر ئايچە بولۇپ قالدى. ئۇ: «بۇ بىر ئاي ئىچىدە قانداق قىلسام كۇنلىرىمنى ئەڭ مەنىلىك ئۆتكۈزەلەيمەن» دېگەن تېمىدا كۆپ ئىزدەندى، كۆپ كاللا قاتۇردى. ئۇ دەرس ۋاقتىدا سىنىپتىكى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى نېفىتلىكلىرىدىن كەلگەن قېرىق نەپەر كۇرسانتنىڭ ئىچىدىكى يىگىرمە بەش نەپەر ئايالغا بىرـ بىرلەپ دىققەت قىلىپ چىقاتتى ھەمدە شۇلارنىڭ ئىچىدىن

بىرەرنى ئىندەككە كەلتۇرۇشنىڭ تۇرلۇك پىلانلىرىنى «لايىھە-لەپ» چىقاتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ھەمىشە ئۆتكەن يىلى ئۇرۇم-چىدە روشەنگۈل بىلەن ئۆتكۈزگەن گۈزەل مىنۇتلار كېلىۋاتاتتى-دە، ئۇنىڭ «ھەمراھ» تېپىش ئىستىكى تېخىمۇ ئاشاتتى، ئۇيقۇ-سى قاچاتتى، دىققىتى چېچىلاتتى. دەرس، ئۆگىنىش دېگەنلەر خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمايتتى. «روشەنگۈلدەك چىرايلىق، نازا-كەتلىك، نازۇك، خۇلقلۇق، رايىش بىرىنى تېپىشىم كېرەك، بولمىسا، بۇ ئوقۇشقا كەلگىنىمنىڭ ھېچقانداق مەنىسى بۇ-مايدۇ، — دەپ ئويلايتتى ئۇ ھەمىشە، — ئويناپ-نەمىكىن دەپ كەلمىسەم نېمە قىلىمەن بۇ يەرگە كېلىپ؟ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي تېزرەك تۇتۇش قىلاي. «چىشكىنىڭ بارىدا گۆش يە» دەپتىكەن كونىلار، ماڭا بۇ پۇرسەت ئوڭاي قولغا كەلمىدى، شۇڭا سۇكۇت قىلىۋەرسەم ئاخىر پۇشايمان قىلىپ قالىمەن! ...»

كۆڭۈلدىكىدەك «ھەمراھ» قا ئېرىشەلمىگەنسېرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا توختى كېلەتتى. «ئاجايىپ ئېسىل، مەرد نېمىتى ئۇ، — دەيتتى ئۇ ئىچىدە توختىنىڭ خۇش چاقچاق، يۇمۇرىستىك مىجەزىنى سېغىنىپ، — شۇغىنىسى ئۇ بۇ قېتىم ئوقۇشقا كېلەل-مىدى. ئەگەر توختى كەلگەن بولسا ئىش ئۆڭەتكەن، يول كۆر-سەتكەن بولاتتى. ھەي! ...»

ئۇنىڭ بۇگۈن بىردىنلا توختى بىلەن پاراڭلاشقۇسى كېلىپ قالدى. مەكتەپنىڭ ئالدىغا سىقىپ يولنىڭ قارشى تەرىپىدىكى تېلېفون بوتكىسىدىن توختىغا تېلېفون قىلدى. تېلېفون تېزلا ئۇلاندى:

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، قانداق ئەھۋالىڭلار، ياخشى تۇرۇۋا-تامسىلەر؟ مېنى تونۇمىدىڭلارمۇ نېمە؟ گەپ قىلماي تۇرىسىلەر-غۇ؟ مەن قارامايدىكى سەلىمجان، ھە، ھە، شۇ، شۇ، ماۋۇ ئاداشنى، بىردەمدە ئۇنتۇپ كېتىپسىلەر — ھە؟ مەن ھازىر بېيە-جىڭدا، كەسپىي خەنزۇ تىلى بويىچە بىلىم ئاشۇرۇشقا كەلگەن.

شۇ زېرىكىپ دەڭلا، سىلىنى سېغىنىپ تېلېفون قىلىشىم ...
— زېرىكتىم دېگەن قانداق گەپ؟ سىنىپىڭلاردىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئەر ئەمەستۇ؟ ھە، شۇنداق بولغاندىكىن، ئارىسىدىن بىرىنى گۈپلا قىلىپ تاللايمىز - دە، ھۈجۈمنى باشلۇۋېتىمىز، خۇددى روشەنگۈلنى بابلىغاندەك بابلايمىز، يانچۇقتا پۇل باردۇ؟ ھە، تانسا - پانسا، تاماق - پاماققا تەكلىپ قىلىمىز، ئېرىدىن ئايرىلغىلى ئۇزۇن بولغاندىكىن سېغىنىپ قالىدىغان گەپ، پۈر-سەتنى چىڭ تۇتۇڭلا ...

سەلىمجان توختى بىلەن خېلى ئۇزاق سۆزلەشكەندىن كېيىن كۆڭلىدە ئاز - تولا ئۈمىد پەيدا بولدى. ئەتىسى دەرس ۋاقتىدا سىنىپتىكى ئاياللارغا قايتىدىن تەپسىلىي نەزەر سېلىپ چىقتى. لېكىن، روشەنگۈلگە تەڭلىشەلىگۈدەك بىرەرىنى بايقيالمىدى، ئەمما ئالدىدىكى رەتتە ئولتۇرغان قارامتۇل كەلگەن، ئېگىز بوي-لۇق قىزغا ئۇزاققىچە قاراپ قالدى. «توشقانمۇ ئۆز ئۇۋىسى ئەتراپىدىكى چۆپنى يېمەيدۇ، دېگەن گەپ بار، بولمىسا بىزنىڭ شىركەتتىن كەلگەن نۇربىيە دېگەن ھېلىقى سەتەڭمۇ بولاتتى، لېكىنزە، تونۇش ئادەم - دە، سەت تۇرىدۇ. يەنىلا مۇشۇ قارىۋاي خېنىمنى توغرىلاپ باقاي ...»

ئۇ كۆڭلىدە شۇنداق پىلان بېكىتكەندىن كېيىن، ھەر كۈنى دەرس ۋاقتىدا ھېلىقى قارامتۇل قىزغا قاراپ چوڭقۇر خىيال سۈرىدىغان، ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىش، ھەتتا كۆرۈشۈش پۈر-سىتى ئىزدەيدىغان بولدى. ئوقۇتقۇچىنىڭ سۆزلىگەن لېكسىيە-لىرى قۇلىقىغا كىرمەيتتى. ئۇ كۆڭلىدىكىنى ياتاقداشلىرىغا ئېيە-تالمايتتى، چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن بىر شىركەتتىن كەلگەن ئەكبەر پەتقۇللا دەيدىغان خىزمەتدىشى ئۇنىڭ بىلەن بىر ياتاقتا ئىدى. ئۇ ئەزەلدىن «تونۇش دۇشمەنلەر» گە سىر بېرىپ قويۇشتىن قاتـ-تىق ھەزەر ئەيلەيتتى. شۇڭا قەلبىدىكى پىنھان ھېسلىرىنى ئۆ-زىلا بىلىپ، كىشىگە زىنھار تىنمايتتى.

بىر كۈنى ئۇنىڭ تەلىيىگە سىنىپتىكى كەسىپداشلار پۈل يىغىشىپ ئولتۇرۇش قىلدى. ئولتۇرۇش تازا قىزىدى. ئەرلەر خېلىلا تەڭشىلىپ قالدى، تانسا ئويناش راسا ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. بۇ سەلىمجان ئۈچۈن ئىنتايىن ياخشى پۇرسەت ئىدى. ئۇ ھاراقتىن خۇمارلاشقان كۆزلىرىنى ئۈدۈلدىكى ئۇستەلدە ئولتۇرغان قارامتۇل قىزغا تىكەتتى. ئۇنىڭ بۇ قىممەتلىك پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويغۇسى كەلمەي، ئۆزى ياخشى كۆرۈپ ئويناۋاتقان ۋالىس مۇزىكىسى چىققان ھامان يېنىك قەدەملەر بىلەن قارامتۇل قىزنىڭ ئالدىغا كەلدى ھەم ئېگىلىپ تۇرۇپ ئۇنى تانسىغا تەكلىپ قىلدى. قىز چاققانلىق بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويدى. سەلىمجان ۋالىسقا ئۇستا ئىدى، شۇڭا قىزنى ئۇستىلىق بىلەن پىرقىرىتىشقا باشلىدى. قىزمۇ ئۇنىڭ ھەرىكىتىگە ماھىرلىق بىلەن ماسلاشتى.

— تانسىنى بەك چىرايلىق ئويناۋاتىسىز، — دېدى ئۇ قىزنىڭ قاپقارا كۆزلىرىگە تىكىلىپ.

— سىزمۇ شۇنداق ئۇستىكەنسىز، قارامايلىق ئوخشايسىز — ھە؟

— قانداق بىلۈۋالدىڭىز؟

— قارامايلىقلار ۋالىسقا ئۇستا كېلىدۇ.

ئىككىيلەننىڭ پارىڭى شۇنىڭ بىلەن تەبىئىيلا راۋانلىشىپ كەتتى.

— ئىسمىڭىزنى سورىسام بولامدۇ؟ — دېدى سەلىمجان بىر قەدەم — بىر قەدەمدىن ئىلگىرىلەپ.

— ئىسمىم شەھىدە، تۇرپاندىن.

— ئىسمىم سەلىمجان، قارامايدىن، سىز بىلەن تونۇشقىنىمغا تولىمۇ خۇشالمەن.

— مەنمۇ شۇ.

شۇ پەيتتە مۇزىكا ئاخىرلىشىپ ئىككىسىنىڭ سۆھبىتى

تىمۇ ئۇزۇلۇپ قالدى. ئارقىدىنلا ئۇيغۇرچە ئۇسسۇل مۇزىكىسى چىقىپ سورۇنىنىڭ كەيپىياتى تېخىمۇ ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. سەلىمجاننىڭ ئۇسسۇل بىلەن ئانچە خوشى يوق ئىدى، شۇڭا بېشىنى ئېچىگە تىقىپ ئولتۇرۇۋالدى. ئەمما شەھىدە يەنە بىر ئايال بىلەن شۇنداق چىرايلىق بېقىشىپ ئويناۋاتا ئىدى. سەلىمجان شەھىدىنىڭ ئېگىز، زىلۋا قامىتىگە قاراپ ئىختىيارسىز روشەنگۈلنى ئەسلەپ قالدى. «كاساپەت! چىرايلىق ئىدىكەن، بۇ قارىۋاي ساڭا يەتمەسمۇ، بۇ يات شەھەردە بولمىغىنىدىن بولغىنى ئەۋزەل ...» دەپ ئويلىدى ئۇ.

ئۇسسۇل مۇزىكىسى توگەپ يەنە تانسا مۇزىكىسى باشلاندى. سەلىمجان ئالدىراپ بېرىپ يەنە شەھىدىنى تانسىغا تارتتى.

— توي قىلدىڭىزمۇ؟ — سورىدى سەلىمجان يەنە گەپ باشلاپ.

— ياق تېخى، سىزچۇ؟

— مەن توي قىلغان.

— بالىڭىز باردۇ؟

— بالام يوق، بىرنەچچە يىل بولدى، بالا يۈزى كۆرەلمىدۇققۇتاڭ ...

— ئايالىڭىز نېمە خىزمەت قىلىدۇ؟

— ئايالىم باج ئىدارىسىدە ئىشلەيدۇ.

— ئۇ بەك چىرايلىقتۇ ھەرقاچان.

— سىزگە يەتمەيدۇ.

— ۋىيەي.

شەھىدە شەلپەردەك قىزىرىپ يەرگە قارىۋالدى. سەلىمجان ھۇجۇمنى تېخىمۇ كۈچەيتتى.

— سىز تەبىئىي گۈزەللەردىن ئىكەنسىز، خۇددى مودىللاردەكلا.

— بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭىز، — دېدى شەھىدە تېخىمۇ قىزىر-

رىپ، — سىز خۇددى يازغۇچىلاردەك سۆزلەيدىكەنسىز.
— شۇنداقمۇ؟ سىزدەك گۈزەل قىزلارنى ئۇچراتسام تىلىم چىقىپ قالىدىكەنغۇ شۇ.
— بەك گەپكە ئۇستىكەنسىز. ئايالىڭىز سىزنى چوقۇم بەك ياخشى كۆرىدۇغۇ دەيمەن.
— قانداق دەيسىز؟
— بۇنداق تاتلىق گەپلىرىڭىزگە ھەرقانداق قىز ئاشىق بولماي قالمايدۇ، ئەلۋەتتە ئايالىڭىزمۇ شۇنىڭ ئىچىدە.
— سىزمۇ گەپكە ئۇستىكەنسىز، مېنى ماختاپ ئۇچۇرۇۋەتمەڭ، سىز بىلەن تونۇشۇپ ياخشى قىپتىمەن، سىز بەك ئۇچۇقكەنسىز.
— شۇنداقمۇ؟
— شۇنداق، بۇنىڭدىن كېيىن سىز بىلەن پات - پات سۆھبەتلىشىپ تۇرسام بولغۇدەك.
— ۋاقتىڭىز چىقامدۇ؟
— سىز ئۇچۇن ۋاقىت دېگەن يېتەرلىكقۇ.
دەل مۇشۇنداق گۈزەل دەقىقىلەردە مۇزىكا توگەپ قالدى. ئاڭغىچە سورۇننى ئۇيۇشتۇرغۇچى قىز ئوتتۇرىغا چىقىپ بۇگۈنكى ئولتۇرۇشنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى ئېلان قىلدى. سەلىمجاننىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەلدى: «كاساپەت، كېلەيلا دەپ قالغانتى ئەمەسمۇ، بوپتۇ، ھەر ھالدا تونۇشۇۋالدىم، يەنە پۇرسەت چىقىپ قالار، خەپ! ...»
سورۇن ئاخىرلىشىپ ھەممىسى خۇددى ئۇۋىسى چۇۋۇلغان چۇمۇلىدەك پاتپاراق بولۇشۇپ كەتتى. سەلىمجان شەھىدەنى ھەرقانچە ئىزدەپمۇ تاپالمىدى. «قارىغاندا، ئۇ ئاللىقاچان كېتىپ قالغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ.
ئەتىسى چۈشلۈك دەم ئېلىش مەزگىلى ئىدى، سەلىمجان شەھىدەنى تاماققا تەكلىپ قىلماقچى بولۇپ، ئوقۇش بىناسىنىڭ

ئالدىدا ئۇنى ساقلاپ تۇردى. ھايال ئۆتمەي، شەھىدە يەنە بىر خىزمەتدىشى بىلەن چىقىپ كەلدى. ئۇ خىزمەتدىشى بىلەن خوشلىشىپ ئۆزىگە قاراپ تۇرغان سەلىمجاننىڭ ئالدىغا كېلىپ تىنچلىق - ئامانلىق سورىدى. ئاندىن:

— بۇ يەردە بىرىنى ساقلاپ تۇرغانمىتىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

— سىزنى ساقلاپ تۇرغان، — دېدى سەلىمجانمۇ تېزلا.

— مېنى؟

— ھەئە، سىزنى.

— نېمىشقا ئەمدى؟

شەھىدە «ۋاللىدە» قىزىرىپ يەرگە قارىۋالدى.

— بىرگە تاماق يەيلى دەپچۇ.

— مەن رەت قىلسامچۇ؟

— ئۇنچىلىك رەھىمسىزلىك قىلماسسىز.

— سىلەر قارامايلىقلار ھەقىقەتەن بەك ئوچۇق، جۇرئەتلىك كېلىدىكەنسىلەر.

— دېمەك قوشۇلدىڭىزما؟

— بىر جۇرئەتلىك يىگىت تەكلىپ قىلىۋاتسا، رەت قىلىشقا ھەددىمۇ.

— رەھمەت سىزگە! — دېدى سەلىمجان تۇنجى پاي «ئوق» نىڭ نىشانلىق ئېتىلغانلىقىدىن ھاياجانلىنىپ.

— ئەسلىدە رەھمەتنى مەن سىزگە ئېيتسام توغرا بولىدۇ.

— نېمىشقا؟

— سىز مېنى مېھمان قىلىدىغان تۇرسىڭىز.

— سىزنىڭ رەھمەت ئېيتىدىغان چاغلىرىڭىزمۇ كېلىدۇ تېخى، — دېدى سەلىمجان ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە مەنىلىك تىكىلىپ.

قىز ئۇنىڭدىن دەرھال كۆزىنى ئەپقاچتى.

ئۇلار مەكتەپنىڭ سىرتىدىكى بىر خۇيزۇ ئاشخانىسىغا كىرىدى. سەلىمجان بىر تەخسە توخۇ قورۇمىسى ۋە بىرنەچچە خىل ئۇششاق قورۇما بۇيرۇتتى. تاماق تەييار بولغۇچە ئۇلار تاغدىن-باغدىن پاراڭلىشىپ تۇردى.

— قىز بالىدىن ياش سوراش ئەدەپسىزلىك ھېسابلىنا-تتى، — دېدى سەلىمجان گەپ باشلاپ، — شۇنداق بولسىمۇ يېشىڭىزنى سوراپ باققۇم كېلىۋاتىدۇ.

— ھېچقىسى يوق، بۇ يىل يىگىرمە يەتتە ياشقا كىردىم.

— يىگىرمە يەتتىگە كىرگەندەك قىلمايدىكەنسىز، — دېدى سەلىمجان دەرھال باشقىلاردىن ئۆگىنىۋالغان ئايالالارنى ئالداپ خۇش قىلىش ھېيلىسىنى ئىشقا سېلىپ، — يىگىرمە ئۈچ - يىگىرمە تۆتلەرگە كىرگەندەك كۆرۈنىدىكەنسىز.

— راستما؟ ئادەمنى خۇش قىلىپ.

— مەن بۇ يىل ئوتتۇز تۆت ياشقا كىردىم، سىز مەندىن يەتتە ياش كىچىككەنسىز.

— ئاكا دېسەم بولىدىكەن ئەمىسە.

— مەيلى، مەن رازى.

شۇ پەيتتە، ئۇستەلگە توخۇ قورۇمىسى ۋە باشقا بۇيرۇتمىلار تىزىلدى.

— قېنى، ئاددىي بولسىمۇ بۇ تاماقلارغا ئېغىز تېگىپ بېقىڭ، — دېدى سەلىمجان شەھدەنى تاماققا تەكلىپ قىلغاچ، — ئۆزىمىزنىڭ تاماقلىرىغا يەتمىسىمۇ يوقتىن ياخشىراق.

ئۇلار ئىشتىھا بىلەن غىزالىنىپ ئاشخانىدىن چىقتى.

— بۇگۈن چۈشتىن كېيىن دەرس بولمىغاندىكىن بىرگە ئايلىنىپ كەلسەك قانداق؟ — دېدى سەلىمجان شەھدەنىڭ رايىنى سىناپ باقماقچى بولۇپ.

— بولماسمىكىن، بۇگۈن مەن كىر يۇيۇشقا تەييارلىق قىلىپ قويغان، يەكشەنبە كۈنى بولسا قانداق؟

— مەيلى ئەمسە، گېپىمىز گەپ جۇمۇ.
— ماقۇل.
شەھىدە ياتاقتا كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، سەلىمجان ئاستا قەدەملەر بىلەن مەكتەپ قورۇسىدىكى گۈللۈككە كەلدى. گۈل-لۈكتە ئادەم ئانچە كۆپ ئەمەس ئىدى. ئۇ يان تەرەپتىكى يالغۇز ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى ـ دە، بىر تال تاماكا چەككەچ ئەتراپقا ئېرەنسىزلىك بىلەن قاراشقا باشلىدى. ئۇدۇلدىكى ئو-رۇندۇقتا خىزمەتدىشى ئەكبەر پەتقۇللا ھەدەپ كىتاب ئوقۇۋاتات-تى، ئۇ كىتابنىڭ ئىچىگە شۇنچىلىك كىرىپ كەتكەن ئىدىكى، بېشىنى كۆتۈرۈپ قويۇشقىمۇ ھۇرۇنلۇق قىلىۋاتقاندەك كۆرۈنەت-تى. سەلىمجان ئۇنىڭغا قاراپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى. «ئاجا-يىپ مەتۇ نېمىدە سەن، — دېدى ئۇ ئىچىدە خىزمەتدىشىنى مەسخىرە قىلىپ، — يا ئويناشنى بىلمەيسەن، يا كۈلۈشنى بىل-مەيسەن، ئۆمرۈڭ شۇنداق مەتۈچىلىق ئىچىدە ئۆتۈپ كېتىدىغان ئوخشايدۇ سېنىڭ. ئۇچ يۈز ئاتمىش كۇن كىتاب بىلەن ھەپىلەش-سە قانداق چىدايدۇ بۇ كاللا؟ ۋاي، كىتاب خالتىسى، ئويناشنى بىلمەيدىغان پىلە قۇرتى! » ئۇنىڭ ئەمدى بۇ يەردە ئولتۇرغۇسى كەلمىدى. ئىچىدە يەنە ئاللىنېمىلەرنى غۇدۇرغىنىچە ئۇدۇل ياتاق بىناسى تەرەپكە قاراپ ماڭدى.
ياتاقتا بىرنەچچەيلەن تاتلىق ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. سەلىمجانمۇ كارىۋىتىغا چىقىپ ئۇخلىماقچى بولدى، لېكىن يەكشەنبە كۇندىكى ئۇچرىشىشنى خىيال قىلىپ ئۇيقۇسى قاچتى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس-يادى شەھىدەنى ئىنىدەككە كەلتۈرۈشتىلا قالغانىدى. «خەپ، كاساپەت! ھامىنى توغرىلايمەنغۇ سېنى! ...»
سەلىمجان كارىۋاتقا چىقىپ يانچۇقىدىن پورتمىنىنى ئالدى، ئاندىن ئىچىدىكى پۇللارنى تېزلا ساناپ چىقتى ـ دە، نېمىلەرنى-دۇر خىيال قىلىشقا باشلىدى: «پۇل خەجلىمەي كۆڭۈلنى خۇش قىلغىلى بولمايدۇ، — دەيتتى ئۇ چىگىش خىياللاردىن خۇلاسە

چىقىرىپ، — ھېلىمۇ نۇرغۇن پۇلۇم مۇشۇ ئىش ئۈچۈن جەجلەندى. ئالىيەگە تولا يالغان گەپ قىلىپ گۇمانىنىمۇ قوزغاپ قويدۇم. شۇنداقتىمۇ ئۇ يۈزۈمگە سالمىدى. بۇ قارىمۇتۇق گۈزەللىنى ئىنەككە كەلتۈرۈشمۇ ئۇنچە ئاسانەك قىلمايدۇ، قانچىلىك چىقىم تارتسامۇ ئامال قىلىپ ئۇنى ئۆزۈمگە مايىل قىلىشىم كېرەك!»

سەلىمجان پورتمىنىنىڭ كۆزنىكىگە قىستۇرۇلغان تويلۇق خاتىرە رەسىمگە قارىدى. ئۇنىڭدا ئايالى ئالىيە ئۇنىڭ مۇرىسىگە بېشىنى قويغان ھالدا ئىللىق كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى. تۇرۇپ، سەلىمجاننىڭ ئايالىغا ئىچى ئاغرىپ قالدى. ئۆزىگە شۇنداق ئىشىنىدىغان ۋاپادار ئايالىنى ئۆزلۈكسىز ئالداپ كېلىۋاتقىنىغا، ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ھەدەپ ئاسىيلىق قىلىۋاتقىنىغا سەل پۇشايمانمۇ قىلىپ قالدى. بىردىنلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئالىيەگە تەلەپ قويغان گۈزەل مەنزىرە ئايان بولۇشقا باشلىدى ...

ماي ئېيىنىڭ كىشىگە ئارامبەخش ئېتىدىغان كۈنلىرى ئىدى، قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرى كىشىگە ھۇزۇر بېغىشلايتتى. يېڭىدىن يېشىللىققا كىرگەن شەھەر مەنزىرىسى شەھەر ئاھالىسىگە يېڭى ھاياتنىڭ باشلانغانلىقىدىن دالالەت بېرىپ تۇراتتى. سەلىمجان ئالىيەنى باشلاپ خەلق مەيدانىغا كەلدى. ئۇ بۇگۈن كۆڭلىگە خېلى بۇرۇنلا پۈكۈپ كەلگەن، لېكىن دېيىشكە جۈرئەت قىلالمايۋاتقان مۇھىم بىر گەپنى ئالىيەگە ئېيتماقچى ئىدى.

ئۇلار مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى راۋاقنىڭ ئاستىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان سېمونت ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇشتى. مەيداندا ئويناۋاقا ئۆتۈشۈپ تۇرغان ئادەملەر ناھايىتى كۆپ ئىدى. ئالىيە ئەتراپتىكى گۈزەل مەنزىرىلەرگە تويماي باقاتتى. سەلىمجان ئۇنىڭ كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان گۈزەل جامالىغا ھەۋەس بىلەن قارايتتى.

— نېمىدېگەن گۈزەل مەنزىرە! — دەۋەتتى سەلىمجان گەپ-
نى نەدىن باشلاشنى بىلمەي، ئالىيەنىڭ دىققىتىنى بۆلۈپ.
ئالىيە شۇندىلا دىققىتىنى يىغىپ سەلىمجانغا قىيا باقتى.
— مۇھىم گەپىم بار دېگەنتىكىزغۇ، قېنى، قۇلىقىم
سىزدە، — دېدى ئالىيە شوخلۇق بىلەن كۈلۈپ.
سەلىمجان نەچچە ۋاقىتتىن بېرى كۆڭلىگە پۈكۈپ كەلگەن
گەپلەرنى بىردىنلا ئېسىدىن چىقىرىپ قويدى. ئۆزىگە ھەم سوئال
نەزىرى، ھەم دىققەت نەزىرى بىلەن قاراپ تۇرغان ئالىيەگە شۇ
تاپتا نېمىلەرنى دېيىشنى بىلمەي شەلپەردەك قىزاردى. ئۇ ئالىيە-
نىڭ تەلىپىنى رەت قىلىۋېتىشىدىن شۇنداق ئەنسىرەيتتى. چۈنكى
ئۇ ئىلگىرى بىرنەچچە قېتىمقى ئۇدا رەت قىلىۋېتىشىگە ئۇچرىغاچ-
قا، كېيىن ئۇچراشقان قېتىملارغا يۈرىكىدىكىنى ئېيتىشقا ئىپادىلەش-
كە جۈرئەت قىلالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. بىراۋلار تەرىپىدىن
ئىزچىل رەت قىلىنغان ئادەمدە ئەنسىرەش، خۇدۇكسىرەش پىسە-
خىكىسى يېتىلىپ قالسا كېرەك. شۇ تاپتا سەلىمجاندىمۇ مۇشۇ
خىل روھىي ھالەت پەيدا بولغانىدى. «مەيلى قانداقلا بولسۇن،
بۈگۈنكى پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويماسلىقىم كېرەك، —
دەيتتى سەلىمجان گادىرماچ خىيالىلار ئىچىدە، — ئەگەر قەلبىم-
دىكى گەپلىرىمنى بۈگۈن ئېيتالمىسام مەڭگۈ پۇشايماندا قېلىشىم
مۇمكىن. ئىلگىرىمۇ پەيتنى قولدىن بېرىپ قويغاچقا نۇرغۇن
گۈزەل قىزلارنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشەلمىدىم. ياخشىسى، پەيت-
نى چىڭ تۇتاي! ...»
— زەينەپ نېمىشقا توختىماي «كاككۇك! كاككۇك!» دەپ
سايرايدىغاندۇ؟ — دېدى سەلىمجان تۇيۇقسىزلا.
— مەشۇقىنى سېغىنىپ شۇنداق سايرايدۇ، — دېدى ئالىيە-
مۇ تېزلا.
— مەن نېمىشقا خىيالچان بولۇپ قالىمەن ئەمىسە؟
— سىزمۇ بىرىنى سېغىنىپ شۇنداق بولۇپ قېلىۋاتقانسىز
بەلكىم.

ئالىيە بۇ گەپنى قىلىپ بولۇپ «ھۇپپىدە» قىزىرىپ كەتتى. پەيتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلغان سەلىمجان:

— مەن كىمنى خىيال قىلىمەن، بىلەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

— ئۇنى ئۆزىڭىز بىلەرسىز، — دېدى ئالىيە يەرگە قاراپ شەلپەردەك قىزىرىپ.

— مەن سىزنى خىيال قىلىمەن، ئالىيە، — دېدى سەلىمجان بارلىق غەيرىتىنى ئىشقا سېلىپ ھاياجان بىلەن، — سىز بىلەن تونۇشقاندىن بېرى ئۇخلىسام چۈشۈمدىسىز، ئويغانسام ئۇخۇمدا. ئىشقىلىپ، خىيالىمنىڭ مەركىزى پەقەت سىزدىلا. سىز بىلەن كۆپرەك ئۇچرىشىشنى، كۆپرەك پاراڭلىشىشنىلا خىيال قىلىمەن. ئويلاپ باقسام، سىزنى ياخشى كۆرۈپ قاپتىمەن، ئالىيە. بىلمىدىم، تەلىپىمگە قانداق قارايسىزكىن؟

— گەپ ئەگىتىشكە بەك ئۇستىكەنسىز، — دېدى ئالىيە بىر خىل يېقىملىق تەلەپپۇزدا، — كاككۇك ـ زەينەپلەردىن گەپ باشلاپ كېلىپلا مەقسەتنى پوككىدە ئوتتۇرىغا قويدىڭىز مانا.

سەلىمجان قىزىرىپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئالىيەنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىۋېتىشىدىن شۇنداق ئەنسىرەۋاتاتتى. ئەگەر يەنە رەت قىلىنىشقا ئۇچرىسا، ئۇ بۇ زەربىگە ھەرگىز بەرداشلىق بېرەلمەيتتى.

— مەن سىزنى ئىزچىل ھالدا جۇرئەتلىك دەپ ئويلاپ كەلگەن، لېكىن ھەرقانچە ساقلىغىنىم بىلەن سىز ئېغىز ئاچمىدىڭىز. بۇ ئىشتا قىز بالىغا قارىغاندا ئوغۇل بالىنىڭ تەشەببۇسكار بولغىنى ياخشى، بۇ ھەم بىزنىڭ ئەخلاق قارىشىمىز، ھەم گۈزەل ئەنئەنىمىز. مېنىڭ بۇ گەپنى كۈتۈۋاتقىنىمغا خېلى ئۇزۇن بولدى. بىلەمسىز، مەنمۇ سىزنى ياخشى كۆرىمەن، سەلىمجان! ...

— راستما!

سەلىمجاننىڭ يۈرىكى شۇ تاپتا ھاياجاندىن لەرزىگە كەلدى. ئۇنىڭ بىر جۈپ قولى ئالىيەنىڭ ئاپئاق يۈمران قوللىرىنى ئامبۇردەك قىستى. ئالىيە «ۋايجان!» دېگەندىلا، ئاندىن ئېسىگە كەلدى.

— كەچۈرۈڭ! بەك ھاياجانلىنىپ كېتىپ ...

— ھېچقىسى يوق.

شۇنىڭدىن كېيىن سەلىمجاننىڭ رومانتىك مۇھەببەت ھايات رەسمىي باشلىنىپ، قەلبىدىكى گۈزەل قىزنىڭ ساپ مۇھەببىتىگە ھەقىقىي مۇيەسسەر بولغانىدى ھەمدە بۇگۈنگىچە بىر ئۆيدە بىرگە ياشاپ كېلىۋاتقانىدى ...

سەلىمجان رەسىمگە ئۇزاق قارىدى. ئۆمۈچۈكنىڭ تورىدەك چىگىش خىياللار ئۇنىڭ روھىنى ئۆز ئىسكەنجىسىگە ئالغانىدى. مۇشۇ چىگىش خىياللار ئىككى قۇتۇپقا ئايرىلغان بولۇپ، بىر قۇتۇپتىكىلەر: «سەلىمجان، بولدى قىل، ئالىيەنىڭ ساڭا قىلغان ئەقىدىسىگە ئاسىيلىق قىلما! ھېسسىياتقا بېرىلمە، ئەقلىڭنى ئىشلەتمەي، ئۆگىنىشىڭنى قىل! ...» دەپ چۇقان سالسا؛ يەنە بىر قۇتۇپتىكىلەر: «پۇرسەتنى غەنىيمەت بىل، سەلىمجان! ئۆزۈڭنىڭ ئەركەكلىكىڭنى ئۇنتۇپ قالما! ئايالىڭ ساڭا نېمە قىلىپ بېرەلىدى، ساڭا بالا تۇغۇپ بېرەلمەمدۇ؟ سېنى دوستلىرىڭنىڭ ئالدىدا ھازىرغىچە يەرگە قارىتىپ كېلىۋاتمدىغۇ؟ دوستلىرىڭنىڭ، خىزمەتداشلىرىڭنىڭ مەسخىرىلىك كۈلۈشلىرىنى، يۈزۈڭدىن - يۈزۈڭگىلا: «سەلىمجان، بىرەر چاتىقىڭلار يوقتۇ - ھە؟ بىزنىڭ بالىلىرىمىزنىڭ بويى ئېڭىكىمىزگە تاقاشتى، سىلى تېخىچە ...» دېيىشلىرىنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالما! سەن ئۇلارغا ئۆزۈڭنىڭ ساق ۋە بېجىرىم ئەركەك ئىكەنلىكىڭنى باشقا ئايالار ئارقىلىق ئىسپاتلاپ كۆرسىتىپ قويغىن!...» دەپ چۇقان سالاتتى. سەلىمجان چاچراپ ئورنىدىن تۇردى. ئۇ بۇ ئىشتا ئاخىرقى قارارنى چىقارغانىدى: «ماڭا بۇ

پۇرسەت ئوڭاي قولغا كەلگەن ئەمەس، قەدىرلىشىم كېرەك، چىڭ تۇتۇشۇم كېرەك! مېنى كەچۈر، ئالىيە! بۇ مېنىڭ ساڭا بىرىنچى قېتىم ئاسىيلىق قىلىۋاتقىنىم ئەمەس، مەن سېنى يەنىلا ياخشى كۆرىمەن، لېكىن بۇ پۇرسەتنى ھەرگىز قولدىن بېرىپ قويغۇم يوق! ...»

ھېسسىيات ئەقىلدىن غالىب كەلدى. سەلىمجان ئورنىدىن تۇرۇپ ياتاقتىن چىقتى - دە، ئۇدۇل مەكتەپ دەرۋازىسى تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇ ئالىيەگە پۇل ئەۋەتىپ بېرىش توغرۇلۇق تېلېفون ئۇرماقچى ئىدى.

— ماڭاشىڭىزچۇ؟ — دېدى ئالىيە تېلېفوندا، — ماڭاشىڭىزمۇ ئاز ئەمەستىغۇ؟

— سىزدىن ئايرىلىپ بۇ يەرگە كەلگەندىكىن كۆپرەك نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋالاي دەپ بىر يۇرۇش ماتېرىيال سېتىۋالدىم، كېچە - كۈندۈز دېگۈدەك ئاشۇ ماتېرىياللار دۆۋىسىدە ھەرىكەت قىلىۋاتىمەن دەڭا، — دېدى سەلىمجان قىپقىزىل يالغان سۆزلەپ، — ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇچ ۋاخ تاماقنى سىرتتىن يەيدىغان گەپ، ئانچە - مۇنچە ئولتۇرۇش - پولتۇرۇش بولۇپ تۇرىدۇ، ئىشقىلىپ، پۇل كۆپرەك كېتىدىكەنغۇتاڭ ...

— ئىشقىلىپ، سىزنىڭ باھانىڭىز بەك چىق.

— مەن راست گەپ قىلدىم، جېنىم.

— قانچىلىك لازىم؟

— مېنى قانچىلىك سۆيىسىڭىز شۇنچىلىك.

— سىز مۇھەببەتنى، ھېسسىياتنى پۇل بىلەن ئۆلچىمەكچىمۇ؟

سەلىمجان دۇدۇقلاپ قالدى. ئۇ گەپتە كەتكۈزۈپ قويغانلىقىنى ھېس قىلدى.

— بەك ئەقىللىق جۇمۇ سىز، ئالىيە، — دېدى سەلىمجان، — شۇڭا سىزگە كۆيىمەن ئەمەسمۇ، جېنىم!

ئەرلەر تەرىپىدىن ماختالسا كۆڭلى خۇش بولمايدىغان، قەلـ
بى ھاياجانغا چۆمۈلمەيدىغان ئاياللار بولمىسا كېرەك. شۇ تاپتا
ئالىيەمۇ سەلىمجاننىڭ ياغلىما گەپلىرىگە خۇش بولۇپ، چۈشتىن
كېيىنلا ئۇنىڭ ئىناۋەتلىك كارتىسىغا پۇل كىرگۈزۈۋېتىدىـ
غانلىقىنى ئېيتتى. خۇشاللىقتا ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەن سەلىمجان
ئۇنى تېلېفوندا بىرنەچچىنى سۆيۈپ قويدى.

يەكشەنبە كۈنى سەلىمجان شەھىدەنى ئېلىپ بېيجىڭنىڭ ئەڭ
گۈزەل جايلىرىنى تاماشا قىلدى. يۈەنمىڭيۈەن باغچىسىغا، خان
ئوردىسىغا باردى. ياشلار كىنو كۆلۈبىغا كىرىپ بىر مەيدان كىنو
كۆردى، تىيەنئەنمېن مەيدانىدا خاتىرە سۈرەتكە چۈشتى. چۈشتە
بېيجىڭدىكى داڭلىق ئۇيغۇر رېستورانىغا كىرىپ غىزالاندى.
كەچتە ئۇ شەھىدەنىڭ ئۇنىمىغىنىغا ئۇنمىاي بىر دېسكوخانىغا
ئەكىردى.

— كۆڭلىڭىز ئېچىلىپ قالدۇ، — دېدى ئۇ دېسكوخانىغا
كىرىپ جايلىشىپ بولغاندىن كېيىن، — بىردەم - يېرىمدەم
پاراڭلىشىمىز، تانسا - پانسا ئويناپمىز شۇ.

— ھېلىمۇ بىر كۈن ئاۋارە قىلدىم سىزنى، — دېدى
شەھىدە خىجىل بولۇۋاتقانلىقىنى ئىپادىلەپ.

— نېمىگە ئاۋارە بولاتتىم، ھەممىنى ئۆزۈم خالاپ قىلغان
تۇرسام.

— سىزنى چىقمىدار قىلىۋەرسەم خىجىل بولىدىكەنمەن.

— ھەرگىز خىجىل بولماڭ.

سەلىمجاننىڭ بۇيرۇتمىسى بىلەن ئۇستەل ھەر خىل ئىچىمـ
لىك ۋە ئۇششاق يېمەكلىكلەر بىلەن لىققىدە تولدى.

— بۇنچىۋالا قىلىپ كەتمىسىڭىزمۇ بولاتتى، — دېدى شەـ
ھىدە تېخىمۇ خىجىللىق ھېس قىلىپ.

— بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم، ھەرگىز خىجىل بولماڭ.

ئۇ ئىككى رومكىغا ۋىسكىدىن يېرىم تولدۇرۇپ قۇيدى، ئاندىن بىر رومكىنى شەھدەگە تەڭلىدى.

— قېنى ئەمىسە، تونۇشقىنىمىزنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ مۇزدەك سۈنى كۆتۈرۈۋېتەيلى!

— كەچۈرۈڭ، مەن بۇنى ئىچەلمەيمەن، — دېدى شەھدە سىلىق رەت قىلىپ.

— بۇ ھاراق ئەمەس، مۇز سېلىنغان سوغۇق ئىچىملىك، مەست قىلمايدۇ، ئىچىڭ، — دېدى سەلىمجان تېخىمۇ زورلاپ.

— ياق، ياق، ئىچسەم بولمايدۇ، مېنى كەچۈرۈڭ.

— ئەمىسە ئاغزىڭىزنى تەگكۈزۈپ قويۇڭ.

— كەچۈرۈڭ، ئۇنىمۇ قىلالمايمەن.

سەلىمجاننىڭ بۇ قېتىم رەسمىي ئاچچىقى كەلدى، ئەمما چاندۇرمىدى. ئاچچىقىنى ئالدىدىكى ھاراقتىن ئالدى. ئىچىدە: «خەپ، توختاپ تۇر! پوكىنىم ئاستىدا ئىگىرىمىغىنىڭنى بىر كۆرەي سېنىڭ! ...» دەپ قەسەم قىلدى. ئۇ شەھدەنىڭ «كېتەيلى» دەپ تۇرۇۋېلىشىغا رايىشلىق بىلەن بويسۇنۇپ دېسكوخانىدىن چىقتى. «يولۇاسىنى ئۇركۈتۈپ قويسام بولمايدۇ، تەجرىبىلىك ئوۋچى سەۋرچان كېلىدۇ» دەپ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بەردى. ئۇ شەھدەنى تاكسى بىلەن ياتقىغا ئەكېلىپ قويدى.

ئەتىسى چۈشتە سەلىمجان شەھدەنى تاماققا تەكلىپ قىلدى، ئەمما شەھدە رەت قىلدى.

— كەچۈرۈڭ، بۈگۈن مۇھىم ئىشىم بار ئىدى، كېيىنچە بىرگە يەيلى، — دېدى شەھدە.

«ئۆزىنى قەستەن مەندىن قاچۇرۇۋاتىدۇ، — دەپ ئويلىدى سەلىمجان، — خەپ توختا، قارىۋاي. قاچمايدىغان، ئەكسىچە چاپلىشىدىغان قىلىۋەتمەيدىغان بولسام سەلىمجان بولماي كېتەي! ...»

ئۇ شەھدەنى ئىندەككە كەلتۈرۈشنىڭ چارە - ئامالىنى

ئۇستىدە توختىماي ئىزدىنەتتى، مۇشۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس - يادى شەھىدىنى ئەل قىلىشتىلا قالغانىدى. كاللىسىدا ئوقۇش، ئۆگىنىشلەر ئەسلا مەۋجۇت ئەمەس ئىدى.

ئۇ بىر كۈنى چۈشتە سىرتقا تاماق يېگىلى چىقىپ كېتىۋېتىپ يولنىڭ ئۇدۇلىدىكى ساغلاملىق دورا دۇكىنىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. نېمىلەرنىدۇر خىيال قىلغان سەلىمجان يولنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتۈپ ئۇدۇل دۇكانغا كىردى. دۇكاندا ئىسمىنى تىلغا ئېلىشقىمۇ ئاغزى بارمايدىغان ھەر خىل دورىلار قاتار تىزىلىپ تۇرىتىلگەنىدى.

سەلىمجان دۇكاندار قىزنىڭ تەپسىلىي چۈشەندۈرۈشلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئىچىملىككە قوشۇپ ئىستېمال قىلىنىدىغان، جىنسىي ئەزانى غىدىقلايدىغان دورىدىن بىر قاپ سېتىۋالدى ۋە دۇكاندار قىزدىن ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى سورىۋېلىپ قايتىپ چىقتى.

شەنبە كۈنى كەچتە سەلىمجان شەھىدىنى ئۇنىمىغىنىغا ئۇنداپ مەكتەپنىڭ ئالدىدىكى داڭلىق خۇيزۇ ئاشخانىغا باشلاپ كىردى. ئاشخانىدا خېرىدارلار ناھايىتى جىق ئىدى، ئاشخانا ئىچىنى ژاراڭ - چۇرۇڭ قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، چېكىلىۋاتقان تاماكىلاردىن كۆتۈرۈلگەن ئىس - تۈتەك ئاشخانا ئىچىدە تۇمانەك لەيلەپ يۈرەتتى.

ئۇلار ئەڭ چەتتىكى بوش ئۇستەلدىن ئورۇن ئالدى. كۈتكۈچى قىز ئۇلارغا ئىككى ئىستاكان چاي كەلتۈردى. سەلىمجان تاماقلارنى بۇيرۇتقىچە بولغان ئارىلىقتا شەھىدە «تازىلىق ئۆيگە كىرىپ چىقاي» دەپ چىقىپ كەتتى. پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن سەلىمجان شەھىدىنىڭ ئالدىدىكى ئىستاكانغا ھېلىقى دورىدىن بىر تال سېلىۋەتتى. دورا كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە سۇيۇقلۇققا ئايلىنىپ بولدى.

— تاماق چىققۇچە چاي ئىچكەچ ئولتۇرۇڭ، — دېدى سەلىمجان.

لىمجان شەھىدەنى ھەدەپ چاي ئىچىشكە زورلاپ.

تاماق چىققۇچە بولغان ئارىلىقتا شەھىدە ئىستاكاندىكى چاينى ئىچىپ بولدى. تاماق يېيىلىپ بولاي دېگەندە شەھىدە سەل بېئا-رام‌لىق ھېس قىلىشقا باشلىدى ... سەلىمجان ئۇنىڭدىكى بۇ ئۆز-گىرىشنى بىلىپ تۇرسىمۇ قەستەن بىلمەسكە سېلىۋالدى. ئارد-دىن ئىككى - ئۈچ مىنۇت ئۆتتى، شەھىدە پەقەتلا چىدىمىدى بولغاي، يېنىدىكى ئورۇندۇقتىكى سومكىسىنى ئېلىپ:

— مەن سەل بېئارام بولۇپ كېتىۋاتىمەن، كەچۇرۈڭ! — دېگىنىچە ئورنىدىن تۇردى، — مېنى ياتقىمغا ئەكىرىپ قويۇڭ.

«ماۋۇ كاساپەتنى! — دېدى سەلىمجان ئىچىدە ئاچ-چىقلاپ، — بۇ ھۇنەرمۇ كار قىلمىدىغۇ؟ خەپ، توختاپ تۇر! ...»

ئۇزۇن ئويلاپ تاپقان چارىسى ئەمەلگە ئاشمىغان سەلىمجان شەھىدەنى ياتقىغا ئاپىرىپ قويۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ خودىدى نىجاسەت يەپ سالغان ئىتتەك غۇدۇرغىنىچە ياتقىغا قاراپ ماڭدى.

تۇرمۇشتا بەزى ئادەملەر بارکى، ئۇلار ئۆزى قىلماقچى بول-غان ئىشلارنى قىلالمىسا ياكى مەغلۇپ بولسا قەتئىي بولدى قىل-مايدۇ، ئەكسىچە خىلمۇخىل چارە - ئامالىلار بىلەن شۇ ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولىدۇ. ھازىر سەلىمجاننىڭ دەرسخانىدا ئويلايدىغىنىمۇ، دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن ئويلايدىغىنىمۇ يەنە شۇ شەھىدە ئىدى. ھازىر ئۇنىڭ كاللىسىدا نە ئايالى ئالىيە، نە بۇگۈردىكى سۆيگىنى روشەنگۈللەر ئەسلا مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئۇ شەھىدەنى باش ئەگدۈرۈشنىڭ باشقا چارىسىنى ئىزدەپ يەنە ھېلىقى ساغلاملىق دورا دۇكىنىغا كىردى.

دۇكاندار قىز ئۇنىڭ بايانلىرىنى ئاڭلاپ:

— ماۋۇ ئۇخلىتىش دورىسى، بۇنىڭ ئۇنۇمى ئالاھىدە ياخ-

شى، نۇرغۇن خېرىدارلار مۇشۇنى ئىشلىتىۋاتىدۇ، ئالامسىز؟ — دېدى.

— بۇنى قانداق ئىشلىتىدۇ؟

— چايغا سالسىمۇ، ھەر خىل ئېچىملىككە سالسىمۇ، يە-مەكلىككە قوشۇۋەتسىمۇ بولىدۇ، نىشان ئون بەش مىنۇتتىن كېيىن ھېچنېمىنى تۇيماي ئۇخلايدۇ.

سەلىمجان ئارتۇق ئىككىلەنمەيلا دورىنى سېتىۋالدى.

چارشەنبە كۈنى چۈشتە ئۇ شەھەرنى سىنىپىدىنلا ئاچىقتى.

— سىزگە زادى نېمە بولدى، نېمىشقا ماڭا پەرۋاسىز مۇئا-مىلە قىلىسىز؟ — دېدى ئۇ شەھەرنى خالىيراق جايغا ئەكېلىپ.

— ماڭا ھېچنېمە بولمىدى، يېقىندىن بۇيان سەل ئالدىراش بولۇپ قالدىم شۇ.

— يالغان! سىز ئۆزىڭىزنى مەندىن قەستەن ئەپقېچىۋاتى-سىز.

— نېمىشقا ئۇنداق قىلاتتىم، مېنى خاتا چۈشەنمەڭ.

— ئىشەنمەيمەن، بۇگۈن ماڭا ئېنىق چۈشەنچە بەرمىسىڭىز سىزنى ھەرگىز قويۇۋەتمەيمەن!

شەھىدە ئەتراپقا ئىتتىك ـ ئىتتىك قاراپ سەل بوشىدى.

— يۈرۈڭ، سىرتقا چىقىپ پاراڭلىشايلى، بۇگۈن مەن سىز-نى مېھمان قىلاي.

ئىككىيلەن ھەمىشە بىللە تاماققا كىرىدىغان ئاشخانىغا كىر-دى. شەھىدە بىر تەخسە توخۇ قورۇمىسى ۋە بىرقانچە تەخسە سوغۇق سەي بۇيرۇتتى. سەلىمجان كۈتكۈچىنى چاقىرىپ سىرت-تىن ئىككى بوتۇلكا پىۋا ئەكىرگۈزدى. بۇ ئاخىرقى پۇرسەت ئىدى، سەلىمجان بۇنى ئاللىقاچان پەرەز قىلىپ بولغانىدى. شە-ھىدە ئۇنىڭ ھەرىكىتىنى سېزىپ قالغاندەك، ئۇنىڭ نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالغاندەك، بۇگۈن ئارىنى ئوچۇق قىلىپ مۇناسىۋەتنى ئۈزۈشنى ئويلاۋاتقاندەك قىلاتتى. تۇيۇقسىز شەھە-

دەنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى، ئۇ تېلېفوننى قولىغا يېقىپ سىرتقا ماڭدى. سەلىمجان ناھايىتى تېزلىك بىلەن ھېلىقى ئۇنىڭ سىمان دورىنى شەھەرنىڭ ئالدىدىكى چاي ئىستاكانىغا، كۈتكۈچى ئەمدىلەتىن ئاچقان سوغۇق سەيلەرگە تۆكۈشكە ئۈلگۈردى.

— قېنى، سىزمۇ قورۇملارغا ئېغىز تەگكۈزگەچ ئولتۇرۇڭ، — دېدى شەھەر.

سەلىمجان ئالدىدىكى پۇتۇنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ئىستاكانغا تولدۇرۇپ قويدى، ئاندىن ئۇنى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتتى. ئارىنى جىمجىتلىق باستى، ھېچكىم ھېچكىمگە گەپ قىلمايتتى، شەھەر ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئۇنى قورۇملارغا تەكلىپ قىلغاچ ئۆزى توختىماي قورۇما يەيتتى، قاينىق سۇ ئىچەتتى. سەلىمجان بولسا پۇتا ئىچكەچ ئۇنىڭ ئۇخلىشىنى كۈتەتتى. ئۇ پات ـ پات سائىتىگە قاراپ قويىاتتى. مانا ئون بەش مىنۇتمۇ ئۆتتى، لېكىن شەھەر ھېچ ئۇخلاي دېمەيتتى. «ساختا دورىنى ئالدىممۇ نېمە؟» دەپ ئويلىدى سەلىمجان ھېلىقى دورىدىن گۇمانلىنىپ.

ئۇستەلگە توخۇ قورۇمىسى تېخى ئەمدىلا چىقىپ تۇراتتى، تۇيۇقسىز شەھەرنىڭ بېشى ئۇستەلگە تېگىپ قالدى. دېمەك، دورا كۈچىنى كۆرسەتكەنىدى. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن سەلىمجان مۇلازىمغا دەرھال تاماقنىڭ پۇلىنى بېرىۋېتىپ شەھەرنى يۆلىگىنىچە سىرتقا قاراپ ماڭدى. ئۇ شەھەرنى يول بويىدا خېرىدار كۈتۈپ تۇرغان تاكسىغا سالدى ـ دە، ئۇدۇل شەھەر مەركىزىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

شەھەر ئۇيقۇدىن ئويغانغاندا يونتقان ئىچىدە تۇغما ھالەتتە ياتاتتى. يېنىدا سەلىمجان يېنىك پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتاتتى. بىردىنلا شەھەرنىڭ كۆزلىرىدىن بۇقۇلداپ ياش ئېقىشقا باشلىدى، ئەمما ئۇنىڭ يىغىسى ئۇنسىز يىغا ئىدى. ئۇ يېنىدا خاتىرجەم ئۇيقۇغا كەتكەن سەلىمجانغا كۈچلۈك نەپرەت بىلەن قارىدى، ئەمما ئۇنى ئويغاتمىدى ياكى ۋارقىراپ ـ جارقىراپ ياتاقنى بېشىغا

كىيمىدى. ئۇ كىيىملىرىنى كىيىپ كارىۋاتتىن چۈشتى ۋە بۇ-لۇڭغا بېرىپ تۇڭۇلۇپ ئولتۇردى. بىر چاغدا سەلىمجان تاتلىق ئۇيقۇدىن كۆزىنى ئاچتى، ئۇ بۇلۇڭدا بىچارىلەرچە تۇڭۇلۇپ ئولتۇرغان شەھىدەگە قاراپ لام - جىم دېمەي كىيىملىرىنى كىيىدى.

— مەن سىزنىڭ مۇشۇنداق قىلىدىغىنىڭىزنى بۇرۇنلا پەملىگەن، — دېدى شەھىدە ئارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ، — مانا بۇگۈن ئويلىغىنىمدەك بولدى.

سەلىمجان يەنىلا زۇۋان سۇرمىدى.

— بىرقانچە قېتىملىق ھېيلىڭىز ئەمەلگە ئاشمىغانىدى، بۇ قېتىم ئۆزۈمدىن كەتتى، ھەممىسى مەندىن ئۆتتى.

— مېنى كەچۈرۈڭ، شەھىدە. مەن خاتا قىپتىمەن، — دېدى سەلىمجان شەھىدەگە تىكىلىپ قارىيالماي.

— ياق، گۇناھ مەندە، سىز بىلەن تونۇشمىسام، بىرگە تاماققا چىقمىسام بولاتتى، ھەممىگە مەن ئەيىبلىك.

— مەن سىزگە ئىگە بولىمەن، شەھىدە.

— قۇرۇق گەپ! — دېدى شەھىدە ۋارقىراپ، — سىز ئەڭ ياخشىسى خوتۇنىڭىزغا ئىگە بولۇڭ!

سەلىمجان يەنە جىمىپ قالدى.

— مېنى ياتقىمغا ئاپىرىپ قويۇڭ، — دېدى شەھىدە بۇيرۇق تەلەپپۇزدا.

سەلىمجان چاققانلىق بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىكنى ئاچ-تى، ئۇ شەھىدەنى يۆلەۋالماقچى بولۇۋېدى، شەھىدە:

— ماڭا ئەمدى يېقىن كەلگۈچى بولماڭ! — دەپ قاتتىق ۋارقىرىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن شەھىدە باشقا بىر ئادەمگە ئۆزگىرىپ قالدى. پات - پات دەرسكە چىقمايدىغان، چىقسىمۇ بېشىنى پارتىغا قويۇپ مۇگدەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. سەلىمجان دەسلەپ-

تە ئۇنىڭغا ئاز - تولا ئىچ ئاغرىتتى، قىلغانلىرىغا پۇشايمان قىلغاندەك بولدى، ئەمما كېيىنچە بۇ ئىشلارنى پەرۋايىغا ئالماي يۈرۈۋەردى. «قانچىلىك نېمىدىك؟ مەن سەلىمجان قىلمەن دەپ گىنىمنى قىلماي قويمايدىغان بۇلدۇم، بەك كۆرەڭلەپ كېتىۋېدىك، ئاخىرى قولۇمدا ۋاك دېدىك، يەنە نېمىگە ھال تارتىسەن ئەمدى؟! ...»

قىشلىق تەتىلگە قويۇپ بېرىشكە ئاز قالغان يانۋارنىڭ جۇدۇنلۇق بىر كۈنى سەلىمجاننىڭ تۇرمۇشىدا يەنە ئۆزگىرىش يۈز بەردى. چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتى ئىدى. سەلىمجان مەكتەپ قوروسى ئىچىدىكى ئاپئاق قارلارنى غاچىلدىتىپ دەسسىگىنىچە سىرتقا چىقىپ كېتىۋاتاتتى. ئارقا تەرىپىدىن ئاڭلانغان تونۇش ئاۋاز ئۇنى «شىپپىدە» توختاتتى.

— سەلىمجان!

ئۇ كەينىگە قايىدى. ئاپئاق شارپىنى بوينىغا مەھكەم ئورىدى. ۋالغان شەھىدە ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى.

— سىز بىلەن پاراڭلىشاي دېگەن، — دېدى شەھىدە ئورنىدىن مىدىرلىماي.

بۇ شەھىدەنىڭ شۇ قېتىمقى ئىشتىن بۇيان سەلىمجانغا قىلغان تۇنجى ئېغىز سۆزى ئىدى. شۇ ئىشتىن كېيىن ئۇلار سىنىپتا ياكى سىرتتا ئۇچرىشىپ قالسا خۇددى ناتونۇشلاردەك گەپ قىلىشمايتتى.

ئۇلار يەنە ھېلىقى خۇيزۇ ئاشخانىسىغا كىرىپ كېلىشتى. تاماق بۇيرۇتۇلۇپ خېلى بىركەمگىچە بىر - بىرىگە گەپ قىلمىدى.

— يېقىندىن بۇيان ئوبدان تۇرۇۋاتامسىز؟

ئايالىدىكى جىملىقنى يەنىلا سەلىمجان بۇزدى.

— بۇگۈن مەن سىز بىلەن بىر ئىش توغرۇلۇق سۆزلىشەي دېگەن.

— نېمە، مىجەزىڭىز يوقما؟

كۇتكۇچى ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئىككى تەخسە لەڭمەن ئەكەلدى. ئۇلار ئۇن - تىنسىز تاماق يېيىشكە باشلىدى.

— ئەسلىدە بۇ ئىشنى سىزگە ئېيتماي دېگەن، — دېدى شەھىدە تاماق يېيىشتىن توختاپ، — بىراق بۇ دېگەن ياقا يۇرت، ئۆزۈم يالغۇز قىينىلىپ قالغۇدەكمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە بىزنىڭ شىركىتىنى بىرگە كەلگەنلەرگە چاندۇرۇپ قويسام ھەرگىز بولمايدۇ.

سەلىمجان گاڭگىراپ قېلىۋاتاتتى.

— قىشلىق تەتىلدە بەلكىم ھەممەيلەن يۇرتقا قايتىدۇ، سىزمۇ قايتارسىز؟ — سورىدى شەھىدە.

— ھەئە.

شەھىدەنىڭ كۆزىدە بىردىنلا ئىككى تامچە ياش پەيدا بولدى.

— شەھىدە، سىزگە نېمە بولدى؟ بىر يېرىڭىز ئاغرىۋاتامدۇ؟

بۇ گەپ بىلەن تەڭ، ئۆزىنى ئاران تۇتۇپ تۇرغان شەھىدە ئېسىدەپ يىغلاپ كەتتى. ئاشخانىدا ئادەم ئانچە كۆپ بولمىسىمۇ، سەلىمجان شەھىدەنى باشلاپ ئاشخانىدىن چىقتى ۋە تاكسىغا ئولتۇرغۇزۇپ يېقىن ئەتراپتىكى بىر قەھۋەخانىغا باشلاپ كىردى. كۇتكۇچى ئۇلارنى قەھۋەخانىنىڭ ئايرىم بۆلۈمچىسىگە باشلاپ كىرىپ چىقىپ كەتكەن ھامان، شەھىدە سەلىمجانغا ئۆزىنى تاشلاپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماي قالغان سەلىمجان:

— شەھىدە، سىزگە زادى نېمە بولدى؟ قېنى ئالدىرماي سۆزلەڭ، — دېدى.

شەھىدە بىرئازدىن كېيىن ئېسىدەشتىن توختىدى. سەلىمجان ئۇنى يۆلەپ ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزدى، ئاندىن يانچۇقىدىن قولياغلىقىنى چىقىرىپ شەھىدەنىڭ مەڭزىدىكى ياشلارنى سۈرتۈپ قويدى.

— بويۇمدا قاپتۇ، — دېدى شەھىدە تىترەڭگۈ ئاۋازدا بوشـ
قىنا.

— نېمە!؟ ...

سەلىمجان ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي قالدى. شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ پەرزەنت كۆرۈش ئىقتىدارىنىڭ بارلىقىدىن، جىسمىدا ھېچقانداق كېسەللىكنىڭ يوقلۇقىدىن ھاياجانلانغان سەلىمجان ئىچىدە ھەدەپ تەنتەنە قىلماقتا، ئايالى ئالىيەنى ئەيىبلىمەكتە ئىدى: «ئەسلىدە سەن كېسەلكەنسەن ئەمەسمۇ، ئالىيە. ھەمىشە دوختۇرغا تەكشۈـ رۈتۈپ بېقىڭ، دەپ كۆزۈمگە كىرىۋالاتتىڭ، ئەل - ئاغىنىلەر ئالدىدىمۇ بېشىمنى كۆتۈرەلمەي يۈرەتتىم، ئەمدى ياخشى بولدى. بارغاندىن كېيىن كىمنىڭ كېسەل، كىمنىڭ ساق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىمايدىغان بولسام، خەپ! ...»

— گەپ قىلمايسىزغۇ؟

شەھىدە سەلىمجاننىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى.

— ھە ... مەن ... ئەمدى قانداق قىلساق بولار؟ — دېدى سەلىمجان دۈدۈقلاپ.

— قانداق قىلىشنى بىلگەن بولسام سىزنى ئىزدىمىگەن بولاتتىم، — دېدى شەھىدە سەل قېيىدىغاندەك.

سەلىمجان خېلى ئۇزۇنغىچە شۇكلەپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇـ نىڭ كاللىسى ھەقىقەتەن چىگىشلىشىپ كەتكەنىدى. ئەگەر بۇ ئىش ئاشكارىلىنىپ قالسا ئاقۇبەتنىڭ ياخشى بولمايدىغانلىقىنى ئۇ ئوبدان بىلەتتى. «ئەمدى قانداق قىلسام بولار؟ — دەپ ئويلىدى سەلىمجان ئىچىدە، — ئايالىمنى قويۇۋېتىپ بۇنى ئالايـ مۇـ يا؟ ئەگەر شۇنداق بولسا بالامۇ بار بولىدۇ، دۇشمەنلىرىمۇ مېنىڭ بېجىرىم ئەر ئىكەنلىكىمگە ئىشىنىدۇ. لېكىنزە، ئالىيەـ دىن ۋاز كېچەلمەيمەن، ئۇنى ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىمەن، گەرچە ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ئاسىيلىق قىلىۋاتساممۇ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىشـ نى ئويلىسام قەلبىمنى ئازاب قاپلايدۇ. ئالىيە بۇ ئىشنى بىلسە،

ئۇ نېمە دەپ ئويلار؟ ئاجراشقىلى ئۇنارمۇ؟ ...»

— گەپ قىلىڭ دەيمەن!

شەھىدە ئۇنىڭ خىيالىنى يەنە بۆلۈۋەتتى.

— مەن سىزنى ئەمرىمگە ئالاي، سىزگە ئۆمۈر بويى ياخشى قاراي.

سەلىمجان بۇ گەپنىڭ ئاغزىدىن قانداقلارچە چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى. گەپنى دەپ بولۇپ سەل پۇشايمان قىلغاندەك بولۇپ قالدى. «نېمىشقىمۇ توي قىلمىغان بىرنېمە بىلەن تونۇشقان بولغىيتتىم؟ ئەجەب ئاۋارىچىلىكى جىققىنە؟» دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە.

— بۇ گەپنى راست دەۋاتامسىز؟ — سورىدى شەھىدە ئىشەنمىگەندەك.

— ئەلۋەتتە راست دەۋاتىمەن، — دېدى سەلىمجان تېزلا جاۋاب بېرىپ.

— رەھمەت سىزگە، سىزنىڭ بۇنداق دەيدىغانلىقىڭىزنى ئويلاپ باقماپتىكەنمەن، مەن سىزنى تېخى نامەرد، ۋىجدانسىزمىكىن دەپ ئويلاپتىمەن. مېنى ئالسىڭىز ئايالىڭىزنى قانداق قىلىسىز؟

— ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشىپ كېتىمەن.

— كەچۈرۈڭ، — دېدى شەھىدە بىر خىل ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن، — مەن ئۇنداق قىلالمايمەن، ئۆزۈمنى دەپ يەنە بىر بىگۇناھ ئايالنى بەختسىز قىلغۇم يوق. مەن ئۇنچىلىك ۋىجدانسىز ئادەملەردىن ئەمەس. ئۆزۈم قىلغان ئىشقا ئۆزۈم ئىگە بولىمەن.

— ئۇنداقتا بالىنى قانداق قىلىمىز؟ — سورىدى سەلىمجان گاڭگىراپ.

— تۇنۇگۈن دوختۇرغا كۆرۈنگەن، قىرىشقا بولمايدىكەن، بالا يوغىناپ قاپتۇ.

— ئەمىسە ...

— بالنىستتا يېتىشمىغا توغرا كېلىدىكەن.

سەلىمجاننىڭ بېشى قاتتى. «ئۆزۈم تاپقان بالاغا نەگە باراي دەۋاغا، دېگەن شۇ بولدىغۇ ئەمدى؟» دەپ ئويلىدى.

— ھەممىسى ئۆزۈمنىڭ شورى، — دېدى شەھىدە يەنە ئېسەدەشكە باشلاپ، — دەسلەپتە قۇرۇق ھۆ كېلىشكە باشلىغاندىلا دوختۇرغا كۆرۈنمەپتىمەن.

— بولدى، ئۆزىڭىزنى ئەيىبلەۋەرمەڭ، ھەممە گۇناھ مەندە، مەن سىزگە ئازاب ئېلىپ كەلدىم. بىز قىشلىق تەتىلدە شىنجاڭغا قايتمايلى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار قىشلىق تەتىلدە يۇرتقا قايتماي بالىنى بىر تەرەپ قىلىۋېتىشنى قارار قىلدى.

قىشلىق تەتىلدە سەلىمجان بىلەن شەھىدەدىن باشقا بارلىق كۇرسانتلار شىنجاڭغا قايتىشتى. سەلىمجان خىزمەتداشلىرىغا گۇاڭجۇدا ئۇقەت قىلىۋاتقان ئەۋرە ئاكىسىنىڭ يېنىغا بارىدىغانلىقىنى باھانە قىلىپ كۆرسەتتى، شەھىدە بولسا شاڭخەيدە ئوقۇۋاتقان ئەۋرە سىڭلىسىنى يوقلاپ كەلمەكچى بولغانلىقىنى باھانە قىلىپ كۆرسەتتى. سەلىمجان ئايالىنى ئىنتايىن تەستە قايىل قىلدى. ئۇ ئايالىغا قىشلىق تەتىلدىن پايدىلىنىپ كۆپرەك نەرسە ئۆگىنىۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈككەنلىكىنى، ئىناۋەتلىك كارتىغا جىقراق پۇل سېلىۋېتىشنى ئېيتتى. ئايالى ئۇنىڭ گېپىگە ئانچە ئىشەنمىگەن، قايتىپ كېلىش ھەققىدە چىڭ تۇرۇۋالغان بولسىمۇ، سەلىمجاننىڭ جاھىللىقى ئالدىدا يەنە باش ئېگىشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ ئەبرىنىڭ كىشىنىڭ يۇرتىدا تېنىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئىناۋەتلىك كارتىسىغا خېلى كۆپ پۇل كىرگۈزۈۋەتتى.

شەھىدەمۇ ئائىلىسىدىكىلەرنى ئۇنى - بۇنى دەپ ئاخىرى قايىل قىلدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار باشقا كەسىپداشلىرىنى ئۇزىتىپ قويۇپ ئۆزلىرى بېيجىڭدا قېلىشتى.

سەلىمجان شەھىدەنىڭ ھالىدىن ناھايىتى ياخشى خەۋەر ئالـ
دى. ئۇلار بىيجىڭدىكى ئەڭ چوڭ دوختۇرخانىغا بېرىپ بالىنى
ئوڭۇشلۇق بىر تەرەپ قىلىۋالدى. شەھىدەنىڭ تېنى بەك ئاجىز
بولغاچقا، ياخشى كۈتۈنۈشكە توغرا كەلدى. سەلىمجان بارلىق
تىرىشچانلىقىنى كۆرسىتىپ ئۇنىڭغا خۇددى ئۆز ئايالىدەك كۆيۈۋـ
دى، بىيجىڭدىكى ئۇيغۇر ئاشخانىلىرىدىن ئەڭ ياخشى تاماقلارنى
ئەكېلىپ باقتى. ئون ـ ئون بەش كۈنلەردىن كېيىن شەھىدەنىڭ
سالامەتلىكى ئەسلىگە كېلىپ رەڭگىمۇ قىزىلگۈلدەك جۇلالاندى.
بۇ جەريانىدا ئۇنىڭدا سەلىمجانغا نىسبەتەن باشقىچە بىر خىل ھېسـ
سىيات شەكىللەندى.

— ئايالىڭىز بەك بەختلىككەن، — دېدى ئۇ بىر كۈنى
سەلىمجان ئەكەلگەن نېرىن چۆپنى ئىشتىھا بىلەن يەۋېتىپ.

— قانداق دەيسىز؟

— سىز بەك كۆيۈمچان ئىكەنسىز.

شەھىدەنىڭ سالامەتلىكى تولۇق ئەسلىگە كېلىپ دوختۇرخاـ
نىدىن چىقتى. شۇ كۈنى ئۇلار شەھىدەنىڭ ياتىقىدا ئۇزاققىچە
سۆيۈشتى.

قىشلىق تەتىل ئاخىرلىشىپ دەرس باشلانغانىدى. سەلىمجاـ
نىڭ ھەربىر كۈنى تولىمۇ مەنىلىك ئۆتۈۋاتاتتى. شەھىدە ئۇ نەگە
باشلىسا رايىشلىق بىلەن ئەگىشەتتى. سەلىمجاننىڭ دەرس، ئۆـ
گىنىش دېگەنلەر بىلەن پەرۋايى پەلەك ئىدى. دەرسكە كىرسىمۇ
بىردەم ئولتۇرۇپلا چىقىپ كېتەتتى ـ دە، شەھىدەنىڭ دەرستىن
چۈشۈشىنى كۈتۈپ سىرتتا ساقلاپ تۇراتتى ياكى تورخانىلارغا
كىرىپ ۋاقىت ئۆتكۈزەتتى. ئۇ شەھىدەنى پات ـ پات كىنولارغا
ئاپىراتتى، سۇ ئۈزۈش ئورۇنلىرىغا ئاپىراتتى. بەختلىك مىنۇتلار
بارغانسېرى تېز ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى.

ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە بىرنەچچە كۈنلا قالغان بىر كۈنى كەچـ

تە، شەھىدە تەشەببۇسكار ھالدا سەلىمجان بىلەن بىرگە بولدى.
— بويىڭىزدا قالسا قانداق قىلىسىز؟ — سورىدى سەلىمجان مەيدىسىگە بېشىنى قويۇپ ياتقان شەھىدەنىڭ مۇرىسىنى يېنىك سىلاپ تۇرۇپ.
— بۇ قېتىم تۇغايمىكىن دەۋاتىمەن، ئۇنى كۆرسەم سىزنى كۆرگەندەك بولىمەن ئەمەسمۇ، — دېدى شەھىدە ئەركىلەپ.
— ھە؟ راست دەۋاتامسىز - يا؟
— سارالڭ، ئۇنى تۇغسام سىزگە تەگسەم بولىدۇ شۇ.
— ئەمىسە قانداق قىلىسىز؟
— چاقچاق قىلىپ قويدۇم، ئەمدى ئۇنىڭ ئامالىنى ئۆزۈم قىلىمەن.
سەلىمجان ئۇنى چىڭ قۇچاقلىدى، باش - كۆزلىرىگە توختىماي سۆيۈپ كەتتى.
— ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن بىز بىر - بىرىمىزنى ئۇنتۇپ كېتەيلى، بولامدۇ؟ — دېدى شەھىدە تۇيۇقسىز.
— نېمىشقا؟ ئۇنتۇيالمىسامچۇ؟
— چوقۇم ئۇنتۇپ كېتىسىڭ، سىزنىڭ بەختلىك ئائىلىڭىز بار.
— بىراق سىز قانداق قىلىسىز؟
— مەنمۇ ئەرگە تېگىمەن - دە.
سەلىمجان جىمىپ كەتتى. ئۇنىڭ نۇرغۇن گەپلەرنى دېگۈسى بولسىمۇ دېيىشنى خالىمىدى. شەھىدەمۇ چوڭقۇر خىيالغا پېتىپ كەتكەنىدى. ئۇلار نۇرغۇن ئىشلارنى ئەسلىدى، يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى دېيىشتى ...
سەلىمجاننىڭ قەلبىدە ئۇنتۇلغۇسىز ئەسلىمىلەرنى قالدۇرغان بۇ ئوقۇشمۇ ئاخىرى ئاياغلاشتى. سەلىمجانمۇ ھەر ھالدا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ قايتىپ كەلدى.

3

سەلىمجان بېيجىڭدىكى ئوقۇشنى ئاخىرلاشتۇرۇپ قايتىپ كەلدى. شىركەت تەشكىلى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئوقۇپ كەلگەن ئىككى كەسىپدىشىنى شىركەتتىكى يېشى قىرىق بەش ياشتىن تۆۋەن مىللىي ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرگە كەسپىي خەنزۇ تىلىدىن دەرس بېرىشكە ئورۇنلاشتۇردى. دەرس چوقۇم خەنزۇ تىلىدا ئۆتۈلۈشى، خەنزۇچە تەلەپپۇزغا ئەھمىيەت بېرىلىشى، ئىلمىي خاتالىق سادىر قىلىنماسلىقى كېرەك ئىدى. سەلىمجاننىڭ خەنزۇچە ئاساسى ياخشى بولسىمۇ، كەسپىي خەنزۇ تىلى سەۋىيىسىنىڭ يېتەرسىز بولۇشى، ھەممىدىن يامىنى، بېيجىڭدىكى تىل ۋە كەسىپ ئۆگىنىشىگە كۆڭۈل بۆلمەسلىكى تۈپەيلىدىن دەرسخانىدىكى ئەمەلىي ئوقۇتۇش ئۇنى خېلىلا قىينىدى. بىر سائەت دەرسنى ئۆتۈپ چىققۇچە ئۇنى ھەمىشە سوغۇق تەر باساتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە شىركەت رەھبەرلىرى پات ـ پات ئۇنىڭ دەرسىنى ئاڭلاپ قوياتتى ھەمدە ئۇنى ئىشخانىسىغا چاقىرتىپ، شۇ بىر سائەتلىك دەرس ھەققىدە ئۇنىڭ بىلەن كۆپ سۆزلىشەتتى، ئۇنىڭ دەرسخانىدىكى قىياپىتى، خەنزۇچە تەلەپپۇزى، بولۇپمۇ ئىلمىي خاتالىقلىرى ئۇستىدە پىكىر بېرەتتى. بۇنداق چاغلاردا سەلىمجان بېسىم ھېس قىلاتتى، ئۇلارنى چىقىرىۋېتىشكە ياكى «كىر-مەڭلار» دېيىشكە يۈزى قىزىراتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە شىركەت رەھبەرلىرى چوڭ يىغىندا: «ناۋادا سىلەرگە دەرس بېرىۋاتقان ئوقۇنقۇچىلاردىن رازى بولمىساڭلار ياكى ئۇلارنىڭ ئۆتكەن دەرسىدىن قانائەت ھاسىل قىلمىساڭلار ئۇدۇل بىزگە مەلۇم قىلساڭلار بولىدۇ. بىز ئۇلارنى نىشانلىق تەربىيىلەپ كەلگەنىكەنمىز، ئۇلار سىلەرنىڭ ھاجىتىڭلاردىن تولۇق چىقىشى كېرەك! ...» دەپ تەكىتلىگەن بولغاچقا، سەلىمجاندىمۇ كۈچلۈك بېسىم شە-

كىللەنگەنىدى. شۇڭا، سەلىمجان ھەربىر سائەتلىك دەرسنى پۈخ-
تا تەييارلىق قىلمىسا، مبولۇپمۇ خەنزۇ تىلى بويىچە تۇزۇلگەن
كەسپىي بىلىملەرنى قېتىرقىنىپ ئۆگەنمىسە بولمايتتى. ئەگەر
ئۇ دەرس ئاڭلاشقا كىرگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئالدىدا
بىرەر ئىلمىي خاتالىقنى سادىر قىلىپ قويسا ياكى مەلۇم مەسىلە
ئۈستىدە ئۇلارنىڭ ئالدىدا كۆلكىگە قېلىپ چېكە تومۇرلىرىنى تەر
باسسا، ئۆزىنى ھەمىشە قالتىس چاغلاپ يۈرگەن سەلىمجان ئۇ-
چۇن باش كۆتۈرگۈسىز نومۇسلۇق ئىش ھېسابلىناتتى. «ھازىر
ئىشچىلارمۇ يامان بولۇپ كەتتى، ئۆزلىرىنىڭ ئۇسسىغان يەرلە-
رىگە قانغۇدەك سۇ بېرەلمىگەن ئوقۇتقۇچىغا ھەرگىز يۈز - خاتىر
قىلمايدۇ، ئورنىغا باشقا ئوقۇتقۇچىنى ئالماشتۇرۇپ بېرىش ھەق-
قىدە شىركەت رەھبەرلىرىگە پىكىر يازىدۇ، ئەگەر شىركەت
رەھبەرلىرى بۇ مەسىلىگە ۋاقتىدا ئىنكاس قايتۇرمىسا كوللېك-
تىپ قارشىلىق كۆرسىتىپ دەرس ئىنتىزامىنى بۇزىدۇ ياكى
يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلارغا ئەرز قىلىدۇ. شۇڭا دىققەت قىل-
مىسام بولمايدۇ» دەپ ئويلايتتى سەلىمجان ھەمىشە.

ئوقۇتقۇچى بولغان كىشىدە ئۆز كەسپىگە بولغان كۈچلۈك
بېغىشلاش روھى بولۇشى، كەسپىي ساپاسى يۇقىرى بولۇشى
كېرەك. ئوقۇتقۇچىدا ئۇزلۇكسىز ئۆگىنىدىغان، كەسپىي بىلە-
مىنى ئۇزلۇكسىز يېڭىلاپ ماڭىدىغان روھ بولمىسا، ئۇ ھامىنى
بىر كۈنى سەپتىن چۈشۈپ قالىدۇ، شاللىنىپ كېتىدۇ. ئىلگە-
رى: «ئوقۇغۇچىغا بىر ئىستاكان سۇ بېرىش ئۈچۈن ئوقۇتقۇچىدا
بىر چېلەك سۇ بولۇشى لازىم» دېگەن قاراش بار ئىدى، لېكىن
بۇ قاراشنىڭ ۋاقتى ئۆتتى، چۈنكى ئوقۇتقۇچىدىكى شۇ «بىر
چېلەك سۇ» كونىراپ كەتكەن سۇ بولۇشىمۇ، بۇلغانغان، ئەسلە-
نى يوقاتقان، ئىچكىلى بولمايدىغان سۇ بولۇشىمۇ مۇمكىن. شۇڭا
ھازىر بۇ قاراشنىڭ ئورنىغا «ئوقۇغۇچىغا بىر ئىستاكان سۇ
بېرىش ئۈچۈن ئوقۇتقۇچىدا مەڭگۈ بۇلدۇقلاپ ئېقىپ تۇرىدىغان

قۇرۇماس بۇلاق بولۇشى كېرەك» دېگەن قاراش چىقتى. ھەقىقەتەن، بۇ قاراشنىڭ خېلىلا ئاساسى بار ئىدى، چۈنكى ئوقۇتقۇچى بىلىمىنى ئۆزلۈكسىز يېڭىلاپ تۇرمىسا دەۋرگە، زامانغا ماسلىشالمايدۇ، ئوقۇ - ئوقۇتۇشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدۇ، بىلىم تەلەپكارلىرىنىڭ ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى قاندۇرالمايدۇ.

ھازىر بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلارنىڭ سەۋىيىسى بىر قىسىم ئوقۇتقۇچىلارنىڭكىدىن كۆپ يۇقىرى، بۇنى ئېتىراپ قىلىش كېرەك. چۈنكى، ئوقۇتقۇچى ئۆزى دەرس بېرىۋاتقان بىر پەنگە ماھىر بولغان بىلەن، بىر قىسىم ئىزدىنىشچان، تىرىشچان ئوقۇغۇچىلار بىرنەچچە پەننىڭ ھۆددىسىدىن تامامەن چىقالايدۇ. شۇڭا «ئوقۇتقۇچىدا ئۆزلۈكسىز يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان قۇرۇماس بۇلاق بولۇشى لازىم» دېگەن قاراش ھازىر پۈتكۈل مائارىپ تارماقلىرىنىڭ بىر دەك ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى.

سەلىمجان بېيجىڭدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئىلگىرى ھېس قىلىپ باقمىغان كۆچلۈك بېسىمغا دۇچ كەلدى. ئۇنىڭ كاللىسىدا ھەمىشە ئويۇن - تاماشىدىن مەڭگۈلۈك ۋاز كېچىپ، كەسپىدىشى ئەكبەر پەتقۇللاغا ئوخشاش ئۆزىنى خىزمەتكە ئاتىۋېتىش بىلەن ئويۇن - تاماشىنى بىرىنچى ئورۇنغا، خىزمەتنى ئىككىنچى ئورۇنغا قويۇپ ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرۈشتىن ئىبارەت ئىككى خىل زىددىيەت كەسكىن كۆرەش قىلاتتى. ئىلگىرى ئۇ ئالىي مەكتەپتە ئۆگەنگەن نەزەرىيىۋى بىلىمگە تايىنىپ بىرنەچچە قېتىملىق ئوچۇق دەرس ئۆتۈشتە شىركەت رەھبەرلىرىنىڭ، شۇنداقلا كەسپىداشلىرىنىڭ قايىللىقىنى قولغا كەلتۈرگەنىدى. شۇنىڭدىن كېيىن شىركەت تەشكىلى ئۇنىڭغا زور ئۈمىد باغلاپ، ئۇنى شىركەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە نەزەرىيە دەرسى بېرىشكە ئورۇنلاشتۇردى. ئۇ دەسلەپتە خىزمەتنى بېرىلىپ ئىشلىدى، كەسپىي بىلىملەرنىمۇ بېرىلىپ ئۆگەندى، دەرسنىمۇ كۆڭۈل قويۇپ ئۆتتى، ئىشچىلارنىمۇ رازى قىلدى. ھەتتا ئىشچىلار-

نىڭ تالىشىش ئوبيېكتىغىمۇ ئايلاندى. ئەمما، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، ئۇمۇ شىركەتتىكى ئەپلەپ - سەپلەپ كۈن ئۆتكۈزۈشكە كۆنۈپ قالغان بىر تۈركۈم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ، ئۇلار بىلەن ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇشۇپ، ھاراققا، ئويۇن - تاماشىغا بېرىلىپ كەتتى. ئۇرۇمچىدىكى كۈرستىن كېيىن بولسا قىز - چوكانلارغا شەيدا بولۇپ كەتتى. «ھاياتنىڭ پەيزىنى سۈرۈشنىڭ مۇنداقمۇ دانا ئۇسۇللىرى بولىدۇ-كەنغۇ؟ — دەپ ئويلىدى ئۇ ئۇرۇمچىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنكى خىزمەت جەريانىدا، — ئالىي مەكتەپتە ئۆگىنىش بىلەن، خىزمەتكە چىققاندىن كېيىن خىزمەت بىلەن بولۇپ كېتىپ-تىمەن، توي قىلغاندىن كېيىن بولسا خوتۇن بىلەن، ئائىلە بىلەن بولۇپ كېتىپتىمەن، ئەسلىدە ئويۇنىنمۇ يولىدا ئويناپ ماڭسا بولىدىكەن ئەمەسمۇ؟ ...» سەلىمجان ئىچىدە نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئويلاپ، نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ھېس قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئويۇن - تاماشىدىن قول ئۈزۈشنىڭ ئىنتايىن تەسلىكىنى بارا - بارا چۈشىنىپ يەتتى.

ئادەم بىرنەرسىگە خۇمار بولۇپ قالسا ئۇنىڭ پۈتۈن روھىي دۇنياسىنى ئاشۇ خۇمار قىلىدىغان نەرسە قامال قىلىۋالسا كېرەك. سەلىمجان بىرنەچچە قېتىملىق كۈرس، ئۆگىنىشلەردە «مول ھوسۇل» غا ئېرىشكەندىن كېيىن گەرچە ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە دەرس ئۆتۈشتە ھەرقانچە ھېسسىم ھېس قىلسىمۇ، يەنە شۇنداق شېرىن مىنۇتلارنىڭ كېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ، كۈنلىرىنى ئەپلەپ - سەپلەپ ئۆتكۈزۈشكە كۆنۈپ قالدى. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ دەرس ئاڭلاشقا كىرىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرمۇ بارا - بارا ئازلىدى. سەلىمجان بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشال بولدى. ئەمدى ئۇ دەرسكە قولىنىڭ ئۇچىدىلا تەييارلىق قىلىپ كىرىدىغان، دەرسىنمۇ يېرىم ئۇيغۇرچە، يېرىم خەنزۇچە ئۆتىدىغان، ھەرقانچە ئىلمىي خاتالىق سادىر قىلسىمۇ، ئۆزىنىڭ

كىنى توغرا دەپ، ئىشچىلار بىلەن زاكونلىشىدىغان، ھەتتا ئۇلار بىلەن ياقا تۇتۇشىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ دەرسىنى ياقتۇرمىغان ئىشچىلار كەسپىدىشى ئەكبەر پەتقۇللانىڭ دەرسىنى ئاڭلىغىلى كىرەتتى ھەمدە دەرسىنىڭ ياخشى ئۆتۈلگەنلىكى توغرىسىدا ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختىشاتتى. سەلىمجان بۇ ئىشلاردىن سەل بىئارامىلىق ھېس قىلسىمۇ يەنىلا ئۆز ـ ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى. «سەن قانچىلىك نېمىدىڭ؟ غوجا ئاكاڭ ئۇيناشنىمۇ بىلىدۇ، ئىشلەشنىمۇ بىلىدۇ. سەنچۇ؟ پەقەت كالىدەك ئىشلەشكىلا يارالغان! ...»

سەلىمجان مۇشۇ كۈنلەردە تورغا چىقىپ QQ دا پاراڭلىشىشقا شەيدا بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ ئىچىدىكى زېرىكىشنى، قالايمىقانچىلىقنى تورداشلىرى تورغا چىقمىغان بولسا تورداش ئىزدەش كونۇپكىسىنى بېسىپ باشقا يېڭى تورداشلارنى ئۆزىگە قېتىۋالاتتى ھەمدە ئۇلار بىلەن سۆزلىشەتتى. ئۇ دەسلەپتە ناھايىتى سىلىق ـ سىپايە ھالدا پاراڭ باشلاپ قارشى تەرەپنىڭ ئىشەنچىسىنى قولغا كەلتۈرۈۋالاتتى، ئاندىن ئاستا ـ ئاستا قارشى تەرەپنىڭ كەسپى، خىزمىتى، ئائىلىسى، تېلېفون نومۇرىنى سورايتتى، ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ زېرىكىپ تورغا چىققانلىقىنى، سىرداش دوستقا موھتاج بولۇۋاتقانلىقىنى، ئەگەر قارشى تەرەپ خالىسا ياخشى دوستلاردىن بولۇپ ئۆتىدىغانلىقىنى، مۇمكىن بولسا پات ـ پات كۆرۈشۈپ تۇرۇشنى، پۈرسەت پىشىپ يېتىلگەندە ئايرىم ئۇچرىشىپ قەلب ئىزھار قىلىشنى ئىنتايىن تاتلىق گەپلەر بىلەن ئىپادىلەيتتى. ئەگەر قارشى تەرەپ ئۇنىڭ تەلىپىنى چىرايلىقچە رەت قىلسا ئۇ قارشى تەرەپكە ئازراق يېلىنىپ باقاتتى، يەنىلا رەت قىلىنىشقا

ئۇچرىسا قارشى تەرەپنى سەت، ئەپسانىۋى گەپلەر بىلەن تىللاپ ئۇنى تىزىملىكتىن ئۆچۈرۈۋېتەتتى؛ ئەگەر قارشى تەرەپ ئۇنىڭغا ماسلاشسا، گەپ - سۆزلەردە ئورتاقلىق بولۇپ قالسا سەلىمجان ئۇنىڭغا كانىدەك چاپلىشاتتى، ھەتتا باشقا تور بېكەتلىرىدىن سېرىق رەسىملەرنى ئىزدەپ تېپىپ قارشى تەرەپكە يوللاپ بېرەتتى، قارشى تەرەپ قارشىلىق بىلدۈرمەي سۈيىنى چىقارسا، ھەتتا سەلىمجان ئەۋەتكەن رەسىمدىنمۇ ۋەھشىي رەسىملەرنى ئەۋەتسە سەلىمجان دەرھال ھەرىكەتكە ئۆتەتتى - دە، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشنى ئوتتۇرىغا قويا تتى.

سەلىمجان بىر كۈنى كەچقۇرۇن ئىشخانىغا كىرىپ كومپيۇتېرنى ئاچتى. ئۇ ئالدىراپ QQ نومۇرىنى كىرگۈزدى، تىزىملىكتىكى نۇرغۇن تورداشلىرى تورغا چىققانىدى. ئۇ ئىلگىرى كۆپ قېتىم پاراڭلاشقان، گەپ - سۆزلىرىمۇ خېلى بىر يەردىن چىقىپ قالغان، تور ئىسمى «تولغانئاي» دېيىلىدىغان توردىشىغا ئۇچۇر يوللىدى ھەمدە رەسىم كىرگۈزۈش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ، ئۇنىڭدىن قىپقىزىل يۈرەكنىڭ توختىماي سوقۇۋاتقانلىقى ئىپادىلەنگەن تۇرىدىغان بىر رەسىمنى تاللاپ «تولغانئاي»غا يوللىدى ھەمدە ئۇلاپلا «سىزگە بولغان مۇھەببىتىم كۈندىن - كۈنگە يالقۇنلاپ ھېچ ئارام بەرمەيۋاتىدۇ، مۇمكىن بولسا كۆرۈشسەك، ئۆزئارا قېنىشساق دەيمەن، دېگەن خەتنى يوللىۋەتتى. «تولغانئاي» دىن تېزلا ئۇچۇر كەلدى. قارشى تەرەپ بىر تال ئوقيانىڭ بىر يۈرەكنى ئوتتۇرىسىدىن تېشىپ ئۆتكەن كۆرۈنۈشى ئىپادىلەنگەن رەسىم بىلەن «مېنىڭمۇ سىزنى شۇنداق كۆرگۈم بار، لەۋلىرىڭىزدىن قېنىپ - قېنىپ سۆيگۈم بار» دېگەن قىسقا ئۇچۇرنى ئەۋەتكەنىدى. سەلىمجان پۈرسەتنىڭ پىشىپ يېتىلگەنلىكىنى پەملەپ دەرھال كۆرۈشمەكچى بولغان ئورۇننىڭ ئادرېسىنى، ئون بەش مىنۇتتىن كېيىن دىدارلىشىشنى ئىپادىلەپ قارشى تەرەپكە يوللىۋەتتى، قارشى تەرەپ ماقۇللۇقىنى بىلدۈرۈپ دەرھال ئۇچۇر

يوللىدى. سەلىمجان دەرھال كومپيۇتېرنى ئۆچۈردى ـ دە، ئالـ
دىراپ ئىشخانىدىن چىقتى.

نويابىرنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى بولغاچقا ھاۋا خېلىلا سوغۇق ئىدى. كەچ سائەت يەتتىلەردىن ئاشقان بولسىمۇ، كوچىدا ئادەمـ لەر كۆپ ئىدى. كوچا چىراغلىرى شەھەرنىڭ كەچلىك مەنزىرىـ سىنى خۇددى قار مەلىكىدەك نازاكەتلىك قىلىپ كۆرسىتەتتى. چۈمۈلىدەك ئۆتۈشۈپ تۇرغان ماشىنىلار ھاياتنىڭ توختىماي داۋام ئېتىشىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. سەلىمجان كۆرۈشمەكچى بولـ غان نىشانغا ئالدىراپتتى، پات ـ پات سائىتىگە قاراپ قوياتتى، «تولغانئاي»نىڭ نازاكەتلىك، گۈزەل سىيماسىنى قىياسەن تەـ سەۋۋۇر قىلىپ چىقاتتى. «ئۇ چوقۇم ئېرىدىن كۆڭلى سۈ ئىچمەي ئوۋ ئىزدەپ يۈرگەن ساھىبجامال، — دەيتتى ئۇ ئىچىدە، — بەلكىم ئىسمى ـ جىسمىغا لايىق «تولغانئاي» دۇر، كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرىدۇ، ئۇ چوقۇم ئېگىز بوي، زىلۋا، ئاقپىشماق ئايال ...» سەلىمجان كۆرۈشمەكچى بولغان جايغا تاكـ سى بىلەن بارماقچىمۇ بولدى، لېكىن شىركەت بىلەن ئۇ جاينىڭ ئارىلىقى ئون بەش مىنۇتلۇق يول بولغاچقا، مېڭىپ بېرىشنى قارار قىلدى. ئۇ نىشانغا يېتىپ بارغۇچە بولغان ئارىلىقتا «تولـ غانئاي» بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىنكى ئىشلار توغرۇلۇق كۆڭـ لىدە بىر قاتار پىلان تۈزۈۋېلىشى كېرەك ئىدى. «ھېلىمۇ ياخشى بۇگۈن ئالىيە ئۆيدە يوق بولۇپ قالدى، بولمىسا بۇ چاغقىچە تولا تېلېفون قىلىپ بېشىمنى ئۇماچ قىلىۋېتەتتى، — دېدى سەلىمـ جان كېتىۋېتىپ، — ئۇنىڭ كامانداروپكىغا كەتكىنى تولىمۇ خاسىيەتلىك ئىش بولدى ـ دە، ئەمدى ئۇ كەلگۈچە قانغۇدەك ئوينىۋالىمەن! ...»

ئالىيە يادىغا كېلىشى بىلەن سەلىمجاننىڭ كۆز ئالدىدا بېيـ جىڭدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنكى ئالىيە بىلەن قىلىشقان پاراڭلىرى ۋە ھەر ئىككىسى دوختۇرخانىغا بېرىپ تەكشۈرتۈش

توغرۇلۇق قىلىشقان مەسلىھەتلىرى بىر - بىرلەپ ئايان بولۇشقا باشلىدى.

سەلىمجان شەھىدەنى ھامىلدار قىلىپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ «كېسەل» ئەمەسلىكىنى ئۇققاندىن باشلاپ، قەلبىدىكى قويۇق تۇمان پۈتۈنلەي تارقاپ كەتكەنىدى. ئۇ ئەمدى ھەقىقىي كېسەل-نىڭ ئۆزىدە ئەمەس، بەلكى ئالىيەدە ئىكەنلىكىنى تولۇق مۇئەيـ-يەنلەشتۈرگەنىدى. شۇڭا قايتىپ بېرىپلا ئالىيەنى ئېلىپ دوخـ-تۇرخانىغا باردىدىغانلىقىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويغانىدى. ئىلگىرى ئالىيە ھەمىشە ئۇنىڭ بالا توغرۇلۇق قىلغان غۇۋغاسىنى ئاڭلىشى ھامانلا:

— مېنىڭچە، سىز نومۇسنى قايرىپ قويۇپ، يەنىلا تەكشۈر-تۈپ بېقىڭ، بەلكىم دوختۇرلار بىرەر مەسىلىنى بايقاپ ئۇنىڭ ئامالىنى قىلار، بىزدە «سەۋەب قىلسا، سېۋەتتە سۇ توختايدۇ» دېگەن گەپ بار، — دەيتتى.

بۇنداق چاغدا سەلىمجان نارازى بولۇپ:

— مېنىڭ باللىق بولۇش ئىقتىدارىم بار، مەن كېسەل ئەمەس، بەلكىم سىزنىڭ تەكشۈرتۈپ بېقىشىڭىز زۆرۈردۇر، چۈنكى ئاياللاردا تۇغماس چىقىپ قالىدىغان ئەھۋال دائىم كۆرۈ-لىدۇ، — دەيتتى.

ئەر - خوتۇن ئىككىسى ئۇيان تالىشىپ - بۇيان تالىشىپ بىرلىككە كېلەلمەيتتى، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بۇ ئىشلارنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ، ئۆز ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولۇپ كېتەد-تى. سەلىمجان بېيجىڭدىن قايتىپ كېلىپ ئىككى كۈن ئۆتكەد-ىن كېيىن دوختۇرخانىغا بېرىپ تەكشۈرتۈش ھەققىدە ئالىيە بىلەن پاراڭلاشتى.

كەچلىك تاماق يېيىلىپ بولۇپ ئىككىيلەن تېلېۋىزوردىن كورىيەنىڭ «يەنە بىر كۆرسەم» ناملىق كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزد-يە تىياتىرىنى كۆرۈپ ئولتۇرغانىدى. بۇگۈنكى قىسمىدا نەچچە

ۋاقىتتىن بېرى «تۇغمىدى» دەپ قارىلىپ، قېينانىسىنىڭ سو-غۇق مۇئامىلىسىگە ئۇچراپ كۆڭلى ئازار يېگەن يۇنجۇنىڭ بىر دىد-لا ھامىلىدار بولۇپ، ئائىلىدىكى ھەممەيلەننى خۇش قىلىۋەتكەن-لىكى تەسۋىرلەنگەنىدى. فىلىمدىكى ھاياجانلىق كۆرۈنۈشلەردىن قاتتىق تەسىرلەنگەن ئالىيە مىشىلداپ يىغلاۋاتاتتى. پۇرسەتنىڭ كەلگەنلىكىنى پەملىگەن سەلىمجان بالا توغرۇلۇق يەنە ئېغىز ئاچتى:

— بىز قاچانمۇ ئۇلاردەك خۇشاللىققا چۆمۈلەرمىز؟ — دېدى.

ئالىيە كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ تۇرۇپ:

— سىز دوختۇرغا كۆرۈنمىسىڭىز مەڭگۈ خۇشال بولالماي-مىز، — دېدى.

ئالىيەنىڭ نەزىرىدە سەلىمجان «كېسەل» ئىدى، ئۇنىڭ ئۇ-رۇقىنى پۇچەك دەپ قارايتتى. شۇڭا ھەمىشە ئۇنى دوختۇرغا كۆرۈنۈپ بېقىشقا ئۇندەيتتى. لېكىن، سەلىمجان بارغىلى ئۇنە-مايتتى، ئۆزىنىڭ راستىنلا «كېسەل» چىقىپ قېلىپ ئەرلىك غۇرۇرىنىڭ يەرگە ئۇرۇلۇشىدىن ئەنسىرەيتتى. شۇڭلاشقا باشقە-لارنىڭ قانچىلىك مازاق قىلىشىغا ئۇچرىشىدىن قەتئىينەزەر، ئائىلىماسقا سېلىپ يۇرۇۋېرەتتى. ئەمما، بېيجىڭدىن قايتىپ كەل-گەندىن كېيىن ئۇنىڭ يۇرىكىنى چىرمىۋالغان قورقۇنچلۇق خە-يياللار بۇلۇتتەك تارقاپ كەتكەن بولۇپ، ئەمدى ئۇ ئالىيەنى دوختۇرغا كۆرۈنۈشكە قىستاۋاتاتتى.

— بولىدۇ، مەن باراي، مەن كۆرۈنەي، — دېدى سەلىمجان ئىنتايىن سالماق قىياپەتتە، — لېكىن دوختۇرخانىغا سىزمۇ بارىسىز، ئالدى بىلەن مەن تەكشۈرتىمەن، ناۋادا كېسەل چىقسام چوقۇم داۋالىتىمەن، ناۋادا كېسەل چىقمىسام، سىز تەكشۈرتە-سىز، كېسەل چىقسىڭىز چوقۇم داۋالىتىسىز، قانداق؟

ئالىيە سەلىمجاننىڭ چىرايىغا ئۇزۇنغىچە تىكىلدى. ئىلگە-

رى شۇنچە جاھىللىق قىلىپ كېتىدىغان ئېرىنىڭ بېيجىڭدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن بىردىنلا «يۈرەكلىك» بولۇپ كېتىشى ئۇنى سەل گۇمانلاندۇرۇپ قويدى. «باشقىلارنىڭ مىش - مىش گەپلىرى راستمۇ نېمە؟ ئەجەبا، ئۇ شۇنداق ئىشلارنىمۇ قىلىپ يۈرگەندىمۇ؟ ...» ئالىيە باشقىلاردىن سەلىمجان توغرۇلۇق نۇر-غۇن گەپلەرنى ئاڭلىغانىدى. بولۇپمۇ، ئۇنىڭ بېيجىڭدا بىر قىز بىلەن ھەمىشە بىرگە تاماق يەيدىغانلىقى، بىرگە سەيلە قىلىدىغان-لىقى توغرۇلۇق نۇرغۇن مىش - مىش گەپلەرنى ئاڭلىغانىدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ: «بەلكىم ئۇ قىز سەلىمجاننىڭ خىزمەتدىشىدۇر ياكى ساۋاقدىشىدۇر» دەپ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بەرگەنىدى ھەمدە سەلىمجاندىن گۇمانلىنىشقا رايى بارمىغانىدى. ئەمما، سە-لىمجاننىڭ مائاشىنى ئايدىن - ئايغا يەتكۈزەلمەي پات - پات پۇل تەلەپ قىلىپ تېلېفون ئۇرۇشلىرى يادىغا كەلسىلا قانداقتۇر بىر كۆرۈنمەس قول ئۇنىڭ يۈرەك - باغرىنى خۇددى ئامبۇردەك چىڭ قىسىۋاتقاندەك قاتتىق بىئارام بولۇپ كېتەتتى.

ئالىيە ئېرىنى ئەزەلدىن ۋاپادار، ئۆزىگە سادىق دەپ قارايتى-تى، شۇڭا باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تارقاتقان سۆز - چۆچەكنىنى بىر چەتكە قايرىۋېتىپ، يەنىلا ئۇنىڭغا بۇرۇنقىدەك ياخشى مۇئامىلە قىلىپ كېلىۋاتاتتى. شۇ تاپتا قەلبىنىڭ بىر يەرلىرىدە ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئاز - تولا گۇمان قوزغالغان بولسا-مۇ، لېكىن ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئادەمدىن تولۇق گۇمان قىلىشقا ئاجىزلىق قىلىۋاتاتتى.

— دېگىنىڭىزدەك بولسۇن، — دېدى ئالىيە ئاخىرى ئېغىز ئېچىپ، — قاچان بارىمىز؟

— بولسا، بالدۇرراق بارايلى، — دېدى سەلىمجان ئالدىراپ، — قانچە بالدۇر ئالدىنى ئالساق شۇنچە بالدۇر بالىلىق بولالايمىز. ئەتە كۈنگە چارشەنبە، مېنىڭ ئەتىگەندە دەرسىم يوق، ئەتە بارساق قانداق دەيسىز؟

— ماقۇل، مەن ئەتىگەندە ئىدارىدىن رۇخسەت سوراي، — دېدى ئالىيە قارشىلىق قىلماي.

ئەتىسى ئۇلار شەھەرلىك مەركىزي دوختۇرخانىغا باردى. سەلىمجان ھەرقانچە نومۇس ھېس قىلسىمۇ، لېكىن نومۇسنى قايرىپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ ساق ھەم بېجىرىم ئەركەك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن تەكشۈرۈشنى قوبۇل قىلدى. ئۇ دوختۇرنىڭ ھەر خىل تەكشۈرۈشلىرىگە رايىشلىق بىلەن بويسۇندى. ئۇزۇن ئۆتمەي نەتىجە چىقتى، سەلىمجاندا پەرزەنت كۆرۈش ئىقتىدارى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئۇرۇقى پۈچەك ئەمەس ئىدى. سەلىمجان «قانداق؟» دېگەندەك قىلىپ ئالىيەگە مەغرۇر قاراپ قويدى. ئەمدى نۆۋەت ئالىيەگە كەلگەنىدى، ئۇ ئەمدى ئۆزىنىڭ كېسەل ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەنىدى. مەيلى قانداقلا بولسۇن، تەكشۈرتۈپ بېقىش كېرەك ئىدى. ئالىيە تەكشۈرۈش ئۆيىگە كىرىپ كەتتى ۋە ئۇزۇن ئۆتمەي قايتىپ چىقتى. دوختۇر ئۇنىڭغا «بالىم، يانتۇ توسۇلۇپ قېلىش كېسىلى» دەپ دېئاگنوز قويدى ھەمدە ئەستايىدىل داۋالانسا ساقىيىپ كېتىدىغانلىقى، پەرزەنت كۆرەلەيدىغانلىقى ھەققىدە ياخشى مەسلىھەت ۋە پىكىرلەرنى بەردى، ئاندىن ئوكۇل ۋە دورا كېسىپ بەردى. ئۇلار ئۆيگە قايتىپ كېلىپ، بالىلىق بولغاندىن كېيىنكى بەختلىك كۈنلىرى ھەققىدە نۇرغۇنلىغان پىلان ۋە تەسەۋۋۇرلارنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى ...

سەلىمجان خىيال بىلەن مەنزىلگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ تۇيماي قالدى. ئۇ «تولغانئاي» بىلەن شەھەرنىڭ مەركىزىدىگە جايلاشقان شىنخۇا كىتابخانىسىنىڭ ئالدىدا كۆرۈشمەكچى بولدى. بۇ يەردىن ئۆتىدىغان ئادەملەر ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، بىر-بىرىگە دىققەت قىلمايتتى. سەلىمجان ناتونۇش ئايال بىلەن ئۇچرىشىپ باشقىلارنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قالماسلىق ئۈچۈن مۇشۇ جايىنى تاللىغانىدى. «قانچە پىنھان، قانچە چەت ـ ياقا جايلاردا ئادەم ئاسان ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ، ئادەم كۆپ جايلاردا ئىش

بىجىرسە ھېچكىمنىڭ گۇمانىنى قوزغىمايدۇ. شۇڭا كونىلار «چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ» دەپ بىكار ئېيتمىغان» دەپ ئويلايتتى سەلىمجان.

سەلىمجان كىتابخانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ تاماكا چەككەچ ئەتراپقا نەزەر سالدى. ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلار ھەقىقەتەن كۆپ ئىدى. سەلىمجان سائىتىگە قارىدى، كۆرۈشمەكچى بولغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ئەتراپقا سىنچىلاپ قارىدى، ئەتراپتا ئېگىز بويلۇق، زىلۋا بەدەن ئايال زاتى كۆرۈنمەيتتى. سەلىمجان بىردىنلا ئالدىغاندەك ھېس قىلدى. ئۇ QQ دا پاراڭلىشىدىغانلارنىڭ تولىسىنىڭ بىر - بىرىنى ئالدايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، بۇگۈن قانداقتۇر بىر غايىۋى كۈچنىڭ تۈرتكىسىدە «تولغانئاي» ئىسىملىك بۇ «نازىنىن» بىلەن بىر كۆرۈشۈپ بېقىشنى، قاملىشىپ قالسا، ئۇنىڭدىن ئېچ - پۇشۇقىنى چىقىرىۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى. «مېنى ئەخمەق قىپسەن - دە، رەسۋا! — دېدى سەلىمجان ئەلەم بىلەن غۇدۇراپ، — خەپ توختاپ تۇر، پاسكىنا! ...» ئۇ ئەتراپقا يەنە بىر قېتىم ئۇمىدۋار-لىق نەزىرى بىلەن قاراپ چىقتى، لېكىن يەنىلا بىرىنى ساقلاپ تۇرغان بىرەر ساھىبجامالنى بايقىمىدى. ئۇ يەنە بىر تال تاماكىنى ئوت تۇتاشتۇرۇپ كۈچەپ - كۈچەپ شورىدى، تۇتۇنىنى غەزەپ بىلەن پۈۋلەپ، بۇ نەس باسقان جايدىن ئەمدى كېتەي دەپ تۇرۇشىغا يولنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن بىر تاكسى ئەگىلىپ كېلىپ ئۇنىڭدىن بىرنەچچە قەدەم نېرىدا توختىدى ۋە ئىچىدىن قارا خۇرۇم پەلتو ۋە خۇرۇم ئۆتۈك كىيگەن ئېگىز بويلۇق بىر ئايال چۈشتى. سەلىمجان ئۇنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمىدى، ئەمما ئۇنىڭ ئېگىز، تولغان بەدىنىنى ئېنىق كۆرەلىدى. «مۇشۇ بولمىسۇن يەنە» دەپ ئويلىغان سەلىمجان كېتىش نىيىتىدىن يالتىيىپ، يەنە ئۇمىدۋارلىق تۈيغۇسىغا چۈمكەلدى. تاكسى كەتكەندىن كېيىن ئېگىز بويلۇق ئايال سائىتىگە قاراپ كىملەرنىدۇر ساقلاۋاتقاندەك

ئۇياق - بۇياققا قاراشقا باشلىدى. سەلىمجان ئۇنىڭ «تولغانئاي» ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈردى ۋە ئۇنى قاچۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن تاماكىسىنى دەسسەپ ئۆچۈرۈۋېتىپ، كۆزىنىڭ ئۇچىدا ئۇياق - بۇياققا قاراپ قويۇپ ئۇنىڭ يېنىغا باردى.

— سىز «تولغانئاي» بولامسىز؟ — دېدى ئۇ ئايالغا يۈزلىنىپ.

ئايال دەرھال ئۇنىڭغا قارىدى ۋە ناھايىتى تېزلىك ئىچىدە ئۇنىڭغا بىرقۇر نەزەر سېلىپ چىقتى. ئاندىن:

— سىز «شىپالىق يامغۇر» بولامسىز؟ — دەپ سورىدى.

— شۇنداق، كۆرۈشكىنىمگە خۇشالمەن، — دېدى سەلىمجان دەرھال قولىنى سۇنۇپ.

— مەنمۇ شۇنداق ھېسسىياتتا، — دېدى ئايال ئۇنىڭ قولىنى مۇزدەك ئالىقانلىرى بىلەن چىڭ سىقىپ.

— بۇ يەردە تۇرۇۋەرسەك ئانچە قاملاشماس، — دېدى سەلىمجان بۇ يەردىن دەرھال كەتمەكچى بولۇپ، — پىنھانراق جايغا بېرىپ سىرداشساق قانداق دەيسىز؟

— مەنمۇ شۇنداق ئۇمىدتە، — دېدى ئايال قارشىلىقسىزلا، — ئەگەر خالىسىڭىز مەن سىزنى بىر يەرگە باشلاپ باراي.

— ئۇ قەيەر؟

— بارغاندا بىلىسىز.

ئايال يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر تاكسىغا قولىنى كۆتۈردى، ھايال بولماي تاكسى ئۇنىڭ ئالدىدا «شىپىپىدە» توختىدى. ئايال سەلىمجانغا قاراپمۇ قويماي شوپۇرنىڭ يېنىدىكى ئورۇنغا جايلاشتى. سەلىمجان ئارقا ئورۇندۇققا جايلاشتى. ئايال شوپۇرغا خەنزۇچە ئاللىقانداق بىر يەرنىڭ ئىسمىنى دېۋىدى، شوپۇر ماشىنىسىنى ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ بىردەمدىلا مەنزىلگە ئەكېلىپ قويدى.

بۇ يەر شەھەرنىڭ شىمال تەرىپىگە جايلاشقان «ئارام جاڭگال مەيخانىسى» بولۇپ، ئاخشاملىرى بۇ جاينىڭ بازىرى ئىتتىك ئىدى. بۇ يەرگە ئاساسەن ئاشىق - مەشۇقلار، خوتۇنى ياكى ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتكەن دەردمەنلەر، سەلىمجانغا ئوخشاش باشقىلاردىن كۆڭۈل خۇشى ئىزدەيدىغانلار كۆپرەك كېلەتتى. مەيخانىنىڭ ئىچى بۆلۈم - بۆلۈملەرگە ئايرىۋېتىلگەن بولۇپ، بىر - بىرىنىڭ ئىشلىرىنى كۆرمەيتتى ياكى ئاڭلىمايتتى. دەل مۇشۇنداق ئەۋزەللىككە ئىگە بولغاچقا، بۇ يەرگە كېلىدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى، بۇ يەرنىڭ سودىسىمۇ ياخشى ئىدى.

ئايال سەلىمجاننى باشلاپ مەيخانىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر بۆلۈمچىگە ئەكىردى. ئىچىدە بەش - ئالتە چوكان ئۇستەلنى چۆرىدەپ تاماكا چېكىشىپ ئولتۇراتتى. ئۇلار سەلىمجاننى كۆرۈپ بىر - بىرىگە قارىشىپ مەنىلىك كۈلۈپ قويۇشتى.

— قانداق، بۇ يىگىت بولامدىكەن؟ — دېدى ئايال دوستلىرىغا سەلىمجاننى ئىما قىلىپ.

— خام يېگۈدەك يىگىتكەنغۇ بۇ، نەدىن تېپىپ كەلدىڭ؟

— بەكلا تەلىيىڭ بار جۇمۇ سېنىڭ، تۇمارە!

— بۇگۈن ئاخشام ماڭىلا بەرگىنە بۇ يىگىتنى، مەن كۆندۈرۈۋالاي!

— ھى ... ھى ... ھى ...

— ھا ... ھا ... ھا ...

ئايالىلارنىڭ قىيقاس - چۇقانلىرى، ھاياسىز كۈلكىلىرى بۆلۈمچىنى قاپلىدى. سەلىمجان ئوتتۇرىدىكى ئورۇندۇققا، «تولغانئاي» ئۇنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا جايلاشتى. ئۇلارنىڭ قىيا - چىيالىرىمۇ بېسىلىپ، ئۆزئارا پاراڭغا چۈشۈپ كېتىشكەنىدى.

— تاماقلارنى تېخى بۇيرۇتمىغانسىلەر، — دېدى «تولغانئاي» ئورنىدىن تۇرۇپ پەلتوسىنى يېشكەچ، — ئەمىسە ھازىر دەرھال بۇيرۇتايلى.

سەلىمجان ئۇنىڭ غۇۋا چىراغ يورۇقىدىكى ئاپئاق، سۈزۈك چىرايىغا، زىلۋا، لېكىن تولغان بەدىنىگە، بولۇپمۇ كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان بىر جۈپ كۆكسىگە قاراپ شۇ تاپتا ئۆزىنى تۇتۇۋالالمايۋاتاتتى. سەلىمجان ئۇنىڭ يېشىنى «ئوتتۇز تۆت - ئوتتۇز بەشلەردە بولسا كېرەك» دەپ پەرەز قىلدى.

«تولغانئاي» يېشىنىپ بولۇپ ئورنىدا ئولتۇردى ۋە ئىشىكىنىڭ تۈۋىدىكى كۈنۈپكىنى بىرنەچچىنى بېسىپ قويدى. ھايال ئۆتمەي كۈتكۈچى قىز تاماق ۋە ئىچىملىك تىزىملىكىنى كۆتۈرۈپ بۆلۈمچىدە پەيدا بولدى. «توۋا! — دەپ ھەيران بولدى سەلىمجان، — خۇددى كېسەلخانىلاردىكى كۈنۈپكىغا ئوخشايدىكەنە! كېسەلخانىدا بىرنى بېسىپ قويسا سېستىرالار پەيدا بولغاندەك، بۇ يەردىمۇ بىرنى بېسىپ قويسا كۈتكۈچىلەر پەيدا بولىدىكەن! توۋا! زامان تەرەققىي قىلىپ كەتتىمۇ ياكى مەن زامانىنىڭ كەينىدە قالدىممۇ؟! ...»

«تولغانئاي» بىرمۇنچە نەرسىلەرنى بۈيرۇتۇپ بولغاندىن كېيىن كۈتكۈچى قىزغا سەلىمجاننى ئىما قىلدى. كەسپىي ئادەتتىگە ئايلىنىپ كەتكەن كۈتكۈچى قىز دەرھال سەلىمجانغا يۈزلىنىپ ئىنتايىن ئەدەپ بىلەن:

— ئەپەندىم، جەمئىي ئۈچ يۈز ئەللىك يۈەن بولدى، — دېدى.

سەلىمجان بۇنى دەرھال ئاڭقىرالماي «تولغانئاي»غا قارىدى، «تولغانئاي» چاي ئىچكەن بولۇۋېلىپ ئۇنىڭغا قارىمىدى. سەلىمجان ئىشىنىڭ تېگىگە ئەمدىلەتىن يەتكەندەك، دەرھال يانچۇقىدىن پورتمىنىنى چىقىرىپ كۈتكۈچى قىزغا تۆت يۈز يۈەن پۇلنى ئۇزاتتى، كۈتكۈچى قىز دەرھال ئۇنىڭغا ئەللىك يۈەن پۇلنى قايتۇرۇپ بەردى ۋە:

— سەل تەخىر قىلىڭلار، بۈيرۇتمىلار ھازىرلا تەييار بولىدۇ، — دەپ قويۇپلا چىقىپ كەتتى.

كۆتكۈچى قىز چىقىپ كەتكەندىن كېيىن «تولغانئاي» سەلىمجانغا باشقىچە ئىللىق مۇئامىلە قىلغىلى تۇردى.

— قېنى، «شىپالىق يامغۇر» ئەپەندىم، چاپانلىرىنى سېلىڭ، ئېتىپ ئەركىن - ئازادە ئولتۇرۇپ بەرسىلە!

— شۇنداق قىلىڭ! — دېيىشتى باشقا چوكانلارمۇ تۇشمۇتۇشتىن.

سەلىمجان رايىشلىق بىلەن چاپىنىنى سېلىپ كىيىم ئاسقۇچقا ئىلىپ قويدى. ئارىدىن ھايال ئۆتمەي كۆتكۈچى قىز ئۇسۇلغا بىرنەچچە تەخسە سوغۇق سەي تىزدى، ئارقىدىنلا بىرنەچچە بوتۇلكا ئاق ھاراق، قىزىل ھاراقلارنى، ھەر خىل ئىچىملىك ئىچىشكە ماس كېلىدىغان رومكىلارنى ۋە بىرنەچچە قاپ تاماكىنى ئۇستەلگە قويۇپ چىقىپ كەتتى. «تولغانئاي» قولىغا «ئىلى ئالاھىدە ھارىقى» ماركىلىق ئاق ھاراقنى ئالدى ۋە بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ئىنتايىن ئۇستىلىق بىلەن ئاچتى، ئاندىن ئالدىدىكى رومكىلاردىن ئىككىنى ئايرىپ ئېلىپ، ئۇلارغا تولدۇرۇپ ھاراق قۇيدى. بىر رومكىنى ئۆزى ئېلىپ، بىر رومكىنى سەلىمجانغا تەڭلەپ تۇرۇپ:

— قېنى، ھۆرمەتلىك ئەپەندىم، تونۇشقانلىقىمىز ئۇچۇن بۇ رومكىنى ئىككىمىز تەڭلا كۆتۈرۈۋەتسەك، خوشە!

— قېنى خوشە! — دېيىشتى باشقىلارمۇ.

«تولغانئاي» بىرلا كۆتۈرۈپ قولىدىكى رومكىنى بىكارلاپ قويدى. سەلىمجان بۇنچە كۆپ ئاياللارنىڭ ئالدىدا كۇلكىگە قالماسلىق ئۇچۇن قولىدىكى بىر رومكا ئاچچىق ھاراقنى ئاچ قورساققا گۇپلا قىلىپ تۆكۈۋەتتى. ھاراق ئۇنىڭ گېلىنى قىرىپ ئۆتۈپ كۆزىدىن ياش چىقىرىۋەتتى، ئاشقازىنىنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى.

— قېنى، چاي ئىچىڭ، — دېدى «تولغانئاي» سەلىمجانىڭ ئالدىدىكى چاي ئىستاكانىنى ئۇنىڭغا تەڭلەپ.

ھاراق بىر قېتىم ئايلىنىپ بولغاندا ئۇستەلگە ھەر خىل

ئىسسىق قورۇمىلار چىققىلى تۇردى. سەلىمجان چوڭقۇر خىيال-لارغا ئەسىر بولغان ھالدا يەنىلا ئۇنىسىز ئولتۇراتتى. باشقىلار بولسا ئۆزلىرىنىڭ ئەرلەرنى ئىندەككە كەلتۈرۈشتىكى تاكتىكىلە-رى، قايسىبىر سورۇندىكى قىزىقچىلىقلار، جىنسىي ئەزانى غە-دىقلايدىغان دورا ئېلانلىرى قاتارلىق تۇرلۇك ئىشلار ھەققىدە بەس-مۇنازىرىگە چۈشۈپ كېتىشكەنىدى. ئۇلار گويا بۇ سورۇندا سەلىمجاننىڭ بارلىقىنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتكەندەك قىلاتتى.

«تولغانئاي» بىردىنلا سورۇندىكىلەرنى جىم قىلدى.

— بۈگۈن بۇ كەم سۆز «شىپالىق يامغۇر» ئەپەندىنىڭ ئىلتىپات كۆرسىتىشى بىلەن سورۇن تۈزۈپ ئولتۇرۇپتىمىز، سورۇنىمىزنى رەسمىي باشلاشتىن ئىلگىرى بىز ئۆزئارا تونۇشۇ-ۋالايلى، قانداق دەيسىلەر؟

— ناۋاتتەك گەپ قىلدىڭ، جېنىم!

— ئىشنىڭ يولىنى بىلىسەن - دە!

— شۇڭا سەن ئىش بېجىرسەڭ بىز خاتىرجەم بولىمىز ئەمەسمۇ تۇمارە!

باشقىلار ئۇنى ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختىشىپ كەتتى.

«تولغانئاي» ئالدى بىلەن ئۆزىنى سەلىمجانغا تونۇشتۇردى.

— ئىسمىم تۇمارە، ھازىر يەككە تىجارەتچى، ئىلگىرى ماھىر ئۇسسۇلچى ئىدىم. ئەمدى بۇ دوستلىرىمنى سىزگە تونۇش-تۇرۇپ قويماي ...

«تولغانئاي» سورۇندىكىلەرنى سەلىمجانغا بىر - بىرلەپ تونۇشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «ئەمدى سىزگە كەلدى» دېگەندەك سەلىمجانغا قىيا باقتى.

— ئىسمىم ئەسقەر، ماددىي ئەشيا مۇلازىمەت مەركىزىدە ئىشلەيمەن، — دېدى سەلىمجان.

ئۇ بۇ سورۇندىكى چوكانلارنىڭ گەپ - سۆزلىرىدىن ھەمما-سىنىڭ ئەرلەرنى ئىندەككە كەلتۈرۈپ ئولتۇرۇش ئۈيىنايدىغان،

باشقىلارنىڭ ئاغزىدىكى «قوشقاچلار» دىن ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ بۇگۈن ئولارغا «دان» تاشلاپ بەرگەنلىكىنى ئاللىقاچان چۈشىنىپ بولغانىدى. شۇڭا ئولارغا ھەقىقىي سالاھىيىتىنى ئاشكارىلاشنىڭ ھەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يالغان سۆزلەشكە مەجبۇر بولدى.

— ماددىي ئەشيا مۇلازىمەت مەركىزىنىڭ دىرېكتورى ئىكەنسىز — دە؟ — دېدى تۇمارە ئۇنىڭغا قاراپ قويغاندىن كېيىن رومكىلارغا ھاراق قۇيغاچ.

— شۇنداق دېسەمۇ بولىدۇ، — دېدى سەلىمجان تېزلا.

— قېنى ئەمىسە، دىرېكتور ئەپەندىم، سىز بىلەن سىرداش دوستلاردىن بولۇپ ئۆتۈشمىز ئۈچۈن بىر رومكىدىن كۆتۈرەيلى، خوشە!

ئىككى رومكا يېنىڭ سوقۇشتۇرۇلۇپ، ھاراقلار ئىككى كايدىن تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. سەلىمجانغا كېيىنكى رومكا ئانچە تەسىر قىلمىدى، ئىنتايىن سىلىق ئۆتۈپ كەتتى.

ھاراقلار توختىماي ئايلىناتتى، ئېغىزلاردىن توختىماي ئاشقازانغا يوللىناتتى. چوكانلار سەلىمجانغا توختىماي ھاراق سۇناتتى، سوقۇشتۇرۇپ ئىچىشكە تەكلىپ قىلاتتى، ھەتتا «كۆڭلۈم» دەپ يېرىمىنى ئۆزى ئىچىپ، يېرىمىنى سەلىمجانغا تەڭلەيتتى. ئىككى بوتۇلكا ئاق ھاراق بىردەمدىلا ئىچىلىپ بولدى. سەلىمجانمۇ خېلىلا تەڭشىلىپ قالغان بولۇپ، يېنىدىكى تۇمارەگە شەھۋانىيلىق بىلەن تىكىلەتتى. چوكانلارمۇ مەست بولۇشقان بولۇپ، ئوك — تەتۇر سۆزلىشەتتى، بەزىلىرى ھەتتا غىڭشىپ ناخشىمۇ توۋلاپ قوياتتى. تۇمارە قۇرۇقدالغان ھاراق بوتۇلكىسىنى نېرىغا ئىتتىرىۋېتىپ، قولىغا «راۋاب» ماركىلىق قىزىل ھاراقنى ئالدى ۋە بايىقىدەك ئۇستىلىق بىلەن ئاغزىنى ئاچتى — دە، ھاراق رومكىسىنى نېرىغا ئىتتىرىۋېتىپ پۇتا ئىستاكانىغا تولدۇرۇپ قۇيدى. ئاندىن:

— ئەمدى تانسا - پانسا ئوينىغاچ ئولتۇرايلى، ئەسقەر دە- رىكتورنى زېرىكتۇرۇپ قويساق ياخشى بولماس! — دېدى.
— چاتاق يوق! — دېيىشتى باشقىلار.
ھاراق سەلىمجاننى خېلىلا تۇتقاندى، ئۇ ئېغىرلاشقان بەدە- نىنى ئاران كۆتۈرۈپ، يېرىم ئوچۇق، يېرىم يۇمۇق كۆزلىرى بىلەن تۇمارەنى تانسىغا تەكلىپ قىلدى. تۇمارە ئىككى قولىنى ئۇنىڭ بوينىغا قويدى، سەلىمجان ئىككى قولى بىلەن تۇمارەنىڭ بېلىدىن مەھكەم قامىلاپ بەدىنىگە چىڭ چاپلىدى. خۇدىنى يوقاتـ قان بىر جۈپ تـەن شـۇ تـاپتا مـەئـدىشـەت قوينىدا ئېرىمەكتە ئىدى ...
سەلىمجان ئەتىسى قانداقتۇر بىر ھەشەمەتلىك مېھمانخانىدا كۆزىنى ئاچتى، باشلىرى لوقۇلداپ ئاغرىۋاتاتتى. ئۇ لۆم - لۆم كارىۋاتتا قىپيالىڭاچ ياتاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى ئېسىگە ئالالمىدى. ئەمما ئاخشام «تولغانئاي» دې- گەن چوكان بىلەن بىر سورۇنغا بارغانلىقىنى غۇۋا ئېسىگە ئال- دى. ئۇ كۆزىنى ئالىقانلىرى بىلەن تازا بىر ئۇۋۇلۇۋەتكەندىن كېيىن بىلىكىدىكى سائىتىگە قارىدى. سائەت ئىستراھىلكىسى ئون يېرىمنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. سەلىمجاننىڭ مېڭىسىدىن كىرگەن ئاچچىق تاپىنىدىن چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇگۈن ئەتىگەندە ئىككى سائەت دەرسى بار ئىدى. ئۇ چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، كىيىملە- رىنى ئالدىراپ - سالدىراپ كىيدى - دە، ياتاقتىن چىقتى. بىرىنچى قەۋەتتىكى مۇلازىمەتچى قىز ئۇنىڭغا زاكالەت پۇلىنى قايتۇرۇپ بەردى. شۇندىلا ئۇ يانچۇقىدىكى پۇلىنى يادىغا ئالدى، ئالدىراپ پورتمىنىنى ئالدى، ئالدىيۇ، داڭ قېتىپ تۇرۇپ قال- دى. پورتمىنىدىكى ئىككى مىڭ يۈەن پۇل توزغاقتەك توزۇپ كەتكەندى. مېڭىسى چىڭقىلىپ كەتكەن سەلىمجان مۇلازىمەتچى قىز قايتۇرۇپ بەرگەن يۈز يۈەن پۇلنى ئېلىپ مېھمانخانىدىن چىقتى. شىركەتتىكى بىرەرىگە تېلېفون قىلماقچى بولۇپ قويۇپ يانچۇقىدىن يانفونىنى چىقاردى، ئەپسۇس، تېلېفوننىڭ پۇلى تۈ-

گەپ توختاپ قالغاندى. «مېنى نەس بېسىپتۇ - دە!» دەپ ئويلىدى سەلىمجان تاكسى بىلەن شىركەتكە كېتىۋاتقاچ.

«بالا كەلسە قوش كەپتۇ» دېگەندەك، سەلىمجان بۇ قېتىم ۋاقتىدا ئىشقا كەلمىگەننى، ئىككى سائەت سەۋەبسىز دەرس قالدۇرغاننى ئاز دەپ، باش شىركەتنىڭ تەكشۈرۈشكە كەلگەن ۋەكىللەر ئۆمىكى ئالدىدا شىركەت رەھبەرلىرىنىڭ ئىناۋىتىنى يەرگە ئۇرغاندى. ئەسلىدە بۇگۈن ئەتىگەندە باش شىركەتنىڭ مائارىپ مۇپەتتىشلىك ئىشخانىسىدىكىلەر بىلەن مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى خەنزۇ تىلىدا تەربىيىلەش خىزمىتىگە مەسئۇل خادىملاردىن تەشكىللەنگەن تەكشۈرۈش ئۆمىكى تۇيۇقسىز شىركەتتە پەيدا بولدى. ئۇلار بېيجىڭدا بىلىم ئاشۇرۇپ تەربىيىلىنىپ كەلگەنلەرنىڭ دەرسىنى ئاڭلىماقچى، كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى ۋاقتىدا ئېنىقلاپ، ۋاقتىدا پىكىر بېرىپ تۇزەتمەكچى بولغانىدى. شىركەت رەھبەرلىرىمۇ بۇ ئىشتىن خەۋەرسىز بولغاچقا، ھېچقانچە تەييارلىق قىلالمىدى ياكى دەرس ئۆتىدىغانلارغا ئۇقتۇرۇش قىلالمىدى. بىرىنچى سائەتتە ئۇلار ئەكبەر پەتقۇللانىڭ دەرسىنى ئاڭلاپ چىققاندىن كېيىن ئۇنىڭغا ياخشى باھالارنى بېرىشتى ۋە بەزى پايدىلىق تەكلىپ - پىكىرلەرنى بەردى. ئىككىنچى سائەتلىك دەرس سەلىمجاننىڭ ئىدى، تەكشۈرۈش ئۆمىكىدىكىلەر ۋە شىركەتنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىرىدىن يەتتە - سەككىزىلەن دەرسخانىنىڭ ئارقا تەرىپىدە ئولتۇرۇپ ئوقۇتقۇچىنىڭ كىرىشىنى كۈتۈپ تۇرۇشقانىدى. سائەت توشتى، لېكىن ئوقۇتقۇچى دەرسخانىغا كىرمىدى، بەش مىنۇت ئۆتتى، ئون مىنۇت ئۆتتى، يەنىلا ئوقۇتقۇچى كۆرۈنمىدى. دەرسخانا ئىچىنى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ گۇڭگۇر - مۇڭگۇر گەپلىرى قاپلاشقا باشلىدى. قاتتىق ئاچچىقتىن ئۆزىنى يوقىتىپ قويغان مۇئاۋىن باش دىرېكتور مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ قۇلىقىغا سەلىمجاننى نەدىن بولمىسۇن تېپىپ كېلىش توغرۇلۇق پىچىرلىدى. مۇئاۋىن دىرېكتور ئورنىدىن تۇرۇپ دەرسخانىدىن چىقتى ۋە يانچۇقىدىن يانفونىنى چىقىرىپ

ربپ سەلىمجانغا تېلېفون قىلدى، تېلېفوندا قارشى تەرەپ يانفون-
نىڭ توختىتىلغانلىقى ھەققىدە ئاۋاز ئاڭلاندى. دەرغەزەپكە كەل-
گەن مۇئاۋىن دىرېكتور نېمە قىلارىنى بىلمەي، يەنە سىنىپقا
قايتىپ كىردى ۋە مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ قوڭلىقىغا پىچىرلە-
دى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور ئەھۋالنى شىركەتنىڭ باش دىرېكتو-
رىغا ئېيتتى. باش دىرېكتور كۆكىرىپ تۇرۇپ، تەكشۈرۈش
ئۆمىكىدىكىلەرنىڭ مەسئۇلىغا ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. ئۇلار
ئېغىر تىنىشقىنىچە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ سىنىپتىن چىقىپ
كەتتى. تەكشۈرۈش ئۆمىكىدىكىلەر شىركەت رەھبەرلىرىنىڭ
چۈشەندۈرۈشلىرىگە، مېھمان قىلايلى دەپ تۇرۇۋېلىشلىرىغا قارە-
مای، ماشىنىلىرىغا ئولتۇرۇپ كېتىپ قېلىشتى.

ئىشلىگەن خىزمەتلىرىنىڭ نۆلگە ئايلانغانلىقىدىن قاتتىق غە-
زەپلەنگەن باش دىرېكتور مۇئاۋىن باش دىرېكتورغا بۇيرۇق قىل-
دى:

— ئۇنى دەرستىن توختىتىڭلار، ئۆزىنى تەكشۈرسۇن!

بۇ ئىش بىردەمدىلا شىركەتكە پۈر كەتتى. ئاغزىنى ئاران-
ئاران تۇتۇپ تۇرغانلار ئاغزىنى بىراقلا قويۇۋېتىشتى:

— نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئوينىغانىنىڭ خۇلاسىسىنى بىراقلا
چىقاردى.

— بەك ئۆزىنى بىلەلمەيۋاتقاندى ئۇ، ئوبدان بولدى.

— بىچارە خوتۇنىنىڭ زارى تۇتتىمىكىن دەيمەن، ئۇ بېي-
جىڭدا ئوقۇماي، ئۆيلەنگەندەك قىلىۋېدى.

— توۋا، ياۋاشمىكىن دېسەك، مۇڭگۈزى ئىچىدىكەندە ئۇ-
نىڭ.

— دەققەت قىلمىساڭلار، سىلەرنىمۇ بوش قويۇۋەتە-
مەيدۇ ئۇ ...

سەلىمجان تاكسىدىن چۈشۈپ ئۇدۇل ئىشخانىغا كىردى.
ئىشخانىدىكىلەر بىرنېمىلەر ئۈستىدە ھەدەپ تالىشىۋاتاتتى. ئۇنى
كۆرۈپ ھەممىسى جىمىپ قالدى.

— نەگە كەتكەنتىكلار، تېلېفونۇكلارمۇ توختاپ قاپتۇ، — دېدى ئىشخانا مۇدىرى ئېغىز ئېچىپ، — سىلىنى يېرىم كۈن ئىزدەپ تاپالمىدۇق.

— ئاخشام ئازراق ئىچىپ قويۇپتىكەنمەن، بېشىم بەك ئاغرىپ كېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن، — دېدى سەلىمجان سوراققا تارتىلغان مەھبۇستەك رايىشلىق بىلەن.

— مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ چىقىكلار، ئۇ بايا سىلىنى ئىزدىگەندەك قىلىۋاتاتتى، — دېدى ئىشخانا مۇدىرى خۇشيا‌قمىغاندەك تەلەپپۇزدا.

سەلىمجان مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىرگەندە ئۇ بىرى بىلەن ھەدەپ تېلېفوندا سۆزلىشىۋاتاتتى. ئۇ تۇرۇپ - تۇرۇپ: «ماقۇل، ماقۇل، بولىدۇ» دەپ قويىاتتى. بۇنىڭدىن قارشى تەرەپنىڭ ئۆزىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەر ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. مۇئاۋىن دىرېكتور تېلېفوننى قويۇپ سەلىمجانغا يۈزلەندى. ئۇنىڭ چىرايى كۆكەرگەن بولۇپ، سەلىمجانغا ئۇن - تىنسىز بىرھازا تىكىلىپ قاراپ تۇردى. ئەگەر باشقا چاغلار بولغان بولسا سەلىمجان ئۇنىڭغا چاقچاق قىلغان، ئۇنىڭ بۇنداق قاراشلىرىنى ئاللىقانداق ئادەملەرنىڭ ئاللىقانداق قاراشلىرىغا ئوخشىتىۋەتكەن بولاتتى، لېكىن ئۇ بۇگۈن بۇنداق قىلالمايتتى، چۈنكى ئۇ بۇگۈن خىزمەتكە ۋاقتىدا كەلمىگەننى ئاز دەپ ئىككى سائەت سەۋەبسىز دەرس قالدۇرغان ۋە نۇرغۇن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قىممەتلىك ۋاقتىنى زايە قىلىۋەتكەنىدى. سەلىمجان باش شىركەتتىكىلەرنىڭ دەرس ئاڭلىغىلى كەلگەنلىكىنى بىلمەيمۇ، ئىشقا كېچىككەنىنى، بولۇپمۇ ئىككى سائەت سەۋەبسىز دەرس قالدۇرغىنىنى ئەڭ زور گۇناھ دەپ بىلەتتى. «ۋاي خۇمسىلار، ئورنۇمغا بىرەرىڭ كىرىپ قويساڭ نېمە بولاتتى؟ توشقانىنى قومۇش ئۆلتۈرەر، ئادەمنى نومۇس، دېگەندەك تازا بىر بىئەپ ۋاقىتتا تۇتۇلدۇمغۇ بۇ گۇيلارغا! ...» دەپ ئويلىدى

سەلىمجان.

— بۇگۈن نېمە خاتالىق ئۆتكۈزگىنىڭنى بىلەمسەن؟ — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور بىرھازادىن كېيىن.

— بىلىمەن، ئىشقا كېچىكتىم، ئىككى سائەت دەرس قالدۇردۇم، ئۇخلاپ قاپتىمەن.

— سەن بىزنى يەرگە قارىتتىڭ! خىزمىتىمىزنى نۆلگە تەڭ قىلدىڭ! — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇستەلگە مۇشتلاپ تۇرۇپ.

— كۈنلەپ سەۋەبسىز ئىشقا كەلمەيدىغانلار بارغۇ، ئەجەبا، ئۇلار يەرگە قارامتاي، مەن يەرگە قارىتىپتىمەن - دە! — دېدى سەلىمجان تەنە قىلىپ.

مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئۇستەل مۇشتلاشلىرى ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويغانىدى. «ئىككى سائەت دەرس قالدۇرۇپ قويغانغا نېمانچە قىلىدۇ ماۋۇ! «ۋاي» دەپ قويسام ئۆزىنى بىلەلمەيدۇ تېخى بۇ سېرىق تۇك!»

— بولدى، بولدى، بۇگۈندىن باشلاپ دەرسكە كىرمە، ئۆزۈڭنى تەكشۈرىسەن! بولدى، چىقىپ كەتسەڭ بولىدۇ!

مۇئاۋىن دىرېكتور دەيدىغىنىنى دەپ بولۇپ، ئالدىدىكى كومپيۇتېرغا قاراپ ئولتۇرۇۋالدى. سەلىمجان ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن بىرنى ئالىيىپ قويۇپ ئىشخانىدىن چىقىپ كەتتى.

ئۇ ئىشخانىسىغا كىرگەندە ئىشخانىدا ھېچكىم يوق ئىدى. چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتى بولۇپ قالغاچقا، باشقىلار ئىشتىن چۈشۈپ كېتىشكەنىدى.

چۈشتىن كېيىن شىركەتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە چوڭ يىغىن ئېچىلدى. يىغىندا مۇئاۋىن باش دىرېكتور يېقىندىن بۇيانقى خىزمەتتە ساقلانغان مەسىلىلەرنى چىرايىنى كۆكەرتىپ تۇرۇپ بىر - بىرلەپ تىلغا ئالدى، ئاندىن سەلىمجاننىڭ ئىشىنى تىلغا ئېلىپ، ئۇنىڭ بۇگۈن ئۆتكۈزگەن خاتالىقىنى ئوچۇق - ئاشكارا تەنقىدلىدى ھەمدە ئۇنى دەرستىن توختاتقانلىقىدا-

نى، ۋاقتىنچە باشقا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرمايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۆزىنى تەكشۈرىدىغانلىقىنى، مائاشىنىڭمۇ بەلگىلىك نىسبەتتە تۇتۇلىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى.

سەلىمجان دەرستىن توختىتىلغاندىن كېيىن گەرچە سەل يېنىكلەپ قالغان بولسىمۇ، قانداقتۇر بىرنېمىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك شۇكلەپ كەتكەنىدى. ئۇ ھاجەتكە چىققانىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئاساسەن ئىشخانىسىدىن چىقمايتتى، خىزمەتداشلىرى بىلەنمۇ كەمدىن - كەم پاراڭلىشاتتى. كومپيۇتېرغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ توردىشلىرى بىلەن پاراڭلىشاتتى، باشقىلار ئىشخانىدا بولمىسىلا، سېرىق تور بېكەتلىرىگە كىرىپ سېرىق رەسىملەرنى، سېرىق كىنولارنى كۆرەتتى. ئۇ شىركەت رەھبەرلىرىدىن ئىنتايىن نارازى بولدى. پەقەت ئىشقا كېچىكىپ قالغىنى، ئىككى سائەت سەۋەبسىز دەرس قالدۇرغىنى، يۇقىرىدىن كەلگەنلەرگە دەرس ئۆتۈپ بەرمىگىنى ئۈچۈنلا دەرستىن قالدۇرۇپ قويغىنىغا، باشقىلار ئالدىدا غۇرۇرىنى دەپسەندە قىلغىنىغا قاتتىق غەزەپلىنەتتى، ھەمىشە ئىچىدە ئۇلارنى تىللايتتى. «شىركەتنىڭ يۇزىنى تۆكۈپتىمىشمەن تېخى! سەنلەر مېنىڭ يۈزۈمنى تۆكۈشتۇڭ! دوست - دۇشمەنلىرىمنىڭ ئالدىدا مېنى شەرمەندە قىلىشتىڭ! خەپ، توختاپ تۇر، توخۇ پوقى گۇيلار!»

سەلىمجان شۇنىڭدىن كېيىن ھاراققا بېرىلىپ كەتتى، ئىشتىن قايتىپلا ھاراق ئىچىشكە ئۇلىپەت ئىزدەيتتى، ئۇلىپەت تاپالمىغان چاغلاردا ئۆزى يالغۇز ئىچەتتى. ئالىيە ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى ئۇنىڭ خىزمەتداشلىرى ئارقىلىق ئۇقتى. ئۇ ئېرىگە كۆپ تەسەللى بەردى، ئۆزىنى تاشلىۋەتمەسلىككە، يىقىلغان يەردىن يەنە ئۆرە تۇرۇشقا، كەسپىي بىلىملەرنى تىرىشىپ ئۆگىنىشكە ئىلھاملاندۇردى. ئۇ ھاراق ئىچىپ مەست بولۇپ ئۆيگە كىرگەندە بەزىدە ئاللىكىملەرنى ئاغزىغا كەلگەن گەپلەر بىلەن تازا تىللايتتى، بەزىدە ئالىيەنى قۇچاقلاپ

بۇقۇلداپ يىغلايتتى. ئالىيەنىڭ تەسەللىسى، غەمخورلۇقى بىلەن يېتىپ ئۇخلاپ قالاتتى. ئۇ ھەرقانچە مەست بولۇپ كەتسىمۇ خوتۇنىغا قوپاللىق قىلمايتتى، تىللىمايتتى، ئۇرمايتتى. ئالىيە شۇڭا ئۇنى ياخشى كۆرەتتى، ئۇنىڭ ھالىغا يېتەتتى، شۇنچە كەچ بولۇپ كەتكىنىگە قارىماي ئۇنىڭغا مەستلىكىنى يېشىدىغان تاماقلارنى ئېتىپ بېرەتتى، قۇسۇقىنى تازىلايتتى.

سەلىمجان دەرستىن توختىتىلغاندىن كېيىن پات - پات روشەنگۈل بىلەن شەھەرنى سېغىنىپ قالىدىغان، ئۇلارغا تېلېفون قىلىپ ھالىنى ئېيتىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇلارمۇ ئۇنىڭغا كۆپ تەسەللى بەردى، ئۆزىنى تاشلىۋەتمەسلىك، چۇشكۈنلەشمەسلىك ھەققىدە نەسىھەت قىلدى.

سەلىمجان ئىشقا كەلگەندىن كېيىنكى ئىچ - پۇشۇقىنى ئاساسەن تورغا چىقىپ تورداشلىرى بىلەن مۇڭدىشىش، سېرىق كىنو كۆرۈش ئارقىلىق، ئىشتىن قايتقاندىن كېيىن بولسا ھاراق ئىچىش بىلەن چىقىرىۋاتاتتى. تەكشۈرۈش دېگەنلەر ئۇنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمايتتى.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۇ تورغا چىقىپ بىرەيلەن بىلەن پاراڭلىشىۋاتاتتى. ئىشخاندا ھېچكىم يوق ئىدى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ سابىق توردىشى، ھېلىقى تۇمارە دېگەن چوكان تىزىملىكتە پەيدا بولدى. ھېلىقى كۈندىكى ئولتۇرۇشتىن كېيىن ئۇ بىردىنلا غايىب بولۇپ كەتكەنىدى. سەلىمجان ئۇنىڭ تېلېفون نومۇرىنى سورىۋالمىغاچقا، ئۇنىڭ بىلەن ھېچ ئالاقىلىشالمايۋاتاتتى. بۈگۈن ئۇ ئاخىرى پەيدا بولدى، سەلىمجان دەرھال ئۇنىڭغا سالام يوللىدى، ئۇزۇن ئۆتمەي قارشى تەرەپتىنمۇ سالام كەلدى. سەلىمجان بۈگۈن ئۇنىڭ بىلەن ھېسابلاشماقچى بولدى. راستىنى ئېيتقاندا، بۈگۈن سەلىمجان ئۇنىڭ بىلەن ئايرىم ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا ھال ئېيتماقچى، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ياتماقچى، پۇتۇن ئاچچىقىنى ئۇنىڭدىن چىقارماقچى بولدى. ئۇ قارشى تەرەپكە بەك سېغىن

نىپ كەتكەنلىكىنى، بۇگۈن چوقۇم كۆرۈشۈش ئويىنىڭ بارلىقىنى ئىپادىلەپ ئۇچۇر يوللىدى. قارشى تەرەپمۇ ئۇنى بەك سېغىنغانلىقى، بۇگۈن كەچ سائەت يەتتىدە «راھەت» مېھمانخانىسىنىڭ ئالدىدا ساقلايدىغانلىقى ھەققىدە ئۇچۇر يوللىدى. سەلىمجان دەرھال سېرىق رەسىملەر تور بېكىتىگە كىرىپ، ئۇ يەردىن بىر جۈپ ئەر - ئايالنىڭ قۇچاقلىشىپ تۇرغان رەسىمىنى كۆچۈرۈۋېلىپ تۇمارەگە يوللىدى، ئۇزۇن ئۆتمەي تۇمارەمۇ بىر جۈپ ئەر - ئايالنىڭ كارتۇاتتىكى قۇچاقلاشما ھەرىكىتى ئىپادىلىنىۋاتقان ھەرىكەتچان سۈرەتتىن بىرنى ئەۋەتتى. ئىش پۈتكەنىدى، سەلىمجان ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ دەرھال توردىن چىقىپ كەتتى. ئۇ سائىتىگە قارىدى، سائەت ئىستېرىلكىسى بەش يېرىمنى كۆرسەتتىپ تۇراتتى. ئىشتىن چۈشىدىغان چاغمۇ بولۇپ قالغانىدى. ئۇ دەرھال كومپيۇتېرنى ئۆچۈردى - دە، ئىشكىنى تاقاپ سىرتقا ماڭدى.

ئۇ ۋاقىتنى توشقۇزۇش ئۈچۈن مەقسەتسىزلا كوچا ئايلىنىۋاتاتتى. كۆز ئالدىدىكى ھەممە نەرسە ئۇنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. تۇمارە بىلەن كۆرۈشىدىغان ۋاقىتقا يەنە خېلى بار ئىدى. سەلىمجان ئىختىيارسىز ئالىيەنى ئويلاپ قالدى، ئۇنىڭ ئۆزىگە كۆيۈنۈۋاتقانلىقىنى، ئېغىرىنى كۆتۈرۈۋاتقانلىقىنى ئويلاپ ئۇنىڭغا بىردىنلا ئىچى ئاغرىپ قالدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ بۇگۈنكى پۈرسەتنى قولدىن بېرىپ قويغۇسى يوق ئىدى، تۇمارەدىن ھېسابىنى ئالمىسا، مۇھىمى، ئۇنىڭ ئاشۇ ئېگىز، زىلۋا بەدىنىدىن قانغۇدەك ھوزۇر ئېلىپ، يېقىندىن بۇيان ئازار يەپ كېلىۋاتقان كۆڭلىگە مەلھەم قىلمىسا بولمايتتى. ئۇ ئالىيەنىڭ يانفونىغا تېلېفون قىلدى:

— بۈگۈن سەل كەچ قالىمەن، ئاغىنە بالىلار بىلەن بىردەم - يېرىمدەم ئولتۇرايلى دېگەنىدۇق.

— بەك كەچ قالماڭ، ھاراقنى ئازراق ئىچىڭ، — دېدى ئالىيە تاپىلاپ.

«ياق، بۇگۈن هاراق ئىچمەيمەن، قەدىرلىكىم، — دېدى سەلىمجان ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەپ، — بۇگۈن مەن ئۇنىڭ جامالىدىن ساق هالىتىم بىلەن تاماشا قىلىمەن. ئۆتكەندە ئۇ مېنى بابلىغان، بۇگۈن مەن ئۇنى بابلايمەن! ...»

سەلىمجانغا ۋاقىت ناهايىتى ئاستا ئۆتۈۋاتقاندەك بىلىنمەكتە ئىدى. ئۇ شەھەرنىڭ خىلۋەت كوچىسىغا كەلدى. ئۇ بۇ يەردىكى ساغلاملىق دورا دۇكىنىدىن شەيتاننىمۇ ئۇسسۇلغا سېلىۋېتىدىغان دورا سېتىۋالماقچى بولدى. «خەپ، توختاپ تۇر! بۇگۈن سېنىڭ يالىڭاچ ئۇسسۇلۇڭنى كۆرمىسەم سەلىمجان بولماي كېتەي! ...»

سەلىمجان كوچا دوقمۇشىدىكى غۇۋا چىراغ يورۇتۇپ تۇرغان ساغلاملىق دورا دۇكىنىغا قاراپ ماڭدى ...

4

هايات يەنە ئۆز قانۇنىيىتى بويىچە ئۆتۈۋاتاتتى. سەلىمجاننىڭ كۈنلىرىمۇ هاراق ئىچىش، تورغا چىقىپ پاراڭلىشىش، سېرىق رەسىم، سېرىق كىنو كۆرۈش، ئۇلپەت ئىزدەپ سورۇندارچىلىق قىلىش، تۇمارەلەر ئۇيۇشتۇرغان رەڭلىك ئولتۇرۇشلارغا ئىشتىراك قىلىش قاتارلىق ئىشلار بىلەن كېتىپ باراتتى. شىركەت تەشكىلى ئۇنىڭغا خاتالىقىنى تونۇش، ئۆزگەرتىش پۇرسىتى يارىتىپ بەرگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇ بۇ پۇرسەتنى قەدىرلەش ئەمەس، بەلكى ھەمىشە شىركەت تەشكىلىدىن ئاغرىنىش، نارازى بولۇش پوزىتسىيىسىدە بولۇپ، شىركەت رەھبەرلىرىنى ئاغزىغا كەلگەن ئەپسانىۋى گەپلەر بىلەن تىللايتتى: «هوقۇق ئۈچۈن ئانىسىنى سېتىشتىن يانمايدىغان غالچىلار، ھەرقايسىڭ قانچىلىك نېمىدىڭ؟ ئانچىلىك ئىشقا مېنى شۇنچىلىك ئانىي تېپىشامسەن؟ خەپ، توختاپ تۇرۇش! مەن سەلىمجان ھەرقايسىڭغا ئۆزۈمنىڭ

قانداق ئادەملەكمىنى ھامىنى بىر كۈنى كۆرسىتىپ قويىمەن! ...»

سەلىمجاننىڭ ئىززەت - غۇرۇرى بەك كۈچلۈك ئىدى. ئۇ ھەمىشە ئۆزىنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بىلىم بېرىدىغان قاتبىل، ئىستېداتلىق ئادەم چاغلايتتى، باشقىلار ئالدىدا ئۆزىنى قالتىس ھېسابلايتتى. شۇڭا، ئۇنىڭغا بۇ زەربە بەك ئېغىر كەلگەنىدى. باشقىلار ئالدىدا تۆكۈلگەن يۈز - ئابرۇيىغا ئۆكۈنەتتى، شىركەت رەھبەرلىرىدىن ئاغرىناتتى، نارازى بولاتتى.

بىكارچىلىق سەلىمجاننىڭ ئىچىنى تېخىمۇ پۈشۈراتتى. ئۇ ئىشخانىدا يالغۇز قالغان چاغلىرىدا گەرچە تورغا چىقىپ سېرىق كىنو كۆرۈش، توراشلىرى بىلەن پاراڭلىشىش ئارقىلىق ئىچ پۈشۈقىنى مەلۇم دەرىجىدە چىقارسىمۇ، بىراق ئىچىنى قانداقتۇر بىرنەرسىلەر توختىماي تاتىلاۋاتقاندەك ئۇنى ھېچبىر ئارام تاپقۇزمايتتى، ئانچىكىم ئىشلارغىمۇ ئوڭايلا چېچىلاتتى، ئاللىكىملەرنى ئەپسانىۋى گەپلەر بىلەن تىللاپ قويايتتى. خىزمەتداشلىرى ئۇنىڭ روھىي دۇنياسى ۋە پسىخىكىسىدىكى ئۆزگىرىشلەرگە دىققەت قىلىپ كېلىۋاتقاچقا، ئۇنىڭ بىلەن ئەستايىدىل پاراڭلاشقان، ئۇنىڭغا پايدىلىق مەسلىھەت، پىكىر - تەكلىپلەرنى بەرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ بۇلارنىڭ سەمىمىي مەسلىھەتلىرىگە قۇلاق سالمايتتى.

— «ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەپتۇ» دېگەن گەپ بار، — دېدى بىر كۈنى پېشقەدەم خىزمەتدىشى ئابدۇللا ئاكا ھەدەپ QQ دا پاراڭلىشىۋاتقان سەلىمجاننىڭ يېنىغا كېلىپ سەمىمىي مەسلىھەت بېرىپ، — مېنىڭچە، سىز مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ يېنىغا كىرىپ كەچۈرۈم سوراپ چىقىڭ، بولمىسا ئۇلارنىڭ تەلەپ قىلغىنى بويىچە بىرەر پارچە تەكشۈرۈشنامە يېزىپ تاشلاپ بېرىڭ، شۇنداق قىلسىڭىز بەلكىم ئۇلارنىڭمۇ ئاچچىقى يېنىپ قالار.

— شۇنداق قىل، ئاداش، — دېدى ئەكبەر پەتقۇللا ئۇنىڭ دولىسىغا يېنىككىدە ئۇرۇپ قويۇپ، — «سىلىق سۆز تاشنى يارار» دەپتىكەن، ئۇلارغا بىر - ئىككى ئېغىز چىرايلىق گەپ قىلساڭ ئۇلارنىڭ كەچۈرۈم قىلىشىغا ئېرىشەلەيسەن. سېنىڭ دەرسىڭنى مەن ئۆتۈپ بەك چارچاپ كەتتىم. ئەڭ ياخشىسى، ئۆزۈڭلا ئۆتكىنە.

شىركەت تەشكىلى سەلىمجاننى دەرستىن توختاتقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ دەرسىنى ئەكبەر پەتقۇللاغا ئېلىپ بەرگەنىدى. سەلىمجان ئەكبەر پەتقۇللانىڭ بايىقى گېپىنى «قانداق، سەن قانچىلىك ئادەم ئىدىڭ، ئۆز ۋاقتىدا بەك كۆرەڭلەپ كېتىۋېدىڭ، مانا ھازىر بىچارە ھالەتكە چۈشۈپ قالدىڭغۇ!» دېگەن مەنىدە چۈشىنىپ ئىچىنى ئاچچىق قاپلىدى. دەرستىن توختىغان ئىككى ھەپتىدىن بۇيان ئۇنىڭ ئىچىنى ئەلەم، قەلبىنى بولسا كۆچلۈك غەزەپ ئۆز قوينىغا ئالغانىدى. «خەپ! — دەيتتى ئۇ ھەمىشە ئىچىدە شىركەت رەھبەرلىرىگە كۆچلۈك غەزەپ ياغدۇرۇپ، — ھەرقايسىڭ مېنى مۇشۇ ھالغا چۈشۈرۈپ قويۇشتۇڭ، دوست - دۇشمەنلىرىمنىڭ ئالدىدا ئەجەب ئوسال قىلىشتىڭ - ھە!؟ ھەرقايسىڭدىن ھامىنى بىر كۈنى ھېساب ئالىمەن! ...»

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن سەلىمجان تورىدا يېڭىدىن تونۇشقان «سېرىق كېپىنەك» ئىسىملىك توردىشى بىلەن ھەدەپ قىزغىن پاراڭلىشىۋاتاتتى. سىرتتىن كىرىپ كەلگەن ئابدۇللا ئاكا ئۇنىڭغا:

— سەلىمجان، تېز بولۇڭ، سىزنى مۇئاۋىن دىرېكتور چاقىرىۋاتىدۇ، ئۇ سىزنى ئىشخانىسىدا ساقلايدىكەن، — دېدى.

سەلىمجان بۇ «يۇزسىز» ساۋاقدىشىغا شۇنچە ئۆچ بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ بۇگۈن زادى نېمە دەيدىغانلىقىنى ئاڭلاپ باقماقچى بولۇپ، «سېرىق كېپىنەك» ئىسىملىك توردىشىغا «بىردەم تورۇپ كۆرۈشەيلى، مېنى ساقلاڭ» دەپ سۆز

قالدۇرۇپ قويۇپ كومپيۇتېرنى ئۆچۈردى.

ھەر قېتىم ئىشكنى چەكمەيلا كىرىۋېرىدىغان سەلىمجان بۇگۈن ئىشكنى چېكىپ كىردى. مۇئاۋىن دىرېكتور بۇ قېتىم ئۇنىڭغا قوپال مۇئامىلە قىلمىدى، ئەكسىچە ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى ۋە چايداندىن بىر ئىستاكان قاينات سۇ قۇيۇپ ئۇنىڭغا تەڭلىدى. سەلىمجان ئۇنىڭ قولىدىن ئىستاكاننى ئېلىپ ئالدىدىكى ئۈستەلگە قويۇپ قويدى.

— يېقىندىن بۇيان قانداق تۇرۇۋاتىسەن؟ كەيپىياتىڭ خېلى ياخشىلىنىپ قالدىمۇ؟ — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور كۆڭۈل بۆلگەن ھالدا.

— ناھايىتى ياخشى تۇرۇۋاتىمەن، بۇرۇنقىدىن كۆپ يېنىكلەپ قالدىم، ئەسلىدە سىلەر مېنى بالدۇرراق مۇشۇنداق جازالىساڭلار بوپتىكەن!

سەلىمجاننىڭ تەنە ئارىلاش ئېيتقان ئاچچىق گەپىنى ئاڭلاپ مۇئاۋىن دىرېكتور قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— بۇ ئىش تېخىچە ئىدىيەڭدىن ئۆتمەپتۇ - دە؟ ئويلاپ باقتىڭمۇ، شۇ ئىش تۈپەيلىدىن شىركىتىمىزنىڭ يىللىق باھالىنىشى ئېغىر تەسىرگە ئۇچرايدۇ، بىزنىڭ ئىشلىگەن خىزمەتلىرىمىزمۇ نۆلگە تەڭ بولىدۇ. سەنمۇ باشقا چاغدا ئەمەس، دەل شۇ خەق تەكشۈرۈشكە كەلگەندە يوقاپ كەتتىڭ. يۇقىرىدىن بىزگىمۇ گەپ قىلىدۇ، بېسىم قىلىدۇ. سەن بۇنى توغرا چۈشىنىشىڭ، خاتالىقىڭنى سەمىمىيلىك بىلەن تۈزىتىشىڭ كېرەك. بۇگۈن مانا توپتوغرا ئىككى ھەپتە بولدى، بىراق ھازىرغىچە بىرەر پارچە تەكشۈرۈشنامە يېزىپ ئەكىرىپ باقمىدىڭ. بۇ سەندەكى قانداق پوزىتسىيە؟ قارىغاندا، سەن ئۆزۈڭنى خاتا قىلمىدىم، دەپ قارايدىغان ئوخشايسەن.

— مەن خاتالىق ئۆتكۈزدۈم، بۇنىڭغا ئىقرارمەن، ئەمما ئىشقا كېچىكىپ قالغىنىمغا، ئىككى سائەت دەرس قالدۇرغان

گۈناھىمغا دەرستىن توختىتىلسام، روھىي زەربىگە ئۇچرىسام، سېنىڭچە بۇ ئادىللىق ھېسابلىنامدۇ؟ سەن بىلمەيسەن ئەمەس، بىلىسەن، شىركەتكە ئوبدانراق نەزەر سېلىپ باقە، كۈنلىرىنى ئەپلەپ ـ سەپلەپ ئۆتكۈزىدىغانلار، پەقەت ماڭاش ئۈچۈنلا ئىشلەيدىغانلار، ئەتىدىن ـ كەچكىچە باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلىپ تۇخۇمدىن تۇك ئۈندۈرىدىغانلار، ھەتتا كۈن ـ كۈنلەپ ئىشقا كەلمەيدىغان نان قېپىلارمۇ ماڭدامدا بىر تېپىلىدۇ. ئۇلارغا ھېچقانداق گەپ يوق، ماڭاشى تولۇق بېرىلىدۇ، يىل ئاخىرىدا تېخى ئىلغار سايلىنىدۇ، مۇكاپاتلىنىدۇ. ئەجەبا، بىزدەك تىنىم تاپماي ئىشلەيدىغانلار كىچىككىنە سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ قويساق ئۇنى پىرىنسىپقا كۆتۈرۈپ كۆچىلىك ئالدىدا سازايى قىلساڭلار، خىزمەتتىن توختىتىپ، ماڭاشىمىزنى تۇتۇۋالساڭلار توغرا بولامدۇ؟

سەلىمجان قورساق كۆپۈكىنى بىراقلا چىقىرىۋالماقچى بولغاندەك قاياپ ـ قاياپ سۆزلەيتتى، مۇڭاۋىن دىرېكتورغا تۇرلۇك سوئاللارنى قالدۇراتتى.

— سىلەر مېنى جازالاپلا شىركىتىمىزدىكى كۆز بويامچىلىقىنى، ساختىپەزلىكنى پۈتۈنلەي تۈگىتەلەمسىلەر؟ سىلەر بىر ئادەم كىچىككىنە سەۋەنلىكى تۈپەيلىدىن ئېغىر روھىي زەربىگە ئۇچرىسا، ئۇنىڭ كېيىنكى تەقدىرىگە كۆرسىتىدىغان تەسىرىنىڭ قانچىلىك چوڭ بولىدىغانلىقىنى بىلەمسىلەر؟ ئەجەبا، سىلەر «تېغ يارىسى ساقىيىدۇ، دىل يارىسى ساقايمايدۇ» دېگەن ھېكمەتلىك ئىبارىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمەمسىلەر؟ سىلەر ئۆزۈڭلارنىڭ مەيدانىدا تۇرۇپ شەيئىلەر ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىسىلەر، بۇ سىلەرنىڭ خىزمەت پىرىنسىپىڭلار، بىراق سىلەر باشقىلارنىڭ مەيدانىدا تۇرۇپ شەيئىلەرنى كۆزىتىپ باقتىڭلارمۇ؟ باشقىلار نېمىنى ئويلايدۇ، نېمىگە موھتاج، سىلەر ئۇلارغا نېمىلەرنى قىلىپ بېرىشىڭلار كېرەك؟ بۇ ھەقتە ئويلىنىپ باقتىڭلارمۇ؟

مۇڭاۋىن دىرېكتور ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئەستايىدىل ئاڭلىدى،

رەددىيە بېرىشكە ئالدىراپ ئۇنىڭ گەپلىرىنى بۆلۈۋەتمىدى. سەلىمجان سۆزلەپ ھاردىمۇ ياكى نەچچە ۋاقىتتىن بۇيانقى قورساق كۆپۈكى سەل بوشىدىمۇ، ئىشقىلىپ، بىر چاغدا گېپىنى تۈگەتتى.

— دېگەنلىرىڭىزمۇ مەلۇم دەرىجىدە ئاساسى بار، — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇنى چاي ئىچىشكە تەكلىپ قىلىپ، — دەرھەقىقەت، بىزمۇ ئادەم، خىزمەت ئىشلەش جەريانىدا ئۇنداق ياكى مۇنداق خاتالىقلاردىن خالىي بولالماسلىقىمىز، بەزى نەرسىلەرگە ئانچە دىققەت قىلالماسلىقىمىز مۇمكىن. ئەمما، شۇنىڭغا ئىشەنگىنكى، ساڭا چارە كۆرۈشىمىز ھەرگىزمۇ سېنىڭ غۇرۇرۇڭنى دەپسەندە قىلغانلىق ياكى يەرگە ئۇرغانلىق ئەمەس، بەلكى ساڭا كۆڭۈل بۆلگەنلىك، ساڭا ئالاھىدە دىققەت قىلغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى ئادەم بىر نەرسىگە كۆڭۈل بۆلسە ئاندىن دىققەت قىلىدۇ، «دىققەت قىلدى» دېگەنلىك ماھىيەتتە كۆڭۈل بۆلدى دېگەنلىكتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

— گەپنىڭچە بولغاندا، سىلەر ماڭا كۆڭۈل بۆلۈپ-سىلەردە؟ — دېدى سەلىمجان مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — بىر ئادەمنىڭ غۇرۇرىنى، ئىززەت - ھۆرمىتىنى خەلقئالەم ئالدىدا يەرگە ئۇرۇپ تۇرۇپ كۆڭۈل بۆلىدىغان ئىش نەدە بارکىنە؟!

— سەن «دوست يىغلىتىپ ئېيتار، دۇشمەن كۈلدۈرۈپ» دېگەن ھېكمەتلىك ئىبارىنى ئاڭلىغانمۇ، بىزنىڭ ساڭا ئاز - تولا «كۈچ» كۆرسىتىپ قويغىنىمىز ھەرگىزمۇ سېنى رەسۋا قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى سېنى قۇتقۇزۇۋېلىش ئۈچۈن. بولدى، بۇ گەپلەرنى دېيىشمەيلى، بۈگۈن سېنى چاقىرتىشىمدا مۇنداق ئىككى ئىش بار: بىرى، ئەتە ئەتىگەندە بىر پارچە تەكشۈرۈشنامە يېزىپ مۇئاۋىن باش دىرېكتورغا ئەكىرىپ بېرىسەن؛ يەنە بىرى، ئەتىدىن باشلاپ يەنە دەرسكە كىرىسەن، بىراق ئادەتتىكى سىنىپقا

كىرىپ، نەزەرىيە دەرسىنى ئانا تىلدا ئۆتىسەن. گېپىمنى چۈشەن-
دىڭمۇ؟
— تەكشۈرۈشنامە يازسامۇ يازاي، بىراق ئۇنى ساڭا ئەكى-
رىپ بېرەي.
— ئۇمۇ بولىدۇ، مۇئاۋىن باش دىرېكتورغا ئۆزۈم ئەكىرىپ
بېرەرمەن.
— مېنى نېمىشقا ئادەتتىكى سىنىپقا ئانا تىلدا دەرس بېرىش-
كە ئورۇنلاشتۇرغانلىقىڭلارنى بىلگۈم كېلىۋاتىدۇ، ئەجەبا، مې-
نىڭ خەنزۇچە تەلەپپۇزۇم، كەسپىي ساپايىم ئاشۇ ئەكبەر پەتقۇل-
لادىن قېلىشقۇچىلىكى بارمۇ؟ مېنىڭ قانچىلىك ئوقۇغانلىقىمنى
باشقىلار بىلمىسىغۇ مەيلى، ئەجەبا، سەنمۇ بىلمەمسەن؟
— شۇنداق، سەن مېنىڭ ساۋاقدىشىم، مەن سېنى ئوبدان
بىلىمەن، لېكىن سەن ھازىر خىزمەت قىلىۋاتىسەن، ئورۇنلاش-
تۇرۇشقا بويسۇنۇشۇڭ كېرەك، بىلدىڭمۇ؟ سېنىڭ ئىقتىدارىڭ
بولغانلىقى ئۈچۈنلا سېنى بېيجىڭغا ئەۋەتكەن، خەنزۇ تىلىدا
دەرس ئۆتۈشكە ئورۇنلاشتۇرغان، لېكىن سەن بۇنى قەدىرلىمە-
دىڭ، پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلمىدىڭ.
سەلىمجاننىڭ يەنە ئارتۇق تالاشقۇسى كەلمىدى. «مەيلى قان-
داقلا بولسۇن، مەن ئۇنىڭ كۆپ ياردىمىگە ئېرىشكەن، مۇشۇ
شىركەتتىلا بولسام، يەنە ئۇنىڭ ياردىمىگە موھتاج بولىمەن.
بوپتۇ، ئۇنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بويسۇناي ...» ئۇ ئىچىدە شۇن-
داق ئويلىسىمۇ، لېكىن ئۇ بۇ ساۋاقدىشىنى مۇئاۋىن باش دىرېك-
تور بىلەن بىر قاتاردا قويماتتى. «ھەممىسى بىر جاڭگالنىڭ
بۆرىلىرى، بىر تال سۆڭەكنى تالىشىپ تۇرۇپ يەيدۇ، ماقۇل،
مەن ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ئوۋ بولاي، ئۇلارنىڭ تالىشىپ تۇرۇپ
يېيىشىگە رايىشلىق بىلەن بويسۇناي، ئەمما ئۇلاردىن ئالىدىغان
ھېسابنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايمەن! ...»
— ئەمما، بىر شەرتىم بار، — دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور

ئاخىرىدا، — دەرسنى كۆڭۈل قويۇپ تەييارلاپ ئەستايىدىل ئۆتە-
سەن، ئىلمىي خاتالىققا يول قويمايسەن، كۆپ كىتاب كۆرىسەن،
كۆپ ئىزدىنىسەن. ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا پىكىرلىك
بولۇپ قېلىشتىن ساقلىنىسەن.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ سەلىمجان لام - جىم دېمىدى، ئەمما
ئىچىدە: «ئەمدى چۈشەندىم، ئەسلىدە ئاشۇ ئىشچىلار تولا ئەرز
قىلىپ ئېشىمغا توپا ساپتىكەن - دە! خەپ، نامەردلەر! سەنلەر-
نىمۇ كۆرۈپ قويدۇم! ...» دەپ غۇدۇرىدى.

سەلىمجان ئادەتتىكى سىنىپقا دەرسكە ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىن
كېيىن، گەرچە تورغا چىقىپ كىنو كۆرۈش، پاراڭلىشىش پۈر-
سىتى ئازلىغان بولسىمۇ، ئەمما ئازراق پۈرسەت تاپسىلا كومپيۇ-
تېرنى ئاچاتتى - دە، تورداشلىرى بىلەن مۇڭدىشىپ كېتەتتى.
دەرسنى قولىنىڭ ئۇچىدىلا تەييارلاپ، كونسىپىكنى چالا - بۇلا
يېزىپ ئەپلەپ - سەپلەپ ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋالاتتى. تاپشۇرۇقنى
ئالدىراپ - سالدىراپ تەكشۈرۈۋېتىپلا كومپيۇتېرنى ئې-
چىشقا ئالدىرايتتى.

تور دۇنياسى ئاجايىپ دۇنيا. ئۇ بەزىلەرنى نۇرغۇن يېڭى
ئۇچۇر، يېڭى بىلىملەر بىلەن تەمىنلەپ، ئۇلارنى بىلىمگە، تېخ-
نىكىغا خۇمار قىلسا، بەزىلەرنى پاراڭلىشىشقا، سېرىق مەزمۇن-
دىكى كىنو، رەسىملەرگە مەپتۇن قىلىپ، ئۇلارنى ئىسراپچىلىق-
قا، چۈشكۈنلۈككە، ھۇرۇنلۇققا ياكى ئاللىقانداق شەھۋانىي قە-
زىقتۇرۇشلارغا خۇمار قىلىپ، ئۇلارنىڭ روھىنى قاماللىۋا-
لىدۇ. ئۇنىڭدىن توغرا، ئۇنۇملۇك پايدىلانغاندىلا ئۆز كەسپىدە
دادىل ئىلگىرىلەپ يېڭى - يېڭى نەتىجىلەرگە ئېرىشەلەيدۇ، ئۇ-
نىڭدىن توغرا پايدىلانماي، ئۇنى كۆڭۈل ئېچىشنىڭ ياكى «ئوۋ»
ئىزدەشنىڭ ۋاستىسىگە ئايلاندۇرۇۋالغانلار ھامىنى بىر كۈنى
دەۋرنىڭ شاللىۋېتىشىگە دۇچار بولىدۇ. بۇ مۇقەررەر قانۇنىيەت.
ھازىر پۈتۈن دۇنيا تور بىلەن قاپلىنىپ، يەر شارىنى كىچىككىنە

كەنتكە ئايلاندۇرۇپ قويدى. تورغا چىقىپ دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى مەدەنىيەت، ئىقتىساد ۋە سودا ئۇچۇرلىرىدىن، جۇملىدىن، ئىلىم - پەننىڭ تەرەققىياتىدىن بىمالال خەۋەر تاپقىلى بولىدۇ.

شىركەت تورلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، شىركەتتىكى بارلىق مەمۇرىي خادىملارغا بېرىدىغان كومپيۇتېر سېپلەپ بېرىلدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر دەۋرىنىڭ تەقەززاسى بويىچە ئۆز كەسپىگە مۇناسىۋەتلىك بىلىم ۋە ئۇچۇرلاردىن پايدىلىنىپ ئۆز خىزمىتىنى ئىشلەيتتى. ئىلگىرى سەلىمجانمۇ بىر مەزگىل زور قىزغىنلىق بىلەن نۇرغۇن ئىشلىرىنى كومپيۇتېردا قىلغان، ھەتتا ئۆز كەسپىگە ئائىت بىرنەچچە ماقالىنى يېزىپ مۇناسىۋەتلىك گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلدۇرۇپ كەسپداشلىرى ئارىسىدا ياخشى باھاغا ئېرىشكەنىدى. يېڭى شەيئى دەسلەپتە ئادەمگە ناھايىتى سىرلىق بولۇپ تۇيۇلىدۇ، ئەمما كونىرغاندا بولسا ئۇمۇ ئادەتتىكى نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. دەسلەپتە بىر ئىشخانىغا بىرىدىن كومپيۇتېر تارقىتىلغاندا ئىشچى - خىزمەتچىلەر بەس - بەس بىلەن تالىشىپ تۇرۇپ ئۆگەنىدى، ئۇنىڭ كۇنۇپكا تاختىسىنى كۆن بويى بىكار قويمىدى. ئۇ چاغدا تېخى تورغا ئۇلانمىغان بولغاچقا، ئىشچى - خىزمەتچىلەر تورنىڭ قىزىقتۇرۇشىدىن خالىي ئىدى. كېيىنچە كومپيۇتېردىن لايىقەتلىك گۇۋاھنامە ئالالىغان ھەربىر ئىشچى - خىزمەتچىگە بېرىدىن كومپيۇتېر تارقىتىپ بېرىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كومپيۇتېر ھەققىدىكى تونۇشى تېخىمۇ ئاشتى. كومپيۇتېردا خىزمەت قىلىش يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلدى. شىركەت تورلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن بولسا ھەممە ئىشچى - خىزمەتچىگە بىرتۇتاش كومپيۇتېر تارقىتىپ بېرىلىپ، ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ كومپيۇتېرغا بولغان تەلەپلىرى بىراقلا قاندۇرۇلدى. شۇنىڭدىن كېيىن گەرچە كۆپ قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەر كومپيۇتېردىن، توردىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىپ كە-

لىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن بىر قىسىم خادىملار ئۇنىڭدىكى ھەر خىل قىزىقارلىق ئويۇن، سېرىق كىنو، رەسىم، بولۇپمۇ QQ دا پاراڭلىشىشقا مەپتۇن بولۇپ كېتىپ، نۇرغۇن ۋاقتى ۋە زېھنى سەرپ قىلىۋەتتى. ھازىر بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەر-نىڭ ئالدىدىكى كومپيۇتېر كۇنلەپ - كۇنلەپ ئېچىلمايدۇ، ئۇلار ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشقا قىزىقمايدۇ، ناۋادا ئېچىلىپ قالسا پەقەت ناخشا ئاڭلايدۇ ياكى كىنو كۆرىدۇ. بەزىلەرنىڭ ئالدىدىكى كومپيۇتېر كۇنلەپ - كۇنلەپ ئۆچۈرۈلمەيدىۇ، ئەمما ئۇنۇملۇك پايدىلىنىشقا ئەمەس، بەلكى ئىچ - پۇشۇقىنى چىقىرىش ۋە كۆڭۈل ئېچىشنىڭ ۋاستىسىگە ئايلىنىپ قالغان. سەلىمجانمۇ كېيىنچە كومپيۇتېرنىڭ سېھرىلىك قىزىقتۇرۇشىغا شەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ-دىكى قىزىقارلىق ئويۇنلارغا، رەڭلىك كۆرۈنۈشلەرگە، كۆڭۈل-لۇك پاراڭلىشىشلارغا باشچىلاپ كىرىپ كەتتى. مانا بۇگۈنكى كۇنگە كەلگەندە ئۆزىنىڭ قورساق كۆپۈكىنى ئۇنىڭدىن بوشىتىدىغان، ئىچ - پۇشۇقىنى ئۇنىڭدىن چىقىرىدىغان بولۇپ قالدى. مانا ئەمدى ئۇ يەنە باشقا بىر تورغا ئىلىنىپ قالدى.

بىر كۇنى چۈشتىن كېيىن سەلىمجان QQ دا ھەدەپ تۇمارە بىلەن بۇگۇن ئاخشام كونا جايدا كۆرۈشۈش توغرۇلۇق قىزغىن پاراڭلىشىۋاتاتتى. ئىشخانىدىكىلەر سىرتقا چىقىپ كەتكەن بولۇپ، ئۇ ئۆزى يالغۇز ئىدى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ يانفونىغا بىر ئۇچۇر كەلدى. لاتىنچە يېزىق بىلەن يېزىلغان بۇ ئۇچۇرنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: «ئەسسالامۇئەلەيكۇم، ياخشىمۇسىز، سىز مۇھەببەت، ئائىلە ۋە نىكاھ مەسىلىلىرىگە قىزىقامسىز؟ مۇھەببەت دۇنياسىدىكى سىرلىق پېچىرلاشلارنى ئاڭلىغۇڭىز، مۇھەببەت توغرۇلۇق مەسلىھەت ئالغۇڭىز بارمۇ؟ ئۇنداقتا نېمىگە قاراپ تۇرىسىز؟ دەرھال قولىڭىزغا يانفونىڭىزنى ئېلىڭ-دە، ×××××× نومۇرغا تېلېفون قىلىڭ!»

سەلىمجان بۇ نومۇرغا قىزىقىپ قالدى. «ئىشخانىدا ئادەم

بولمىغاندىكىن تېلېفون قىلىپ سىناپ باقمايمۇ؟» دېگەن نىيەت بىلەن ھېلىقى نومۇرغا تېلېفون قىلدى. ئۇ قارشى تەرەپتىكى كومپيۇتېرغا كىرگۈزۈلگەن مېخانىك ئاۋازنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرى بويىچە تېلېفوننىڭ بىرنەچچە كۇنۇپكىسىنى باستى. بىردەمدىن كېيىن تېلېفون ئۇلاندى.

— ۋەي، ياخشىمۇسىز، — دېگەن يېقىملىق ئاۋاز سەلىم-جاننىڭ قۇلاق پەردىسىنى تېشىپ ئۆتۈپ قەلب قەسىرىگە سىڭىپ كىردى.

— ياخشىمۇسىز، — دېدى ئۇمۇ قايتۇرۇپ.

— بۇ سىزنىڭ بىرىنچى قېتىم تېلېفون ئۇرۇشىڭىزمۇ ياكى ئىلگىرى ئۇرۇپ باققانمۇ؟ — دېدى ھېلىقى يېقىملىق ئاۋازى بار قىز.

— شۇنداق، مەن بىرىنچى قېتىم تېلېفون قىلدىم.

— بىز ئەۋەتكەن ئۇچۇرنى كۆرۈپسىز - دە. ئۇنداق بولسا، مەن سىزگە بىزنىڭ مۇلازىمەت دائىرىمىزنى چۈشەندۈرۈپ قوياي. بىز مۇھەببەت، نىكاھ، تۇرمۇشتا ئوڭۇشسىزلىقلارغا ئۇچرىغان-لارغا ياكى مۇشۇ جەھەتتىكى ئىشلاردا مەسلىھەت ئالماقچى بولغان-لارغا، شۇنداقلا يەنە بىزگە داۋاملىق تېلېفون قىلىپ سىرداش دوست بولماقچى بولغانلارغا يېگىرمە تۆت سائەت مۇلازىمەت قىلە-مىز. ئەگەر سىز بىزنىڭ مۇلازىمىتىمىزدىن رازى بولسىڭىز بىز سىزگە كۆڭۈلدىكىدەك مۇلازىمەت قىلىشقا تىرىشىمىز. ئەگەر رازى بولمىسىڭىز تېلېفون قىلمىسىڭىزمۇ بولىدۇ.

قىزنىڭ ئاۋازى ھەقىقەتەن يېقىملىق ئىدى. ئاڭلىغان ھەر-قانداق ئەركەك ئۇنىڭ ئاۋازىغا ئامراق بولۇپ قالاتتى ھەمدە شۇن-داق يېقىملىق ئاۋازنى قىلالىغان شۇ تۇمۇچۇقنى بىر كۆرۈپ باققۇسى كېلەتتى. سەلىمجان ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغانسېرى ئۇ-نىڭغا شۇنچە مەپتۇن بولۇپ قېلىۋاتاتتى. شۇڭا ئۇنى قەستەن گەپكە تۇتۇپ، ئۇنىڭ يېقىملىق ئاۋازىدىن ئۇزۇنراق ھۇزۇرلىنە-

ۋىلىشنى ئويلىدى.

— مەنغۇ باشقا ئىشقا مەسلىھەت سورىمايمەن، — دېدى سەلىمجان ئەتەي ئۇنى گەپكە سېلىپ، — شۇ ئۆزۈمچە مۇڭداشقۇم كېلىپ ... دوست ئىزدەپ ...

— سىزگە قانداق دوست لازىمتى؟

قىزنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ يېقىملىق ئاڭلاندى. سەلىمجان تەخمۇ قىزىقتى.

— سىرداش دوست بولامدۇ؟ مەسىلەن، سىزگە ئوخشاش چىرايلىق، نازاكەتلىك قىزلار بىلەن دوست بولسام، دەپ ئويلىغان شۇ.

— ۋىيەي! — دېدى قىز نازلىنىپ، — سىز بەك ئوچۇقكەنسىز، مېنىڭ چىرايلىق ئىكەنلىكىمنى قانداق بىلدىڭىز؟

— ئاۋازىڭىزدىن بىلدىم، ئاۋازىڭىز جاننى ئېلىپ جاڭگالدا قويغۇدەك يېقىملىككەن.

— ھا ... ھا ... ھا ...— قىز قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، — سىز بەك گەپكە ئۇستىكەنسىز، نېمە خىزمەت قىلىسىز؟

— شىركەتتە ئىشلەيمەن، ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرگە دەرس ئۆتىمەن، — دېدى سەلىمجان راست گەپ قىلىپ.

— شۇڭا گەپكە ئۇستىكەنسىز ـ دە. سىز تېلېفوننى قەيەردىن ئۇرۇۋاتىسىز؟

— قارامايدىن.

— قارامايلىقلار بەك سېخىي كېلىدۇ، دەپ ئاڭلىغان.

— شۇنداق.

— مائاشىڭىز يۇقىرىدۇ ھەرقاچان.

— يامان ئەمەس.

— بۇگۈن دەرسىڭىز يوقمىتى؟

— ھەئە، شۇڭا زېرىكىپ ئولتۇرغان، ئويلىمىغان يەردىن

سىز بىلەن تونۇشۇپ قالدىم، بىلمىدىم، سىز بىلەن دوست بولغىلى بولامدىكىن؟

— بولىدۇ، تامامەن بولىدۇ، — دېدى قىز ھېچقانچە ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا، — بىزمۇ سىرداش دوستقا ئېرىشسەك، دەپ ئويلايمىز دەڭا. زېرىككەن چاغلىرىڭىزدا مۇشۇ نومۇرغا تېلېفون قىلىپ «قەلبىنۇرنى ئىزدەيمەن» دېسىڭىز بولىدۇ. ھە، راست، ئىسمىڭىز نېمىتى؟

— ئىسمىم سەلىمجان.

— توي قىلدىڭىزمۇ؟ نەچچىگە كىردىڭىز؟

— توي قىلدىم، ئوتتۇز تۆت ياشقا كىردىم.

— مەندىن ئون ياش چوڭكەنسىز، ئاكا.

— شۇنداقمۇ؟ ئۇنداقتا مېنى ئاكا قىلمۇڭلىڭ.

— راستما؟ ماقۇل، ئاكا.

سەلىمجان بارغانسېرى قىزىدى. قىزنىڭ نازۇكەرەشمىلىك ئاۋازى ئۇنى ئەسىر قىلىۋالغانىدى. ئۇ ئەمدى ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ھەقىقىي مەقسىتىنى ئېيتماقچى بولدى.

— مەن سىز بىلەن ئەڭ يېقىن دوست بولسام دەيمەن.

— مەسىلەن، قانداق يېقىن دوست؟

— خۇددى ئاشىق - مەشۇقلاردەك يېقىن دوست.

— پاھ! ئاكا، سىز راستتىنلا بەك ئوچۇقكەنسىز. مەنغۇ بويتاق، مەندە چاتاق يوق، لېكىن سىزنىڭ ئايالىڭىز بار تۇرسا.

— مەن سىز بىلەن توي قىلىمەن دېمىدىم، «سىڭلىم»، — دېدى سەلىمجان گەپنى يەنىمۇ ئوچۇق قىلىپ، — سىز بىلەن مۇھەببەت باغلىشىپ ئۆتسەم دەيمەن.

— قىزىق گەپ قىلىدىكەنسىز، سەلىمجان ئاكا، — دېدى قىز تېخىمۇ نازلىنىپ، — دېمەكچى بولغىنىڭىز مەن بىلەن ئاشنىداش بولۇش، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، خالىسىڭىزلا.

— ئەلۋەتتە چىقىشىپ قالساق ئۇمۇ بولۇپ قالار، — دېدى قىز گەپنى ئوچۇق قىلىپ، — بىراق بۇنىڭدا سىزنىڭ ئىپادىڭىز- گە قارايمىز - دە.

— قانداق ئىپادەمگە؟ — دېدى سەلىمجان ھاياجانلىنىپ.

— ھەر كۈنى مۇشۇ تېلېفونغا تېلېفون قىلىپ مېنى تاتلىق گەپلىرىڭىز بىلەن خۇش قىلىسىز، مەن كېلىڭ دېگەندە ئۇرۇم- چىدە پەيدا بولىسىز، تەلەپلىرىمنى قاندۇرىسىز.

— بولىدۇ، چاتاق يوق.

— ئەمىسە، پۈتۈشتۇق.

دەل مۇشۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلىپ ئىشخانىدىكىلەرمۇ كە- رىپ كېلىشتى. سەلىمجانمۇ دەرھال گەپنى يىغدى.

— ھە، شۇنداق بولسۇن، مەن سىزگە كېيىن تېلېفون قىلاي، خوش.

سەلىمجان تېلېفوننى ئېتىۋېتىپ بايىقى تېلېفون ھەققىدە چوڭقۇر خىيالغا پاتتى: «توۋا! ئەجەب يېقىملىق، رايىش قىزكە- نا؟ تەلىپىمگىمۇ ماقۇل بولدى. ھەممە ئادەمگە مۇشۇنداق ماقۇل دەيدىغان (ماقۇلجان، مىدۇ - يا؟ بۇنى چوقۇم سوراپ باققۇلۇق، ئۇنداق ھەممە ئادەمنى رازى قىلىپ يۈرىدىغان ئادەمگە يېقىن بېرىۋەرسەم بولماس! ...» ئۇ تىزىملىكتىكى تورداشلىرىغا قارە- دى. تۇمارە ئاللىقاچان چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ تۇمارەگە دەيدىغان «مۇھىم» گېپى بار ئىدى. شۇڭا سىرتقا چىقىپ ئۇنىڭغا تېلېفون قىلماقچى بولدى.

سەلىمجان شىركەت مەمۇرىيەت بىناسىدىن چۇشۇپ، ئۇدۇل شىركەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە جايلاشقان ۋاسكېتبول مەيدانىغا كەل- دى. مەيداندا بىرنەچچە خەنزۇ ئىشچى - خىزمەتچى ۋاسكېتبول ئويناۋاتاتتى. سەلىمجان تۇمارەنىڭ يانفونىغا تېلېفون قىلدى، ئەمما سەلىمجاننىڭ تېلېفونىنىڭ پۈلى تۈگەپ توختىتى- ۋېتىلگەنىدى. سەلىمجان ھەيران قالدى. «توۋا! مەن تېخى

تۇنۇگۈنلا ئەللىك يۈەن تۆلىگەنغۇ؟ بۇ قانداق گەپ ئەمدى؟ بۇ مەندىكى چاتاقمۇ ياكى تېلېفوندىكى چاتاقمۇ؟»

سەلىمجان يەنە چوڭقۇر خىياللارغا ئەسىر بولۇپ، شىركەت دەرۋازىسىدىن چىقتى. ئۇ شىركەتنىڭ ئالدىدىكى تېلېفون بوتكىسىدىن تۇمارەگە تېلېفون ئۇرماقچى ھەمدە تېلېفونىغا قىممەت تولۇقلاش كارتىسى سېتىۋالماقچى ئىدى. ئۇ ئادەتتە مەخپىي تېلېفونلارنى ھەرگىز شىركەتتە، ئىشخانىدا ئۇرمايتتى. ھەمىشە سىرتتىكى ئاممىۋى تېلېفونلاردا ئۇراتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ ئىشلىرى يېقىندىن بۇيان ئالىيەنى گۇمانلاندۇرۇپ قويغانىدى. ئالىيە باشقىلاردىن بەزى گەپلەرنى ئاڭلىغان بولسا كېرەك، گەرچە ئۇچۇقتىن - ئوچۇق يۈزىگە سالمىغان بولسىمۇ، ئەگىتىپ ئېپادىلىگەنىدى.

— ئاڭلىسام، ھازىر جەمئىيەتتە ئىناق ئائىلىلەرنى ۋەيران قىلىپ، ئۆزلىرىگە خۇشاللىق ئىزدەيدىغان بىر تۈركۈم خوتۇنلار پەيدا بوپتىمىش. كىمنىڭ ئائىلىسىنى بۇزغۇسى كەلسە شۇ ئائىلىنى بۇزارمىش. «پالانى بىلەن پوكونى بەك بەختلىك ياشاپ كەتتى، ۋەيران قىلىۋېتەمدۇق؟» دەيدىكەن، دېگىنىنى قىلالايدىكەن. دەققەت قىلمىسا بولمىغۇدەك جۈمۇ.

— قانداق ۋەيران قىلىدىكەن؟ — ئەتەي سوربىدى سەلىمجان.

— ئېرىنى ئىنەككە كەلتۈرۈپ بولمامدۇ؟

— بۇ دېگەن شۇ كىشىنىڭ ئۆزىگە باغلىق ئىش، ۋىجدان بىلەن ئىش قىلسا، ئۇنداق ۋەيران بولۇشلارمۇ كېلىپ چىقمايدۇ.

— ئۇغۇ راست، دەققەت قىلمىسا ھازىر نېجىس كېسەللەرنىمۇ يۇقتۇرۇۋالىدۇ دەڭا، ئۆزى بىلەن كەتسىغۇ مەيلى، لېكىن خوتۇن - بالىلىرىنىمۇ ۋەيران قىلىدۇ.

— بۇگۈن ئەجەب بۇ گەپلەرنى دەپ قالدىڭىزغۇ؟ نېمە قىلىمىز كۆڭۈلسىز، قورقۇنچلۇق گەپلەرنى قىلىپ، — دېدى سە-

لىمجان نارازى بولۇپ.

بۇ گەپ بىلەن ئالىيەمۇ جىم بولۇپ قالغان، سەلىمجان بولسا «ئالىيە ئىشلىرىمنى بىلىپ قالغانمىدۇ؟» دەپ گۇماندا بولۇپ قالغانىدى.

سەلىمجان شىركەت ئالدىدىكى تېلېفون بوتكىسىدىن تۇمارە-گە تېلېفون قىلىپ، بۇگۈن كەچتە «كونا جاي»دا كۆرۈشۈشكە پۇتۇشتى، ئاندىن يانفونىغا ئەللىك يۈەنلىك قىممەت تولۇقلاش كارتىسى سېتىۋالدى.

سەلىمجان ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئۆزىنىڭ بۇگۈن كەچتە ئىشى چىقىپ قالغانلىقى ھەققىدە ئالىيەگە تېلېفون قىل-دى:

— بۇگۈن بىزنىڭ بۆلۈمنىڭ ئازراق پائالىيىتى باركەن، شۇڭا سەل كەچ قېلىشىم مۇمكىن، مېنى تاماققا ساقلىماڭ.

— نەدە بولىدىكەن ئۇ پائالىيەت؟

ئالىيە ئىلگىرى ئۇنىڭ «ئولتۇرۇش باركەن» دېگەن گەپلىرىنى ئاڭلىسا، «نەدە ئولتۇرىدىكەنسىلەر؟ كىملەر بە-لەن؟» دېگەندەك سوئاللارنى سورىمايتتى، ئەكسىچە «ھاراقنى ئازراق ئىچىڭ، بالدۇرراق قايتىپ كېلىڭ» دېگەن گەپنىلا قىلاتـ-تى. سەلىمجاندىن گۇمان قىلىشقا باشلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ «پائالىيەت، ئولتۇرۇش» دېگەن گەپلىرىنى ئاڭلىسا دەرھال «نە-دە؟ كىملەر بىلەن؟» دەپ سورايدىغان بولۇپ قالغانىدى.

— نەدىلىكىنى تېخى دېمىدى، ئىشقىلىپ، قارامايدا! — دېدى سەلىمجان زەردە قىلىپ.

— قارامايدا بولماي، ئۇرۇمچىدە قىلاتتىڭلارمۇ؟ ھە، راست، بايا تېلېفونىڭىز توختاپ قاپتىكەن، تېخى تۇنۇگۈنلا پۇل تۆلىگەنتىڭىزغۇ؟

— ھە ... شۇ ... مەنمۇ بىلمىدىم ... شۇ توختاپ قاپتىغۇ، — دېدى سەلىمجان كېكەچلەپ.

— كەچتە بالدۇرراق قايتىپ كېلەرسىز، — دېدى ئالىيە

باشقا گەپ قىلماي.

سەلىمجان تۇمارە بىلەن كۆرۈشۈشكە تەقەززا بولۇپ كېتىۋا-تاتتى. ئۇ شۇ قېتىم تۇمارەنىڭ يالىڭاچ ئۇسسۇلىدىن قانغۇچە لەززەت ئالغانىدى. «كاساپەتنىڭ بەدىنى ئادەمنى نېمانچىۋالا مەست قىلىدىغاندۇ... ئۇنىڭ يالىڭاچ ئۇسسۇلىنى كۆرۈش ھەممە-لا ئادەمگە نېسىپ بولۇۋەرمەيدۇ. مەن بۇ پۇرسەتنى قەدىرلىشىم، ئۇنىڭ تەلەپلىرىنى قاندۇرۇشۇم كېرەك!» دەپ ئويلايتتى سەلىم-جان شۇ ئىشتىن كېيىن. ئۇ دەسلەپتە تۇمارەگە نەپرەتلەنگەن، ئۇنىڭ كاساپىتى بىلەن تۆلىگەن بەدەللىرىگە، شىركەتتە تا ھازىر-غىچە تارتىپ كېلىۋاتقان دېشۋارچىلىقلىرىغا، پورتمىنىدىن ھەممە پۇلىنى ئېلىۋالغانلىقىغا قاتتىق غەزەپلەنگەن، ئۆچ ئالماقچى بول-غان. لېكىن، ئۇنىڭ ھېلىقى «شىپالىق دورا»نىڭ تەسىرى بىلەن مېھمانخانىدا ئويناپ بەرگەن ئۇسسۇلى ئاتا قىلغان لەززەت-تىن كېيىن ھەممىنى ئۇنتۇغان، ئەكسىچە ئۇنىڭغا ئىنتىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، سەلىمجان ئۇنىڭ بىلەن پات - پات ئۇچرىشاتتى، رەڭلىك سورۇنلاردا بىللە بولاتتى، ئاندىن مېھمانخانىغا چاپاتتى. كۆپىنچە ئەھۋاللاردا سەلىمجان تۇ-مارە ئويۇشتۇرغان سورۇننىڭ پۇلىنى تۆلىگىلى باراتتى. تۇمارە بەزىدە ئولتۇرۇشنى ئويناپ بولۇپ ھېسابات قىلىدىغان چاغدا سەلىمجانغا تېلېفون ئۇراتتى:

— جېنىمما؟ قانداقراق تۇردىڭىز؟ مۇنداق ئىشتى قارايلا، ئۇرۇمچىدىن بىرنەچچە دوستلىرىم كەپتىكەن، ئۇلارنى مېھمان قىلغانىدىم، پۇلۇم يەتمىدى. مۇمكىن بولسا ھازىرلا «ئۇچقۇن رېستورانى»غا كېلىپ ھېساباتنى قىلىۋەتكەن بولسىڭىز، ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، مەن قايتىۋەردىم، كېيىن ئالاقىلىشايلى - ھە!

سەلىمجان ھەمىشە ئۇنىڭ تەلەپلىرىنى قاندۇراتتى. پۇلى قالمىسا بىر ئامالىلارنى قىلىپ پۇل تاپاتتى - دە، تۇمارەنىڭ تاپشۇرۇقىنى ئورۇندايتتى. ئالىيە ئۇنىڭدىن گۇمان قىلىشقا باش-

لىغاندىن باشلاپ، گەرچە سەلىمجاننىڭ ماڭاش كارتىسىنى ئېلىپ ۋالغان بولسىمۇ، ئۇنى پۈلسىز قويمايتتى. «ئەر كىشىنىڭ يانچۇقىدا ئىككى - ئۈچ يۈز يۆەن پۇل ئارتۇق تۇرمىسا بولمايدۇ» دەپ قارايتتى ئالىيە. لېكىن، سەلىمجاننىڭ يانچۇقىدىكى پۇل ئىككى - ئۈچ كۈنگە قالماي تۈگەيتتى. ئالىيە ئۇنىڭدىن «نەگە خەجلىدىڭىز؟» دەپ سورىسا، ئۇ، «ئاغىنىلەر بىلەن ئولتۇرغان، بۇ قېتىم مەن مېھمان قىلدىم» دەيتتى ياكى بولمىسا «ئۇرۇمچىلىك ئاغىنىلىرىم كەلگەن، شۇلارنى مېھمان قىلدىم» دەپ قويايتتى. ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ باھانىسى كۆپ ئىدى. ئالىيە ئۇنىڭ بارغانسېرى قۇۋلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنە ئۇنىڭغا ئىككى - ئۈچ يۈز يۆەن پۇل بېرەتتى، ئاندىن:

— مەردلىكنى قىلىۋەرمەي، ئەمدى تېجەپرەك ئىشلىتەرسىز، هەممە ئىشنىڭ ئۆز يولىدا بولغىنى ياخشى، — دەيتتى.

سەلىمجان ئۇنىڭ قولىدىن پۇلنى ئالاتتى - دە، ئۇنى يېنىڭ قۇچاقلاپ، مەڭزىگە بىر - ئىككىنى سۆيۈپ قويايتتى. ئالىيە بۇنىڭدىن قانائەت هاسىل قىلاتتى.

سەلىمجان سائىتىگە قارىدى، تۇمارە بىلەن كۆرۈشىدىغانغا خېلى ۋاقىت بار ئىدى. ئۇ يەنە هېلىقى «مۇهەببەت لىنىيىسى» گە كىرىپ ئاۋازى يېقىملىق قەلبىنۇر بىلەن بىردەم مۇڭداشماقچى بولدى. تېلېفون تېزلا ئۇلاندى.

— ۋەي، ياخشىمۇسىز، بىرىنچى قېتىم تېلېفون قىلىشىڭىزمۇ - يا؟ — دېدى بىر قىز.

بۇ قەلبىنۇرنىڭ ئاۋازى ئەمەس ئىدى. بۇ قىزنىڭ ئاۋازى قەلبىنۇرنىڭ ئاۋازىدەك سۈزۈك هەم يېقىملىق ئەمەس ئىدى.

— كەچۈرۈڭ، مەن قەلبىنۇرنى ئىزدەيتتىم، بولسا چاقىرىپ قويغان بولسىڭىز.

تېلېفوندا هېلىقى قىزنىڭ قەلبىنۇرنى چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى. هايال ئۆتمەي قەلبىنۇرنىڭ سەلىمجاننى ئۆزىگە ئەسىر

قىلىۋالغان يېقىملىق، نازۇكەرەشمىلىك ئاۋازى ئاڭلاندى.
— سىز كىم بولىسىز؟ — دېدى قەلبىنۇر ئەركىلەپ.
— مەن قارامايدىكى سەلىمجان، بىز بايا سۆزلەشكەن.
— ۋاي سىزمىدىڭىز، مەنمۇ سىزنى ئويلاپ يۈرەتتىم، — دېدى قەلبىنۇر نازلىنىپ، — مەنمۇ سىزگە بارغانسېرى قىزىقىپ قېلىۋاتىمەن.
— شۇنداقمۇ، جېنىم، — دېدى سەلىمجان هاياجان بىلەن، — ئادەمنى نېمانچە خۇش قىلىدىغانسىز ئەمدى.
— سىزنى خۇش قىلىش مېنىڭ بۇرچۇم، — دېدى قەلبىنۇر تېخىمۇ نازلىنىپ، — ئەگەر مەندىن خۇشاللىق تاپماقچى بولسىڭىز ماڭا هەر كۈنى تېلېفون قىلىڭ.
— پەقەت تېلېفوندىلا خۇشال قىلامسىز، جېنىم. كۆرۈشەمدۇق؟
— ئەلۋەتتە كۆرۈشىمىز.
— قاچان؟
— قاچان بولسا مەيلى.
— شەنبە كۈنى بولسا قانداق؟ مەن شەنبە كۈنى ئۈرۈمچىگە باراي.
— راستما؟
— مەن ئەزەلدىن يالغان گەپ قىلمايمەن.
سەلىمجان ئۈنىڭ بىلەن ئالاهازەل قىرىق مىنۇتتەك سۆزلەشتى. ئۇ شەنبە كۈنى ئۈرۈمچىگە بېرىپ قەلبىنۇر بىلەن كۆرۈشۈشكە پۈتۈشتى.
سەلىمجان ئەتىسى ئەتىگەندە مەستلىكىدىن تولۇق يېشىلمەيلا شىركەتكە كەلدى. ئۈنىڭ پۈتۈن بەدىنىدىن هاراق بىلەن تاماكا پۇرىقى گۇپۇلدەپ پۇراپ تۇراتتى، بېشى خۇددى يېرىلىپ كېتىدىغاندەك چىڭقىلىپ ئاغرىيتتى، مېڭىشلىرىمۇ نورمال ئەمەس ئىدى. ئۇ ئاخشام تۇمارە بىلەن ئايرىم كۆرۈشۈشكە پۈتۈشكەن

بولسىمۇ، لېكىن تۇماره بىرمۇنچه دوستلىرىنى بىلله باشلاپ بارغاچقا سورۇندا هاراق خېلى كۆپ ئىچىلدى، تاماكىمۇ كۆپ چېكىلدى. سورۇنمۇ كەچ سائەت ئىككىلەرگىچه داۋاملاشتى.

ئۇنىڭ بۇگۈن ئەتىگەنده ئىككى سائەت دەرسى بار ئىدى، بولمىسا، ئۇخلاپ ئۇيقۇسى قانغاندا شىركەتكه كەلگەن بولاتتى. دەرسكه كىرىدىغان ۋاقتىمۇ توشۇپ قالغانىدى. سەلىمجان كىتابنى كۆتۈرۈپ سىنىپقا ماڭدى. ئىلگىرى سەلىمجان سىنىپنىڭ ئالدىغا كەلمىگۈچه سىنىپقا كىرمەيدىغان ئىشچىلار بۇگۈن سىنىپنىڭ ئالدىدا كۆرۈنمەيتتى. بېشى زىڭىلداپ ئاغرىۋاتقان سەلىمجان بۇنىڭ سەۋەبىنى ئويلانمايلا سىنىپقا كىردى. كۆرسانتلار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ ئۇنىڭغا هۆرمەت بىلدۈرۈشتى. ئۇ مەستلىكتىن ئاران ئېچىلىۋاتقان كۆزلىرى بىلەن كۆرسانتلارغا بىرقۇر نەزەر سېلىپ چىقتى. بىردىنلا ئۇنىڭ بېشى تېخىمۇ زىڭىلداپ ئاغرىپ كەتتى. سىنىپنىڭ ئارقا تەرىپىده مۇئاۋىن باش دىرېكتور بىلەن مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇنىڭغا قاراپ ئۆره تۇراتتى. نېرۋىلىرى جىددىيلەشكەن سەلىمجان كۆرسانتلارنى ئولتۇرۇشقا ئىجازەت بېرىشنىمۇ ئۇنتۇپ، دەرهال يوقلىمىنى ۋاراقلىغىلى تۇردى. كۆرسانتلار تۇشمۇتۇشتىن كۆسۈرلاشقا باشلىدى. سەلىمجان بېشىنى كۆتۈرمەيلا سىنىپ باشلىقىنى چاقىردى.

— ئوقۇغۇچىلار تولۇقمۇ؟

— شۇنداق، مۇئەللىم، هەممىسى تولۇق.

— ئولتۇرۇڭ.

سەلىمجان ئالاهازەل ئىككى - ئۈچ مىنۇتتىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆرسانتلارغا قارىدى. كۆرسانتلار تېخىچه ئۆره تۇراتتى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور بىلەن مۇئاۋىن دىرېكتورمۇ ئۆره تۇراتتى. سەلىمجان تامدەك تاتارغىنىچه هاپىلا - شاپىلا ئولارنى ئولتۇرۇشقا ئىجازەت قىلدى.

مۇنبەرنىڭ ئالدىدىكى بىرنەچچه ئايال كۆرسانت ئالىقانلىرى

بىلەن بۇرنىنى ئېتىۋېلىشقانىدى. چۈنكى، سەلىمجاننىڭ بەدىنىدىكى بەتبۇي پۇراق ئاللىقاچان سىنىپنىڭ ھاۋاسىغا تەسىر كۆرسىتىپ بولغانىدى، ئەمما سەلىمجان بۇنى ھېس قىلمايتتى، سەزمەيتتى. ئۇنىڭ نېرۋىلىرى جىددىي ھەرىكەتكە كەلگەن بولسىمۇ، تەپەككۇرى ھېچ ئېچىلالمايۋاتاتتى. بۇگۈن ئۆتۈلمەكچى بولغان دەرس مەزمۇنى ئىنتايىن مۇھىم ئىدى. ئەگەر ئوقۇتقۇچى بۇ مەزمۇنلارنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلمىسا، ئوقۇغۇچىلار ئالدىدا لەت بولۇپ قالاتتى. سەلىمجان جىددىيلەشكەنسېرى دەرس مەزمۇنىنى ھەدەپ خاتا چۈشەندۈرەتتى. كۆرسانتلار ئۇنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىگە رەددىيە بېرەتتى. سەلىمجان بولسا ئۆزىنىڭكىنى توغرا دەپ جاھىللىق قىلاتتى. ئەگەر مۇئاۋىن باش دىرېكتور بىلەن مۇئاۋىن دىرېكتور بولمىغان بولسا، ئۇ بۇگۈن بىرنەچچىسى بىلەن ياقا تۇتۇشقان بولاتتى. ئۇنىڭ چېكە تومۇرلىرىدىن مونچاق - مونچاق تەر تامچىلايتتى.

سىنىپنىڭ ئىچىنى كۆرسانتلارنىڭ مۇنازىرىسى، ژاراڭ - چۇرۇڭى قاپلىغانىدى. مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ چىرايى تامدەك تاتارغان ھالدا خاتىرىسىگە ھەدەپ بىرنەرسىلەرنى جەجايىتتى. مۇئاۋىن دىرېكتور بولسا سەلىمجاندىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى. بۇگۈنكى بىر سائەتلىك دەرس ۋاقتى تولىمۇ تەستە توشتى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور بىلەن مۇئاۋىن دىرېكتور ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماستىن ئالدىراپ سىنىپتىن چىقىپ كەتتى. سەلىمجانمۇ كەتابىنى كۆتۈرۈپ سىنىپتىن چىقتى. ئۇ ئەمدىلا ئىشخانىغا كىرىپ تۇراتتى، ئىشخانىنىڭ تېلېفونى جىرىڭلىدى. تېلېفوننى ھەدەپ ماتېرىيال كۆرۈۋاتقان ئابدۇللا ئاكا ئالدى.

— ھە، ئۇ بار، ھازىر كىردى، ماقۇل، مەن دەپ قويايلا.

ئابدۇللا ئاكا تېلېفوننى قويۇپ، سەلىمجانغا قارىدى.

— سەلىمجان، سىزنى مۇئاۋىن باش دىرېكتور «ئىشخانامغا كىرسۇن» دەيدۇ.

سەلىمجان چىڭقالغان بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە ئىشخانىدىن چىقتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ جىق ئىشلارنى ئويلاشقا ھەپىلىسى يوق ئىدى. ھازىر ئۇنىڭغا قېنىپ - قېنىپ ئۇخلۇۋېلىش تولىمۇ زۆرۈر ئىدى.

سەلىمجان مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەلگەندە، ئۇ مۇئاۋىن دىرېكتور بىلەن بىر مەسىلە ئۈستىدە پىكىرلىشىۋاتاتتى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور سەلىمجاننى قول ئىشارىسى ئارقىلىقلا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى، ئاندىن ئۆزىنىڭ ئورنىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ سۆرلۈك چىرايىنى سەلىمجانغا تىكتى.

— سىلى بۇگۈن بىزنى تولىمۇ ئومىدسىزلەندۈردۇڭلا، — دېدى مۇئاۋىن باش دىرېكتور ئىنتايىن سوغۇق تەلەپپۇزدا، — بىز سىلىگە كۆپ پۈرسەت بەرگەنىدۇق، قەدىرىگە يەتمىدىڭلا. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ سىلىگە پىكرى كۆپ. مانا بۇگۈن غەرق مەست ھالەتتە سىنىپقا كىرىدىڭلا، دەرس مەزمۇنىنى پۈتۈدەلەي خاتا سۆزلەپ ئوقۇتقۇچىلىق ئوبرازىغا داغ چۈشۈردۈڭلا. بۇگۈندىن باشلاپ دەرسكە كىرىشتىن توختىتىلدىڭلا، سىلىنى باشقا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرىمىز!

ئۇ مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىدىن سالپايغىنىچە يېنىپ چىقتى. ئەمدى ئۇنىڭ ئىشخانىغا قايتىپ كىرگۈسى كەلمىدى. ئۇنىڭ نېرۋىلىرىمۇ قالايمىقانلىشىپ ياتقۇسىلا كېلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ شۇ تاپتا ئۆيگە قايتىپ ئۇخلاش نىيىتى يوق ئىدى، ئۇنىڭ ھازىر تۇمارەنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ مەيدىسىگە بېشىنى قويۇپ ئۇخلىغۇسى، تارتىۋاتقان دىشۋارچىلىقلىرىنى سۆزلەپ بەرگۈسى كېلىۋاتاتتى.

ئۇ شىركەتتىن چىققاندىن كېيىن يانفونىنى ئېلىپ تۇمارەگە تېلېفون قىلدى، لېكىن تېلېفون ئۇلانمىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ تېلېفونى يەنە توختاپ كەتكەنىدى. «بۇ نېمە ئىش؟ مەن تېخى

تۇنۇگۈنلا ئەللىك يۈەنلىك قىممەت تولۇقلاش كارتىسى ئالغان تۇرسام؟» دەپ ئويلىغان سەلىمجان شىركەت ئالدىدىكى ئاممىۋى تېلېفوندىن تۇمارەگە تېلېفون قىلدى. ئەپسۇس، تۇمارە تېلېفونىنى ئاچمىغانىدى. سەلىمجاننىڭ شۇ تاپتا باشقا ئىشلارنى ئويلاشقا ھەپىلىسى يوق ئىدى. ئۇ تاكسىدىن بىرگە چىقىپ چارچاپ قالغان چاغلىرىدا دائىم بېرىپ بەدەنلىرىنى بوشىتىپ - ئۇۋۇلىتىپ كېلىدىغان «سېھىرلىك قول ئۇۋۇلاش مەركىزى»گە يۈرۈپ كەتتى.

5

ئادەمنىڭ خاراكتېرىدە يۈز بەرگەن بەزى ئۆزگىرىشلەر ئادەمنى بەزىدە ئويلىمىغان نەتىجە - ئۈتۈقلارغا، بەخت - سائادەتكە ئېرىشتۈرسە، بەزىدە مەھكۇملۇققا، ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىدۇ. سەلىمجاننىڭ دەرستىن توختىتىلىپ دەرۋازىغا قاراۋاتقىنىغىمۇ تۆت - بەش ئايچە بولۇپ قالدى. ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن شىركەت رەھبەرلىرىگە تېخىمۇ ئۆچ بولۇپ كەتتى. ھە دېسە شىركەت رەھبەرلىرىنى سەت تىللار بىلەن تىللايتتى، ھامىنى بىر كۈنى ئۇلاردىن ئېنتىنى ئالدىغانلىقىغا قەسەم ئىچەتتى. «خەپ، توختاپ تۇرۇش! ھەرقايسىڭنى قان سىيدۇرۇۋەتمەيدىغان بولسام ئىسمىمنى يۆتكىۋېتىمەن! ...» دەرستىن توختاتقاندىن كېيىن شىركەت ئۈنى كۈندۈزدە دەرۋازىغا قاراشقا ئورۇنلاشتۇردى. بۇ ئىش دەسلەپتە ئۇنىڭ ئىدىيىسىدىن قەتئىي ئۆتمىدى. «ئەمدى مەن ئۆتەپ - تېشىپ شۇ ئىشنى قىلامدىمەن؟ كۆتۈرسۇن قاسقىنىنى! مەن كىم؟ مەن دېگەن شىركەتتىكى رومانتىك سەلىمجان! ئەمدىزە دەرۋازىۋەن سەلىمجان بولامدىمەن؟! بۇ مۇمكىن ئەمەس! خىزمىتىمدىن ئىستېپا بەرسەم بېرىمەنكى، بۇ ئىشنى ھەرگىز قىلمايمەن! ...» دەپ جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالدى.

ئەمما، مۇئاۋىن باش دىرېكتورمۇ ئۆزىنىڭ قارارىدىن قەتئىي يانمىدى، ئەكسىچە ئۇنىڭ مائاشىنى توختىتىپ قويدى. پۇل بولمىسا سەلىمجان تۇمارەدەك ساھىبجامالىلارغا يېقىنلىشالمايتتى، پۇل بولمىسا ئۇرۇمچىگە بېرىپ يېقىملىق ئاۋازى، نازۇك خۇلقى بار قەلبىنۇرغا سوۋغا تەقدىم قىلالمايتتى. بولۇپمۇ، ئۇنىڭ ئايالى ئالدىدا ئىناۋىتى بولمايتتى. سەلىمجاننىڭ بىر - ئىككى كۇنلۇك جاھىللىقى بىردەمدىلا پەسكويغا چۈشتى. ئەمما ئۇ دەرۋازىغا كۇندۇزدە ئەمەس، كېچىسى قارايدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مۇئاۋىن باش دىرېكتور ئويلىنىش ئارقىلىق ئۇنىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولدى ھەمدە ئۇنىڭغا بىرمۇنچە تەلەپلەرنى قويدى.

— شىركەتنىڭ ئىچىدە قۇرۇلۇش ئىلىپ بېرىلىۋاتىدۇ، كىرىپ - چىقىدىغان ئادەملەرمۇ ناھايىتى جىق، چوقۇم ھوشيار تۇرىسەن، ھاراق ئىچىشىڭگە رۇخسەت يوق، مەمۇرىيەت بىناسىدا قىممەت باھالىق ئۈسكۇنىلەر بار، ئۇلارنىڭ بىخەتەرلىكىگە تولۇق كاپالەتلىك قىلىسەن. كەچ سائەت ئالتىدىن ئەتىگەن سائەت ئالتىگىچە ئىككى دەرۋازىڭنى بىلەن مەكتەپ ئىچىنى نازارەت قىلىسەن. سېنىڭ ۋەزىپەڭ يېنىڭ ئەمەس، سەن دېگەن شىركەتنىڭ ئۆز ئادىمى، ئۇلارغا ئوخشاشمايسەن، شۇڭا ئۇلارغا بولغان نازارەتچىلىكىنىمۇ كۇچەيتىسەن!

سەلىمجان ئىككى دەرۋازىڭنگە «باشلىق» بولۇپ، ھەر كۈنى كەچتە قاراۋۇللۇق قىلاتتى. ئەمدى ئۇنىڭغا تورغا چىقىپ پاراڭلىشىدىغانغا پۇرسەتمۇ، شارائىتىمۇ يوق ئىدى. چۈنكى، قاراۋۇللۇق ئۆيىدە كومپيۇتېر تۈگۈل بىرەر كونا تېلېۋىزورمۇ يوق ئىدى. ئۇ مۇشۇلارنى ئويلىسا كەچتە قاراۋۇللۇق قىلىشنى تاللىغانلىقىغا پۇشايمانمۇ قىلىپ قالاتتى، ئەمما بۇ پۇشايمىنىدىن تېزلا يېنىۋالاتتى. «مۇشۇ خەقنى كۆزۈمەمۇ كۆرمەسۇن! ئۇلارنىڭ مەسخىرىلىك قاراشلىرى، تەنە ئارىلاش سالاملىرى ئادەمنىڭ

تېنىگە خەنجەردەك قادىلىدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە، ئاخشاملىرى كۆزەتچىلىك قىلسام ياخشى ئەمەسمۇ؟ ئىشلارنى بۇ ئىككى قېرىغا تاپىلاپ قويۇپ، ئويۇنۇمنى ئويناپ كەلسەم نېمىشقا بولمىغۇدەك؟ ...»

ئۇنىڭ تورغا چىققۇسى كەلسە كۈندۈزلىرى تورخانىلارغا كىرىپ چىقاتتى. سېرىق تور بەتلىرىنى ئېچىپ ئىچ پۈشۈقىنى چىقىراتتى، تورداشلىرى بىلەن قىزغىن پاراڭلىشاتتى. ئۇ بىر تۈرۈپ شىركەتنىڭ ئۆزىگە قىلغانلىرىغا شۇنداق ئاچچىقى كېلەتتى، بىر تۈرۈپ دەرس ئۆتۈشتىن بىكار قىلىنىپ دەرۋازىغا قاراشقا ئورۇنلاشتۇرغىنىدىن خۇشالمۇ بولاتتى. «مەيلى نېمىلا دېگەن بىلەن ئەركىن بولۇپ قالدىم، ئاخشاملىرى خالىغىنىمنى قىلالايمەن، شۇنىڭغىمۇ شۈكرى! ...» دەپ ئويلايتتى ئۇ ئاخشاملىرى ئۇيقۇسى قاچقاندا. لېكىن، ئۇنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر بىر يەرلىرىدە شىركەتكە بولغان ئۆچمەنلىك ئۇنى پەقەتلا تىنىم تاپقۇزمايتتى. «ئەجەبا، سەن دەرۋازىغا قارايدىغان ئادەممۇ؟ سەن ئۆز ۋاقتىدا ھەممىنى ئۆزۈڭگە قاراتقان سەلىمجان ئىدىڭغۇ؟ خوتۇن - قىزلارنى ئۆزۈڭگە قارىتالايدىغان رومانتىك يىگىتتىڭغۇ؟ مۇشۇ ئىشلار تۇپەيلىدىن بولغۇسى ئوماق بالاڭنىڭ ئاپىسى — سېنىڭ ئايالىڭمۇ سەن بىلەن ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلدىغۇ؟ سېنى مۇشۇ ھالەتكە كەلمەر چۈشۈرۈپ قويدى، شۇنى بىلەمسەن!؟ دەل مۇئاۋىن باش دىرېكتور! شىركەت رەھبەرلىرى! سەن ئۇلاردىن ئۆچ ئېلىشىڭ كېرەك! ...»

سەلىمجان ئويلىغانسېرى ئىچىنى ئاچچىق قاپلايتتى. بولۇپمۇ، ئالىيەنىڭ ئاجرىشىپ كېتىشنى ئوتتۇرىغا قويۇشى ئۇنى تېخىمۇ غەزەپلەندۈرەتتى.

ئالىيەنىڭ بويىدا قالغانلىقى سەلىمجاننى ئىنتايىن خۇشال قىلىۋەتكەنىدى. ئۇمۇ دوست - دۇشمەنلىرىنىڭ ئالدىدا بالىسىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشنى، يەسلىگە ئاپىرىپ - ئەكېلىشنى، ياش تويى-

نى ياكى خەتنە توينى قىلىشنى كېچە - كۈندۈز ئارزۇ قىلاتتى. «تىلىسمك تاپارسەن» دېگەندەك ئۇنىڭ ئارزۇسى ئاخىرى ئەملگە ئېشىپ، بالىلىق بولۇش ئالدىدا تۇراتتى. ئەر - خوتۇن ئىككىسى تەسۈرلىگۈسىز خۇشاللىققا چۆمۈلۈپ، بالىغا قانداق ئىسىم قويۇشنى قىزغىن مۇھاكىمە قىلىشىپ كەتكەندى:

— ئوغۇل بولسا سەردار، قىز بولسا سەمىرە قويايلى، — دەيتتى ئالىيە.

— ياق، ئوغۇل بولسا سارتېكىن، قىز بولسا سەبىئاي قويايلى، — دەيتتى سەلىمجان.

ئەر - خوتۇن ئىككىسى ئۇزۇنغىچە تالاشقان، نۇرغۇن ئىسىملارنى ئويلاشقان، ئاخىرى قىز بالىغا ئون ئىسىم، ئوغۇل بالىغا ئون ئىسىم تاللاپ، بالا تۇغۇلغاندا مۇشۇ ئىسىملارنىڭ ئىچىدىن بىرىنى تاللاپ قويۇشنى قارار قىلىشقانىدى.

سەلىمجاننىڭ خۇشاللىقى ئۇزۇنغا بارمىدى. ئالىيە ئۇنى تۇماره بىلەن گىرەلىشىپ تانسا ئويناۋاتقان «ئارام جاڭگال مەيخانىسى» نىڭ بۆلۈمچىسىدە تۇتۇۋالدى. سەلىمجان ئۇرۇمچىگە بېرىپ قەلبىنۇر بىلەن كۆرۈشۈپ ئۇنىڭغا قىممەت باھالىق سوۋغا تەقدىم قىلىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئالىيە ئۇنىڭدىن شۇنچە نۇرغۇن پۇلنى نېمىگە خەجلىگەنىنى سوريدى.

— ئالىي مەكتەپتە بىللە ئوقۇغان ساۋاقداشلار يىغىلىپ قاپتىكەنمىز، ئازراق سېخىيلىق قىلىپ قويدۇم شۇ، — دېدى سەلىمجان.

— ھەممىسىنىڭ خوتۇنلىرىغا بىر يۈرۈشتىن زىبۇزىننەت ئېلىپ بەرمىگەنسىز؟

— سىز بىلمەيسىز، ئۇلار مېنى قارامايدا ئىشلىگەندىكىن ماڭاشى يۇقىرى دەپ قارايدۇ، مېنى چوڭ بىلىدۇ، شۇڭا مەنمۇ ئۇلارنىڭ كۆتىكەن يېرىدىن چىقمىسام بولمايدۇ. پۇل كەتسىغۇ

مەيلى، ئەمما يۇز كەتسە بولمايدۇ - دە.

— ئىشقىلىپ، سىزگە پۇل توشمايۋاتىدۇ، ئۆزىڭىزنىڭ ماڭاشىنىغۇ تۈگىتىپ مېنىڭكىگە قول سۇنىسىز، مېنىڭكى تۈگەسە ئۆيدىكى چەككە ھۇجۇم قىلىسىز. ئەتە - ئۆگۈن باللىق بولساق پۇل لازىم بولمامدۇ بىزگە؟

— ۋايجان، نېمانچە قىلىپ كېتىسىز ئەمدى؟ بۇنىڭدىن كېيىن دەققەت قىلسام بولىدۇغۇ!

شۇ ئىشتىن كېيىن ئالىيە سەلىمجاندىن رەسمىي گۇمانلاندى. ئىككى مىڭ يۈەن پۇلنى ئىككى كۈندە سامانەك سورۇپ قايتىپ كەلگەن ئېرىنىڭ چوقۇم باشقا ئىشلىرىنىڭمۇ بارلىقىغا، باشقىلارنىڭ دېگەنلىرىنىڭ راستلىقىغا ئەمدى رەسمىي ئىشەندى. ئۇ ئېرىنىڭ خىزمەتتە بارغانسېرى چۈشكۈنلىشىپ تۈگىشىپ كېتىشىنىڭ سەۋەبىنى ۋە باشقا ئىشلىرىنى ئېنىقلاپ چىقىشنى قارار قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ يېقىن دوستى ئارقىلىق سەلىمجاننى تونۇيدىغان، ئەمما سەلىمجان ئۇنى تونۇمايدىغان، ئېرىدىن ئاجرىشىپ كېتىپ سودا قىلىۋاتقان، پات - پات ئولتۇرۇش ئويناپدىغان بىر چوكاننى سەلىمجاننى كۆزىتىشكە تەكلىپ قىلدى. ئالىيە بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭدىن ئالىدىغان بىر يىللىق باجنى بىر تەرەپ قىلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلدى.

شۇ كۈنى كەچ سائەت ئونلاردىن ئاشقان چاغ ئىدى، سەلىمجان «ئارام جاڭگال مەيخانىسى» نىڭ ئايرىم بۆلۈمچىسىدە تۇمارە بىلەن يۆگىمەچتەك چىرمىشىپ تانسا ئويناۋاتاتتى. بۆلۈمچىدە ئىچىشۋازلىق، چېكىشۋازلىق قاينام كەتكەن بولۇپ، بۆلۈمچە ئىچىنى قويۇق تاماكا تۈتۈنى بىلەن قاڭسىق ھاراق پۇرىقى قاپلاپ كەتكەنىدى. ھېلىقى چوكاننىڭ مەخپىي خەۋەر قىلىشى بىلەن تېز يېتىپ كەلگەن ئالىيە تۇيۇقسىز بۆلۈمچىدە پەيدا بولدى. ئاللىقاچان بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتكەن بىر جۈپ تەن دەرھال ئىككىگە ئايرىلدى. سەلىمجان داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. ئالىيە ئېرىنىڭ

قېشىغا كېلىپ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي، ئۇنىڭ يۈزىگە بىر كاچات سالدى ـ دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ ئوقتەك چىقىپ كەتتى.

سەلىمجاننىڭ بارلىق ئىشلىرى ئاشكارىلانغاندى، ئالىيە ئۇنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىگە، يېلىنىشلىرىغا، ۋەدە ـ قەسەم بېرىشلىرىگە قۇلاق سالماي ئاجرىشىشنى ئوتتۇرىغا قويدى. سەلىمجان بولغۇسى بالىنى شېپى كەلتۈرۈپ ئاجرىشىشقا قوشۇلمىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئائىلىنىڭ ئىناقلىقى پۈتۈنلەي بۇزۇلدى.

«بالا كەلسە قوش كەپتۇ» دېگەندەك، سەلىمجانغا ھەم خىزمەتتىن، ھەم ئائىلىدىن قوشلاپ دىشۋارچىلىقلار كېلىۋاتاتتى. ئۇ بۇ ئاچچىقىنى يەنىلا ھاراقتىن، بەزىدە نەشىدىن چىقىراتتى. ئاخشاملىرى ئۇيقۇسى كەلمىگەن چاغلاردا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى بىر ـ بىرلەپ ئەسلەپ چىقاتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ھەمىشە ئۇرۇمچى، بېيجىڭلاردىكى ئۆگىنىش، كۆرسىلار ھازىر بولاتتى، روشەنگۈل، شەھىدەلەر بىلەن ئۆتكۈزگەن شېرىن مىنۇتلار خۇددى كىنو لېنتىسىدەك كۆز ئالدىدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتەتتى، ئاندىن تۇمارەنىڭ كىشىنى لال قىلىدىغان خۇلقى، ئادەمنى مەست قىلىدىغان ئۇسۇلى بىلەن قەلبىنۇرنىڭ ئوماق چىرايى، يېقىملىق ئاۋازى، نازاكەتلىك نازۇكەرەشمىلىرى كۆز ئالدىغا كېلەتتى. ئالىيە ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆيگە بارغۇسى كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى، كۈندۈزلىرى بەزىدە بىكار تەلەپ ئۇلپەتداشلىرى بىلەن سورۇن تۈزۈپ ھاراق ئىچەتتى، بەزىدە تورخانىدىن چىقماي پاراڭلىشاتتى، كىنو كۆرەتتى. كەچلىرى كۆزەتچىلىك قىلىش خۇشياقمىسا ئىشلارنى ئىككى دەرۋازىۋەنگە تاپىلاپ قويۇپ، تۇمارەگە تېلېفون قىلاتتى ـ دە، سورۇن تەشكىللەپ ئېچىشۋازلىق قىلاتتى. تاڭ ئاتاي دېگەندە «غىپپىدە» قايتىپ كېلەتتى ـ دە، ئاستا يوتقىنىغا كىرىپ يېتىۋالاتتى.

سەلىمجان دەرستىن توختىتىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ مائا-

شمۇ خېلىلا تۆۋەنلەپ كەتكەنىدى، ھاراققا، تاماكىغا، تېلېفون-
غا، تاماققا پۇل توشمايۋاتاتتى. بولۇپمۇ، تۇمارەلەر بىلەن پات-
پات ئويناپدىغان ئولتۇرۇشلىرىغا پۇل يەتمەيۋاتاتتى. بۇرۇن ئۆز-
ىنىڭ پۇلى يەتمىسە ئالىيەنىڭ پۇلىنى ياكى ئۆينىڭ پۇلىنى ئىش-
لىتەتتى. ئەمدى ئۆزىنىڭ مائاشىدىن باشقا پۇل ھەل قىلىدىغان
يەر قالمىغانىدى. سەلىمجان ئەمدى پۇلغا بارغانسېرى موھتاج
بولۇۋاتاتتى. ئۇ پۇل تېپىشنىڭ ئەپلىك ئۇسۇللىرىنى ھېچبىر
تاپالمايۋاتاتتى. «پۇل بولسىلا ھەممە ئىشنى قىلغىلى بولى-
دۇ، — دەپ ئويلايتتى سەلىمجان كېچىلىرى، — شۇڭا كونىلار
«پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا» دەپ ئېيتقان، قەلبىنۇرغا تېلېفون
ئۇرۇشقىمۇ خېلى پۇل خەجلىدىم، ھېلىقى «مۇھەببەت لىنىيە-
سى» نىڭ ھەربىر مىنۇتى بىر يۈەنكەن ئەمەسمۇ؟ يېرىم سائەت
سۆزلەشسەڭ ئوتتۇز يۈەن دېگەن گەپ. ئەسلىدە ئۇ يەردىكى
قىزلار ئۆزىنىڭ يېقىملىق، نازۇكەرەشمىلىك ئاۋازى ئارقىلىق
جان باقىدىكەن ئەمەسمۇ؟ ئۇلار ئامال قىلىپ سېنى گەپكە تۇتىدە-
كەن، يېقىملىق، تاتلىق ـ شېكەر گەپلەرنى قىلىپ سېنىڭ
ھېسسىياتىڭنى قوزغايدىكەن، ئىشقىلىپ، ئامال بار سەن بىلەن
ئۇزۇنراق سۆزلىشىشنى كۆزلەيدىكەن. دەسلەپتە مەنمۇ بىلمەپتە-
مەن، تېلېفوننى بۇگۈن ئاچسام ئەتىسىلا توختاپ قالسا نېمە
ئىشكىن دەپتىمەن، ئەسلىدە ئۇلارنىڭ نازۇكەرەشمىلىرى يەۋالە-
دىكەن ئەمەسمۇ؟ قەلبىنۇرمۇ «بىزنىڭ مائاشىمىزنى سۆزلىشىش
ۋاقتىمىزنىڭ ئۇزۇن ـ قىسقىلىقى بەلگىلەيدۇ، شۇڭا بىز نازۇ-
كەرەشمىلىرىمىز بىلەن ئەرلەرنى ئۆزىمىزگە جەلپ قىلىمىز»
دېدىغۇ؟ ھەي پۇل! ھەي پۇل! يامان نەرسىغۇ سەن! ... مەن
ئەمدى پۇلنىڭ يولىنى قىلمىسام بولمايدۇ! ...»

ئىيوننىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى ئىدى. شىركەت ئىچىگە سې-
لىنغان قۇرۇلۇشلارمۇ ئاساسەن پۈتۈپ قالغانىدى، ھاۋا بارغانسې-
رى ئىسسىپ كېتىۋاتقاچقا ئاخشاملىرى شىركەت ئىچىدىكى گۈل-

لۇكلەردە شامالدايدىغان پېشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرمۇ بار-غانسېرى كۆپەيمەكتە ئىدى. سەلىمجاننىڭ ۋەزىپىسىمۇ بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ بارماقتا ئىدى، چۈنكى ئۇنى نازارەت قىلىدىغان-لار بەك كۆپ ئىدى. «ئۆيدە ئولتۇرمايدىغان قېرىلار! — دەيتتى سەلىمجان ئىچىدە غۇدۇراپ، — قاچان قارىسا سىرتقا چىقىۋالغان بىر نەرسىنى سوۋۇتۇپ قويغاندەك. ئادەمنى ئازراقمۇ بوش قوي-مايدۇ - يا، ئويۇن تازا قىزىپ كېتەتتى بۇنداق چاغلاردا. ھەي، قاچانمۇ قىش كېلەر، شۇ چاغدا قۇشقاچتەك كامېرىدىن چىقمايدۇ بۇ ئۆلمەيدىغانلار! ...»

سەلىمجاننىڭ تەلىپى يەنە بىر قېتىم شىركەت رەھبەرلىرى-نىڭ رەت قىلىشىغا ئۇچرىدى. «باش شىركەتنىڭ يولىورۇقى بويىچە بىر قىسىم تېخنىك خادىملارنى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى نېفىتلىككە يارەمگە ئەۋەتىدىكەن» دېگەن خەۋەر تېزلا سەلىمجا-نىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ئۇنىڭ ئىككى يىل بولسىمۇ بۇ شىركەتتىن ئايرىلىپ يېراقلارغا كەتكۈسى بار ئىدى. ئۇ ئىرادىسىگە مۇخالىپ ھالدا ئۆزى قەتئىي ياقتۇرمايدىغان مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى. ئەسلىدە مۇئاۋىن دىرېكتورنىڭ ئىشخانىسى-غا كىرمەكچى ئىدى، بىراق ئۇنىڭ مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ سىزىقىدىن چىقالمايدىغانلىقىنى بىلگەچكە، پېچىقى كېسىدىغان مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىلا ئىزدەپمەكچى بولدى.

سەلىمجان كىرىپ كەلگەندە مۇئاۋىن باش دىرېكتور ھەدەپ گېزىت كۆرۈپ ئولتۇراتتى. ئۇ سەلىمجاننى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىپ، نېمە ئىش بىلەن ئىزدەپ كىرگەنلىكىنى سورىدى.

— ئاڭلىسام، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى نېفىتلىككە ئادەم ئەۋە-تىدىكەنسىلەر، شۇنى بىلىپ باقاي دەپ كىرگەنىدىم، — دېدى سەلىمجان ئىلگىرى زادىلا ھېس قىلىپ باقمىغان بىر خىل جىد-دىيلىك بىلەن.

— شۇنداق، بىز يۇقىرىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن جەنۇبىي

شىنجاڭدىكى نېفتلىككە ياردەم بېرىشكە بىر قىسىم خەنزۇچە ئاساسى ياخشى خادىملارنى تاللاپ ئەۋەتمەكچى، ئۇلار ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن ئاساسەن مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە خەنزۇ تىلىدا دەرس ئۆتىدۇ.

— مېنىمۇ ئويلىشىپ باققان بولساڭلار، مېنىڭمۇ ئوتتەك بارغۇم بار ئىدى، — دېدى سەلىمجان يېلىنغاندەك.

— بۇنى بىز شىركەتتە مۇزاكىرە قىلىپ بېكىتىمىز، سەن ئىشىڭنى قىلىۋەر.

مۇئاۋىن باش دىرېكتور «چىقىپ كەتسەڭ بولىدۇ» دېگەندەك قىلىپ، قولىغا گېزىتنى ئېلىپ ئوقۇشقا كىرىشىپ كەتتى. سەلىمجان ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن بىرنى ئالىيىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە جەنۇبىي شىنجاڭ نېفتلىكىگە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ تىزىملىكى ئېلان قىلىندى. ئەمما، ئۇلارنىڭ ئىچىدە سەلىمجاننىڭ ئىسمى يوق ئىدى. سەلىمجاننىڭ ئىچىنى ئاچچىق قاپلىدى. ئىختىيارسىز ئۇنىڭ مۇشتى تۈگۈلىدى. «خەپ! مۇشۇ قىلغىنىڭلار ئۈچۈن زور بەدەل تۆلەيسىلەر غالچىلار! ...»

كېيىن ئۇ شىركەت مەمۇرىيىتى يىغىنىغا قاتنىشىدىغان بىرىدىن ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن ئەۋەتىلمىگەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى بىلىشكە مۇۋەپپەق بولدى.

هېلىقى كىشىنىڭ دەپ بېرىشچە، ئۇلار سەلىمجانىنى ئەۋەتىش - ئەۋەتمەسلىك مەسىلىسىدە خېلى تالاش - تارتىش قىلىشىپتۇ. بەزىلەر: «سەلىمجان ئىلگىرى ياخشى ئىشلىگەن، ئۇنىڭ ئاساسى يەنىلا ياخشى، بەلكىم ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن ئۆزگىرىپ ياخشى بولۇپ كېتەر» دېيىشسە؛ يەنە بەزىلەر: «سەلىمجان ئىنتايىن بۇزۇق ئادەم، ئۇ ئۇرۇمچى، بېيجىڭلاردا ئۆگىنىش قىلماي سۈيدۈك پۇراپ يۈردى. ئۇنى ئەۋەتىپ قويساق بۇ يەردىكى خۇيىنى ئۆزگەرتمەي يۈزىمىزنى تۆكۈپ قويارمىكىن»

دېيىشىپتۇ. ئاخىرىدا مۇئاۋىن باش دىرېكتور ھېلىقى چاغدىكى دەرسنى تىلغا ئېلىپ، ئۇنى قەتئىي ئەۋەتىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ. باشقىلار مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ بۇ پىكرىگە ھېچنېمە دېيەلمەپتۇ.

سەلىمجاننىڭ قەلبى يەنە بىر قېتىم ئېغىر زەربىگە ئۇچرىدى. ئۇنىڭدا ئەمدى شىركەتتىن رەسمىي ئۆچ ئېلىش نىيىتى شەكىللەندى. «خەپ، خۇمسىلار! مېنى مۇشۇ ھالغا چۈشۈرۈپ قويۇشتۇڭ، ئەمدى مېنىڭ ئويۇنۇمنى كۆرۈڭ! ...»

«خىزمەتچىلەرگە خاتىرە كومپيۇتېر سەپلەپ بېرىلىدىكەن» دېگەن گەپ ئاخىرى رېئاللىققا ئايلاندى. يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلارنىڭ قىزغىن قوللىشى بىلەن شىركەتكە دەسلەپكى قەدەمدە قىممىتى بىر مىليون يۈەندىن ئاشىدىغان يۈز دانە خاتىرە كومپيۇتېر ئەكېلىنىدى. باش دىرېكتورنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە كونا كومپيۇتېرلار ئالدى بىلەن يىغۇۋېلىنىپ، ئاندىن خاتىرە كومپيۇتېرنى ھەركىمنىڭ ئىشلىتىش ئىقتىدارىغا قاراپ ئادىل تەقسىم قىلىش بېكىتىلدى. يۈز دانە كومپيۇتېر مەۋرىيەت بىنا-سىنىڭ مەلۇم بىر ئۆيىگە ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، بىخەتەرلىك ئىشىكى بېكىتىلدى.

سەلىمجاننىڭ كاللىسىغا بىردىنلا بىر خىيال كىردى. ئۇ بۇ ئىشنى قىلىشنىڭ ئەپچىل چارىسىنى تېپىش ئۈچۈن بىر كېچە كىرپىك قاقماي ئويلىنىپ چىقتى. «ئەگەر بۇ ئىش ئەپلەشمەي قالسا مەن پۈتۈنلەي تۈگىشىمەن، شۇڭا ئىز قالدۇرماسلىقىم كېرەك!» دەپ ئويلايتتى ئۇ. ئۇ بۇ ئىشنى ئۆزى يالغۇز بىر تەرەپ قىلالمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا چوقۇم باشقىلارنىڭ ياردىمىگە تايىنىشقا توغرا كېلەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۈلپەتداشلىرىنى بىر - بىرلەپ كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. قايسىسىغا ئىشىنىش، قايسىسىغا ئىشەنمەسلىكنى دەمالىققا بىلەلمىدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ بەرەرمۇ سىرداش، يېقىن ئاغىنىسى

يوق ئىدى. ئۇ باشقىلار بىلەن ئانچە يېقىنلىشىپ ئولپەتلىشىپ كەتمەيتتى. شۇڭا قەلبىدىكى پىنھان سىرلىرىنى ئۆزى تونۇشقان قىز - چوكانلارغا ياكى ئالىيەگە سۆزلەپ بېرەتتى ۋە ئۇلارنىڭ مەسلىھەتىنى ئالاتتى.

سەلىمجان ئىلگىرى قايسىبىر سورۇندا تونۇشۇپ قالغان، جەمئىيەتتە خېلىلا نامى بار ئىككى ئولپەتدىشىنى ئېسىگە ئالدى ۋە بۇگۈن ئاخشام ئولار بىلەن ئەستايىدىل سۆزلىشىشنى كۆڭلىگە پۈكتى.

— بۇ ئىش بەك خەتەرلىككەن، — دېدى ئۆمەر چوقۇر دېگەن ئولپەتدىشى سەلىمجاننىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، — ئەگەر بۇ ئىش سېزىلىپ قالسا ھەممىمىز كىرىپ كېتىمىز، بىراق پۇلى ياخشىكەن، ئەپلەپ - سەپلەپ پۇل قىلالىساق خېلى پىتلىنىپ قالغۇدەكمىز.

— ئېچىدىن مەن ماسلىشىمەن، — دېدى سەلىمجان، — سىلەر ئىشنى پۈتتۈرۈپ بولۇپ ئودۇل ئورۇمچىگە ماڭىسىلەر، قالغىنىنى ئۆزۈڭلار بىر تەرەپ قىلىسىلەر. ئوچىمىز پۇلنى تەڭ بۆلۈشىمىز.

— سەن نېمىشقا بۇنداق قىلماقچى بولىسەن؟ — دېدى سەمەت چايان ئىسىملىك ئولپەتدىشى ئۇنىڭغا مىختەك تىكىلىپ، — ئۆزۈڭگە نان بېرىۋاتقان شىركىتىڭگە نېمىشقا بۇنداق ئاسىيلىق قىلىسەن دەيمەن؟

— سەن بۇنى سورىما، — دېدى سەلىمجان، — بۇ ئىشنى زادى قىلامسىلەر - قىلمامسىلەر؟

— قىلىمىز، چوقۇم قىلىمىز! — دېدى ئۆمەر چوقۇر، — ئېچىدىن ماسلاشساڭلا بۇ ئىشنى چاندۇرماي قىلىۋېتەلەيمىز.

— مەن بىنانىڭ ئارقا ئىشىكىنى ئېچىپ قويىمەن، قالغىنى سىلەر قىلىسىلەر، مەن ئىككى قېرىنى ئامال قىلىپ تۇتۇپ تۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىمەن. ئىشنى پۈتتۈرۈپ بولۇپ ماڭا

ئۇچۇر يوللىۋەتسەڭلار بولىدۇ.

— بۇ ئىشقا يەنە ئىككى ئادەم تاپمىساق بولمايدىغاندەك قىلىدۇ، — دېدى سەمەت چايان، — چۈنكى بىناغا بىرنەچچە قېتىم كىرىپ - چىقىدىغان گەپكەن ئەمەسمۇ.

— بۇنىڭدىن خاتىرجەم بول، — دېدى ئۆمەر چوقۇر، — شەيتاننىمۇ ئۇسسۇلغا سېلىۋېتىدىغان بىرنەچچە شاگىرتىم بار، ئۇلارنىڭ قولى، ھەرىكىتى چاققان، ئاغزى ھىم.

— قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى، — دېدى سەلىمجان جىددىي قىلىپ، — مېنىڭچە ئەتە كەچتىلا قول سېلىڭلار.

— بولىدۇ، بىز ئەتە كەچ سائەت ئون ئىككىدە ھەرىكەتنى باشلايمىز.

— ئاڭغىچە مەن ئىككى قېرىنى مەست قىلىپ ئۇخلىتىپ بولىمەن، — دېدى سەلىمجان.

سەلىمجان ئۇلارغا بىناغا كىرىشنىڭ پىلان - خەرىتىسىنى، نىشانىنىڭ ئورنىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ قويدى.

ئەتىسى كۈندۈزدە سەلىمجان تېز تەسىر قىلىدىغان ئۇخلىتىش دورىسىدىن بىر قاپ سېتىۋېلىپ ئۆيۈل تورخانىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ بۇگۈن ئاخشام بولىدىغان ھەرىكەتنىڭ باش پىلانلىغۇچىسى بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭدا ئازراقمۇ جىددىيلىشىش، ئەنسىرەش ئالامىتى يوق ئىدى. «ئۇلار دېگەن داڭلىق ئوغرىلار، نەچچە قېتىم تۈرمىگە كىرىپ - چىققان بولسىمۇ يەنىلا بۇ ئىشنىڭ ئەھلى، ئۇلارغا ئىشىنىمەن» دەپ ئويلايتتى ئۇ تورداشلىرى بىلەن پاراڭلىشىۋېتىپ.

كەچقۇرۇن سەلىمجان ئالدىن تەييارلىۋالغان ئىككى بوتۇلكا ھاراق ۋە باشقا زاكۇسكىلارنى كۆتۈرۈپ قاراۋۇللۇق ئۆيىگە كىردى. ھېلىقى ئىككىيلەن ھەدەپ قىزغىن مۇنازىرىگە چۈشۈپ كېتىشكەنىدى. ئۇلار سەلىمجاننى كۆرۈپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى ۋە ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. سەلىمجان ئالدىدىكى ئۇستەل-

گه نەرسنلەرنى تىزدى، ئاندىن بىر بوتۇلكا ھاراقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ئۇچ پىيالىگە لىققىدە قۇيدى.

— بىرگە ئىشلەۋاتقىنىمىزغىمۇ خېلى ئۇزۇن بوپتۇ، تۇ-زۇكرەك پاراڭلىشىپ باقماپتىمىز، بۈگۈن ئاخشام بىردەم ھال-مۇڭ بولۇشايلى، قانداق؟

ئىككىيلەن بىر - بىرىگە قاراشتى.

— مۇئاۋىن باش دىرېكتور ھاراق ئىچمەسلىكىمىزنى ئالاھە-دە جېكلىگەن، — دېدى ھاشىم ئىسمىلىك دەرۋازىۋەن، — ياخشىسى، بۇ نەرسىنى ئىچمەي مۇڭدىشايلى.

— شۇنداق، شۇنداق، — دەپ تەستىقلىدى يەنە بىرى.

— ھازىر سائەت سەككىزدىن ئېشىپ قالدى، ھېچبولمىسا ماۋۇ بىر بوتۇلكىنى ئىچىشىپ بېرىڭلار، قانداق؟

سەلىمجان سالا - سۇلھى قىلىپ ئاخىرى ئۇلارنى ھاراقتا ئېغىز تەگكۈزۈۋالدى. بىر رومكىدىن ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۇلار كېيىنكى رومكىلارنى ئانچە نېزىقاپ ئولتۇرمايلا ئىچىشكە باشلىدى. سەلىمجان پات - پات سائىتىگە قاراپ قويۇاتتى. بىر بوتۇلكا ھاراق ئىچىلىپ بولۇپ ئىككىنچىسىنىڭ ئاغزى ئېچىلغاندا، ھېلىقى ھاشىم ئىسمىلىك كىشى:

— سىلى بىردەم ئولتۇرۇپ تۇرسىلا، ئىككىمىز شىركەتنىڭ ئىچىنى بىرەر قۇر تەكشۈرۈپ كېلەيلى، — دېدى ۋە سەپدىشىنى ئاچىقىپ كەتتى.

«قاقۇاش قېرىلار، — دېدى سەلىمجان ئاچچىق كۈلۈپ، — ماقۇل تەكشۈرۈپ كېلىش، ئاندىن تاتلىق ئۇخلىتىپ قويە-مەن.» ئۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇلارنىڭ پىيالىسىگە ھېلىقى ئۇخلىتىش دورىسىنى سېلىپ چوكا بىلەن بىرنەچە-چىنى قوچۇۋەتتى.

ھايال ئۆتمەي ئىككىيلەن قايتىپ كىردى.

— غەيرىي ئەھۋال يوقتۇ؟ — سورىدى سەلىمجان ئۇلار

ئولتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن.

— نورمال، ناھايىتىمۇ تىنچ، — دېدى ھاشىم بوۋاي.

— ياخشى، تىنچ بولغىنى ياخشى، — دېدى سەلىمجان، — شىركىتىمىزنىڭ مەڭگۈ مۇشۇنداق تىنچ بولۇشى ئۈچۈن بىر رومكىدىن كۆتۈرەيلى، قېنى، خوشە!

پىيالىلەر بىر - بىرىگە يېنىك ئۇرۇلۇپ ئۇچ پىيالە سۈيۇق-لۇق ئۇچ كانايدىن تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. سەلىمجان قۇرۇقدالغان رومكىلارغا دەرھال ھاراق قۇيۇپ قويدى.

ئۇلار تاغدىن - باغدىن پاراڭلىشاتتى، سەلىمجان بولسا ئۇلارنى گەپكە سېلىپ قويۇپ ۋاقىتنىڭ تېزرەك ئۆتۈشىنى كۈتەت-تى. بىر چاغدا ئىككىيلەننىڭ باشلىرى ساڭگىلىدى. سەلىمجان مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ئۇلارنى بىر - بىرلەپ يۆلەپ كارىۋىتىغا ياتقۇزۇپ قويدى. بىردەمدىن كېيىن ئۆي ئىچىنى ئىككىيلەننىڭ بەس - بەس بىلەن تارتقان خورەك ئاۋازى قاپلىدى. سەلىمجان سائىتىگە قارىدى، سائەت ئوندىن ئاشقانىدى. ئۇ بىنانىڭ ئارقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىشى كېرەك ئىدى. سەلىمجان قاراڭغۇلۇق ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى تاقاپ سىرتقا چىقتى. ھاۋا تىنچىق ئىدى. سەلىمجان ئاسمانغا قارىدى، تولۇن ئاي بىر پارچە قارا بۇلۇتنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئەتراپقا ئېسىنگىرەپ قاراپ قوي-غاندىن كېيىن شىركەت مەمۇرىيەت بىناسىنىڭ ئىچىگە كىردى ۋە ئۇدۇل بېرىپ ئارقا ئىشىكنى ئېچىۋەتتى، ئاندىن ناھايىتى تېزلىك بىلەن قايتىپ كېلىپ ياتاقتا كىرىۋالدى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى. «توۋا! قورقۇۋاتىمەن-غۇ؟ — دېدى سەلىمجان ئىچىدە پىچىرلاپ، — بۇ ئىش ئەپلەش-مەي قالارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار چاندۇرۇپ قويسا ياكى بۇ ئىشنى قىلماي ساقچىغا مەلۇم قىلىپ قالسا مەن تۇگىشىمەن، ياق، ياق، ئۇلار ئۇنچىلىكمۇ قارا يۈز ئەمەستۇ، ئاھ، خۇدا! ئەگەر تۇتۇلۇپ قالسام ئۇدۇل تۇرمىگە كىرىمەن، ئۇ چاغدا ماڭا دوزاخ

ئازابىنى تارتىشتىن باشقا چارە يوق، ئۇنداقمۇ بولۇپ كەتمەس، خۇدايىم! ...»

سائەت ئون بىر يېرىمدىن ئۆتكەندە سەلىمجاننىڭ يانفونىغا «بىز تەييارلىنىپ بولدۇق، سەنچۇ؟» دېگەن قىسقا ئۇچۇر كەلدى. سەلىمجانمۇ دەرھال قارشى تەرەپكە «ھەممە ئىش جايىدا، ھەرىكەتنى باشلاڭلار!» دەپ ئۇچۇر يوللىۋەتتى.

سەلىمجانغا ۋاقىت ناھايىتى ئاستا ئۆتۈۋاتقاندەك بىلىنىشكە باشلىدى. ئۇ پات - پات سائىتىگە قاراپ قويياتتى. كارىۋاتقا قىڭغايغان بولسىمۇ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىگە تۇتام - تۇتام پۇل بىلەن مۇئاۋىن باش دىرېكتورنىڭ تاتارغان ئوسال چىرايى كۆرۈنۈپ كەتتى. «ئەگەر ۋاقتىدا سۇ قىلالىساق بۇ ئاز پۇل ئەمەس جۇمۇ، — دەپ پىچىرلىدى ئۇ، — بىر مەزگىل بەگدەك خەجلىشىمىزگە يېتىدۇ. مۇئاۋىن باش دىرېكتور دېگەن كۆتىنىڭ ساراڭ بولمىغىنىنى بىر كۆرەي! ...»

سائەت ئىستىرېلكىسى ئاخىرى ئون ئىككىنى كۆرسەتتى. سەلىمجاننىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇشقا باشلىدى. «بىر سائەتكە قالماي ھەممە ئىشنى جۆندەپ بولىمىز، — دېگەندى ئۆمەر چوقۇر، — ئەتىسى ئەتىگەندە ئۇرۇمچىدە سودىمىزنى باشلىۋېتىمىز، سەن خاتىرجەم بول! ...»

سەلىمجاننىڭ بېرىپ كۆرۈپ باققۇسى، ئۇلارنىڭ بىخەتەرلىك ئىشكىلەرنى ئېچىشىغا، مالنى ئۇستىلىق بىلەن ماشىنىغا بېسىشىغا دىققەت قىلىپ باققۇسى كەلدى، لېكىن قورقتى، بېرىشقا پېتىنالمىدى. «سەن ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنى قىلساڭلا بولدى، قالغان ئىشنى بىز ئۆزىمىز قىلىمىز» دېگەندى ئۆمەر چوقۇر ئەسكەرتىپ.

— دېرىزىدىن كىرگەنلىك ھەققىدە ساختا كۆرۈنۈش ياساپ قويۇڭلار، — دەپ جېكىلىگەن سەلىمجان قايتا - قايتا تەكىتلەپ، — بولمىسا، ئۇلار مەندىن گۇمانلىنىپ قالىدۇ.

سەلىمجان ياتاق ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ بىر سائەتنى ناھايىتى تەستە توشقۇزدى. سائەت بىردىن بەش مىنۇت ئۆتكەندە ئۇنىڭ يانفونىغا قىسقا ئۇچۇر كەلدى: «ئىش پۈتتى، كېيىن ئالاقىلىشايلى!»

سەلىمجاننىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى. ئۇ كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ بىرەم «جىممىدە» يېتىۋالدى، ئاندىن چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ياتاقتىن چىقتى ۋە مەمۇرىيەت بىناسىغا كىرىپ ئارقا ئىشىكنى تاقىۋەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىپ كۆرۈپ باققۇسى بار ئىدى، لېكىن قورقۇپ چىقىشقا پېتىنالمىدى. ئۇ يۇگۇرگەن پېتى بىنادىن چىقىپ ئىشىكنى قۇلۇپلىدى - دە، ئۇدۇل ياتاققا كىرىۋالدى. ئىككى بوۋاي نۆۋەت بىلەن خورەك تارتىشماقتا ئىدى. سەلىمجان كىيىملىرىنى سېلىپ يوتقانغا كىردى، ئەمما ئۇنىڭ تامامەن ئۇيقۇسى قاچقانىدى. ئۇيان ئۆرۈلەتتى، بۇيان ئۆرۈلەتتى، ئەمما كاللىسىغا خىلمۇخىل خىيال كىرىۋېلىپ ئۇنى ئۇخلاتمايتتى. ئۇ تاڭ ئاتارغا يېقىن قاتتىق ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتتى ۋە ناھايىتى گۈزەل بىر چۈش كۆردى. ئۇ چۈشىدە ناھايىتى جىق پۇلغا ئېرىشىپ باي بولۇپ كېتىپتۇدەكمىش، ئەتراپىدا نازاكەتلىك ساھىبجامالىلار پەرۋانە بولۇشۇپ يۈرۈپتۇدەكمىش. مۇئاۋىن باش دىرېكتور قەلەندەر سىياقىدا ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ سەدىقە تىلەۋاتقۇدەكمىش ...

— ھەي، قوپۇشە! قوپۇشە! ...

قوپال ۋارقىراشلار، تۇرتۈشلەر سەلىمجاننىڭ گۈزەل چۈشىنى بۇزۇۋەتتى. ئۇنىڭ بېشىدا شىركەتنىڭ قوغداش خادىمى ۋە بىرقانچەيلەن دېۋەيلەپ تۇراتتى.

— سېسىق ئۇسۇرۇپ يېتىشقۇچە بىناغا قاراشساڭ بولماسمىدى! كىم سەنلەرنى ھاراق ئىچسۇن دەپتۇ!

سەلىمجان نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ قەستەن بىلمەسكە سېلىۋالدى.

— هه، نېمه ئىش بوپتۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ كۆزىنى ئۇۋۇلىغان بولۇپ.

— نېمه ئىش بولاتتى، شىركەتكه ئوغرى كىرىپتۇ، يۈز دانه خاتىره كومپيۇتېرنى ئوغرىلاپ كېتىپتۇ!

— نېمه؟!

سەلىمجان ساختا هەيران بولۇش قىياپىتىگه كىرىۋالدى. ئىككى بوۋاي بۇلۇڭدا تىترەپ تۇراتتى. ئاڭغىچه ساقچى ماشىنىسىنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ بىرنەچچه ساقچى ياتاققا كىردى، ئارقىدىنلا مۇئاۋىن باش دىرېكتور تامدەك تاتارغىنىچه پەيدا بولدى.

ساقچىلار بىناغا چىقىپ ئەستايىدىل تەكشۈردى، گۇمانلىق ئىزلارنى ئالا قويماي ئاختۇردى، بىنانى پېچەتلەپ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى بىناغا كىرگۈزمىدى. بۇ ئىش بىر دەمدىلا مەكتەپتىن چىقىپ پۈتۈن شەھەرگه تارقىلىپ كەتتى. ساقچىلار جىنايەتچىلەرنىڭ ناھايىتى ھىيلىگەر ئىكەنلىكىگه قايىل بولماي تۇرالمىدى. چۈنكى، جىنايەتچىلەر ئازراقمۇ ئىز قالدۇرمىغانىدى. ئۇلار ياساپ قويغان ساختا كۆرۈنۈش جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسى جىنايى ئىشلار رازۋېدكا ئەترىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقىنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويدى.

— مېنىڭچه، جىنايەتچىلەر دېرىزىدىن كىرمىگەن، ئەكسىچه ئىشىكتىن كىرگەن، — دېدى ئۇ تەھلىل قىلىپ، — دېرىزىدىن گەرچه سىيرىلىپ چۈشكەن ئالامەتلەرنى بايقاشقا بولسىمۇ، بۇنى ئانچه تەبىئىي دەپ كەتكىلى بولمايدۇ. جىنايەتچىنىڭ چوقۇم ئىچكى جەھەتته شېرىكى بار.

ساقچىلار قاراۋۇلخانىغا كىرىپ سەلىمجان بىلەن ئىككى بوۋايدىن ئەھۋال ئىگىلىدى. ئۇلارنىڭ ئاخشام هاراق ئىچكەنلىكىنى بىلدى. مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى بىرده ئىككى بوۋايغا، بىرده سەلىمجانغا تىكىلىپ قارايتتى. ئۇ ئۇستەل ئۈستىده تۇرغان

ئۇچ دانە پىيالىنى ئاۋايلاپ سۈلياۋ خالتىغا سالدى، ئىچىلمەي قالغان يېرىم بوتۇلكا ھاراقنى باشقا بىر ساقچى ئېلىۋالدى، ئاندىن ئۇچەيلەننى ساقچىخانىغا ئېلىپ ماڭدى.

ساقچىلار ئۇچەيلەننى ئايرىم - ئايرىم سوراق قىلىپ چىقتى. مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى ھېلىقى ئىككى بوۋاينى كېتىشكە بۇيرۇدى، ئەمما ئۇ سەلىمجاننى ئېلىپ قالدى. ئۇنىڭ قولىدا مۇئاۋىن باش دىرېكتوردىن ئېلىۋالغان سەلىمجاننىڭ ئارخىپى تۇراتتى. ئۇ سەلىمجانغا مىختەك تىكىلىپ تۇرۇپ دېدى:

— ئېيتە، نېمىشقا بۇنداق قىلىسەن؟

— مەن ... مەن نېمىش قىپتىمەن؟ — دېدى سەلىمجان بەزگەكتەك تىترەپ.

— ئارخىپىڭنى كۆرۈپ چىقتىم، سەن ئىلگىرى ياخشى ئىشلەپتىكەنسەن، كېيىنچە بارا - بارا دەرۋازىغا قارايدىغان ھالغا چۈشۈپ قاپسەن. ئېيتە، بۇنى شىركەتتىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن قىلدىڭ، شۇنداقمۇ؟

— ياق، مەن قىلمىدىم.

ئاڭغىچە بىر ساقچى كىرىپ مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقىنىڭ قولىغا بىر ۋاراق قەغەزنى بېرىپ چىقىپ كەتتى. مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى قەغەزگە قاراپ چىرايىنى ئۆزگەرتمەيلا:

— قېنى ئېيتە، ئۇخلىتىش دورىسىنى نەدىن، قايسى دۇكاندىن، قاچان سېتىۋالدىڭ؟

سەلىمجان چۆچۈپ كەتتى: «بۇنى قانداق بىلىپ قالغاندۇ؟ راست، راست، پىيالىنى تەكشۈرۈپتۇ - دە! ھەي، نېمىشقىمۇ يۇيۇۋەتمىگەن بولغىيتتىم! ئىسىت! ...»

— سەن شۇ تاپتا پىيالىنى بىر تەرەپ قىلىۋەتمىگىنىڭگە پۇشايمان قىلىۋاتىسەنغۇ دەيمەن، — دېدى مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى ئۇنىڭ كۆزىگە مىختەك تىكىلىپ.

سەلىمجان بۇ ئادەمنىڭ داڭقىنى ئاڭلىغانىدى. ئۇ ھەرقانداق

مۇرەككەپ دېلولارنى پاش قىلىۋېتەلەيدىغان ماھىر رازۋېدكىچى ئىدى. شۇ تاپتا سەلىمجاننىڭ ئۇنىڭغا بولغان قايىللىقى ئاشماقتا ئىدى.

سەلىمجان چۈشكىچە سوراق قىلىندى، لېكىن قەتئىي ئىقرار قىلغىلى ئۇنىمىدى. چۈشتىن كېيىن ئۇ سوراق ئۆيىگە يەنە ئەكىرىلدى. مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى سوراقنى ئەمدىلا باشلاي دەپ تۇراتتى، ئۇنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى.

— ياخشى، ياخشى! دەرھال يولغا چىقىڭلار، ھەممىنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار!

مۇئاۋىن رازۋېدكا باشلىقى بىر خىل مەمنۇنىيەتلىك كۈلكىسى ئىچىدە سەلىمجانغا تىكىلدى.

— ئەمدى ئېيتمىساڭ ساڭا قىلچە رەھىم قىلىپ ئولتۇرمايمىز، ئۆمەر چوقۇر، سەمەت چايانلارنى ھازىرلا ئەكېلىدۇ، ئۇلار ئۇرۇمچىدە تۇتۇلدى. قانداق، ئېيتامسەن - ئېيتمامسەن؟!

سەلىمجان بۇ گەپنى ئاڭلاپ «لەسسىدە» بوشاپ كەتتى. ئەمدى ئۇ ئىقرار قىلمىسىمۇ بەربىر ئىدى، چۈنكى بارلىق پاكىت ساقچىلارنىڭ قولىدا ئىدى.

سەلىمجان ئۆزىنىڭ جىنايەت يولىغا مېڭىش جەريانىنى يۈزلىق بىلەن بىرمۇبىر سۆزلەشكە مەجبۇر بولدى.

خاتىمە

... سەلىمجان ھەدەپ چۇش كۆرۈۋاتاتتى. ئۇ چۈشىدە ئوماق ئوغلى سارتېكىننى كۆتۈرۈپ يەسلىگە ئېلىپ ئەكېتىۋاتاتتى. ئوغلى ئۇنىڭغا چۈچۈك تىللىرى بىلەن ناخشا ئېيتىپ بېرىۋاتاتتى. سەلىمجان ئوغلىنىڭ مەڭزىگە مېھرى بىلەن سۆيۈپ قويدى. ئوغلى ئۇنىڭ يۈزىنى بۇدرۇققىنە قوللىرى بىلەن سىلاپ، چىڭ قۇچاقلاپ قويدى. چەكسىز بەخت قوينىغا چۆمۈلگەن سەلىمجان

ئۇنى مەھكەم باغرىغا باستى ...

بىر ھەپتىلىك قاتتىق يۆتەلگەن ئاۋازى ئۇنىڭ شېرىن چۈشىنى بەربات قىلىۋەتتى. كامېر ئىچى تېخىمۇ سوۋۇپ كەتكەندى. سەلىمجان بەدىنىگە يوتقانىنى ھەرقانچە يۆگەپ باققان بولسىمۇ ھېچ ئىسسىقلىق دېمەيتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئالمىيەنىڭ سەمىمىي قىيافىسى پېتى بىلەن ئوغلى سارتېكىنىنىڭ ئوماق چىرايى گەۋدىلەندى. بىر خىل بېسىپ بولمايدىغان ئاچچىق ھەسرەت ئۇنىڭ مېڭىسىگە جىددىي بېسىپ كىردى. ئىختىيارسىز ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئىككى تامچە ياش پەيدا بولدى. كېچىكىپ تامغان بۇ ياش پۈشايمان يېشى، سېغىنىش يېشى ئىدى ...

ئاچا يول

ئابدۇرېھىم ئابدۇللا

خېلى بىر مەزگىللىك دېلىغۇللۇقتىن كېيىن ئاخىر سەپەر-گە ئاتلىنىش نىيىتىگە كەلدىم. قەيەرگە بېرىش، نېمىلەرنى قىلىش توغرۇلۇق كۆڭلۈمدە ئېنىق بىر نىشان ۋە پىلان بولمىسا-مۇ، مۇشۇ شاۋقۇن - سۇرەنلىك ئىچىدە بىر خىللا ئۆتۈۋاتقان مەنىسىز تۇرمۇش رېتىمىدىن زېرىككەنىدىم. شۇڭلاشقىمۇ، مەيلى نەگىلا بولمىسۇن، سەپەرگە چىقىپ، ھاياتنىڭ ھەقىقىي مەنە-سىنى بىلىش، كۆرۈپ بېقىش ئىستىكى قوزغالغىلى خېلى زامان-لار بولغانىدى. مانا بۇگۈن تەۋەككۇل قامچامغا تۇكۇرۇپ، قەل-بىمنى ئۈمىد - ئىشەنچكە تولدۇرۇپ غايىبانە بىر نىشانىنى كۆزلەپ سەپەرگە ئاتلاندىم.

سەپىرىم باشلىنىشىدىلا كۆڭۈللۈك بىلىنىشكە باشلىدى. تەبىئەتنىڭ رەڭگارەڭ بېزەلگەن ئېكىنزارلىقلىرىدىن كېلىۋاتقان نەمخۇش ساپ ھاۋادىن كۆڭلۈمدىكى غەشلىك تۇمانلىرى ئاستا - ئاستا تارقاپ، ئۆزۈمنى بارغانسېرى يەڭگىللەپ قالغاندەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. گۈزەللىك مۇجەسسەملەنگەن كەڭرى تەبىئەت-نىڭ باغرىدا ئەركىن قۇشتەك پەرۋاز قىلىۋېتىپ «جاھاننىڭ چوڭلۇقى مۇشۇنچىلىك» دەپ قۇدۇقتا چۈشۈپ كەتكەن پاقىدەك ئۆتكۈزگەن ئىلگىرىكى مەنىسىز كۈنلىرىمگە ئېچىندىم.

سەيلە - ساياھەتچىدەك بەخىرامان ئۆتكۈزگەن بىر مەزگىل-لىك خۇشال كۈنلەردىن كېيىن، كۆز ئالدىمدا بىر خىل لىنىيىدە راۋان كېتىۋاتقان داغدام يول چىمەنلەر بىلەن يېپىنغان يانتۇلۇققا

كەلگەندە ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپ كەتتى. ئىككى يولنىڭ قايسى-سىغا مېڭىشنى بىلەلمەي ئاچالدا بىرپەس تېڭىرقاپ تۇرۇپ قال-دىم. كۆزىتىشىمچە، ئاچالدا ئايرىلغان ھەر ئىككى يولنىڭ باش-لىنىش نۇقتىسى ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيتتى. ئەمما، ھېسسى-ياتنى مەركەزلەشتۈرۈپ تەپەككۇر بىلەن يوللارنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۆز يەتكۈسىز مەنزىلىگە دىققەت قىلغاندا، يانتۇلۇق باغرىدىن تەكشىلىككە قايرىلغان ئوڭ تەرەپتىكى يول ئادەمنى يېشىللىق بىلەن قاپلانغان رەڭگارەڭ شەھەر مۇھىتىغا باشلاپ بارىدىغاندەك نەغمە - ناۋا، ئەيش - ئىشرەت، ھەشەمەت قاينىمىغا چۆمگەن شەھەر مۇھىتىدىكى قىز - چوكان، قېرى - ياش، مىللەت تەركىبى ئارىلىشىپ كەتكەن ھەر خىل تەبىقىدىكىلەرنىڭ ۋاڭ - چۇڭ، شاۋقۇن - سۇرەنلىرى... «بۇ ياققا كەل! سەن كۆزلە-گەن، ئارزۇ قىلغان ھەقىقىي بەخت، غايىبانە جەننەت مانا بۇ ياقتا!» دەپ چاقىرىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كەلتۈرەتتى. ئەكسى-چە، يانتۇلۇقتىن بارغانسېرى ئېگىزلەپ دۆڭلۇكلەر قوينىغا يىلان باغرى كىرىپ كېتىدىغان سول تەرەپتىكى يولنىڭ باشلىنى-شى مەنزىرىسىز، كۆڭۈلنى ئۆزىگە رام قىلغۇدەك بىرەر ئارتۇق-چىلىقى يوق بولۇپ، ئادەمنى تاغ - جىلغىلار ئارىسىغا ئاپە-رىپ تاشلايدىغاندەك تۇيغۇ بېرەتتى. رىۋايەت - چۆچەكلەردىكى «بارسا كېلەر»، «بارسا كەلمەس» ئىككى يول ئاچىلىغا كېلىپ قالغاندەك قايسىسىغا مېڭىشنى بىلەلمەي ئىككىلىنىپ تۇرغىنىم-دىن كېيىن، قەدەملىرىم ئىختىيارسىز ئوڭ تەرەپتىكى «بارسا كېلەر يول» غا راۋان بولدى.

قانچىلىك ماڭغىنىمنى ئېسىمدە يوق. ئەمما، ماڭغانسېرى يول راۋان، كۆڭۈللۈك بىلىنىشكە باشلىدى. ئىككى تەرىپىدە رەڭگا-رەڭ گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلىپ تۇرغان، ھەر خىل مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىرى مەي باغلاپ، يوپۇرماقلىرى سايە تاشلاپ تۇرغان كەڭ ئاسفالت يولدا دىمىغىمدا غىڭشىپ ناخشا ئېيتقاچ

ئاۋات بىر شەھەرگە كېلىپ قالغىنىمنى تۇيمايلا قالدىم. قەۋەتـ
لىك بىنالىرى كۆككە تاقاشقان، كوچىلىرىمۇ، ئادەملىرىمۇ رەڭـ
دار بۇ شەھەر مەنزىرىسى مېنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالغاچقا، بۇ
شەھەردە بىر مەزگىل تۇرۇپ بېقىشنى نىيەت قىلىپ، شەھەرنىڭ
مەركىزىگە جايلاشقان ئون نەچچە قەۋەتلىك مېھمانسارايىنىڭ ئەڭ
ئۈستۈنكى قەۋىتىدىن ئۆزۈم تەلەپ قىلىپ بىر ياتاققا ئورۇنلىشـ
ۋالدىم. سەپەر ھاردۇقى يەتكەچكە ئىشىك ئىلغۇچىنى ئىچىدىن
چىڭ تاقاپ كىر باسقان كىيىملىرىمنى كارىۋات ئۈستىگە تاشلاپ،
تازىلىق ئۆيىگە كىرىپ، ۋاننىغا توشقۇچە ئىلمان سۇ قاچىلاپ
ئۆزۈمنى سۇغا چىلاپ راھەتلىنىپ يېتىپ كەتتىم. خۇش پۇراق
چىقىپ تۇرىدىغان سوپۇن ماغزاپلىرى بارغانسېرى كۆپۈپ ئۆزۈمـ
نى بۇلۇتلار ئارىسىدا ئۇزۇۋاتقاندەك يەڭگىل ھېس قىلىشقا باشلـ
دىم ۋە بىردىنلا غەرب ئەللىرىنىڭ كىنولىرىدىكى بەگزادىلەرنىڭ
تۇرمۇشى ئەكس ئەتكەن كۆرۈنۈشلەرنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ،
پۇلنىڭ كۈچىنىڭ ھەقىقەتەن قۇدرەتلىك ئىكەنلىكىنى، پۇلۇڭ
بولسىلا شەرقلىق - غەربلىك دېمەي تۇرمۇشنىڭ لەززىتىدىن
ئوخشاش ھۇزۇرلانغىلى بولىدىغانلىقىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلـ
دىم. مېنىڭ راستتىنلا پۇلۇم بار ئىدى، بۇ قانداقتۇر باشقىلارنى
قاقتى- سوقتى قىلىپ ئۇندۇرۇۋالغانمۇ، ئۆزۈم تەر تۆكۈپ ئىشـ
لەپ تاپقانمۇ ئەمەس، بەلكى باي دادامدىن مىراس قالغان پۇللار
ئىدى. دادام تېگىدىن سودىگەر ئائىلىدىن بولۇپ تۇنجى قېتىملىق
ھەج سەپىرىدىن كېيىنلا سودىغا كىرىشىپ كەتكەن، كېيىنكى
ئۆمرىنى دېگۈدەك مەككە - مەدىنە، دۇبەي، تۇركىيە، پاكىسـ
تان، روسىيە ۋە ئوتتۇرا ئاسىيادىكى دۆلەتلەردە ئۆتكۈزۈپ،
سودا- سېتىق بىلەن بېيىپ كەتكەنىدى. ئالدىنقى يىلى ھەج
پائالىيەتلىرى ئاخىرلىشىپ سودا - سېتىق ئىشلىرى سەل پەسـ
كويغا چۈشكەندە، يۇرتقا قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئورۇن
تۇتۇپ يېتىپ قالدى. ناھىيە - شەھەر، ھەتتا ئۆلكە مەركىزىدە-

كى داڭلىق دوختۇرلار، ئۇستا تېۋىپلارغا كۆرسىتىپ باققان بولساقمۇ مۇقىم بىر كېسەلگە دىئاگنوز قويالمىدى. ئورۇن تۇ-تۇپ يېتىپ قالغاندا داۋاملاشقان كالتە يۆتىلىگە ئامال قىلالماي بىر ئايدىن كېيىن نېمىلەرگىدۇر قىيمىغان هالدا كۆزى ئوچۇق هالەتتە ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلدى. نەچچە ئون يىل جاهان كېزىپ مىڭ بىر جاپالاردا توپلىغان بايلىقلىرى، باغلام - باغلام پۇللىرى ئۇنىڭ هاياتىنى قۇتقۇزۇپ قالالمىدى. دادامنىڭ زادى قانچىلىك مال - دۇنياسى بارلىقىنى بىلمەسەمۇ، ئەمما يەتتە پەرزەنتى قاتاردا ماڭا تېگىشلىك بولغان مىراسىغا قاراپ چوڭ بايلار قاتارى-دىن ئورۇن ئېلىپ بولغانلىقىنى هېس قىلدىم. دادام رەهمەتلىك ئۆلۈپ كەتتى. مىراس تەگكەن پۇللارنى خەجلىمەسەم بولمايتتى. مەنمۇ دادامغا ئوخشاش بىر ئۆمۈر پۇل يىغىپ، مال - دۇنيا توپلاپ ئاخىردا مېغىزىنى چېقىشقىمۇ ئۇلگۈرەلمەي كۆزۈم ئوچۇق كېتىپ قېلىشىنى خالىمايتتىم. هېچبولمىغاندا، بۇ پۇللارنىڭ يېرىمىنى بولسىمۇ خەجلەپ، ئاۋۋال جاهان كېزىپ، دىل هۇ-زۇرلىنىدىغانلىكى نەرسىلەردىن بەهرە ئېلىپ بولۇپ ئاندىن ئۆيـ-لۈك - ئوچاقلىق بولسامۇ، قالغان پۇللىرىم بىلەن كېيىنكى ماڭا نامەلۇم ئۆمرۈمنى يامان ئەمەس ئۆتكۈزۈپ كېتەلەيتتىم. شۇ ئىدراكىنىڭ تۈرتكۈسىدە پۇللىرىمنىڭ تەڭ يېرىمىنى بانكىغا قويۇپ، پۇل چېكىنى ئانامغا ساقلاشقا بېرىپ، ئانام ۋە ئاكا - هەدىلىرىم، مەهەللە- كوي، قېرىنداشلىرىمنىڭ توسۇشىغا پەرۋا قىلماي بۇ نىشانسىز سەپەرگە ئاتلانغانىدىم. ۋاننىنىڭ قول يەتكە-لى بولىدىغان چاقچۇق تېمىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان تېلېفونىنىڭ جىرىڭلىشى خىيالىمنى بۆلۈۋەتتى. ماغزاپ يۇقى قولۇم بىلەن تېلېفون تۇرۇبكىسىنى ئالدىم. قارشى تەرەپتىن زىل نازۇك ئاھاڭدا بىرى سالام يوللىدى:

— ۋەي، ياخشىمۇسىز؟

— شۇكرى، ياخشى تۇرۇۋاتىمەنغۇ، ئۆزىڭىز؟

— مېهمانخانا ئۇنىۋېرسال مۇلازىمەت مەركىزى، سىزگە مۇلازىمەت كېرەكمۇ، يوق؟ سوراپ باقاي دېگەنتىم.

— قايسى تۈردىكى مۇلازىمەتلەرنى دەيسىز؟ — سورىدىم گەپ تېشىش مەقسىتىدە.

— سىز نېمىگە ئېھتىياجلىق بولسىڭىز ھەممىسى دېگۈدەك بار.

— مەسىلەنگە ئېيتىپ بېقىڭا قېنى بىرقانچە تۈرىنى، ئاندىن كېيىن بىرنېمە دەي.

— تاماقتا، ياتاقتا، تانسىدا ھەمراھ بولۇش، بەدەن ئۇۋۇلاش... يەنە باشقا ئالاھىدە تەلىپىڭىزنى قاندۇرۇشقا دائىر ھەممە مۇلازىمەتلەر تولۇق، قايسى تۈرىنى خالايسىزكەن؟

نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي بىرپەس تۇرۇپ قالدىم. «تېخى بۇ شەھەرنىڭ مەنزىرىسىدىن كۆزۈمنى ھۇزۇرلاتماي تۇرۇپ بەدەنىمنى ھۇزۇرلاندۇرسام بولماس» دېگەن خىيال بىلەن قارشى تەرەپكە ئېھتىماللىق قالدۇرۇپ جاۋاب قايتۇردۇم.

— ھازىرچە باشقا مۇلازىمەتلەر كېرەك ئەمەس، چۈنكى ياتاقتا ھازىرلا ئورۇنلاشتىم. شەھەر ئايلانمىسام بولمايدۇ. كەچتە بىر گەپ بولسۇن - ھە!

— ئۇمۇ بولىدۇ. سىزنىڭ بۇ ئاۋات شەھەرگە تۇنجى قېتىم قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقىڭىزنى قارشى ئېلىش يۈزىسىدىن سىزگە بىر يول باشلىغۇچى ھەمراھ قىلىپ بېرەيلى. خاتىرجەم بولۇڭ، تۇنجى قېتىملىق بۇ مۇلازىمەت سىزگە بولغان ھۆرمەت يۈزىسىدىن ھەقسىز بولىدۇ.

«پاھ، — دېدىم ئىچىمدە، — ئەجەب ياماڭ خەقكەنا بۇ، بۇ شەھەرگە تۇنجى قېتىم كېلىشىمنى قانداق بىلىۋالغاندۇ؟ مەيلىلا، پۇل ئالمىغاندىكەن يول باشلىسا باشلىمىسۇنما. ھېلىمۇ قەيەرگە بېرىپ، قەيەرنى ئايلىنىشنى بىلەلمەي تۇراتتىم.»

— ئۇنداقتا كۆپ رەھمەت سىزگە.

— قاچانلاردا شەھەر سەيلىسىگە چىقىسىز؟

— يەنە يېرىم سائەتلەردىن كېيىن.

— بولىدۇ. دەل يېرىم سائەتتىن كېيىن خانىڭىز ئىشىكى ئالدىدا يول باشلىغۇچى ھازىر بولىدۇ.

قارشى تەرەپ ماقۇللۇقىمنىمۇ كۆتمەستىن تېلېفون تۇرۇپ-كىسىنى قويۇۋەتتى.

تۇنجى مەنزىلگاھىمنىڭ باشلىنىشىدىلا يۈز بېرىۋاتقان بۇ ئىشلاردىن ھەيران قالدىم. يۈرتۇمدىكى ناھىيە بازارلىرىدا كەچ قېلىپ قونۇپ قالىدىغان ئىشلارغۇ بولۇپ تۇراتتى. ئۇ يەردىكى مۇلازىملارنىڭ مۇز قاپاقلىقى، مېھمانخانا مۇھىتى ۋە مۇلازىمىتى-نىڭ ناچارلىقى، ھەتتا قاينات سۇنىمۇ سۇخاندىن پۇل تۆلەپ ئەكىرىدىغانلىقىمىزنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ بۇنىڭدىن كېيىن-كى سەپىرىمدە يەنە قانداق نامەلۇم قىسمەتلەرنىڭ مېنى كۈتۈپ تۇرىدىغانلىقىنى ئويلاپ يېتەلمىدىم. چۈنكى، ئىنسان سائەت - مىنۇت كېيىنكى تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشكە قادىر ئەمەس - دە.

ژانىددىكى ماغزاپ سۇيىنى ئاقتۇرۇۋېتىپ، ئىسسىق سۇدا چايقىلىپ، ساقاللىرىمنى قىرىپ چىققىنىمدىن كېيىن ئۆزۈمنى خېلىلا يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدىم. بىرنەچچە كۈنلۈك سەپەر ھاردۇقۇمىمۇ قاياقلارغا ئۇچۇپ كەتكەندى. كىرلىشىپ كەتكەن كىيىملىرىمنى كىيىم ئىشكاپىنىڭ ئاستىنقى تارتمىسىغا تاشلاپ، سەپەر سومكامدىكى بىرقۇر زاپاس كىيىمىمنى كىيىپ، چاچلىرىمنى قۇرۇتۇپ ياسىنىپ تارانغۇچە يېرىم سائەتمۇ توشۇپ قالدى. سەپەرگە ئاتلىنىش ئالدىدا پۈتۈنلەپ ئايالارنىڭ ئۆزۈن پاپىقىغا رەتلىك ئورۇنلاشتۇرغان پۇللىرىمنى ئېھتىيات ئۈچۈن ئىچ مايكامنىڭ ئىچىدىن بېلىمگە مەھكەم باغلىۋالدىم. مۇلازىم-نىڭ تېلېفوندىكى گەپلىرىگە تازا ئىشەنچ قىلالماي تۇرغىنىمدا تۇيۇقسىز ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى. ئىشىك ئالدىغا بېرىپ

«مۇشۇككۆز» دىن سىرتنى كۆزەتتىم. رەڭدار پالاسقا دەسسەپ ئىشىككە تەلمۇرۇپ تۇرغان بىر قىزنىڭ گەۋدىسى كۆرۈندى، «راست ئىكەن ـ دە!» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. قىسقا ۋاقىت دېلىغۇللۇقتىن كېيىن ئىشىكنى ئاچتىم. «مۇشۇككۆز» دىن گۇڭگىراق كۆرۈنگەن گەۋدە ماڭا ئالدىمدا تەبەسسۇم قىلىپ تۇراتتى. يىگىرمە ياشلار ئۆپچۆرىسىدىكى سېرىققا مايىل چاچلىرىنى قىرقىپ مۇرىسى بىلەن تەڭ قىلىۋالغان زىلۋا بوي، ئاقپىشماق كەلگەن بىر قىز مېنىڭ ئىجازىتىمنى كۈتۈپ ياتاقتا كىرىشنى ياكى مېنى باشلاپ مېڭىشنى بىلەلمەي قاراپ تۇراتتى.

— ماڭامدۇق؟ — دېدىم مەن قىزغا قاراپ.

— ماقۇل.

ئىشىكنى تاقاپ گۈللۈك پايانداز سېلىنغان ئۇزۇن كارىدور-دىن ئۇ قىزغا ئەگىشىپ لىفتقا چىقتىم. لىفتتا باشقا ئادەم يوق. قىز ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپلا تۇراتتى. گەپ قىلىشقا تەمشەلدىم-يۇ، نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم. مېھمانخانىنىڭ ئازادە، كۆركەم زالىدىن ئۆتۈپ ئىشىك ئالدىغا چىققىنىمىزدا كۈن غەربكە قىيسايغان بولۇپ، كوچىلاردا توختىماي ئۆتۈۋاتقان ماشىنىلار بىلەن پىيادىلەر يولىدا ئۇيان ـ بۇيان كېتىۋاتقان رەڭدار كىشىلەر توپى كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. قىزچاقتا قارىدىم. ئۇ ماڭا «قاياقتا باشلايمەن؟» دېگەن تەرزدە تىكىلىپ تۇراتتى. قاياقتا بېرىشىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم. مەقسىتىم شەھەر كۆرۈش بولغاچ، مىللىي ئۇسلۇبقا ئىگە، شەھەرنىڭ ئەڭ قايناق يېرىگە باشلاپ بېرىشنى ئۆتۈندۈم. قىز رازىمەنلىك بىلەن «يۇرۇڭ ئەمىسە!» دېگىنىچە سولغا قايرىلىپ ئالدىمدا يول باشلاپ ماڭدى. كۆككە تاقاشقان سودا بىنالىرى، بانكىلار، مېھمانسارايلار، كۆرۈنۈشى ھەيۋەت خىزمەت بىنالىرى ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتكەن ئارچا، يەنە قانداقتۇر چوڭ يوپۇرماقلىق دەرەخلەر بىلەن ئورالغان پىيادىلەر يولىدا قىزغا ئەگىشىپ كېتىـ

ۋاتىمەن. كۆزلىرىم بىردەم مۇئەللەقتىكى بىنالارنىڭ ئۈستىگە، بىردەم يولنىڭ ئىككى قاسىنقىدىكى دۇكانلار ئالدىدىكى مىز - مىز ئادەملەر توپىغا قاراپ تېلىپ كەتتى.

«نېمانداق جىق ئادەملەر، — دەيتتىم ئىچىمدە، — يېزىلىرىمىزدا ئايدا - يىلدا ئېچىلىدىغان چوڭ يېغىنلاردا، ھېيت - بايرام، مەشرەپلەردە ۋە ھەر شەنبە كۈنى قىزىيدىغان، كوچىلىرىدىن توپا - چاڭ ئۆرلەپ تۇرىدىغان كالتە بازىرىمىزدىمۇ بۇنچىلىك كۆپ ئادەم يوق ئىدى. ھېلىمۇ شۇ ئادەملەرگە ئاشنان، كىيىم - كېچەك يېتىشىدىكەن.»

ھەمراھىم مېنى ئېزىپ كەتمىسۇن دەپمۇ، پات - پات كەينىگە قايرىلىپ ئىللىق كۈلۈپ قوياتتى. تۆت كوچا دوقمۇشلىرىغا، چوڭ يوللاردىن كېسىپ ئۆتۈشكە توغرا كەلگەندە مېنى قولتۇقلىۋالاتتى. بىرەر قىز بىلەن رەستىلەردە قولتۇقلىشىپ مېڭىپ باقمىغاچقا، باشتا يۈزلىرىم خىجىللىقتىن قىزىرىپ كەتتى. كېيىنچە بۇ شەھەردە تونۇش - بىلىشلىرىمنىڭ يوقلۇقىنى ئويلاپ ئانچە قورۇنۇپمۇ كەتمەيدىغان بولدۇم. ئەتراپتىكىلەرگە نەزىرىمنى ئاغدۇرۇپ باقتىم. بۇ شەھەردە قىز - ئوغۇل، ئەر - ئايال قولتۇقلىشىپ مېڭىش ئادەتمۇ نېمە، بىلمىدىم. ئاساسەن ئاياللار بىلەن بىرگە مېڭىشقان ئەر جىنسىتىكىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ قولتۇقلىرى بىكار ئەمەس ئىدى. سالاپەتلىك، ياشتا چوڭراق كىشىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، كىندىكلىرىنى ئوچۇق قويۇپ يۈرگەن قىزلارنىڭ ئالىيېشىل رەختتە كىيىنىۋالغان، چاچلىرىنى مەجنۇنلاردەك قويۇۋېتىپ قىز - ئوغۇللۇقىنى قاراپلا بىلىش تەسكە توختايدىغان يىگىتلەرنىڭ قولتۇقلىشىپلا ئەمەس، قوللىرىنىڭ بىرىنىڭ ئۇ يەر، بۇ يەرلىرىنى سىلاپ بىكار تۇرمايدىغانلىقىنى، ھەتتا ئېغىز گارمونى چېلىشىۋاتقان كۆرۈنۈشلىرىنمۇ ناگان - ناگاندا ئۇچرىتاتتى. كۈپكۈندۈزدە بۇنداق يۈرۈشسە كەچلىكى نېمە ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ يې-

تەلمەيتتىم. شاۋقۇن - سۇرەن قاپلىغان شەھەر كوچىسىدا بىر ئاش پىشىمچە يول يۇرگەندىن كېيىن قىزچاق قەدىمىنى توختىتىپ:

— بۇ يەر بولامدۇ؟ — دېدى بېشى بىلەن ئالدى تەرەپنى ئىما قىلىپ. قىز ئىما قىلغان تەرەپكە نەزىرىمنى ئاغدۇردۇم. بايامدىن بېرى كۆرۈپ كېلىۋاتقان سەرەڭگە قېپىنى تىزىپ قويۇپ رۇلغاندەكلا ھېسسىيات بېرىدىغان بىنالاردىن ئۆزگىچە ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبىنى زامانىۋىلىققا بىرلەشتۈرۈپ سېلىنغان كۆركەم بىنالار ئارىسىغا جايلاشقان بىر قاينام بازار كۆز ئالدىمدا تۇراتتى.

— مەن كۆرۈشنى ئارزۇ قىلغان يەر دەل مۇشۇ، — دېدىم قىزغا قاراپ رازىمەنلىك بىلەن.

ئەمدى ئانچە ياتسىراپ كەتمىگەچكە قىزغا ياندىشىپ كوچىلارنى بىر - بىرلەپ ئايلىنىشقا باشلىدىم. ھەممە يۇرتنىڭ ئالا-ھىدىلىكى ئەكس ئەتتۈرۈپ ئېچىلغان بۇ بازارنىڭ ھەربىر كوچىسى ئۆزىگە لايىق ئالاھىدىلىككە ئىگە بولۇپ، كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەك، زىبۇزىننەت، ئاسارئەتىقە، كونا - يېڭى مەدەنىيەت بۇيۇملىرىنىڭ ھەممىسى مول ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، غەرب - شەرق ئەللىرىنىڭ، ئەرەب - تۈركىلەرنىڭ مەدەنىيەت، ئۆرپ - ئادەتلىرى مۇجەسسەملەنگەن تاۋارلىرىمۇ مەخسۇس دۇكانلاردىن ئورۇن ئالغانىدى.

ھەيرانلىق، قىزىقىش ھېسسىياتى ئىچىدە مېڭىۋېرىپ كېتىنىڭ ئۇ بېشىغا چىقىپ قالدۇق.

— تۇگىدىما؟ — دېدىم قىزغا قاراپ ھاياجان بىلەن.

— ياقەي، باياتىن ئايلانغىنىڭىز سودا شەھەرچىسىنىڭ بىر قىسمى. ھەممىنى ئايلىنىمەن دېسىڭىز تاڭ ئېتىپ كېتەرمىكىن، — دېدى قىز سائىتىگە قاراۋېتىپ.

بۇ چاغدا قۇياش ئۆزىنى يىراقتىن كۆرۈنۈۋاتقان ئېگىز -

پەس تاغ ئارقىسىغا يوشۇرغان بولۇپ، ئەتراپىنى گۈگۈم پەردىسى قاپلىغانىدى. كوچىنىڭ ئىككى قاسىنقىدىكى زىننەت چىراغلىرى يورۇتۇلۇپ بۇ ئاۋات شەھەرنىڭ يەنە بىر ھايات بېتىنى ۋاراقلاشقا باشلىغانىدى.

— يەنە ئايلىنامسىز ياكى قايتامدۇق؟ — سورىدى قىز.

— غىزالىنىۋالايلىمكى، — دېدىم مەن چۈشتىن بۇرۇن بۇ شەھەرگە قەدەم بېسىپلا كوچا بويىدىكى سامسىخانىدا بىرقانچە سامسا يەۋالغاندىن باشقا ھېچ نەرسە يېمىگەنلىكىمنى ئېسىمگە ئېلىپ.

— ئۇمۇ مەيلىڭىز، — دېدى قىز سائىتىگە يەنە بىر قارىۋېتىپ، — بىراق سائەت سەككىزدىن بۇرۇن مېھمانخانىغا قايتىپ كەتمەسەك بولمايدۇ.

— نېمىشقا؟ — دېدىم مەن ئەجەبلىنىپ.

— مېنىڭ سىزگە يولباشچى بولۇش ۋاقتىم سائەت سەككىز-گىچە. ئۇنىڭ ئۈستىگە سىز مەن بىلەن بىرگە قايتىشىڭىز كېرەك، چۈنكى مېنىڭ مۇلازىمەتىمنىڭ ئىسپاتى سۈپىتىدە سىز بولمىسىڭىز بولمايدۇ.

— ھە، مۇنداق دەڭ. مەيلى ئەمىسە، — دېدىم بىرئاز ھەيرانلىق بىلەن، — يەنە قانچىلىك ۋاقىت بار ئىكەن؟

— بىر سائەتتىن سەل ئارتۇقراق.

— ئۇنداقتا ياخشىراق بىر ئاشخانىغا باشلاڭ.

— يۈرۈڭ، — دېدى قىز، — يېقىن ئەتراپتىلا بىر تېز تاماقخانا بار، مۇھىتىمۇ ياخشى، تاۋاملىرىمۇ مەززىلىك، شۇ يەرگە بارايلى.

بىرەمدىلا ئالدىنى تەشتەكلەردىكى ئەنجۇر ۋە ھەر خىل گۈللەر ئوراپ تۇرغان تېز تاماقخانىغا يېتىپ كەلدۇق. خوتەن ئەتلىسىدە ئۇزۇن كۆڭلەك ۋە جىلىتكە كىيگەن، بېشىغا مارجان-لىق گۈللۈك دوپپا كىيىشكەن ئوخشاش بويىدىكى ئۆرۈمە چاچ

مۇلازىم قىزلارنىڭ يول باشلىشى بىلەن ئازادە تاماقخانىنىڭ كو-
چىغا قاراپ تۇرىدىغان چوڭ ئەينەكلىك دېرىزىسى ئالدىدىكى ئىك-
كى كىشىلىك تاماق شىرەسىگە كېلىپ قىز بىلەن روبىرو ئولتۇ-
رۇشتۇق. مۇلازىم قىز پەتنۇستا ئىككى پىيالىنى كۆتۈرۈپ كې-
لىپ ئالدىمىزغا قويغاندىن كېيىن نېمە تاماق يەيدىغانلىقىمىزنى
سوراپ دەپتىرىنى تۇتۇپ تۇردى.
— نېمە تاماققا كۆڭلىڭىز تارتىدۇ؟ — دەپ سورىدىم قىز-
دىن.
— مەن چاي ئىچسەملا بولدى، ئۆزىڭىزگە بۇيرۇتۇۋېرىڭ،
تاماقنى مېھمانخانىغا قايتىپ يەيمەن، — دېدى قىز پەرۋاسىزلا.
— شۇنداقتىمۇ ئازراق غىزالىنىۋېلىڭ، — دېدىم
ئۇنىڭغا، — مېنى دەپ چارچاپ كەتتىڭىز.
— ئۇنداقتا بىر ئىستاكان ماروژنى يەي.
خېلى زورلاپ باقساممۇ ئۇ تاماق يېيىشكە ئۇنىمىدى. شۇ-
نىڭ بىلەن ئىككى ئىستاكان ماروژنى بىلەن ئىشتىهايىمغا لايىق
تاماقنى بۇيرۇتتۇم. ماروژنىنى هايالسىزلا كەلتۈرۈشتى. تىرناق-
چىلىق قوشۇقتا ماروژنىنى ئاغزىمغا سېلىۋېتىپ ئۇنىڭغا سەپسال-
دىم. بۇلاقتەك كۆزلىرىدىن هارغىنلىق چىقىپ تۇرغان قىزچاق
پەرۋاسىزلا ئالدىرىماي ماروژنى يەۋاتاتتى.
— هە، راست! ئەتىگەندىن بېرى بىرگە يۈرۈپ ئىسمىڭىز-
نىمۇ سورىماپتىمەن، — دېدىم جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.
— بۇ شەهەردە قانچىلىك ۋاقىت تۇرماقچىسىز؟ — دېدى
قىز ماڭا قاراپ سوئالىمغا مۇناسىۋەتسىز سوئال بىلەن.
— هازىرچە كۆڭلۈمدە ئېنىق سان يوق، بىرقانچە كۈن،
بەلكىم ئۇنىڭدىن ئۇزۇنراق تۇرۇپ قېلىشىم مۇمكىن، ئەجەب
بۇنى سوراپ قالدىڭىزغۇ؟
— ئەتىلا قايتىدىغان يولۇچى بولسىڭىز ئىسىمىنى بىلىشە-
ڭىزنىڭ هاجىتى يوق، ئېيتىپ بەرسەمۇ بەرىبىر ئۇنتۇپ كېتە-
سىز.

— ئۇزۇنراق تۇرۇپ قالسامچۇ، مەسلەن، ئىككى - ئۈچ ئاي دېگەندەك.

— ئۇنداقتا ھاجەتسىز چۈشۈپ قالسا، مېنى ئىزدەسسىز بولمدۇ.

بۇيرۇتقان تامىقمىنىڭ كەلتۈرۈلۈشى بىلەن پارىڭمىز ئۇزۇلۇپ قالدى. تاماق يەۋېتىپ باشقىلارغا، بولۇپمۇ قىزلارغا گەپ قىلىشنى ئەدەپسىزلىك دەپ بىلگەچكە ئۇنىڭغا ئارتۇقچە گەپ قىلماي تامىقمىنى يەۋەردىم. تېز تاماقخانىدىن ئايرىلىپ سىرتقا چىقتۇق. رەڭگارەڭ چىراغ نۇرىغا چۆمگەن شەھەرنىڭ سالقىن ئاخشىمى يەنىلا كۆندۈزدىكىدەك قاينىاق ئىدى. ئادەملەر توپى شالاڭلىشىپ ئەمەس، بەلكى مىغ - مىغ كۆرۈنەتتى. كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىگە جايلاشقان رەڭگارەڭ ۋېۋىسكىلار ئاستىدىكى ئاش-خانا، رېستوران، قەھۋەخانا، كىنىم - كېچەك، يېمەك - ئىچ-مەك دۇكانلىرى، چىراغلىرى «لاپ - لاپ» ئۆچۈپ - يېنىپ تۇرىدىغان گۈڭگا ۋېۋىسكىلار ئاستىدىكى ساتىراشخانا، دېسكوخا-نا، ئۇۋۇلاشخانا ... يەنە قانداقتۇر خانىلارغا كىرىپ چىقىشۋاتقان-لارنىڭ ۋاڭ - چۇڭلىرى، نازۇكەرەشمىلىرى بىلەن شۇ خانىلار-نىڭ ئالدىدا خېرىدارلارنى جەلپ قىلىۋاتقان كۆتكۈچى خانىم - قىزلارنىڭ شېرىن - شېكەر سۆزلىرى، يىراق - يېقىندىن بەس-بەستە قويۇلۇۋاتقان مۇزىكىسى، تېكىستى، ناخشا ئېيتقۇچىنىڭ كىملىكىنىمۇ پەرقلەندۈرۈش قىيىن بولغان قۇلاقنى يارغۇدەك ياڭراتقۇلارنىڭ ئاۋازىغا قوشۇلۇپ ئادەمنى كېچە بولماس شەھەرگە كېلىپ قالغاندەك ھېس قىلدۇراتتى.

ۋاقىتنىڭ قىستاپ كېلىشى بىلەن كېچىلىك شەھەر مەنزىرە-گە قانمىغان ھالدا تاكسىغا ئولتۇرۇپ مېھمانخانىغا قايتىپ كەلدۇق.

— خوش، ئامان بولۇڭ، — دېدى قىز مېھمانخانا زالىغا كىرگەندىن كېيىن ئىللىق تەبەسسۇمدا، — ئۇزۇنراق تۇرۇپ

قىلىپ ھاجەتخانىز چۇشسە، مېنى ئىزدەڭ!
— كىملىكىڭىزنىمۇ دەپ بەرمىگەن تۇرسىڭىز، قانداق ئىز-دەيمەن، — دېدىم ئايرىلىشقا قىيماسلىق ھېسسىياتى ئىچىدە.
— ئىسمىم ئايچۇھەر، — دېدى ئۇ بوينىغا ئارتىلدۇرۇپ ئېسىۋالغان چاقماقنىنە سومكىسىنىڭ ئىچ يانچۇقىدىن بىر ئىسىم كارتىسىنى ئېلىپ ماڭا سۇنۇۋېتىپ، — بۇنىڭدا كىچىك زېرەكمىنىڭ نومۇرى بار.
ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالغاندىن كېيىن يالغۇز ياتاقتا چىققۇم كەلمىدى. مېھمانخانا ئالدىغا چىقىپ بىرمەھەل مەقسەتسىزلا ئايلىنىپ چىقتىم. تەرىتىم قىستاپ قالغاچقا ئامالسىز ياتاقتا چىقتىم. ئېلېۋېزورنى ئېچىپ قويۇپ قانالالارنى يۆتكەپ باقتىم. بىزنىڭ يۇرتلاردا چىقمايدىغان ھەر خىل تىلدىكى قانالالارمۇ مېنى ئۆزىگە جەلپ قىلالمىدى. كۆڭلۈم نېمىدۇر بىرنەرسىنى خالاپ قالغانىدى، نېمىلىكىنى ئۆزۈممۇ بىلەلمەيتتىم. ئىككى ياستۇقنى قوشلاپ قويۇپ كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلاپ كۆزۈمنى يۇمۇپ نېمىگە تەشنا بولۇۋاتقانلىقىمنى خىيال قىلىپ باقتىم. كۆز ئالدىمدا قاينىق بازار مۇھىتى بىلەن ئايچۇھەردىن ئىبارەت ئوخشىمىغان ئىككى سېيما نامايان بولاتتى. بولۇپمۇ ئايچۇھەرنىڭ مۇلايىم تەبەسسۇم قىلىپ تۇرغان چىرايى كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. تۇرۇپلا ئۇنىڭغا تېلېفون قىلىشنى، ۋاقتى بولسا مېھمانخانىنىڭ كۆڭۈل ئېچىش زالىدا قەھۋە ئىچكەچ مۇڭدىشىپ بېقىشنى خالاپ قالدىم. بىرقانچە قېتىم ئۇرغان تېلېفونۇمغا باشتا «سىز ئۇرغان بۇ تېلېفون مۇلازىمەت رايونىدا ئەمەس، سەل تۇرۇپ قايتا ئۇرۇڭ»، كېيىن «كەچۇرۇڭ! سىز ئۇرغان تېلېفون تاقاقلىق» دېگەن جاۋابلارنى بەردى. بىرقانچە قېتىم ياتاقنىڭ تېلېفونى جىرىڭلىدى. «ئايچۇھەرمىكەن؟» دەپ ئىتتىكلا ئالاتتىم، تېلېفوندىن باشقا تەلدا «سىزگە ھەمراھ كېرەكمۇ؟»، «سىزگە كېچىلىك مۇلازىمەت كېرەكمۇ؟» دېگەندەك سوئاللار كېلەتتى.

«ياق، لازىم ئەمەس» دەپ قويۇۋەتتىم تۇرۇپكىنى.

ئۇزۇن يول يۈرۈپ ھاردۇق يەتكەچكىمۇ خىيال بىلەن يېشىنمەيلا ئۇيقۇغا كېتىپتىمەن. ئەتىگىنى ئويغىنىپ ئەينەككە قارىسام قاپاقلىرىم ئىششىپ كېتىپتۇ. نۇرغۇن چۈش كۆرگەنلىكىم، تاغدا ـ باغدا، شەھەردە يەنە قانداقتۇر يەردە ئايچۈەر بىلەن قولتۇقلىشىپلا يۈرگىنىم خىرە ـ شىرە ئېسىمدە. كۆڭلۈمنىڭ بىر يېرلىرى ئايچۈەرنى سېغىنىپ تۇراتتى.

بۇ شەھەردە تۇرۇپ قالغىنىمغا ئون نەچچە كۈن بولۇپ قالدى. شۇ تۈنجى كۈندىن باشلاپ مېھمانخانا يولباشلىغۇچىمۇ قوشۇپ بەرمىدى. ئايچۈەرنىمۇ كۆرمىدىم. كۆڭلۈم خالىغان يەرلەرنى ئايلاندىم. ئىشتىھايىم تارتقان تاۋاملاردىن غىزالاندىم. ئەمدى بۇ شەھەر ماڭا ناتونۇش بىلىنمەيدىغان بولۇپ كەتتى. كوچىلارنىڭ نامىنى، ئاپتوبۇس بېكەتلىرىنىڭ توختاش ـ قوزغىلىش نۇقتىلىرىنىمۇ دېگۈدەك بىلىپ كەتتىم. كۈنلىرىم بازار چۆرگىلەش، باغچە ـ سەيلىگاھلارنى سەيلى قىلىش بىلەن ئۆتۈۋاتاتتى.

بىر كۈنى كۈن ئولتۇرۇشقا باشلىغان مەزگىلغۇ دەيمەن، مەقسەتسىز ھالدا كوچىنىڭ ئۇزۇنىغا سوزۇلغان پىيادىلەر يولىدا يايما ئېچۇالغانلارنىڭ قىزىقارلىق خېرىدار چاقىرىشلىرى، براك مالىلىرىنى توختىماي ماختاشلىرى ۋە بىرنەچچە موچەننىمۇ تالىشىپ سودا قىلىشلىرىغا قىزىقىپ كېتىۋاتاتتىم. تۇيۇقسىز بىرەيلەن شاپىلاق بىلەن مۇرەمگە ئۇردى. چۆچۈگىنىمدىن بۇرۇلۇپ كەينىمگە قارىدىم. يۈزلىرىنى ساقال باسقان، چاچلىرىمۇ رەتسىز، ئادەتتىكىچە كاستۇم ـ بۇرۇلكا كىيىۋالغان قىرىق ياشلار ئەتراپىدىكى بىرى ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى.

— ئەركىنغۇ سەن؟ قاچانلاردا كېلىپ قالدىڭ بۇ شەھەرگە؟ — دېدى ئۇ بىزنىڭ يۈرتنىڭ تەلەپپۇزىدا.

دەماللىققا ئۇنىڭ كىملىكىنى پەرەز قىلالمىدىم. «ئىسىمىـ

نى بىلگىنىگە قارىغاندا مېنى تونۇيدىغان ئوخشىمامدۇ؟» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە.

— تونۇيالمىدىڭغۇ دەيمەن - ھە؟ — دېدى ئۇ ھەجىيىپ تۇرۇپ، — مەن ئابلىز، بازارغا يېقىن زاكو بېشىدىكى ئالىم ياغاچچىنىڭ ئوغلى.

— ھە، ئابلىزكام جودامۇسەن؟ — لەقمىنىمۇ قوشۇپ ئاتىۋەتكىنىمگە خىجىل بولۇپ ئۇنىڭ چىرايىغا قارىدىم.

— ھە، شۇ، شۇ، ئېسىڭدە بارىكەنمەن - ھە؟ — دېدى ئۇ پەرۋاسىزلا.

«بولمامتىكى؟» دېدىم ئىچىمدە. يېزىمىزدا «ئابلىز جودا» دېسە تونۇمايدىغانلار يوق دېيەرلىك ئىدى. يېزا بازىرى ئىچىدە بىر توپ بىكار تەلەپلەرنى ئەتراپىغا يىغىۋېلىپ ھاراق ئىچىپ مەستلا يۈرىدىغان، يېگەن تاماملىرىنىڭ، قوغۇن - تاۋۇز، يەل-يېمىشلىرىنىڭ پۇلىنى بەرمەي ئاشپەز - باققاللار بىلەن جېدەللە-شىپ تۇرىدىغان بۇ يېزا لۇكچىكىنى بۇ يېراق شەھەردە ئۇچراتتىپ قالغىنىمغا خەۋپسىرەپ قالدىم. ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن خە-ۋەرسىز بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئارىمىزدا ئانا يۇرت مېھرى بولغاچقا بىردەم پاراڭلىشىپ، ئاندىن كېتىۋېلىش نىيىتىگە كەلدىم.

— ئابلىزكا، ئۆزۈڭ نېمە ئىش قىلىپ يۈرسەن بۇ شەھەر-دە؟

— مەن ھازىر بۇ شەھەرنىڭ قانۇنلۇق پۇقراسى.

— قاچانلاردا كېلىۋالغانتىڭ بۇ يەرگە؟

— يەتتە - سەككىز يىلچە بولۇپ قالدى، ئۆزۈڭچۇ ئۇكا؟ قاچان كېلىپ قالدىڭ؟ ئالىي مەكتەپلەرنىڭ بىرەرىگە؟ ئوقۇشقا چىقتىڭمۇ ياكى؟

— شۇنداق، ئوقۇۋاتىمەن، — دەپلا جاۋاب بەردىم. ئۆزۈمە-نىڭ سايادەتكە چىققىنىمنى، تۇرغان يېرىمنى ھازىرقى ئەھۋالى

ماڭا يوچۇن بولغان ئابلىزغا ئاشكارا قىلىشتىن خەۋپسىرەپ.

— مۇنداق دە؟ — دېدى ئۇ ئۇستۇېشىمغا قاراپ ئىشەنمەسلىك بىلەن، — ھېچ ئوقۇغۇچىمغۇ ئوخشىمايسەن ... يۇرە، كەچلىك تاماق ۋاقتىمۇ بولۇپ قاپتۇ، غىزالانغاچ ئانا يۇرت ھەققىدە ئوبدانراق مۇڭدىشايلى.

ئۇنىمىغىنىمغا قارىماي يېڭىمدىن تارتىپ ماڭدى. ئامال يوق ئىدى. ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ ئەگىشىشكە مەجبۇر بولدۇم. يايمەكەشلەر بازىرىدىن كوچىنىڭ ئۇ چېتىگە ئۆتۈپ ئىككى قەۋەتلىك بىر تېز تاماقخانىغا كىردۇق، ئىككىنچى قەۋىتىدىكى خالىيراق ئىككى كىشىلىك بوش ئورۇنغا كېلىپ ئولتۇردۇق. ئابلىز نېمە تاماق يېيىشىمىنىمۇ سورىماستىن بىرقانچە خىل تاماقلارنى بۇيرۇتتى.

— ھە ... ئەمدى ئېيتە، قاچانلاردا كەلدىڭ؟ يۇرتتىكىلەر تىنچ - ئامانلىقتۇ؟

— تىنچ - ئامانلىق، — دېدىم ئاساسىراق جاۋابنى تەييارلاپ، — مەھەللە - كوي سەن كۆرگەندەكلا، ئانچە ئۆزگىرىشمۇ يوق.

— شۇنداقمۇ، — دېدى ئۇ ماڭا سوئال نەزىرى بىلەن قاراپ ئۆزۈمنى قەستەن قاچۇرۇۋاتقانلىقىمنى سېزىپ قالغاندەك، — يۇرتتىن ئايرىلىپ چىققىلى قانچىلىك ۋاقىت بولدى؟

— ئانچە ئۇزۇن بولمىدى.

— ھاجىم داداڭ، ئاناڭ، ئاكا - ھەدىلىرىڭمۇ ياخشىدۇ؟

— ھەممىسى ياخشى، — دادامنىڭ تۇغقىپ كەتكىنىنى بىلمىگىنىگە قارىغاندا ئۇنىڭ يۇرتتىن ئايرىلغىنىغا خېلى يىللار بولغانلىقىنى ھېس قىلدىم.

ئاڭغىچە تاماقلار كەلتۈرۈلدى. غىزالانغاچ تاغدىن - باغدىن پاراڭلىشىپ چىقتۇق. ئۇ ئۆزىنى تىجارەتچى دەپ تونۇشتۇرغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ تاقما - توقما گەپ - سۆزلىرىدىن چوڭ ئىشلار-

نى تەۋرەتكۈچى ئەمەس، بايا مەن كۆرگەن يايمىكەشلەردەك كۈدۈ-
لۈك تاپقىنى ئۆز تۇرمۇشىنى قامداشقا ئاران يېتىۋاتقانلىقىنى
ھېس قىلىپ قالدىم. باشقا ئىشلىرى ماڭا تېخى قاراڭغۇ بولغاچقا
تاماقتىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن «كەچتە مۇزاكىرە بار ئىدى»
دېگەننى باھانە قىلىپ تاماقلارنىڭ پۇلىنى تۆلۈۋېتىپ كوچىدىلا
خوشلاشتىم. كەچ كىرىپ كەتكەنىدى. مېھمانخانىمۇ بۇ يەردىن
ئانچە يىراقتا ئەمەس ئىدى. كوچا ئايلانغاچ ياتقىمغا قايتىپ
كەلدىم - دە، يۈز - كۆزۈمنى چالا - بۇلا يۇيۇپ كىيىملىرىمنى
ئىشكاپقا ئىلىپ، بېلىمنى تەرلىتىۋەتكەن پايپاقنى يېشىپ ياستۇ-
قۇم ئاستىغا باستۇرۇپ، ئۈچ كىيىمىم بىلەنلا ساپاغا ئۆزۈمنى
تاشلاپ تېلېۋىزور قاناللىرىنى يۆتكەشكە كىرىشتىم. قايسىبىر
قانالدا يۇرتىمىزدا سۆرەتكە ئالغان نوروز بەزمىسى بېرىلىۋاتاتتى.
«تونۇشلار چىقىپ قالارمىكىن؟» دېگەن ئۈمىدتە ئېكرانغا تىكە-
لىپ ئولتۇراتتىم، تۇيۇقسىز ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى.
«ھەرقاچان مۇلازىملارغۇ؟» دېگەن ئويدا قولۇمدا تىزگىنەكنى
تۇتقىنىمچە ئىشىكنى ئاچتىم. ئاچتىمىۇ، ئورنۇمدا تۇرۇپلا قال-
دىم. ئىشىك ئالدىدا ئابلىز مەسخىرىلىك ھىجىيىپ تۇراتتى.
يۈرىكىم ئىختىيارسىز «قارتتىدە» قىلىپ قالدى.
— ھازىرقى داشۆسكىلار ئالىي مېھمانخانىلاردا ياتىدىكەن -
دە، — دېدى ئۇ مەسخىرە ئارىلاش تەكەللۇپسىزلا ياتاققا كىرىۋې-
تىپ، — كەچلىك مۇزاكىرە دېگەن ياتاقتا يالغۇز بولامتى؟
نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەيلا ئۇنىڭغا يول بوشىتىپ كەينىمگە
ياندىم - دە، ياستۇقنى يانپىشىمدا باستۇرۇپ كارىۋاتتا ئولتۇرۇ-
ۋالدىم.
— پاھ - پاھ ... ياتىقىڭ كاتتىغۇ، — دېدى ئابلىز ساپاغا
چۆكۈپ ياتاق ئىچىگە ئاچ كۆزلەرچە سەپسېلىۋەتكەندىن
كېيىن، — بايۋەچچىلەرچە تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتىپسەن - دە؟
— ياقەي، — دېدىم مەن گەپنى قاچۇرۇپ، — ئادەم كۆپ

ياتاقتا دەرس ئۆگەنگىلى بولمايدىكەن. شۇڭا ...

— ھاجىم باينىڭ بالىسى بولغاندىكىن شۇنداق قىلىشىڭغا ئەرزىيدۇ. پۇلىنىڭ مېغىزىنى شۇنداق چېقىش كېرەك.

— ئۆزۈڭ قانداقلارچە كېلىپ قالدىڭ بۇ يەرگە؟

— ساڭا ئەگىشىپ بولمامدۇ؟ — دېدى ئۇ مۇغەمبەرلەرچە ھەجىيىپ تۇرۇپ، — سېنى رەستىدە تونۇۋالىپلا جاھان كېزىپ چىققانلىقىڭنى سېزىۋالغانىدىم. «ئوقۇغۇچىمەن» دېگەن سۆزۈڭدىگە ئىشەنگۈم كەلمەي ئارقاڭدىن ئەگىشىپ بۇ يەرگە كەلدىم.

«ئامال يوق، پىشىپ كەتكەن قاقۇاش — دە!» ئويلىدىم ئىچىمدە.

— ئەمدىغۇ بۇ شەھەرگە نېمىشقا چىققانلىقىڭنى يوشۇرماسسەن؟ — دېدى ئۇ بۇيرۇق تەلەپپۇزىدا.

جاھان كۆرۈپ كۆزۈمنى ئېچىپ بېقىش ئىستىكىدە چىققانلىقىمغا ئىككى — ئۈچ كۈن بولغانلىقىنى ئېيتتىم، راست — يالغانىنى ئارىلاشتۇرۇپ.

— ياخشى قىپسەن، ئوكا. قۇدۇقتىكى پاقىدەك تۇرۇۋېرەمتىڭ شۇ سەھرادا جاھانىڭ بارى مۇشۇ دەپ. «ياشلىقىم پاشالىقىم، پۇت — قولۇمدا بار ماغدۇرۇم، تەڭلا ئون كۈندىن كېيىن سىرقىرايدۇ بەللىرىم» دېگەندەك پۇت — قولۇڭدا ماغدۇرۇڭ بار ۋاقىتتا جاھان كېزىپ، يەپ — ئىچىپ، ئويناپ — كۈلۈپ لەززەتىنى سۈرمىسەڭ، گۆرۈڭگە ئەكېتەمتىڭ داداڭدىن مىراس قالغان شۇنچە پۇللارنى ...

يۈرىكىم «جىغغىدە» قىلىپ كەتتى. «بىلىۋاپتۇ بۇ قاقۇاش دادام رەھمەتلىكنىڭ ۋاپاتىنى» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە.

— راست گەپنى قىلسام، بايام مەندىن قاچقاندەك يالغانىنى سۆزلەۋەردىڭ، — يانچۇقىدىن موخورکا ئېلىپ گېزىت قەغىزىگە ئوراۋېتىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئابلىز، — يۈرت تەرەپتىن كېلىپ — كېتىپ تۇرىدىغان سودىگەرلەردىن ھاجىم داداڭنىڭ

ۋاپات بولغانلىقىدىن خەۋەر تاپقانمەن. يانقان يېرى جەننەتتە بولـ
غاي مەرھۇمنىڭ، — ئوراپ بولغان تاماكىسىغا ئوت تۇتاشتۇرۇپ
كۇچەپ شورىۋەتكەندىن كېيىن سارغىيىپ كەتكەن ئارا چىشلىرى
ئارىسىدىن قويۇق ئىس چىقىرىپ تۇرۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى
ئابلىز، — بىچارە رەھمەتلىك بىر ئۆمۈر چەت ئەللەردە يۈرۈپ
توپلىغان بايلىقىنىڭ مېغىزىنىمۇ چاقالماستىن سىلەرگە قالدۇـ
رۇپ كېتىپ قاپتۇ. ئەمدى سەن بولساڭمۇ شۇ پۇللارنىڭ مېغـ
زىنى چىقىپ بۇ دۇنيانىڭ راھىتىدىن بەھرە ئېلىۋال.
«كاساپەت، ھەممىنى بىلىپ بوپتۇ ـ دە!» دەپ ئويلىدىم
ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ھېس قىلىپ.
— بۇ شەھەردە بىرەر سودىنىڭ بېشىنى تۇتاي دەمسەن
ياكى؟ — جىمىپ قالغانلىقىمغا قاراپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى
ئابلىز.
— ھازىرچە بۇ يەردە تۇرۇپ قېلىش پىلانىم يوق،
ئابلىزكا، — دېدىم ئۇنىڭدىن تېزرەك قۇتۇلۇشنىڭ كويىدا، —
شەھەرنىڭ كۆرىدىغىنىنى كۆرۈپ بولدۇم. ئەمدى قايتىپ كېتەيـ
مىكىن دەۋاتىمەن.
— شەھەرنى كۆرگەنگىلا ھېسابما؟ — دېدى ئۇ قالدۇق
تاماكىسىنى كۈلدانغا مىجۇپتىپ، — تېخى سەن كۆرمىگەن
يەرلەر، ئوينىمىغان، ھۇزۇرلانمىغان نۇرغۇن ئىشلار بار. ھامـ
نى يىراق مۇساپىنى بېسىپ كەپسەن، ئوبدانراق ئويناپ، كۆـ
زۈڭنى ئېچىپ كەتمەمسەن؟ مۇنداق بولسۇن، — دېدى ئۇ جاۋا
بىمنى كۈتمەستىن كەسكىنلىك بىلەن، — سېنى بىرقانچە دوستـ
لىرىمغا تونۇشتۇرۇپ قويماي، ئۇنىڭدىن كېيىن بىر قارارغا كەلـ
سەڭمۇ كېچىكمەيسەن.
ئۇ رازىلىقىمنىمۇ ئالماستىن تېلېفون ئالدىغا كېلىپ بىر
كىملەرگە تېلېفون ئۇرۇشقا باشلىدى، سۆز ئۇرانىدىن بۇگۈن
كەچ زادى مېنى قويۇپ بېرىدىغاندەك قىلمايتتى. بولدى قىلىشـ

نى نەچچە رەت ئۆتۈندۇم، لېكىن ئۇ دوستلىرىغا ئۇقتۇرۇش قىلىۋەتكەنلىكىنى باھانە قىلىپ زادىلا ئۇنىمىدى ھەمدە مېنىڭ تېزرەك كىينىشىمنى تاپىلاپ تەرەت قىلىش ئۈچۈن تازىلىق ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

رودۇپايدەك چاپلاشقان بۇ «يۇرتلۇقۇم» دىن بۇگۈن قېچىپ قۇتۇلالمايدىغانلىقىمنى ئويلاپ ياستۇق ئاستىدىكى پۇللىرىم قاچىلانغان پاپىقانى پۇرلەپلا كارىۋات ئاستىغا تىقىۋەتتىم. ناتونۇش سورۇندا ئۇنى بېلىمگە باغلاپ بارغىنىمدىن بۇ يەرگە تىقىلىق تۇرغىنى بىخەتەردەك ئىدى. ياتاقنىڭ كارتىسى ئۆزۈمدە بولغاچقا مۇلازىمەتچىلەرمۇ مېنىڭ رۇخسىتىمسىز ياتاققا كىرمەيتتى. يېنىمدا بىرەر مىڭ يۈەندەك پۇل بولغاچقا ئابلىزنىڭ بۇگۈنكى سورۇنىدىن قۇتۇلۇپ چىقىشىمغا يېتەتتى.

ئابلىزنىڭ زورلىشى بىلەن ياتاقنى تاقاپ ئۇنىڭغا ئەگەشتىم. كارىدوردا، زالدا مۇلازىمەت پەشتىقىگە قاراپ كۆزۈم بىر سېيما-نى — بۇ شەھەرگە كەلگەن تۇنجى كۈنۈم ماڭا يولباشچى بولغان ئايچۈرەرنى ئىزدەيتتى. ھېچبولمىسا، مېنىڭ شۇنچە كەچتە ئابلىز بىلەن چىقىپ كەتكىنىمنى بىلدۈرۈپ قويغۇم كېلەتتى. ئالمادىس بىرەر كىلىشمەسلىككە ئۇچرىسام، ھېچبولمىغاندا، مېنى باشلاپ چىقىپ كەتكەن ئابلىزنىڭ تەقى - تۇرقىنى بولسىمۇ ئېسىدە تۇتۇۋېلىپ ساقچىلار ئارقىلىق ئىز - دېرىكىنى قىلىشقا بولاتتى. گەرچە ئارتۇقچە ئويلاپ كەتكىنىم ئۆزۈمگە ئايان بولۇپ تۇرسىمۇ يەنىلا شۇنداق بىر خىيالنىڭ ۋەھىمىسىدە ئۇنى ئىزدەيتىتىم. ئەمما ئۇ كۆرۈنمىدى. «ئاللا، ئۆزۈڭگە ئامانەت!» دېدىم ئىچىمدە مېھمانخانىنىڭ ئالدىدىلا ئابلىز توسۇغان تاكسىغا چىقىۋېتىپ يەنە بىر قېتىم مېھمانخانا ئىشىكىگە تەلمۈرگەچ. تاكسى رەڭدار چىراغلىرى بىر يېنىپ، بىر ئۆچۈپ تۇرغان ھەشەمەتلىك بىر رېستوران ئالدىغا كېلىپ توختىدى.

— ئۆزۈڭنى بايۋەچچىلەردەك تۇتۇپ ئازادە ئولتۇر، — دېدى

ئابلىز رېستۇران زالىدىن ئۆتۈپ بىر ئايرىمخانىغا باشلاۋېتىپ، — بۇگۈن رەڭلىك ئولتۇرمىز دەيمەن.

— نېمە ئۇ رەڭلىك دېگىنىڭ؟ — سورىدىم ھەيرانلىق بىلەن.

— ھېلى بىلىپ قالىسەن.

ئابلىزنىڭ گېپى بىلەن كاللام يەنە خىيالغا پاتتى. ئۆتكەن يىلىغۇ دەيمەن، قۇربان ھېيتلىق سەنئەت كېچىلىكىدە ئېپىزوت-چىلار ئورۇنلىغان «رەڭلىك ئولتۇرۇش» دېگەن نومۇر ئېسىمگە كېلىپ قالدى. يا خۇشاللىقتا، يا تەشۋىشكە ئوخشاشمايدىغان بىر خىل ھېسسىياتتا ئىدىم. مۇلازىم قىزنىڭ باشلىشى بىلەن تار كارىدوردىن ئۆتۈپ ئىچكىرىدىكى بىر خانىغا كىردۇق. قۇپقۇرۇق يۇمىلاق شىرە ئەتراپىدا ئابلىزنىڭ قۇرامىدىكى ئۈچ كىشى قۇرۇق پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇراتتى. بىزنى كۆرۈپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ كۆرۈشتى. ئابلىزنىڭ بىرقۇر تونۇشتۇرۇشىدىن كېيىن مېنى تۆرگە باشلاشتى. ئۇلار مېنىڭ ئوڭ تەرىپىمدىكى بەش ئورۇندۇقنى بوش قويۇپ سول تەرىپىمدىكى ئورۇندۇقلاردا شىرەنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتى.

— قانداق، ئالاقىلىشالمىدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى ئابلىز ئاقپېشماق، دوغلاق كەلگەن بىرەيلەندىن.

— ئالاقىلاشتىم. چاتاق يوق، ھازىرلا كېلىشىدۇ، — دېدى ئۇ ھېجىيىپ تۇرۇپ.

ئۇلار «ئۇ ياخشى، بۇ مەززىلىك» دەپ يۇرۇپ، مۇلازىمغا تاماق تۇرلىرى ۋە قورۇمىلارنى بۇيرۇتۇشتى. ھايال ئۆتمەي ھېلىقى دوغلاق پاكارنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى.

— كەلدى، كەلدى، — دېدى ئۇ مەنىلىك كۈلۈپ قويغىنىچە ئورنىدىن «لىككىدە» تۇرۇپ ۋە ئىشىكنى ئېچىگە تارتىپ ئاچتى. چاچلىرىنى سىرىق بويياپ بۇدۇر قىلىۋالغان زىلۋا قىزنىڭ باشلىشىدا بىر - بىرىدىن غەلىتە ياسىنىشقان يىگىرمە ياشلار ئۆچۈردى-

سىدىكى تۆت قىز كىرىپ كېلىشتى. «ھەمراھلىرىم» ئۇلار بىلەن كونا تونۇشلاردەك چاقچاقلىشىپ كۆرۈشكەنلىرىدىن كېيىن ئۇلار ئوك تەرىپىمدىكى بوش ئورۇنغا كېلىپ ئورۇنلاشتى. يېنىمغا كېلىپ ماڭا سۇركىلىپلا ئولتۇرغان قىزدىن يۇز ماي ۋە ئەتىرنىڭ كۈچلۈك پۇرىقى دىماغلىرىمغا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ھايال ئۆتمەي غىزا - قورۇمىلار كەلتۈرۈلدى. تارتىنىش ئىچىدە ئازراق ئېغىز تەگكۈزدۈم. باشقىلار تارتىنىدىغاندەك ئەمەس، بىردەمدىلا تەخسىلەرنىڭ تېگى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئابلىزنىڭ مۇلازىم قىزغا بىرنېمىلەرنى دېيىشى بىلەن ئۇ قىز چىقىپ كېتىپ بىردەمدىلا قىزىل، ئاق ھاراق ئارىلاش تىزىلغان پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ كىردى. ئابلىز قىزلارنىڭ ئالدىدىكى غاز بويۇن رومكىلارغا قىزىل ھاراق توشقۇزۇپ قۇيغاندىن كېيىن، ئۆزىگە لىق بىر رومكا ئاق ھاراق قۇيۇپ رومكىنى قولىغا ئېلىپ سۆزگە چۈشتى.

— كەچ بولۇپ قالسىمۇ خانىم - قىزلارنى ئاۋارە قىلىپ بۇ سورۇننى تۈزدۇق. تارتىنىشماي بەھۇزۇر ئولتۇرغايسىلەر. بۇ ئىنىمىز يېقىندا بۇ شەھەرگە ساياھەتكە چىققان ئەركىنجان بولىدۇ، — دېدى ئۇ مېنى سورۇندىكىلەرگە تونۇشتۇرۇپ، — قالغانلىرىمىز ئۆزئارا تونۇشلاردىن بولغاچ قىزغىن كەيپىياتتا ئازادە ئولتۇرايلى. ئىنىمىزنىڭ بۇ شەھەردىكى ساياھىتىنىڭ كۆڭۈللۈك بولۇشى، خانىم - قىزلىرىمىزنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئېچىشىمىزنى باشلىۋەتتۇق ئەمىسە.

ئابلىز قولىدىكى رومكىنى قىزلارنىڭ رومكىسىغا تەگكۈزۈپ چىقاندىن كېيىن «گۈپپىدە» ئېچىۋەتتى. ئۆمرۈمدە ھاراق ئىچىپ باقمىغاچقا ئۇنىڭ چىرايى پۇرۇشتۇرۇشىدىن سەسكىنىپ تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى. «ماڭا زورلىسا قانداق قۇتۇلارمەن؟» دېگەن غەمگە چۈشتۈم. ئاق ھاراق رومكىسى نۆۋەت بويىچە ئايلىنىۋەردى. قىزلارمۇ نۆۋەت بىلەن ئالدىدىكى قىزىل ھاراق رومكىلىرىنى بوشىتىپ تۇرۇشتى. نۆۋەت ماڭا كەلگەنلىكىنى ھېس

قىلىپ يۈرىكىم سېلىپ كەتتى. «ئاتلىنىپ ئۆتۈپ كەتسە، زور-لىمىسكەن» دېگەن ئۈمىدته ئابلىزغا بېشىمنى چايقاپ قىلغان شەرەتلىرىم بىكارغا كەتتى. ئۇ لىق تولدۇرۇلغان رومكىنى ماڭا سۇندى.

— كەچۈرىسىلەر، مەن هاراق ئىچمەيمەن هەم ئەزەلدىن ئىچىپ باقمىغان، — دېدىم سورۇندىكىلەرگە يېلىنىش تەلەپپۈزدا.

— بۇرۇن ئىچمىگەن بولساڭ ئەمدى ئىچىسەن، هاراق ئىچكەنگە ئۆلۈپ قالامتى ئادەم. بىلمىسەنغۇ مېنى؟ ئېغى ئوچۇق ئىشتان كىيگىنىمدىن باشلاپلا ئىچىپ كېلىۋاتىمەن. بېجىرىم تۇرمامدىم مانا، — ئابلىز رومكىنى كۆتۈرۈپ يېنىمغىلا كېلىپ زورلاپ تۇرغۇزالدى، — بۇگۈن سېنى دەپ سورۇن تۇزۇپ، بۇ خانىم ـ قىزلارنى چاقىرتقۇزسام، ئىچمەيمەن دەپ تۇرغۇزالساڭ سەت ئەمەسمۇ؟

— ئابلىزكا، مەن راستىنلا ئىچىپ باقمىغان.

— ئابلىز ئاكىڭنىڭ قولىنى قايتۇرماي قولىڭغا ئېلىپ قويىڭە، — دېدى بۇدۇرچاچ قىز سالاچىلىق قىلىپ، — شۇنچە قاملاشقان يىگىتكەنسىز، بىرەر رومكا ئىچكەندىن كېيىن ئاندىن تېتىيسىز سورۇننىڭ تەمىنى.

باشقىلار ئابلىز بىلەن بۇدۇرچاچقا بولۇشۇپ زورلىغىلى تۇردى. «چاقچاق قىلدىم» دەپ بەزىلەرنىڭ ئاغزىدىن هاياسىز گەپلەرمۇ چىقىپ كېتىۋاتاتتى. قىزلار بېشىنى بىر يەرگە ئەكېلىۋېلىپ مېنى ئىما ـ ئىشارەت قىلىپ بىرنېمىلەرنىدۇر دەپ كۈلۈشەتتى. خېلى جاهىللىق قىلىپ باقسامۇ بولمىدى. ئامال يوق، بۇلاردىن تېزرەك قۇتۇلۇش مەقسىتىده رومكىدىكى سۇيۇقلۇقنى ئاغزىمغا تۆكتۈم. بىر خىل بەتبۇي پۇراق كۆڭلۈمنى ئېلىشتۇرەتتى. ياندۇرۇۋەتمەي دەپ بىر قولۇمدا ئاغزىمنى تۇتۇپ رومكىنى ئابلىزغا بېرىۋەتتىم. گېلىمدىن باشلانغان ئاچچىق بىر سېزىم

قورسقىمغا كېلىپ توختىدى. سەسكەنگىنىمدىن بېشىم ئىختىيارسىز سىلكىنىپ كەتتى. ئۇزۇنتۇرانلىق قولىدىكى پىيالىنى ئېلىپ پىيالىنىڭ تېگىدىكى چاي دېگى بىلەن قوشۇپ بىراقلا ئىچىۋەتتىم. شۇ چاغدىلا گېلىمدىكى ئېچىشىش سەل - پەل پەسىيىپ بەدىنىم قىزىشقا باشلىدى.

— يارايدۇ، يارايدۇ، — كۈلۈشۈپ كەتتى سورۇندىكى قىز-ئوغۇل، — باشتا ئىچكەندە شۇنداق بولىدۇ. بىردەم تۇرۇپ ئۆزى تەلەپ قىلامدۇ تېخى بىرنى قۇيە، ئىچمەن دەپ ...

خىجىللىقتىنمۇ ياكى ھاراقنىڭ كۈچىمۇ يۈزۈم ئوت ئالغاندەك قىزىرىشقا باشلىدى. بىردەمدىلا تومۇرلىرىم كۆپۈپ ئۆزۈمنى قىزىرىۋاتقاندەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. سورۇن كۈلكە-چاقچاق، يۇمۇرلار بىلەن داۋاملىشىۋاتاتتى، رومكىلارمۇ توختىماي بوشاپ تۇراتتى. ئىككىنچى رومكا يېتىپ كەلگەندە يەنە جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالدىم، يەنە ئۇناشمىدى. ئامال يوق ئۇنىمۇ قوينىلىپ تۇرۇپ ئىچىۋەتتىم. بارا - بارا ئۆزۈمدە بىر خىل ھاياجانلىنىش سېزىمى ھېس قىلىشقا باشلىدىم. ئۇچىنچى رومكا تەڭلەنگەندە بايامقىدەك جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالماي ئىچىۋەتتىم. بىرپەستىن كېيىن ئۆزۈمنى ئەركىن - ئازادە ھېس قىلىشقا باشلىدىم. باياتىن بېرى يەرگە قاراپلا تۇرغان كۆزۈم ئۆزىچىلا قىزلار تەرەپكە ئېغىپ كېتىۋاتاتتى. تۆتىنچى رومكىنى يېنىمدىكى زىلۋا بوي، قىرقىم چاچ قىز قولىغا ئېلىپ: «بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم، بىرگە ئىچەيلى» دەپ ماڭا تۇتتى. ئورنۇمدىن تۇرۇپ قىزنىڭ قولىدىن رومكىنى ئالدىم. قىز رومكىغا يەڭگىلىگىنە تەگكۈزگەن رومكىسىنى «خوشە!» دېگىنىچە لېۋىگە ئاپارىدى. مەنمۇ «خوشە!» دېگىنىمچە ئىچىۋەتتىم.

— ھە، ماۋۇ ئىشىڭ ئوغۇل بالىغا ئوخشىدى، ئۇكا، — دېدى ئابلىز رومكىنى قايتۇرۇۋېلىپ.

بۇ گەپ كۆڭلۈمگە ھار كەلدى. ھاراق ئىچىش ئوغۇل بالىدە-

لىقنىڭ ئۆلچىمى بولمىغان ئىش بولسا «ئەكەل رومكاڭنى!» دەيمۇ دېدىم. بىراق ئۆزۈمنى بېسىۋالدىم. بالىلىق چاغلىرىدىن باشلاپ ھاراق ئىچىشنىڭ ئەھلى بولغان ئابلىز بىلەن بەسلىشىش-نىڭ ئۆزۈمنى نابۇت قىلىش ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم. بىر مەزگىل-لىك ئىچىشىشتىن كېيىن ئورۇنلار ئالمىشىپ قىز - ئوغۇللار ئارىلىشىپ كەتتى. سورۇندا تارتىنىش دېگەنلەر يوق ئىدى. ئو-غۇللارنىڭ قوللىرى بىكار تۇرماي قىزلارنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلە-رىدە ئايلىنىپ يۈرەتتى. يېنىمدىكى قىز ماڭا بارغانسېرى يېقىن-لاپ چاپلىشىپلا قالغانىدى. ياڭراتقۇنىڭ يەڭگىل مۇزىكىسى چە-قىشى بىلەن چىراغلار گۈڭگالىشىپ قىز - ئوغۇللار چاپلانما تانسىغا چۈشۈپ كېتىشتى. يېنىمدىكى قىز ھاراق بوتۇلكىسىنى ئالدىغا ئەكېلىۋېلىپ نازۇكەرەشمە بىلەن ئەركىلەپ ھەدەپ ماڭا ھاراق زورلايتتى. بۇ ۋاقىتتا نېرۋام ئاللىقاچان ئۆز كونتروللۇ-قىنى يوقاتقاچقا، ھاراقمۇ ھېچقانچە ئاچچىق تېتىمايلا ئۆتۈپ كې-تىۋەردى. قوللىرىم ئىختىيارسىز قىزنىڭ بوينىغا، ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىگە كېتىپ باراتتى ...

سورۇن قاچانغۇچە داۋاملاشتى، نېمىلەرنى قىلىشتۇق تازا ئاڭقىرالمايتتىم. پەقەتلا يۇمران بەدەن بىرىگە ئېسىلىپ يەنە ئىچىمەن ... «قۇيە ھارىقىڭنى ...» دېگىنىم، قانداقتۇر بىر يەرلەردە يۇرۇپ بىر يەرگە كىرگەنلىكىم ۋە بىرىنىڭ كىيىملىرى-نى سالدۇرغانلىقىم ... ئۇنىڭدىن كېيىن شېرىن لەززەتلىك بىر خىل سېزىمنىڭ پۈتۈن بەدىنىمگە تارالغانلىقى خىرە - شىرە ئېسىمدە ...

چۈشۈمدىكىدەك خېلى ئۇزۇنغىچە قانتىق ئۇرۇلغان ئىشىك ئاۋازى ۋە «ئاچە ئىشىكنى!» دېگەن ئاۋازلاردىن سەل - پەل ئېسىمگە كەلدىم. ناتونۇش بىر ياتاق، قوينۇمدا ئاخشامقى قىزقىم چاچ، زىلۋا بوي قىز چاچلىرى چۈۋۈلغان، گىرىملىرى بۇزۇ-لۇپ، چىرايىدىكى دانىخورەكلىرى «مانا مەن» دەپ كۆرۈنۈپ

قالغان هالدا قىپيالىڭاچ ياتاتتى. بەدەنلىرىمنى سىلاپ باققىنىم-
دىن كېيىنلا ئۆزۈمنىڭمۇ يالىڭاچ ئىكەنلىكىمنى بىلدىم.

قىزنى نوقۇپ تەستە ئويغاتتىم، ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك
پەرۋاسىزلا ئۆرۈلۈپ يېتىۋالدى. ئىشكىنىڭ ئەنسىزلىك بىلەن
ئۇرۇلۇشىدىن ئاستا - ئاستا ئېھتىيەتسىزلىك ھودۇقۇشقا باشلا-
دىم. ھاپىلا - شاپىلا كىيىمىمنى كىيىپ، دېرىزىدىن قېچىشنى
ئويلاپ دېرىزە پەردىسىنى قايرىدىمۇ، ئورنۇمدا تۇرۇپ قالدىم.
ئالىيجىسىل شەھەر چىراغلىرى بەكمۇ پەستە كۆرۈنەتتى. نېمىدەپ
بىنانىڭ ئېگىز قەۋىتىگە چىقىپ قالغىنىمنى ئويلاپ يېتەلمەيت-
تىم. ئىشكىنىڭ ئىچىدىن قانداق قۇلۇپلىۋېتكىنىمنى بىلمەي-
مەن. ئىشكىنى ئۇرۇپ ئاچقۇزالمىغان نامەلۇم كىشىلەر مۇلازىم-
نى چاقىرىپ كەلدى بولغاي، ئاچقۇچلارنىڭ شاراقشىغان ئاۋازى،
قۇلۇپقا سېلىپ بېقىپ ئاچالمىغانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم.

— چاققان ئىشكىنى ئاچ! بولمىسا چېقىپ كىرىمىز.

قوپال ئاڭلانغان ئاۋاز بايامقى سورۇنداشلىرىمنىڭ بىرەر-
سىنىڭ ئاۋازىغۇمۇ ئوخشاشمايتتى. قىزنى شۇنچە نوقۇشلىسامۇ
قوپقىلى ئۇنىمىدى. ھېچبولمىغاندا، كىيىمىنى كىيۋالسىمۇ بو-
لاتتى. بىراق، قەستەنگە يېتىۋالدىمۇ بىلمىدىم، كۆزىنىمۇ ئاچقە-
لى ئۇنىمىدى. ئامالسىز پېشانەمگە پۈتۈلگىنىنى كۆرەرمەن، دەپ
ئىشكىنى ئېچىۋەتتىم. ھازىرقى ساقچىلارنىڭ فورمىسىغا تازا
ئوخشاپ كەتمەيدىغان كىيىم كىيىۋالغان ئۇچ - تۆت كىشى يوپۇ-
رۇلۇپلا كىرىشتى - دە، ئىككىسى مېنى كەينىمگە ئىتتىرىپ
تامغا نىقتاشتى. يەنە بىرى بېرىپلا كارىۋاتتا ياتقىنى پۈركەپ
يېتىۋالغان قىزنىڭ ئۇستىدىكى يوتقانىنى ئېچىۋەتتى. چاچلىرى
چۈۋۈلغان قىز ھېچ ئىش بولمىغاندەك بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراپ
قويدى. ئاڭغىچە بىرى «تاراس - تۇرۇس» قىلىپ كارىۋات
ئۇستىنىي سۇرەتكە تارتىۋالدى - دە، يوتقانىنى قىزنىڭ ئۇستىگە
يېپىۋەتتى.

— كىملىكىڭنى چىقار! — دېدى گەۋدىلىكرەك كەلگەن بىرى قوپال ئاۋازدا.

شۇ ۋاقىتتىلا چاپىنىم ئېسىمگە كەلدى، ياتاق ئۆيدە چاپىنىم كۆرۈنمەيتتى. ئاخشامقى سورۇندا ئىسسىپ كېتىپ چاپىنىمنى ئورۇندۇقۇمغا ئارتىپ قويغۇنۇم خىرە ـ شىرە ئېسىمگە كەلدى.

— كىملىكىم چاپىنىمنىڭ يانچۇقىدا ئىدى، بىراق چاپىنىم يوق تۇرىدۇ.

— بۇ نېمەك؟ — دەپ سورىدى ئۇ يوتقانغا پۈركىنىپ يېتىۋالغان قىزنى كۆرسىتىپ.

نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم. سۆيگۈنۈم ياكى ئايالىم دېسەممۇ بەربىر ئاقمايتتى. چۈنكى، ئۇنىڭغا گۇۋاھچى بولغۇدەك بىرەر تونۇشۇم، ئىسپات بولغۇدەك گۇۋاھنامەممۇ يوق ئىدى. راستىنى ئېيتىش نېيتىگە كەلدىم.

— ئاخشام سورۇندا تونۇشۇپ قالغان ...

— ھە، پاھىشىۋازمەن دېگىن، — گېپىمنىڭ ئايدىغى تۈگىمەستىنلا سۆزلەپ كەتتى گەۋدىلىك «ساقچى»، — ئەيمەنمەستىن مېھمانخانىدا پاھىشىۋازلىق قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن جەمئىيەت ئامانلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار قاتارىدا جازالىنىسەن. ئېلىپ مېڭىڭلار بۇنى! — بۇيرۇق بەردى شېرىكلىرىگە.

«ئاھ، خۇدا! بۇ ماڭا نېمە كەلگۈلۈك ئەمدى؟» ناله قىلدىم ئىچىمدە.

دەل شۇ پەيتتە ئابلىز چاپىنىمنى مۇرىسىگە ئارتىلدۇرغان ھالدا پاكار دوغلاق بىلەن كىرىپ كەلدى. ئۇلارنى كۆرۈپ كۆڭلۈم سەل ـ پەل ئارامىغا چۈشتى.

— سوجاڭ، نېمە ئىش بولدى؟ — سورىدى ئۇ بىر ماڭا، بىر يوتقاندىكى قىزغا قارىۋېتىپ.

— نېمە ئىش بولاتتى، ئىككى بۇزۇقنى تۇتىۋالدۇق شۇ.

— قانداق بىر تەرەپ قىلاي دەيلا بۇلارنى؟

— سولاپ قويۇپ مەجبۇرىي ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىشكە سالىمىز.

— ئۇنىڭدىن باشقىچىرەك ئۇسۇلدا بىر تەرەپ قىلىشقا بولماسمۇ؟

— باشقىچە ئۇسۇلغۇ بار ئىدى، مەسىلەن، جەرىمانە تۆلەتتىپ قويۇپ بېرىدىغان ... قارىغاندا بۇ يالاڭ تۆشۈكۈڭ ھېچنېمىسى يوق ئوخشايدۇ. ھەتتا كىملىكىنىمۇ كۆرسىتەلمەيۋاتسا.

— بۇ سېنىڭ چاپىنىڭغۇ دەيمەن، — دېدى ئابلىز ماڭا بۇرۇلۇپ چاپىنىمنى سۇنۇۋېتىپ.

— رەھمەت، ئابلىزكا! مېنىڭ چاپىنىم شۇ، — دېيەلمىدىم ئۇنىڭغا تەلمۈرگەن ھالدا.

— ئىككىڭلار تونۇشامسىلەر؟ — سورىدى ساقچى ئابلىزدىن.

— شۇنداق، تونۇشىمىز. ئاخشام مۇشۇ مېھمانخانىنىڭ ئاستىدىكى رېستوراندا سورۇندا بىرگە ئىدۇق، كۆپرەك ئىچىۋېلىپ چاپىنىنىمۇ تاشلاپ يوقاپ كەتكەنىدى. شەيتان ئازدۇرۇپتۇ بۇ ئىنىمىزنى. كەچىلىك قىلىپ قويۇۋەتكەن بولسىڭىز.

— بولمايدۇ، — دېدى «سوجاڭ» قوپاللىق بىلەن، — بۇ ئىشتىن باش مۇلازىمەت ئورنىدىكىلەرمۇ خەۋەر تېپىپ بولدى.

— ئۇنداقتا، جەرىمانە تۆلىسىچۇ؟

— ئۇنىڭدا ئويلىشىپ بېقىشقا بولىدۇ.

— نەچچە پۇل تۆلىسە بولار؟

— ئون مىڭ سوم، — كەسكىنلا دەۋەتتى «سوجاڭ».

«دىڭگىدە» چۆچۈپ كەتتىم. شۇنچىلىك ئىشقىمۇ ئون مىڭ كوي ئالامدۇ ئەمدى. يەنە بىر تەرەپتىن، «پۇل بىلەن قۇتۇلغىلى بولسا مەيلىتى بۇ نومۇسچىلىقتىن» دېگەن خىيالغىمۇ كېلىپ قالدىم. بىراق يېنىمدا ئۇنچە كۆپ پۇل يوق - دە.

— قانداق قىلىسەن، ئۇكا؟ — سورىدى ئابلىز يېنىمغا كېلىپ.

— مەندە ئۇنچىلىك پۇل بولمىسا، — دېدىم دۇدۇقلاپ.
— پۇلۇڭ بولمىسا سولاقتا يات ئەمىسە، ئېلىپ مېڭىلار، — يەنە بىر قېتىم بۇيرۇق قىلدى «سوجاڭ» دېگىنى شېرىكلىرىگە.
— هاي - هاي، سوجاڭ، سەۋر قىلسىلا، ئاچچىقلىرىغا هاي بەرسىلە، — دېدى ئابلىز سوجاڭغا تاماكا تەڭلىگەچ، — مەسلىھەت بىلەن ئىش قىلمايمىزمۇ؟
«سوجاڭ» دېگىنى ئابلىز تۇتاشتۇرۇپ بەرگەن تاماكىنى شورىغاچ ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ئابلىزغا «نېمە دېمەكچىسەن؟» دېگەندەك سوئال نەزىرىدە قارىدى.
ئابلىز بىر ماڭا، بىر قىزچاققا قارىۋەتكەندىن كېيىن يېنىمغا كېلىپ پىچىرلاپ سورىدى:
— يېنىڭدا نەچچە پۇل بار؟
— هازىرچە مىڭ كويەك پۇل بار، — دېدىم چاپىنىمنىڭ يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ پۇلنىڭ بارلىقىغا جەزم قىلغاندىن كېيىن. بىراق، هازىرچە دېگەن گەپنى ئالدىراپ چىقىرىپ سالغىنىمغا پۇشايمان قىلىپ قالدىم.
— مېنىڭچە، مۇنداق بولسۇنمىكىن، — دېدى ئابلىز ئوتتۇرىدا تۇرۇپ، — ئون مىڭ كوي پۇلنى بۇ ئىنىمىزغا ۋاكالىتەن مەن تۆلەپ تۇراي. بۇ ئىنىم ماڭا هۆججەت يېزىپ بەرسۇن. كېيىن ئۆزىمىز چىقىشۋالىمىز، شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىشنى بولدى قىلايلى، — «قانداق دېدىم» دېگەندەك ماڭا هەم سوجاڭغا قارىدى.
— بولىدۇ ئەمىسە، شۇنداق قىلايلى، — دېدى سوجاڭ تارتىنمايلا.
ئابلىز «سەنچە قانداق؟» دېگەندەك ماڭا قارىدى. سودا پىشىپ بولغان تۇرسا، مەن نېمىمۇ دېيەلەيتتىم. «سېنىڭ زورىڭ بىلەن كۆرگەن كۈنۈم شۇ بولدى. ئۆمرۈمدە ئىچىپ باقمىغان

هاراقنىمۇ زورلاپ يۇرۇپ ئىچكۈزدۈك. زىناغىمۇ سەۋەبچى بول-
دۇك» دېگەنلەرنى ئويلىدىم ئىچىمده. بىراق، ئۇنداق دې-
يەلمەيتتىم، چۈنكى بۇ نومۇسچىلىقتىن خىجىل بولۇپ تۇرغاندا
قۇنقۇزۇۋالىمەن دەپ كىرگەن ئابلىزغا ئۇنداق دېيىش ئېغىر
كېلەتتى.

— دېگىنىڭده‌ك بولسۇن، — دېدىم ئارانلا.

— ئەمىسە ماۋۇ قەغەزگە هۆججەت يېزىۋېتىپ ئاغىنەم بىلەن چىقىپ كەتكىن، — دېدى ئابلىز ئۇستىدىكى ئىش قەغىزى بىلەن قەلەمنى ماڭا سۇنۇۋېتىپ، — مەن سوجاڭغا پۇلنى تۆلىۋېتىپ كەينىڭلاردىن چىقىمەن.

ئون مىڭ كوي قەرز ئېلىپ تۇرغانلىقىم توغرۇلۇق ئىسپات-
نى يېزىپ بولۇپ ئابلىزغا تۇنقۇزدىم - ده، «بۇ قىزنى قانداق قىلىمىز؟» دېگەن ئىشارىنى قىلدىم.

— ئۇنىڭ بىلەن چاتىقىڭ بولمىسۇن. چىقىپ كېتىۋەر، — دېدى ئابلىز.

چاپىنىمنى كىيىپ ياتاق ئىشىكىدىن چىققىنىمدىن كېيىن «ئوھ» دەۋەتتىم چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ تۇرۇپ.

مېهمانخانا ئالدىغا چىقىپ ئابلىزنى ساقلاپ تۇردۇق. بۇ ۋاقىتتا تۇن ئاقىرىشقا باشلىغان بولۇپ، كوچىلاردا ئاخشامقى ۋاڭ - چۇڭدىن ئەسەرمۇ قالمىغاندى. كوچىلاردا ماشىنىلارمۇ شالاڭ-
لاشقان، ئادەملەرمۇ كۆرۈنمەيتتى. پەقەت مېهمانخانىغا يانداش سېلىنغان ئاشخانىنىڭ يېنىدىكى ئەخلەت تۇڭى ئەتراپىدا ئىككى لالما ئىت نېمىلەرنىدۇر تالىشىپ خىرقىرىشۋاتاتتى. تاغ تەرەپ-
تىن كېلىۋاتقان كېچىنىڭ سوغۇق شامىلى ئۇچامنى قورۇشقا باشلىدى. بېشىم ئاغرىپ زىڭىلداپ كېتىۋاتاتتى. شۇ تاپتا ئابلىز تېزرەك چىقسا خوشلىشىپ ياتقىمغا تېزرەك كېتىۋېلىش-
نىلا ئويلايتتىم.

خېلى ۋاقىتلاردىن كېيىن ئابلىز هېلىقى قىزنى باشلاپ

چىقىپ، ئۇدۇللا يول بويىغا بېرىپ تاكسى توسۇپ ئۇ قىزنى يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن يېنىمىزغا يېتىپ كەلدى.

— تونۇش ساقچىلەركەن، ھېلىمۇ ئاسان قۇتۇلدۇق. بول-مىسا بۇ ناتونۇش شەھەردە نەلەرگە سولانغىنىڭنىمۇ بىلمەي قالاتتىڭ، ئىگىسى يوقلار قاتاردا نەچچە يىل يېتىپ قالامتىڭ تېخى سولاقتا، — دېدى ئابلىز كوچا بويلاپ كېتىۋېتىپ ماڭا ئۆزىنىڭ قۇنتۇزغۇچى نىجاتكار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن.

— مېڭىۋەرمەدۇق ھوي، ئابلىز؟ — دېدى پاكار دوغلاق غودۇرىغاچ، — ئويقۇم كەپكەتتى مېنىڭ.

— بىردەم چىدىغىنە، ئۇنىڭ ياتقىغا بېرىپ پۇلنى ئېلىپلا قايتىمىز. كەچكىچە ئۇخلىساڭمۇ ۋاقىت بار ساڭا.

يۈرىكىم يەنە بىر قېتىم «قارت» قىلىپ قالدى. ياتاقتىكى پۇلنى بۇلارغا كۆرسىتىشكە بولمايتتى. بىراق ئون مىڭ كوينى ئابلىزغا بەرمەي ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنىمۇ بىلەتتىم. بىراق ھازىر ئەمەس، كېيىن بېرىشنىڭ ئامالىنى قىلىشىم كېرەك ئىدى.

— ھازىر ياتاقتا بارساڭمۇ ساڭا بەرگۈدەك ئۇنچە كۆپ نەق پۇل يوق، ئابلىزكا، — دېدىم مەن ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا بىر ئامالى بولۇپ قالار، دېگەن ئۈمىدتە، — ھازىرچە ماۋۇ مىڭ كوينى ئالغاچ تۇر. قالغىنىنى تاڭ يورۇغاندا ئامالىنى قىلمايمەنمۇ؟

— غېپىدە تىكىۋەتمەس - ھە؟ — دېدى پاكار دوغلاق.

— بىزنىڭ يۈرتتىن ئۇنداق نامەرد ئەرلەر چىقمايدۇ جۇما، — دېدى ئابلىز «قانداق دېدىم، ئۆكا!» دېگەندەك ماڭا بىر قارىۋېتىپ.

— شۇنداق، مېنى ئۇنچىلىك نامەرد كۆرۈپ كەتمەڭلار، — دېدىم ۋىجدانىمنى پەس كۆرىدىغان گەپنى ئاڭلاپ سەل ئاچچىقىم كەلگەندى.

— ئەكىلە مىڭ كوينى، كىملىكىڭنىمۇ قوشۇپ بېرىۋەت، مەندە تۇرۇپ تۇرسۇن.

«قاقۇاشلىقىنى قارا بۇنىڭ!» دەپ ئويلىدىم پۇل بىلەن كىملىكىمنى چىراغ يورۇقىدا ئۇنىڭغا بېرىۋېتىپ.

— ئەمىسە چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ياتقىڭغا ئىز-دەپ بارىمەن، پۇلنى تەخ قىلىپ مېنى ساقلاپ تۇر، — دېدى ئۇ پۇلنى ساناپ ئېچ يانچۇقىغا سېلىۋېتىپ، — مېنى ئالدايمەن دېمە ئۇكا ـ ھە! — قوشۇپ قويدى قايتىلاپ.

— خاتىرجەم بول، — دېدىم ئۇلاردىن ۋاقىتلىق بولسىمۇ قۇتۇلىدىغانلىقىمغا خۇش بولۇپ.

ئۇ ئىككىسى كېتىپ قېلىشتى. «ئۇھ» دېگىنىمچە تاكسى توسۇپ بىردەمدىلا مېھمانخانىغا كېلىۋالدىم. تاڭ يورۇشقا باشلىغاچقا مېھمانخانا ئىشىكى ئوچۇق ئىكەن. شەپە چىقارماي ياتقىمغا كىرىپ ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم. ئاخشامدىن بېرى تارتقان خاپىلىقلىرىمنى ئويلاپ پۇشايماندا كۆزلىرىمدىن ياش ئەگمىشكە باشلىدى. ئۆمرۈمدە قىلىپ باقمىغان گۇناھلارغا شېرىك بولدۇم. پاك دەپ ھېسابلاپ كەلگەن ئېغىزىم، ئېچ باغرىم، تومۇرلىرىمدىكى قانلىرىم ھاراق بىلەن بۇزۇلدى. تېنىم ناتونۇش بىرى بىلەن بۇلغاندى. بۇلغانغان روھىمنى، تېنىمنى پاكلاپ ئەسلىگە كەلتۈرۈش مۇمكىنمۇ؟...

تېنىمنى بولسىمۇ پاكلاشنى نىيەت قىلىپ تازىلىق ئۆيىگە كىردىم. تۇنجى كۈنى ۋاننىدا يۇيۇنۇپ راھەتلىنىپ قالغىنىم ئېسىمگە كېلىپ ۋاننىغا توشقۇزۇپ سۇ قاچىلىدىم. تىزىپ قويۇلغان، ئەمما بۇ ياتاقتا چۈشۈپ تېخىچە ئىشلىتىپ باقمىغان قىممەت باھالىق ھەق تۆلەيدىغان يۇيۇنۇش سۇيۇقلۇقىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، سۇغا چۆمۈلۈپ بەدەنلىرىمنى قىزارغىچە ئۇۋۇلاپ يۇيدۇم. ئارقىدىن سۇنى قويىۋېتىپ مۇنچىنىڭ جۇمىكىدىن قىزىق سۇ چۈشۈرۈپ بەدىنىمگە قىزىق ئۆتكىچە چايقاندىم. شۇندىلا

ئۆزۈمنى سەل - پەل يېنىكلىشىپ قالغاندەك، باشلىرىمىنىڭ ئاغرىشى سەل پەسكويغا چۈشۈپ قالغاندەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم، كۆڭلۈم ئاينىپ «ھۆ» قىلغۇم كېلىپلا تۇراتتى. توڭلاتقۇدىن ئىككى خالتا مۇزدەك سوغۇق سۇتنى ئېلىپ ئارقىمۇئارقا ئىچىۋەتتىم. بىردەم بولسىمۇ ئۆتۈپ كەتكەن غەشلىكلەرنى ئۇنتۇش ئۈچۈن ئاپئاق يوتقانغا چۈمكىنىپ ياتتىم. يا ئۇيقۇ ئەمەس، يا ئويغاق ئەمەس بىر خىل قورقۇنچلۇق چۈشلەر ئىچىدە تولغىنىپ يېتىپ چۈشكە يېقىن ئورنۇمدىن تۇردۇم. پۇللىرىم يوشۇرۇپ قويغان جايىدا ئۆز پېتى تۇرۇپتۇ. ئون مىڭ كويىنى ئايرىۋالغاندىن كېيىن قالغىنىنى بىلمىگە چىڭ باغلىۋېتىپ نەرسە - كېرەكلىرىمنى يىغىشتۇردۇم. ئابلىزنىڭ قەرزىنى بېرىۋېتىپلا بۇ شەھەردىن كېتىشنى نىيەت قىلىپ قالغانىدىم. سائەت تېخى ئىككى بولمايلا ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى، بېرىپ ئىشىكنى ئاچتىم. ئابلىز ئاخشامقى ئۇلپەتلىرى بىلەن ئىشىك ئالدىدا ھەجىيىپ تۇراتتى. ئۇلار تەكلىپىمسىزلا ياتاقتا كىرىپ كېلىشتىدە، ساپا، كارىۋاتلارغا بەھۇزۇر چۆكۈشتى.

— ھاردۇقۇڭ چىقىپ قاپتۇمۇ، ئۇكا؟ — سورىدى ئابلىز ھەجىيىپ تۇرۇپ.

— ھەر ھالدا ياخشى، — دېدىم خۇشياقماسلىق بىلەن.

— ئاخشام ھېلىقى ساقچىلار تازا پەيزىمىزنى ئۇچۇرۇۋەتتى. ۋاراڭ - چۇرۇڭنى ئاڭلاپ ھېلىمۇ ۋاقتىدا يېتىپ كەپتىمەن، بولمىسا بۇ چاغقىچە سولاقخانىنىڭ پېت باسقان ئەسكى ئۆيلىرىدە ياتاتتىڭ.

— ساقچىلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپلا بەدەر تىكىۋېتىپتىمەن، — دېدى ئۇزۇنتۇرا سەت ھەجىيىپ، — تازا پەيزى قىلىۋاتتىم بولمىسا ...

— سەن - بىزلەر تۇتۇلۇپ قالساقمۇ ئۇنى - بۇنى دەپ قۇتۇلاتتۇق ئۇلاردىن، بىراق نەقلا بۇ ئىنىمىزنىڭ ئۇستىگە چۈ-

شۇپ قالغىنىنى دەيمىنا ئۇلارنىڭ، — ئابلىز ئاچچىق تاماكىسىنى شورىۋېتىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ھېلىمۇ ياخشى، ھېلىقى سوجاڭ تونۇش چىقىپ قالدى. بولمىسا چاتاقتى بۇ ئىشنىڭ ئىشى.

بۇلارنىڭ گەپ - سۆزلىرىدىن ئاخشام ھەممىسىنىڭ شۇ يەردە ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. ئەجەب - ھە، ھېچقايسىسى ئەمەس، مېنىڭلا تۇتۇلۇپ قالغىنىم.

— بولدى، ئاخشامقى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تەرگەشمەيلى، ئابلىزكا، — دېدىم يانچۇقۇمدىن ئون مىڭ يۈەننى چىقىرىپ مىڭ يۈەننى قايرىۋېلىپ ئۇنىڭغا ئۇزىتىۋېتىپ، — ھەر ھالدا بىر پىشكەللىكتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭىز، رەھمەت، سىزگە!

— ھەي، بۇنچە ئالدىراپ نېمە قىلىسەن، كېيىنچىرەك بەرسەڭمۇ بولاتتىغۇ، — دېدى ئابلىز پۇلنى ساناۋېتىپ. ئۇنىڭ ئاغزىدا شۇنداق دېگىنى بىلەن پۇل ساناۋاتقان بارماقلىرىنىڭ سەل- پەل تىترىشىدىن، كۆز چاناقلىرىنىڭ ئويناپ كېتىشلىرىدىن مەقسەت پۇلنى ئېلىش ئىكەنلىكى «مانا مەن» دەپلا چىقىپ تۇراتتى.

— يۇرتۇمغا قايتاي دەيمەن، ئابلىزكا، بۇ يەردە باشقا ئىشلىرىمۇ بولمىغاندىكىن، — سەپەر سومكامنى ئالدىغا سەل ئىتتىرىپ قويدۇم ئۇلارنى تېزرەك خوشلىشىپ چىقىپ كېتەرمىكىن دەپ.

— نېمىگە ئالدىرايسەن، ئۇكا، — دېدى ئابلىز پۇللارنى قاتلاپ ئىچ يانچۇقىغا سالغاندىن كېيىن، — تېخى ئەمدىلا تونۇشۇق. بۇرۇن يالغۇز يۈرگەن بولساڭ ئەمدى بىزدەك تونۇش ئاكىلىرىڭ بار. سەن كۆرمىگەن نۇرغۇن يەرلەر، ئويلاپمۇ يېتەلمەيدىغان نۇرغۇن تاماشىلار بار تېخى بۇ شەھەردە. يۇرتقا قايتىساڭمۇ تېرىيدىغان يېرىڭ، باقىدىغان خوتۇن - بالىلىرىڭ بولمىغاندىكىن مۇشۇ شەھەردە تۇرۇپ قالمامسەن؟

— راست ئېيتىدۇ ئابلىز، — دېدى تۇرسۇن دېگەن ئۇزۇن-
تۇرا گەپ قىستۇرۇپ، — يېڭىلا تونۇشتۇق، پۇخادىن چىققۇدەك
ئوينىتىمىز دەيمەن سېنى بۇ شەھەردە.
«ھېلىمۇ بۇرۇن - قۇلىقىمغىچە پۇخادىن چىقاردىڭلار» دې-
مەكچىدىم، بىراق ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم.
— رەھمەت كۆڭلۈڭلەرگە، ھېلىمۇ بىر ئايدىن ئېشىپتۇ
يۇرتتىن ئايرىلغىلى، يەنىلا توپا - چاڭ ئۆرلەپ تۇرسىمۇ ئېرىق-
لىرىدا لاي سۇ ئېقىپ تۇرغان شۇ سەھرايىم ياخشىدەك تۇرىدۇ.
— ئارتۇقچە خىياللارنى قىلماي بىز بىلەن ماڭە، ئۇكا. بىز
تېخى ئاخشامقى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى يۇيىمىز دەپ سېنى ئالغىلى
كەلسەك، كېتىمەن دەپ تۇرغىنىڭنى قارا سېنىك. ياتىقىڭنىمۇ
قايتۇرۇۋەت. بىر ئوبدان ئۇيىمىز تۇرسا سەت ئەمەسمۇ ياتاقلاردا
قونۇپ يۇرسەك.
— شۇ ئەمەسمۇ، ئاخشامقىنىڭ چىشىنى چاققاچ خالىيراق
يەرنى تېپىپ ئولتۇرايلىچۇ بۇگۈن، ھېلىقى قىزلارمۇ، بىزمۇ
ئارماندا قالدۇق ئاخشامقى پاتىپاراقچىلىقتا چالا ئىش قىلىپ، —
بايا تىن بېرى گەپ قىلماي تاماكىسىنى چېكىپلا ئولتۇرغان پاي-
نەكچاش سۆزگە ئارىلاشتى.
— ئاخشامقى پاراڭلارنى قويۇڭلا ئەمدى، ئىنىمىزنىڭ كۆڭ-
لىنى غەش قىلماي، — دېدى ئابلىز پاينەكچاشقا بىر ئالىيۇپ-
تىپ، — باشقا ئىشلارنى كېيىن دېيىشسەكمۇ كېچىكمەيمىز.
يۈرە، ئۇكا! قورسىقىمۇ ئېچىپ كەتتى ھەرقاچان، ئاۋۇال غەم-
زالىنايلى. قالدى گەپلەرنى شۇ يەردە دېيىشمەيلىما.
قانچە تىركىشىپ باقسامۇ ئۇلاردىن قۇتۇلغىلى بولمايدىغا-
لىقىغا كۆزۈم يەتكەندىن كېيىن ئىلاجسىز ئۇلارنىڭ كەينىگە
كىرىپ ماڭدىم. قورساقمۇ ئاچقانىدى. «تاماقتىن كېيىن بىر
ئامالى بولۇپ قالار» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. شۇڭا ياتاقنى قايتۇ-
رۇۋېتىش تەكلىپىنىمۇ رەت قىلمۇەتتىم.

بازارنىڭ ئاۋات يېرىگە جايلاشقان بىر تاماقخانىغا كىرىپ ئاشمانتا ۋە كاۋاپلارنى بۇيرۇتۇپ غىزالاندۇق. تاماق پۈلىنى مەردلىك قىلىپ ئۆزۈم تۆلىۋەتتىم. چۈشتىن كېيىنكى ۋاقتىم ئۇلارغا ئەگىشىپ بازار چۆرگىلەپ بىلەن ئۆتتى. باھانە كۆرسەتىپ ئۇلاردىن قۇتۇلۇشقا ئۇرۇنۇپ كۆرگەن بولساممۇ ئۇنۇمى بولمىدى. نەگە بېرىشسا مېنى ئارىغا ئېلىپلا مېڭىشاتتى. ئۆزۈمىنى ئۇلارنىڭ ئەسىرىگە ئايلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلماقتا ئىدىم. ئەتىگەنلا كېتىپ قالمىغىنىمغا پۇشايمان قىلماقتا ئىدىم. ئون مىڭ كوي پۈلنى راست تۆلىدىمۇ، يالغانمۇ بەربىر بۇ ماڭا نامەلۇم ئىدى. ئاخشامقى «ساقچى» لارنىڭ باشقىلارنى قويۇپ مېنىڭ ياتقىمغا ئۇدۇللا باستۇرۇپ كىرگەنلىكىگە، ئابلىزنىڭ ساقچى باشلىقى بىلەن تونۇشتەكلا راۋان سودا قىلىشقانلىرىنى ئويلاپ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قانداقتۇر بىر باغلىنىشنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلماقتا ئىدىم. «ئۇلار شېرىك بولسا ئالدىنئالا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان ئويۇنمىدۇ بۇ - يا!» دەپمۇ ئويلىدىم. «بىراق ئۇلارنىڭ مەقسىتى مەندىن پۇل ئوندۇرۇۋېلىش بولسا، ئون مىڭ كوينى ئېلىپ بولغاندىكىن قويۇۋەتسە بولاتتىغۇ ...» ئويلىغانسېرى مېڭەم گاراڭلىشىپ ئىشلارنىڭ تېگىگە يېتەلمەيۋاتاتتىم. چۆرگىلەۋېرىپ كەچمۇ كىرىپ كەتتى. بەل - پۇتلىرىم سىرقىراپ ئاغرىشقا باشلىدى. ياتقىمغا قايتىپ ئارام ئالاي دېسەم، ئۇلار زادىلا ئۇنىمىدى. تۇن پەردىسى يېيىلىپ قاراڭغۇ چۈشكەندە ئۇلار مېنى ئارىغا ئېلىپ شەھەرنىڭ مەركىزىي كوچىلىرىدىن يىراقلاپ بىرقانچە خالتا كوچىلارنى ئايلانغاندىن كېيىن كوچا چىراغلىرىمۇ يوق بىر كوچىغا كىرىپ قوش قاناتلىق بىر دەرۋازىنى قاقتى. تېنىم شۇركۈنۈپ ئۆزۈمدىن ئەنسىرەپ قېلىۋاتاتتىم. بېلىمدىكى پۇللارنى ياتاقتا يوشۇرۇپ قويمىغىنىمغا پۇشايمان قىلىشقا باشلىدىم. ھايال ئۆتمەي ئاۋۇال بىر ئەر كىشىنىڭ يۆتەلگەن ئاۋازى، ئاندىن شىپىلداپ كېلىۋاتقان كەشىنىڭ ئاۋازى

بارغانسېرى يېقىنلاپ ياغاچ دەرۋازىنىڭ بىر قانىتى غىچىرلاپ ئېچىلدى. ئابلىزنىڭ ئالدىدا باشلاپ مېڭىشى بىلەن تەكەللۇپسىزلا هويلىغا كىرىپ كېتىشتۇق. هويلا سەيناسى ئانچە چوڭمۇ ئەمەس بولۇپ، يانداش سېلىنغان بىرقانچە ئېغىزلىق پاكار ئۆيىنىڭ دېرىزىسىدىن چۈشكەن چىراغ نۇرى ئېگىز - پەس كېسەك تىزىلغان هويلىنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىگە يورۇق چۈشۈرۈپ تۇراتتى. ئابلىز يېنىغا ئېسىقلىق ئاچقۇچلىرىنى ئېلىپ بىر ئاچقۇچنى تاللىغاندىن كېيىن هويلىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى بىر ئۆيىنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىپ كىرىپ چىراغنى يانداۋردى - دە: «قېنى كىرىڭلار!» دېدى. ئېچكىرى - تاشقىرى سېلىنغان ئۆي كېچىك-مۇ ئەمەس ئىدى. تاملىرى ئادەتتىكىچە ئاقارتىلىپ ئۈدۈل تېمىغا خوتەن گىلىمى ئېسىلغان، ئاق رەختلىك چاقچۇق يانقۇزۇلغان، ئۆينىڭ ئوڭ - سول تەرىپىگە تامغا يۆلەپ ئادەتتىكىچە تاق كىشىلىك بىرقانچە ساپا قويۇلغان، داستىخان ئورنىدا گۈللۈك يالتىراق يېپىلغان شىرە ئۈستىدە سەرەڭگە، كۈلدان ۋە پارچە-پۇرات نەرسىلەر قالايمىقان چېچىلىپ تۇراتتى.

— ئابلىزكا، يەڭگەم كۆرۈنمەيدىغۇ؟ — سورىدى پاكار دوغلاق.

— قايسى يەڭگەڭنى دەيسەن؟

— تېخى ئالدىنقى ئايدا قىماردا ئۇتۇۋالغىنىڭنى دەيمەن.

— تېخى خەۋەرسىزمۇ سەنوي، سەمەت پاكار، — دېدى ئۇزۇنتۇرا تۇرسۇن دېگىنى ساپاغا ئۆزىنى تاشلاپ، — ئابلىزكاڭ ئۇنىڭدىن كېيىن نەچچە خوتۇننى ئۇتۇپ - ئۇتتۇرۇپ بولدى.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى سەمەت پاكارمۇ سول تەرەپتىكى ساپاغا قىيسىيىپ، — تېخى ئالدىنقى كۇنى ئاخشىمى كۆرگەندەك قىلىۋېدىڭ تېخى نۇ يەڭگىمىزنى؟

— قەيەردە كۆرگەنتىڭ؟

— مۇشۇ ئۆيدە بولماي يەنە قەيەردە بولاتتى؟

— دەيمنا ئەمدى، «ئابلىزغا كىچىك باجا بولۇپ قالمىغىدى» دەپ ئەنسىرەپ.

— تولا چاقچاق قىلما ـ ھە، دوزاخ شوتىسى! ئابلىزكام ئاڭلاپ قالسا جودا چىقىرىدۇ ھېلى.

— بولدى قىلىڭلار! — دېدى بايا تىن بېرى گەپ قىلماي تامغا يۆلىنىپ تۇرغان پاينەكۇاش تۇرغۇن مېنى ئىما قىلىپ تۇرۇپ.

گەپ ئۇرانىدىن ئۆزلىرىنى ئاشكارىلاۋاتقان قىمارۋازلارنىڭ ئارىسىغا قېتىلىپ قالغانلىقىمنى ھېس قىلىپ ئۆزۈمدىن ئەنسىرەپ قالدىم.

— ئولتۇرماي ئۆرە تۇرۇپسىلەرغۇ، — دېدى ئىچكەركى ئۆيدىن قولىدا دەسمال بىلەن بىر قاچىنى كۆتۈرۈپ چىققان ئابلىز شىرە ئۇستىنى رەتلەپ سۇرتۇشكە باشلىغاچ ماڭا قاراپ، — قېنى ئولتۇر، ئەركىنجان! ئابلىزكاڭنىڭ تۇنقان ئۆيىنى كۆرۈۋالسۇن دەپ سېنى باشلاپ كەلدىم. بۇ شەھەردە مۇشۇنچىلىك زېمىن تۇتۇپ ئولتۇرۇشنىڭ ئۆزىمۇ خېلى چوڭ ئىش. ھە، ئولتۇرۇشە سەنغۇ مېھمانىنى پەگاھقا تاشلاپ قويۇپ! قويۇشە، بىرىڭ چاي دەملە، سەمەت سەن، گۆشنى پارچىلاپ قازانغا شورپا سال! تۇرغۇن سەن، ئەكەلگەن قورۇمىلارنى تەخسىلەرگە رېتى بويىچە تىزىپ ئاچىققىن! — ھەممىسىنى ئىشقا بۇيرۇۋەتتى خوجايىنلار- چە بۇيرۇقتا ئابلىز.

— تارتىنماي ئۆز ئۆيۈڭدەك ئولتۇر، ئۇكا، — دېدى ئابلىز ئۇچ شېرىكى غۇدۇرۇشۇپ ئىچكەركى ئۆيگە كىرىپ كېتىشكەندىن كېيىن ماڭا قاراپ، — راست گەپنى قىلسام، بۇگۈن ياتقىڭغا كېتەلمەيسەن. پۇخادىن چىققۇچە يەپ، ئىچىپ ئويناپلى دەيمنا، خاتىرجەم بول، قىزلار يوق جۇما بۇگۈن.

ئۇ گېپىنى تۇگىتىپ ئۇستەل ئۇستىدىكى ئەخلەتلەرنى كۆ- تۇرۇپ ئىچكەركى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ھاياسىزلارچە

قىلىشقان كۆلكە - چاقچاقلىرى، تۇرۇپ - تۇرۇپ بىر - بىرىگە ھۇرپىيىشكەن ئاۋازلىرى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئەزەلدىن كۆزۈمگە سىغمايدىغان، ۋۇجدانىم خالىمايدىغان ھاراقكەش - قەمارۋازلار توپىغا قېتىلىپ قالغىنىمنى ئويلاپ يۈرىكىمنىڭ بىر يەرلىرى ئېچىشىپ ئاغرىشقا باشلىدى. مەن ئارزۇلاپ ھەۋەس قىلغان سەپەر خەرىتەمدە بۇگۈنكىدەك كۆرۈنۈشلەر ئەسلا يوق ئىدى، بولۇشىنىمۇ ئەسلا خالىمايتتىم. ئەمما، تەقدىرىم مەن بىلەن چاقچاقلىشىۋاتقاندەك مۇشۇ كىشىلەر ئارىسىغا ئېچىرىلىپ ئەكىرىۋاتاتتى. ئىنچىكىلەپ پىلانلانغان قانداقتۇر بىر شۇملۇقنىڭ ئەتراپىمنى چۆرگىلەپ يۈرۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلماقتا ئىدىم. گەرچە ئابلىز يۈرتتىشىمدەك مۇئامىلىدە بولۇۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ تۇنۇگۈندىن بېرى مېنى ئەگىپ نېرى كېتەلمىگەنلىكى، ئاخشامقى سورۇندا زورلاپ ھاراق ئىچۈرۈشى، يەنىمدىكى قىرقىم چاچ قىز بىلەن تانسا ئويناۋېتىپ بىرنېمىلەرنى دەپ پىچىرلاشقاندىن كېيىنلا ھېلىقى قىزنىڭ ماڭا باشقىچە قىزغىن مۇئامىلىدە بولۇشى، مەن پۇل خەجلىمەيلا ئايرىم ياتاقنىڭ ماڭا نېسىپ بولۇپ قېلىشى، ساقچىلارنىڭ ئۇلارنى قويۇپ مەن يانقان ياتاقنىلا تەكشۈرۈشى، ئابلىزنىڭ بۇرۇنمۇ - كېيىنمۇ ئەمەس، دەل مېنى ئېلىپ مېڭىشىغا ئولگۈرۈپ چاپىنىمنى كۆتۈرۈپ ھازىر بولۇشى، ھېلىقى قىزنىڭ بەخىرامان يېتىۋېرىشى، «سوجاق» دېگىنى بىلەن سودىغا چۈشۈپ كېتىشى قاتارلىق خىرە- شىرە كۆرۈنۈشلەرنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ ئۇنىڭ يەنە قانداق رەزىل پىلاندا بولۇۋاتقانلىقىنى ئويلاپ قالدىم. يۈرتتا قىلمىغان ئەسكىلىكى قالماي «جودا» لەقىمىنى ئالغان ئابلىز قاتىللىق، ئوغرىلىق، لۇكچەكلىك، باسقۇنچىلۇق جىنايەتلىرى سەۋەبىدىن بىرقانچە قېتىم تۈرمىگە كىرىپ چىققاندىن كېيىن ئون نەچچە يىللار ئىلگىرى تۆيۈقسىز يۈرتتىن ئىز - دېرەكسىز غايىب بولغانىدى. بەزىلەر ئۇنى «تارىمنىڭ ئىچكىرىسىدىكى تۈر-

مىدىكەن» دېسە، بەزىلەر: «تۇرمىدە ئۆلۈپتۇ» دېيىشكەنىدى. بەزىلەر: «تۇرمىدىن قېچىپ چەت ئەلگە چىقىپ كېتىپتۇ» دېسە، بەزىلەر: «تۇرمىدىن چىقىپ نومۇسچىلىقتا يۇرتقا كېلەلمەي باشقا يۇرتتا ئولتۇراقلىشىپ قاپتۇ» دېيىشەتتى. بىر مەزگىلدىن كې-يىن ئۇ يۇرتتىكىلەرنىڭ كۆڭلىدىن ئۇنتۇلۇپ كەتكەنىدى. مانا ئون نەچچە يىلدىن كېيىن شۇ جودانىڭ «ئۆيىدە» ئولتۇرىمەن. ئۇ مېنىڭ ئائىلە نەسەبىمنى — ئەزەلدىن بايلار قاتارىدىن سانىلى-دىغانلىقىمىزنى ئوبدان بىلىدۇ. دادام رەھمەتلىكتىن قالغان مە-راسلار ھەققىدە ئېغىز ئاچقىنىدىن قارىغاندا ئۇ مېنىڭ يېنىمدا نۇرغۇن پۇل بارلىقىنى پەملىگەن گەپ. «جىنىڭ قەستى شاپ-تۇلدا» دېگەندەك، پۇللىرىمنى كۆزلەپ يۈرگەن بولمىسۇن يەنە. ئون مىڭ كويىنغۇ پەم بىلەن ئېلىپ بولدى. يەنە قانچىلىك ئالار؟ پۇلنى ئالسىغۇ مەيلىتى، جېنىمغا خەۋپ يەتمىسە بولاتتىغۇ. مېنىڭ بۇ تار كوچىغا كەلگىنىمنى ھېچكىم بىلمىسە، مېنى تونۇيدىغان بىرەر تونۇشۇمۇ بولمىسا، قاچاي دېسەمۇ قايسى تەرەپكە قېچىشنى بىلمىسەم، ئۆلۈكۈم نام - نىشانسىز يوقاپ كەتمەس - ھە ... تېگى يوق خىياللارنى قىلغانسېرى قورقۇنچلۇق-تا تىنىم جۇغۇلداپ كېتىۋاتاتتى. ئوڭ قولۇم بىلىمنى تەرلىتىپ ئېچىشتۇرۇۋاتقان پۇلنى سلاۋېتىپ: «مېنى سەپەر كويىغا سال-غانمۇ، بۇگۈنكىدەك تەشۋىشكە قويغانمۇ سەن پۇلغۇ» دەپ ئويلاپ پۇلدىن ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم سەسكەندىم.

تەشۋىشلىك خىياللار بىلەن ئىچكەركى ئۆيدىن ئاڭلىنىۋاتقان بەزىدە ئۇنلۇك، بەزىدە گۇدۇك - گۇدۇك پاراڭلارغىمۇ دىققەت قىلماي ئۆز غېمىم بىلەن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيلا قالدىم. بىر ۋاقىتلاردا قولىدا چاي چۆگىنى ۋە پىيالە-لەرنى كۆتۈرۈپ چىققان سەمەت پاكارنى كۆرۈپ خىيالىمدىن چۆچۈپ ئەسلىگە كەلدىم.

— چاي ئىچكەچ ئولتۇر، — دېدى ئۇ پىيالىغا تېخى تەمى

چقمىغان سەل سارغايغان چايدىن كوركىرىتىپ قۇيۇۋېتىپ، — ھەممە نەرسە تەل بولدى. ھازىرلا چىقىدۇ.

ھايال ئۆتمەي تۈرغۇن پاينەك بىرقانچە تەخسە قورۇمىنى ئاچىقىپ شىرەگە تىزىشقا باشلىدى. ئۇزۇنتۇرا تۈرسۇن بىلەن سەمەت پاكار ئارا چىنىلارغا توشقۇزۇپ ئۇسۇلغان شورپىلارنى ئاچىقىشتى. ئاخىرىدا ئابلىز ئېغىزىدا بىرنېمىنى ماكاشلىتىپ چاينىغچە سەۋزە - چامغۇر ئارىلاش ھورى چىقىپ تۇرغان لىق گۆش بېسىلغان يوغان لېگەننى كۆتۈرۈپ چىقىپ شىرەنىڭ ئوتتۇ-رىسىدىكى بوش ئورۇنغا قويدى. يەنە كىرىپ كېتىپ بىرنەچچە ناننى كۆتۈرۈپ چىقىپ پارچىلاپ شىرەنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىگە قويۇپ قويغاندىن كېيىن، تاق كىشىلىك ساپادىن بىرنى شىرەنىڭ ئۇ تەرىپىگە سۆرەپ كېلىپ، شورپىنى ئالدىغا تارتقاچ بۇيرۇق بەردى:

— قېنى، شورپىلارغا ناننى چىلاپ گۆش بىلەن ئارىلاشتۇ-رۇپ ئېلىڭلار، يېقىنراق كەل، تارتىنما ئوكا - ھە! — ماڭا ئالاھىدە كۆيۈنگەندەك تاماققا زورلىدى.

قورسىقىممۇ ئاچقاندى. غەم ئىچىدە تاماققا تازا رايىم بار-مىسىمۇ، ئەمما ھورى چىقىپ تۇرغان شورپا - گۆشلەرنى كۆرۈپ ئازراق بولسىمۇ غىزالىنىۋېلىشنى خالاپ قالدىم. «قانداق قىس-مەتكە يۇلۇقسامۇ قورساقنى تويغۇزۇۋېلىپ كۆرەيچۇ!» دەپ ئويلىدىم. بىر پارچە ناننى شورپىغا چىلاپ، بىر تال قوۋۇرغە-نىڭ گۆشىنى غاجىلىۋەتكەندىن كېيىن، قوۋۇرغا بىلەن ناننى ئاغزىمغا ئىتتىرىپ يېيىشكە باشلىدىم. بىردەمدىلا قاچىلار بىكار-لىنىپ، لېگەندىكى گۆشلەر پاك - پاكىز يېيىلىپ، سۆڭەكلەر غاجىلىنىپ ئاقارتىلىپ بولۇندى. شىرەدە تېخى ئېغىز تېگمىشكە نۆۋەت كەلمىگەن بىرقانچە قورۇما بىلەن بىر لېگەندە پارچىلانغان توخۇ گۆشلا قالغاندى. ئابلىزنىڭ بۇيرۇقى بىلەن سەمەت پاكار شىرەنى سۆرتۈپ تازىلىدى. پىيالىلارغا تەمى قېنىق چىققان چاي-

لارنى لىقلىدى. يان تەرەپتىكى ئىشكاپتىن چوكىلارنى ئېلىپ ھەممىزنىڭ ئالدىغا تىزىپ قويدى، كۆزىتىشىمچە، بۇلارنىڭ ئىچىدە ئابلىزغا كۆڭلى بەكرەك يېقىنراقمۇ، ئۇنىڭ گېپىنى بەكرەك ئاڭلايدىغىنىمۇ سەمەتتەك قىلاتتى.

— ھەممىنى قىلغاندىكىن، ئىشكاپنىڭ ئىچىدىكى بوتۇلكا بىلەن رومكىلارنىمۇ ئېلىۋېتە! — دېدى ئابلىز ئەمدىلا ئولتۇرۇشقا تەمشىلگەن سەمەتكە.

— بايام دېسەڭ بولمامدۇ، ئاكا، بىراقلا بەجا كەلتۇرەتتىم ئەمەسما.

بۇ ئۇنىڭ مەن ئۇچراشقاندىن بۇيانقى تۇنجى قېتىملىق غۇدۇراپ قويۇشى ئىدى.

«يەنە ئىچىشىدىغان بولدى ـ دە، ھەي، ئەڭ ياخشىسى مۇشۇ شەيتانلارنىڭ باشلامچىسى ئوتتۇرىغا چىقمىسا بولاتتى. ئىچكەندىن كېيىنلا باشقا ھۇنىرىمۇ چىقىدۇ بۇلارنىڭ» دەپ ئويلىدىم. ئاردىدىن بىرەرىنىڭ «ئىچمەيلى!» دەپ سورۇننى تېزرەك تاماملىشىشىنى ئۈمىد قىلاتتىم، لېكىن بىرەرىمۇ ئۇ گەپنى قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى.

— ھاراق ئىچمەي مۇڭداشساق بولمامدۇ، ئابلىزكا، — دېدىم بوتۇلكا ئېغىزىنى ئېچىشقا ھەپىلىشۋاتقان ئابلىزغا ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا.

— ئېسىل تاتاملاردىن كېيىن بىرەر ـ ئىككى رومكا ئىچىشىمسەك قانداق بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھاراق ئىچمىگەن سورۇندا قىزىق پاراڭ چىقمايدۇ، — دېدى ئابلىز پەرۋاسىزلا. ئۇنىڭ گېپى تۈگىگىچە بوتۇلكا ئاغزىمۇ ئېچىلىپ بولدى. ئۇ ئىستاكاندىن كىچىكرەك شېشە رومكىغا تولدۇرۇپ ھاراق قۇيۇپ «خوشە!» دېگىنىچە گۈپپىدە ئىچىۋەتتى. ھاراق رومكىسى ئايلىنىڭ ماڭا كېلىپ قالدى. «ئىچمەيمەن!» دېسەم بىھۇدە ئاۋارە بولىدىغانلىقىمنى ھېس قىلىپ گەپ قىلماستىنلا ئىچىۋەتتىم.

نېمىشقىدۇر بۇگۈنكىسى ئاخشامقىدەك گالنى بەكمۇ قىرىپ كەتمەيتتى.

— يارايسەن! ئۆگىنىپ قالدىڭ مانا ئىككى كۈن بولمايلا، — دېدى ئابلىز ئۆزىگە هاراق قۇيۇپ بولۇپ توخۇ قانىتىدىن بىرنى ماڭا تەڭلىگەچ، — ئالە مانا زاكۇسكىنى.

بەشىمىز بىردەمدىلا بىر بوتۇلكا هاراقنى ئىچىپ بولدۇق. ئارىدا «خوشە»، «ئالا - باقە»، كۈلكە - چاقچاقتىن باشقا گەپلەرمۇ بولۇنمىدى. تۇنۇگۈنكىدەك بېشىم ئېسىلىپ، تومۇرلىرىم كۆۋژەجەپ، يۈزۈم قىزىرىدىغان هالەتمۇ كۆرۈلمىدى. تېخى يەنە ئىچكۈم كېلىپلا تۇراتتى.

— هاراق ئىچىپ ئولتۇرۇۋېرەمدۇق، ئاغىنىلەر، — دېدى تۇرغۇن پاينەك تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك.

— نېمىش قىلىمىز ئەمىسە؟ — سورىدى سەمەت.

— ئانچە - مۇنچە بىر ئىش قىلغاچ ئولتۇرمايلىما؟

— مەيلى، كۆڭلۈڭلار جۇما، — دېدى ئابلىز ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكاپتىن بىر چوڭ گۈللۈك چىنىنى ئېلىپ شىرە ئۈستىگە قويغاندىن كېيىن تۇرغۇن پاينەككە قاراپ، — چىقارمامسەن، ئەمىسە ئۇرۇقۇڭنى؟

تۇرغۇن چاپىنىنىڭ ئىچ يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ ئىككى دانە شىشخال ئۇرۇقىنى چىقاردى - دە، «قانداق ئويناتتىڭ؟» دېگەندەك ئابلىزغا قاردى.

— ئاۋۇال ئون كويدىن باشلىنىش قىلايلى، قانداق؟ — دېدى ئابلىز شېرىكلىرىگە قاراپ.

باشقىلارمۇ ماقۇللۇقىنى بىلدۈرۈشتى. مەن نېمە ئويۇنلۇقىنى بىلەلمەي بىر چەتتە قاراپ ئولتۇردۇم. ئىككى دانە شىشخال ئۇرۇقىنى چىنە ئىچىگە پىرقىرىتىپ نۆۋەت بىلەن تاشلىشاتتى. ئۇرۇقلار پىرقىراپ تۇختىغاندىن كېيىن ئوڭ چۈشكەن چەكتىلىرىگە قاراپ «چۈشتى»، «كەتتى» دەيىشەتتى. بىرقانچە

دانه ئون كوي بىردەم ئۇنىڭ قولىغا، بىردەم بۇنىڭ قولىغا ئۆتۈپ قالاتتى. قارىغاندا ئانچە مۇرەككەپ ئويۇندەكمۇ قىلمايتتى.

— ئويناپ قويامسەن، ئوكا؟ — مېنىڭ بارغانسېرى بۇ ئويۇنغا قىزىقىپ قالغانلىقىمنى سېزىپ قالغاندەك بىر يانغا سۇزۇلدى ئابلىز.

«بىكار ئولتۇرغۇچە ئويناپ باقسام باقمامدىم، ئاران ئون كويىنىڭ ئىشىكەنغۇ!» دەپ ئويلىدىم. بىراق، قانداق چۈشسە ئۇتۇپ، قانداق چۈشسە ئوتتۇرىدىغانلىقىنى بىلمىگەچكە جۇرئەت قىلالمايۋاتاتتىم.

— مېنىڭ ئورنۇمغا ئالمىشە، — دېدى ئابلىز ئورنىدىن تۇرۇپ مېنىڭ ئىككىلىنىپ قالغانلىقىمنى سېزىۋالغاندەك، — مېنىڭ ئورنۇمدا ئوينا، ئۇتقان - ئۇتتارغانلىقىڭنى مەن دەپ بېرىمەن.

كىچىكلىكىمىزدە مەھەللىداشلىرىم بىلەن ئۆرۈك ئۇچىدىسى، گۈلە - قاق دېگەنلەرنى تىكىشىپ ئوردا كاتىكى، جۈپمۇتاق دېگەندەك ئويۇنلارنى ئوينايتتۇق. كېيىنچە يېزىدىكى تەڭتۇشلىرىم بىلەن بىر مو، ئېشىپ كەتسە بەش مودىن تىكىشىپ قارتا ئارقىلىق ئوينىلىدىغان قاتار ئويۇنى قاتارلىقلارنى ئويناپ قوياتتىم. بەكمۇ قىزىقارلىق بىلىنىپ ۋاقتىنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكىنىنى بىلمەيلا قالاتتۇق. بۇگۈنكى بۇ ئويۇن شۇلارغا سەل ئوخشاپ كەتكەچكە، بايا تىن ئىچكەن هاراقنىڭ كەيپىدە ياخشىلىنىشقا باشلىغان هېسسىياتىمنىڭ كەينىگە كىرىپ ئابلىز بوشاتقان ئورۇنغا كېلىپ بۇ ئويۇنغا كىرىشىپ كەتتىم. باشتا راستىنلا ئۇتقان - ئۇتتۇرغىنىمنى بىلەلمىدىم. ئابلىز «ئۇتتۇڭ» دەيتتى، ئۇچىدىن ئون كويدىن ئوتتۇز كويىنى ئالاتتىم. «ئوتتۇردۇڭ» دەيتتى، شۇنىڭدىن ئۇرۇقىنى ئۆزۈم تاشلىغاندا ئوتتۇز كويىنى، باشقىلار تاشلىغاندا ئون كويىنى بېرەتتىم. كېيىنچە بۇنىمۇ ئۆگىنىۋالدىم، ئالىقىنىمدىكى پۇللار بىردەم ئاۋۇپ، بىردەم ئازلاپ

قالاتتى. ئوينىغانسېرى قىزىقىپ قېلىۋاتاتتىم. قىزىقچىلىقتا تېگى ئون كويدىن باشلانغان ئويۇننىڭ بارا-بارا ئۆرلەپ قىرىق-ئەللىك كويغا چىققىنىغىمۇ «ياق» دېمەستىن ئوينىۋەردىم. ئابلىز ئۆزى ئوينىماي ئارىلاپ - ئارىلاپ ھاراق قۇيۇپ بېرىپ تۇراتتى. ئوينىۋاتقان مەندىن باشقا ئوچىسى پات - پات بىر - بىردىن ياكى ئابلىزدىن پۇل سورىشاتتى. مەن ئالىقىنىمدىكى پۇل ئاۋۇپ قالسا يانچۇقۇمغا، تۆگەپ كەتسە يانچۇقۇمدىن چىقىرىپ ئوينىۋەردىم. بۇ كېچە شىشخال ئۇرۇقى بىلەن دېڭ - دېڭ ئويناپ تاڭ ئېتىپ كەتتى. ھەر ھالدا ئاخشام ئويلىغىنىمدەك خەتەرلىك ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلمىدى. تاڭ يورۇپ كۈن چىققاندا ھەممىمىز بولدى دېيىشىپ پۇللىرىمىزنى ساناشتۇق. پۇرلەنگەن پۇللارنى رەتلەپ ساناپ باقتىم. يېنىمدا بار مىڭ كويىنى ئايرىۋەتكەندە بەش يۈز كويدەك ئۇتۇۋاپتىمەن، ئۇيقۇسىراشنى ھېسابقا ئالمىغاندا كەيپىياتىمىز خېلىلا كۆتۈرۈلۈپ قالغانىدى.

— ئامىتىڭ ياخشىكەن جۇما سېنىڭ، — دەپ ماختاشقا چۈشتى ئابلىز، — باشقا ئىش قىلىمەن دېمەي قىمار ئوينىساڭ بولغۇدەك.

— راست ئامەتلىككەن، — دەپ ماختاشتى باشقىلارمۇ، — تۇنجى ئوينىشىدا خېلى ئۇتۇۋالغىنىغا قارىغاندا قىماردا تەلىيى بارىكەن بۇنىڭ.

— بىردەم ئۇخلىۋالمايلىمۇ، — دېدى سەمەت ئەسنەپ تۇرۇپ.

— مەن ئۆيگە قايتىپ ئۇخلاي، — دېدى تۇرسۇن ئورنىدىن تۇرۇپ.

— مەنمۇ شۇ، — دەپ ئەگەشتى تۇرغۇن پاينەك بېشىنى سىلىغاچ. ئارىدا كۆپرەك ئۇتتۇرۇۋەتتىم دېگىنى شۇ ئىدى.

— بولىدۇ، كەچتە كۆرۈشەيلى ئەمىسە، — ماقۇللۇق بەردى ئابلىز.

— مەنمۇ بۇلار بىلەن ياتقىمغا قايتىۋالايمىكىن، — دېدىم ئابلىزغا قاراپ يېلىنغان هالدا.

— سەن هېچ يەرگە بارمايسەن، — دېدى ئابلىز كەسكىنلىك بىلەن، — مۇشۇ ئۆيدە ئارام ئالمىسىز.

ئارتۇقچە گەپ قىلالمىدىم. ئىككىسى كېتىشتى، ئابلىز ئۇلارنى ئۇزاتقىلى چىقىپ كېتىپ خېلى ئۇزاقتا قايتىپ كەردى. قىيسىيىپ ئۇيقۇغا كەتكەن سەمەتنى ئويغىتىپ چاي دەملەتكۇزدى. شەرەدە يېيىلمەي قالغان توخۇ گۆشى ۋە قورۇمىلارغا قوشۇپ ئاز ـ تولا ناشتا قىلغاندىن كېيىن ئابلىزنىڭ باشلىشى بىلەن ئىچكەركى ئۆيدىكى سۇپا ئۈستىگە سېلىنغان كۆرپىگە قىيسىيىپ چاپىنىمنى ئۈستۈمگە يېپىپ ياتتىم. ئۆينىڭ ئىسلاشقان تورۇسىغا قاراپ خىيال سۈرگەچ كۆزۈم يۇمۇلۇشقا باشلىدى ...

قانچىلىك ئۇخلىغىنىمنى بىلمەيمەن. سەرتقى ئۆيدىكى ۋاراڭ ـ چۇرۇڭدىن ئويغىنىپ كەتتىم. تەرتىتىم قىستاپ كەتكەنىتى، ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئايىغىمنى كىيىپ مېهمانخانا ئۆيگە چىقتىم. تۇرسۇن، سەمەت، تۇرغۇنلار شەرەنى چۆرىدەپ قارتا ئويىنغا چۈشۈپتۇ، ئابلىز كۆرۈنمەيتتى.

— ئويغاندىڭمۇ، ئۇكا؟ ئۇيقۇڭ ياخشىكەن جۇمۇ سېنىڭ، — دېدى چىقىپ كەلگەنلىكىمنى سېزىپ تۇرغان سەمەت پاكار كەينىگە بۇرۇلۇپ تۇرۇپ. سەمەتنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ هويلىغا چىقتىم. كۇن نەيزە بويى ئۆرلىگەنىدى. شەرق قايسى، غەرب قايسى ئاڭقىرالمىغاچقا ئەتىگەنلىك ئاشۇاقتى ياكى كەچ پېشىن ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. هويلىنىڭ بىر بۇرجىكىدىكى پەردە تارتىلغان هاجەتخانىغا كىرىپ يەڭگىللىگەندىن كېيىن، «سەرتقا چىقىپ باقايچۇ!» دەپ دەرۋازىنى ئىتتەردىم. دەرۋازا سىرتتىن قۇلۇپلاقلىق ئىكەن. ئىلاجسىز چاپىنىمنى يېپىنچاقلىغان پېتىم ئۆيگە كىرىپ ئولتۇردۇم.

— ئابلىزكام كۆرۈنمەيدىغۇ؟ — سورىدىم ئۇلاردىن.

— ئابلىز كەچلىك سورۇننىڭ تەييارلىقىنى قىلغىلى چىقىپ كەتتى، — دېدى سەمەت پەرۋاسىزلا.

«يەنە سورۇن، يەنە ئىچىشىش، بۇلاردىن قۇتۇلالمامدىم نېمە؟» ئويلىنىپ قالدىم.

ھايال ئۆتمەي يالتىراق خالتىلاردا بىرمۇنچە نەرسىلەرنى كۆتۈرگىنىچە ئابلىز كىرىپ كەلدى. باشقىلار قوللىرىدىكى قار-تىلارنى تاشلاپ ئۇنىڭ قولىدىكى نەرسە - كېرەكلەرنى ئېلىشىپ ئىچكەركى ئۆيگە ئەكىرىپ كېتىشتى.

— ئابلىزكا، ماڭا رۇخسەت قىلساڭ، قايتىۋالايچۇ، — دېدىم ئۇنىڭغا يېلىنىش ھېسسىياتىدا.

— نېمىگە ئالدىرايسەن، ھەممىمىز سېنى دەپ ئوقتىمىزنى قىلماي ھەمراھ بولۇۋاتساق، بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بىر گەپ بولسۇن - ھە؟

ھەش - پەش دېگۈچە ئۈستەل ئۈستى ئاخشامقىدەك راسلاندى. باشتا ئىچىشمەك، ئارقىدىن دېگەك - دېگەك، شۇ خىل ھالەت تۆت كۈن داۋاملاشتى. بۇلارمۇ باشقا ئىشى يوق ئادەملەردەك زېرىكمەستىن ئىچىشەتتى، ئوينايتتى. ئەمدى ئاچچىق بىلىنمەيدىغان ھاراق قانچە ئىچسەممۇ تەسىر قىلمايۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ئۇزۇلدۇرمەي چەككەن تاماكا ئىسلىرى كىيىملىرىمگە سىڭىپ بەدىنىم ئىسلا پۇرايتتى. ئالماشتۇراي دېسەم كىيىم سومكام ياتاقتا قالغان، ئىشكىتىن چىقىشىمغا رۇخسەت يوق ئىدى. بەئەينى ئۆزۈمنى بىر تۇتقۇنغا ئوخشاپ قالغاندەك ھېس قىلاتتىم. ئوخشاشمايدىغان يېرى، پۇت - قولۇم باغلاقلىق ئەمەس، تاۋام بىلەن ھاراقنى بىمالال يەپ - ئىچەلەيتتىم. قىمار سورۇنىدا ئۇلار بىلەن تەڭ تۇرۇپ ئوينىيالايتتىم. دېگەك - دېگىدا باشتا كېلىۋاتقان ئامەت بارغانسېرى يوقاشقا باشلىدى. «مۇشۇ پۇللىرىمنى كۆزلەپ شۇنداق قىلىۋاتىسەنغۇ ھەرقاچان، — دەپ ئويلايتتىم ئىچىمدە، — شۇ پۇللارنى ئۇتتۇرۇپ بەرسەمغۇ ئازاد

بولارمەن سەنلەردىن.» ئۇنتۇرۇۋېرىپ يانچۇقۇمدا پۇل تۇگىسە هاجەتكە چىققانىنى باهانە قىلىپ بېلىمدىكى پۇلدىن بىر باغلام سۇغۇرۇپ يانچۇقۇمغا سېلىپ كىرەتتىم. بۇلارمۇ شۇنى ئارزۇ قىلغاندەك ماربلاپمۇ چىقمايتتى. ھەر ھالدا هاياتىمنىڭ بىرەر خەۋپكە ئۇچرىمايۋاتقانلىقىغا شۈكۈر قىلاتتىم. ئۇچىنچى كۈندىن باشلاپ ئابلىزمۇ، باشقىلارمۇ سىرتقا چىقمىدى. يېمەك ـ ئىچمەكلەر تۈگەپ قالسا قوشنا ئۆيدىكى بىرەيلەننى بۇيرۇپ ئەكەلدۈرەتتى. بىراق، ماڭا ئۇ كىشىنى كۆرسىتىشتىن ئېھتىيات قىلاتتى. چارچىغانغا ئۇدۇل كەلگەن يەردە قىيىسىيىپ ئۇخلىۋالاتتىم. ئۇدا داۋاملاشقان سورۇن بەشىنچى كۈنىگە كەلگەندە بېلىمدىكى باغلام پۇللارنىڭ ئۇچتىن ئىككى قىسمى شۇلارنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ بولدى.

— بۇگۈنچە بولدى قىلامدۇق، ئاغىنىلەر، — دېدى ئابلىز بەشىنچى كۈنى كەچ كىرەي دەپ قالغاندا ئۆزىچە ئويۇندىن توختاپ، — هېلىمۇ تۆت ـ بەش كۈن ئۇدا ئويناشتۇق. ئەركىنجانمۇ تازا چارچىدى. هازىرچە بۇ ئويۇننى ئاخىرلاشتۇرۇپ هاردۇق چىقىرىدىغان باشقىچە بىر ئىش قىلىشمامدۇق؟

ئۇنىڭ ماڭا بولغان مۇغەمبەرلەرچە كۆيۈنۈشىدىن هەيران قالمايدىغان بولۇپ قالغانىدىم.

— مۇشۇ ئۆيدىما؟ — دەپ سورىدى تۇرغۇن.

— مېنىڭچە، خالىيراق بىر جايغا تۇمۇچۇقلارنى چاقىرتىپ كۆڭۈل خۇشى قىلىشمامدۇق.

— كۆڭۈلدىكىدەك گەپ قىلدىڭ ـ دە، ئابلىزكا، — دېدى سەمەت پاكار ئولتۇرۇۋېرىپ ئېگىلىپ تېخىمۇ پاكار بولۇپ كەتكەن بەللىرىنى رۇسلاپ، — نېمە قىلىمىز يىغۇۋېرىپ شۇنچە پۇلنى، تازا بىر مېغىزىنى چاقمايمىزما.

مېنىڭ پۇللىرىمدا پىتىلىنىۋالغانلارنىڭ چوڭ سۆزلەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ خورلۇق هېس قىلىشقا باشلىدىم. شۇنداقتىمۇ

بۇ تۆمۈر قەپەسدىن ۋاقتىنچە ئايرىلىدىغانلىقىمىزنى ئويلاپ ئۇمىد نۇرى كۆڭلۈمدە پارلىغاندەك بولدى.

ئولتۇرىدىغان جايغا تېلېفون بېرىپ بولۇپ سىرتقا چىققىنىمىزدا يەنە شۇ قاراڭغۇ تار كوچا كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. تېلېفوندا چاقىرغانمۇ قانداق، ھايال بولماي بىر كىرا ماشىنىسى يېتىپ كەلدى. بەشىمىز قىستىلىپ، چايقىلىپ دېگەندەك بىرقانچە تار كوچىنى ئايلىنىپ ئانچە ـ مۇنچە چىراغلىرى يورۇپ تۇرغان يول دوقمۇشىغا كەلگەندە ئابلىز ماشىنىنى توختاتتى. ماشىنىدىن چۈشتۇق. نەچچە كۈندىن بېرى ئىس ـ تۈتەك ئارىسىدا بۇرۇقتۇرما بولۇپ كەتكەن ئىچ ـ باغرىم كۈزنىڭ سەلكىن شامىلىنى سۈمۈرۈپ سەل ـ پەل راھەتلەنگەندەك بولدى. يىراقتىن كۆرۈنۈۋاتقان شەھەرنىڭ چىراغ نۇرلىرىدىن بۇ يەرنىڭ شەھەرنىڭ خېلىلا چېتى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. ئادەتتىكىدەك بىر ئاشخانىدا بىر قاچىدىن لەڭمەن يېيىشكەندىن كېيىن يەنە قوزغىلىپ چىراغلىرى بىر يېنىپ، بىر ئۆچۈپ تۇرغان بىر زالغا كىرىپ يان تەرەپكە قويۇلغان ساپاغا چۆكۈشتۇق. تۇرغۇن پاينەك ئالدىمىزغا نايناقشىپ كەلگەن بىر ئايال بىلەن بىرنەمىلەرنى كالدىرلىشىپ پىچىرلاشقاندىن كېيىن، «يۇرۇڭلار، سودا پىشتى» دەپ بىزنى چاقىردى. ھېلىقى ئايالنىڭ باشلىشى بىلەن بىرقانچە ئىشكىتىن ئۆتۈپ چىراغلىرى گۈڭگا يېنىپ تۇرغان، ئاۋاز ياڭراتقۇدىن چەت ئەلنىڭ مۇزىكىسى ئاڭلىنىپ تۇرغان، بەش دانە قوش كىشىلىك ساپا قويۇلغان ئازادە بىر خانىغا كىرىدۇق. ئابلىزنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن بىردىن ساپاغا ئورۇنلىشىپ تۇرۇشمىزغا ھېلىقى ئايال خوجايىن بوي ـ تۇرقى بىر ـ بىردىن پەرقلىنىپ كەتمەيدىغان، تار شىملىرى پاچاقلىرىغا پايپاق تارتقاندەك چىڭ چاپلاشقان، كىندىكلىرى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان، چاچلىرى ھەر خىل پاسوندىكى ئون نەچچە قىزنى باشلاپ كىرىپ ئالدىمىزدا قاتار رەتكە تۇرغۇزۇپ، «قېنى تاللىغىلى بولىدۇ، ئەپەندىلەر، ئۆزلىرىگە ياققان بىرنى تاللىغىلى بولىدۇ» دېدى. ئۇ ئاياللارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىلگىرى ـ كەينى ئېگىلىپ، ئىككى قولىنى ئىككى يانغا ئېلىپ ئۆزىنى كۆرسىتىپ تۇرۇشتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر قىزلىرىمۇ بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرنى تاللاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئۇزۇن ۋاقىت ئولتۇرۇشقا توغرا كەلدى. ئۇلار ئۆزىنى كۆرسىتىپ بولغاندىن كېيىن ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ياشى، ئىسمى، ئائىلە ئەھۋالى، ئۆزىنىڭ ئىشتىن بوشىغان ۋاقتىدا نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقى قاتارلىقلارنى سۆزلەپ بېرىشى كېرەك ئىكەن. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر قىزلىرىمۇ بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرنى تاللاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئۇزۇن ۋاقىت ئولتۇرۇشقا توغرا كەلدى. ئۇلار ئۆزىنى كۆرسىتىپ بولغاندىن كېيىن ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ياشى، ئىسمى، ئائىلە ئەھۋالى، ئۆزىنىڭ ئىشتىن بوشىغان ۋاقتىدا نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقى قاتارلىقلارنى سۆزلەپ بېرىشى كېرەك ئىكەن.

ۇبلىڭلار!» دېگەندەك بىر چەتتە قاراپ تۇردى.

ئابلىزنىڭ ئىشارىسى بىلەن تۇرغۇن پاينەك قىزلارنى بىر باشتىن ئوك - سول، ئالدى - ئارقىسىغا بۇرۇلدۇرۇپ، كاسىلىرىنى سىلاپ، بەل قىسمىغا قاراپ يۈرۈپ بەشىنى بىر ياققا ئايرىپ چىقتى.

بۇ ھال بەئەينى مال بازىرىدىكى بېدىكلەرنىڭ ماللارنى تاللىغان كۆرۈنىشىگە ئوخشاپ قالاتتى. ئوخشىمايدىغىنى، بېدىكلەر ھايۋانلارنىڭ ئاغزىلىرىنى يېرىپ، چىشلىرىنى كۆرۈش ئارقىلىق تاللايتتى.

ئايال خوجايىن شاللىنىپ قالغان قىزلىرىنى ئاچىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئابلىز ئورنىدىن تۇرۇپ رازىمەنلىك بىلەن تۇرۇپ بېرىدىغان بۇ «ياۋاش» قىزلارغا بىر - بىرلەپ سەپسېلىپ چىقتى- دە، ئاۋۋال ئۆزىگە، ئاندىن ماڭا، ئاخىرىدا باشقىلارغا تەقسىم قىلىپ بەردى. قىزلار بىر - بىرىدىن پەرقلىنىپ كەتمەيتتى. غۇۋا چىراغ نۇرىدا ئۇلارنىڭ گىرىم قىلغان يۈزلىرىدىن سەت - چىرايلىقلىقىنى پەرقلەندۈرۈشكە بولمىسىمۇ، لېكىن زىلۋا بەدەن قۇرۇلۇشىدىن ئۇلارنىڭ يېگىرمە - يېگىرمە بەش ياشلار ئەتراپىدا ئىكەنلىكىنى بىلىۋېلىشقا بولاتتى. قىزلار تارتىنماستىن تەقسىمات بويىچە يېنىمىزدىكى بوش ئورۇنغا كېلىپ سۇركىلىپلا ئولتۇرۇشتى. ئۇلاردا تارتىنىش دېگەنلەردىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. ئەكسىچە، نازۇكەرەشمە بىلەن «نېمە ئىچىمىز»، «نېمە يەيمىز»، «قاندىق خىلدىكى تاماكا چېكىسىز؟» دەپ قىزىقتۇراتتى. بىر ئەر مۇلازىم پەتنۇستا خاسىڭ - پۇرچاق، سېغىز كەمپۇتلەرنى كۆتۈرۈپ كىرىپ ھەربىرىمىزنىڭ ئالدىكى شىرەگە تەقسىم قىلىپ بولغاندىن كېيىن: «ئەپەندىم، يەنە نېمە كېرەك؟» دېگىنىچە ئابلىزنىڭ ئالدىدا تۇردى. ئابلىز ئۇنىڭغا بىرنېمىلەرنى بۇيرۇتقاندىن كېيىن بىزگە قاراپ:

— بۇگۈنكى كۆڭۈل ئېچىشىمىزنىڭ يەپ - ئىچىش مۇلازىمىدىن

مىتى مەندىن، قىزلارنىڭ مۇلازىمەت ھەققىنى ئۆزۈڭلار بېرىسە-
لەر. چىقىشىپ قېلىشقان باشقا مۇلازىمەتلىرىڭلار ئۆزۈڭلەرگە
باغلىق، — دېدى يېنىدىكى قىرقىم چاچ قىزنىڭ بوينىغا قولىنى
ئۆتكۈزۈپ تۇرۇپ.

ئەر مۇلازىم كۆتۈرۈپ كىرگەن قىزىل ھاراق ۋە ھەر خىل
تاماكىلار بىلەن شىرەلەر تولۇقلاندى. قىزلار بىر دەمدىلا ھاراق
ۋە پۇڭلارنىڭ ئېغىزىنى ئېچىپ ئىستاكانلارغا قۇيۇشقا باشلىدى.
ماڭا تەقسىم بولغان قىز قولىغا پۇڭا ۋە قىزىل ھاراق قۇيۇلغان
ئىككى ئىستاكاننى تەڭ تۇتۇپ «قايسىسىنى ئىچىسىز؟» دەپ
سورىدى. مەنچە بولغاندا قايسىسىنى ئىچسەم ئوخشاش ئىدى.
نەچچە كۈندىن بېرى ئىچىلۇاتقان ھاراقلار تەسىرىدىن تەنلىرىم
ھاراققا زابوي بولۇپ كەتكەن، بېشىممۇ گاراڭ ئىدى. باشقىلار
خىلى ئۇزۇندا ھاراققا خۇمار بولىدىغان بولسا، مەن بىرنەچچە
كۈندىلا زابويغا ئايلىنىپ بولغانىدىم. مېنى ئەمدى ھاراققا
زورلاش كەتمەيتتى. كۆڭلۈم ئىختىيارسىز شۇ سۇيۇقلۇقنى خا-
لاپلا تۇراتتى. شۇڭا ئىككى رومكىدىن كۆپ تاللىمايلا پۇڭا قۇيۇل-
غىنىنى تاللىدىم - دە، «خوشە!» دېگىنىمچە بىراقلا ئىچىۋەت-
تىم. باشقىلارغا سەپسالدىم. ھەمراھلىرىممۇ (ئەمدى ئۇلارنى
شۇنداق ئاتاشقا ئۆگىنىپ قالغانىدىم) قىزلارنى سىلاپ، ئەركىلە-
تىپ ئىچىشىپ، ئويناشماقتا ئىدى. بۇنداق ئىشلارغا كۆنۈپ
كەتكەن قىزلارمۇ ئەرلەرنىڭ رايىغا بېقىپ نېمە قىلاي دېسە
«ياق» دېمەستىن ماسلىشىپ بېرىۋاتاتتى. مېنىڭ قوللىرىممۇ
ئىختىيارسىز بىر دەم يېنىمدىكى قىزنىڭ بەللىرىگە، بىر دەم بو-
يۇنلىرىغا، بىر دەم يېرىم - يارتا يالىڭاچ تۇرغان كىندىك -
مەيدىلىرىگە كېتىپ قالاتتى. قىزنىڭ نازۇكەرەشمە، ئەركىلەش-
لىرىگە ۋە ئىگراشلىرىغا ماسلىشىپ تومۇرلىرىمدىكى قانلار كۆۋە-
جەپ كېتىۋاتاتتى ...

— خانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى كارىدوردا بەدەن ئۇۋۇلاش
ئۆيلىرى بار، — دېدى ئابلىز قۇچقىغا چىقىپ قالغان قىزنى

ئەركىلىتىپ تۇرۇپ، — خالىغانلار چىقىپ بەدەنلىرىڭلارنى را-
ھەتلەندۇرۇپ كىرسەڭلار بولىدۇ. باھاسىنى ئۆزۈڭلار
چىقىشىڭلار!

شۇ سۆزنى كۆتۈپ تۇرغاندەك تۇرغۇن پاينەك تىزىغا ئولتۇر-
غۇزۇۋالغان قىزنىڭ قولىقىغا بىرنېمىلەرنى دېدى — دە، ئۇنى
يېتىلەپ چىقىپ كەتتى. ھايال ئۆتمەي ئۇزۇنتۇرا تۇرسۇنمۇ ئۆزە-
گە ماس كەلگەن شادا پاچاق، ئېگىز، ئورۇق كەلگەن ھەمراھى
بىلەن چاپلاشما تانسا ئويناۋاتىپ غايىب بولدى. قىزىل ھاراق
بىلەن پىشىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئىچىۋېرىپ خېلىلا تەڭشىلىپ قالغا-
نىدىم. ئەمدى مەندىكى تارتىنىش، ھايا دېگەنلەر نەلەرگىدۇر
يوقالغانىدى. كەيپلىكىمدە تۇرۇپ — تۇرۇپ ھەمراھىمنى قۇچە-
قىمغا ئېلىۋالاتتىم. باشقىلارنىڭ بىر گەۋدە بولۇشۇپ تانسا ئويىنا-
ۋاتقانلىقىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالسا ھەمراھىمنىڭ قوللىرىنى بوي-
نۇمغا ئارتىلدۇرۇپ قويۇپ ئوچۇق كىندىكلىرىنى قورسىقىمغا،
ئالمىدەك كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كۆكسىنى مەيدەمگىلا چاپلاپ پۈتۈم
كەلسۇن — كەلمىسۇن، چاپلاشما تانسىغا چۈشۈپ كېتەتتىم.
ئىچىۋېرىپ — چىكىۋېرىپ، ئويناۋېرىپ بارا — بارا خۇدۇمنى
يوقتىتىشقا باشلىدىم. قىزنى قۇچاقلاپ كارىدوردىكى تارغىنە ئۇ-
ۋۇلاشخانىدا بەدەنلىرىمنى مۇجۇپ ئۇۋۇلاتقۇزۇپ راھەتلەنگىنىم،
يەنە قانداقتۇر بىر خىل لەززەتلىك سېزىمدە بولغانلىقىم،
ئىككى — ئۈچ قېتىم يانچۇقۇمدىن پۇل سۇغۇرۇپ ئۇنىڭغا بەرگەن-
لىكىم ... « مېنى قويۇۋېتىش، مېنىڭ پۇلۇم جىق، كەتمەيمەن،
ئىچىمەن، قانغۇچە ئويناتىمەن، قىرقىم چاچنىمۇ بىرگە ئەكېتە-
مەن ... » دەپ ۋارقىرىغانلىقىم خىرە — شىرە ئېسىمدە. شۇنىڭ-
دىن كېيىن نېمە ئىشلار بولدى، نەلەردە يۈردۈق، قانداق قايتىپ
كەلدۇق، بىلمەيمەن. بىر چاغلاردا ئېغىرلاشقان كۆزۈمنى ئاران
ئېچىپ ئۆزۈمنى ئابلىزنىڭ ئۆيىدە سۇپىدىكى گىلەم ئۈستىدە
كۆردۈم.

شۇ كۈندىن باشلاپ ئۆزۈمنى ئەسلىدىكى ئۆزۈم ئەمەستەك هېس قىلىپ قالدىم. ئىلگىرىكىدەك تارتىنچاقلىقىم پۈتۈنلەي يوقالغان. ئىچىمەن، چېكىمەن، ئاتىمەن، ئويىنايمەن دەپلا تۇراتتىم. ئەمدى مېنى بۇ ئىشلارغا ئابلىز ياكى باشقىلارنىڭ روزلىشى كەتمەيتتى. ئابلىزنىڭ داۋاملىق تاقاق تۇرىدىغان تۆمۈر دەۋازىسىمۇ ئەمدى ماڭا ئوچۇق ئىدى. نازارەتمۇ بوشىتىلغان، ئۆز خاھىشىم بويىچە كىرىپ ـ چىقىپ يۈرۈۋېرەتتىم. نېمىشقىدۇر كېتىپ قېلىشنى، هېچبولمىسا شەهەر تەرەپكە ئۆتۈپ كېلىشنى ئۆزۈمچە خالىمايدىغان بولۇپ قالغانىدىم.

هاراققا، قىمارغا، پاهىشخانىلارغا خۇمار بولۇپ قالغانىدىم. بىرەر كۈن هاراق ئىچمىسەم قوللىرىم تىترەپ لەقۋالىشىپ كېتەتتىم. ئىچكەن ياكى چەككەندىن كېيىن روهلىنىپ شوخلىشىپ كېتەتتىم. نۇرغۇن قىمار سورۇنلىرىغا قاتنىشىپ بەزىدە چوڭ، بەزىدە كىچىك تىكىپ ئۆتۈۋالسام خۇش بولۇپ كېتەتتىم. باشتا قانچىلىك ئۆتتۇرغىنىم بىلەن هېسابلاشماي، بىر ـ ئىككى قېتىم ئۆتۈۋالسام خۇش بولۇپ كېتەتتىم. ئىككى ـ ئۈچ كۈندە بىرەر كەچلىكىنى هېلىقى ئاخشامدىكى ئايرىمخانىلاردا، تارغىنا كارىۋات قويۇلغان ئۆۋۈلاش ئۆيلىرىدە ئۆتكۈزۈپ كېلەتتىم. ئايال خوجايىنىغا تونۇش بولۇپ كەتكەچكە، بىرەر يۈز كويىنى ئارتۇقراق بەرسەم يېڭى كەلگەن «مال» لىرىنى ئالماشتۇرۇپ بېرىپ تۇراتتى. قانچە كۈن، قانچە هەپتە، قانچە ئاي خۇمار هالەتتە ئۆتكىنىم ئېسىمدە يوق، پۇللىرىم بارغانسېرى ئازلاپ ئاخىرى بېلىمدىكى پايپاق بوشىغاندىلا ماڭا يېپىشقان ئابلىزلارمۇ، كونا ـ يېڭى تونۇش قىمارۋازلارمۇ، ئايال خوجايىنمۇ مەندىن يىراقلىشىشقا باشلىدى. ئابلىزمۇ ئەمدى ئۆيگە ئىلگىرىكىدەك يېمەك ـ ئىچمەكنى تەل قىلىپ قويمايدىغان بولۇۋالدى. بىر باهانىلەر بىلەن مېنى يالغۇز تاشلاپ قويۇپ چىقىپ كېتىپ ئىككى ـ ئۈچ كۈندە بىرەر قېتىم كېلىپ قويىاتتى. ئىلگىرى تاڭ

يورۇماستىنلا بۇ ئۆيگە ئۇنۇپ بولىدىغان تۇرسۇن ئۇزۇنتۇرا بىلەن تۇرغۇن پاينەك، ھەيدىسىمۇ كەتكىلى ئۇنمايدىغان سەمەت پاكار-لار ئەمدى قارىسىنىمۇ كۆرسەتمەيتتى. يېنىمدا پۇل تۇگىگەن، بەدىنىم زەئىپلەشكەن، كۆز نۇرۇم ئۆچكەن، تەپەككۇرۇم، ھېس-سىياتىم ئۆلگەن ھالدا بىرقانچە كۈندىن بېرى شۇ داق سۇپا ئۈستىدە ئاچ قورساق يېتىپ كەتتىم. ئەمدى مېنى ھېچكىم ئىزدەپمۇ كەلمىدى، ھەتتا ئابلىزمۇ ئۆيدىن ئەنسىرەپ بولسىمۇ كېلىپ قويمىدى، ئۆيدە پۇلغا يارىغۇدەك بىرەر نەرسە بولمىغاچ-قا، ئەمدى ئۇنىڭ كەلمەسلىكى تەبىئىي ئىدى. ئۇستاتلىق بىلەن مەندىن شىلىۋالغان پۇللارغا بۇنداق ئۆيدىن نەچچىنى سېتىۋالالايتتى.

بۇگۈن ماغدۇرسىزلىقىمدىن تەرەتكە چىقىشقىمۇ خۇشياقماي ئاچچىق خىيال بىلەن يېتىپ كەتتىم. شۇ ھالەتتە ئۆلۈپ كېتەر-مەنمۇ، دەپ ئەنسىرەيتتىم. بىر ۋاقىتلاردا تاشقىرىقى ئۆينىڭ ئىشىكى يەڭگىل چېكىلدى. «بەلكىم ئابلىزدۇ؟ مېنىڭ ئۆلۈ-كۈمنى تاشلىۋەتكىلى كەلگەندۇ؟» دەپ ئويلىدىم. بۇ خىيالىمدىن تۇرۇپلا يېنىۋالدىم. ئابلىز ئادەتتە ئىشىك چېكىپ كىرىدىغان پەزىلەتلىك ئادەملەر قاتارىغا كىرمەيتتى. ئىشىكنىڭ غىچىرلاپ ئېچىلغان ئاۋازىدىن كېيىن يەڭگىل ئاياغ تىۋىشىنىڭ مەن يانقان ئۆيگە كىرىپ كەلگەنلىكىنى سېزىپ ئىشىك تەرەپكە قارىدىم. ئىشىك تۇۋىدە، تار ھويلىدا ئاندا - ساندا ئۇچرىتىپ قالىدىغان ئاتمىش ياشلار ئۆپچۆرىسىدىكى چار ساقاللىق كىشى ماڭا ئىچ ئاغرىتقان قىياپەتتە قاراپ تۇراتتى. ئۇنى كۆرۈپ سەل - پەل قىمىرلاپ قويدۇم.

— تۇنۇگۈندىن بېرى ھويلا تەرەپكە چىقمىدىڭ، ئالمادىس بىرەر ئىش بولۇپ قالمىسۇن يەنە، دەپ ئەنسىرەپ كىرد-شىم، — دېدى ئۇ سۇپىنىڭ ئايىغىم تەرىپىگە كېلىپ ئولتۇ-رۇپ.

— ئابلىزلار كەلمەيدىغۇ، تاغا، — دېدىم ئارانلا.
— بەكمۇ نادانكەنسەن، ئوغلۇم. تۇنجى قېتىم بۇ ھويلىغا قەدەم باسقان كۈنۈڭلا سېنى بېشىڭدىن ئىسسىق - سوغۇق ئۆتمەگەن نادان بالا قاتاردا ھېس قىلىپ، ئابلىزلارنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ قالغىنىڭدىن ئەنسىرىگەنىدىم. ئاخىرى پەرىزىمدەك بوپتۇ. ئابلىزنى سوراپ قالدىڭ. خاتىرجەم بول، ئۇ ئەمدى كەلمەيدۇ.
— نېمىشقا؟ — سوئال نەزىرىدە بوۋايغا قارىدىم.
بوۋاي ئۇلۇغ - كىچىك بىر تىنىۋەتكەندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:
— ئابلىزنى تازا چۈشەنمەپتىكەنسەنده باشتا، بەلكى ئەمدى چۈشەنگەنسەن. ئۇچىغا چىققان ئالىقاپ، لۇكچەك، ئىچى ھېيلەمىكىر بىلەن تولغان ساختىپەز بىر نېمە ئۇ. سىرتلاردا قىلىپ يۈرگەن - ئەتكەنلىرىنى تازا بىلىپ كەتمەسمۇ، ئەمما بۇ قورۇدا پەيدا بولغان ئىككى يىلدىن بېرى ئىچىش - چېكىش، قىمار بىلەن سەندەك نادانلاردىن بىرقانچىنى قاق سەنەم قىلىپ بولدى. ئۇنىڭ ئارىلىشىدىغىنىمۇ ساپلا ئىچەرمەن - چېكەرمەن، قىمارۋاز كوچا لۇكچەكلىرى ئىدى. سېنى باشتىلا قاچۇرۇۋېتەيمۇ، ئاگاھلاندۇرۇپ قويايمۇ، دەپمۇ ئويلىدىم، بىراق ئابلىزنىڭ تەھدىتىدىن ئۇنداق قىلىشقا پۈرسەت بولمىدى. كېيىنچە ئۆزۈڭمۇ ئۇلارنىڭ قېتىغا باشچىلاپ كىرىپ كېتىپسەن، بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئەسلىي ئىنسان ھالىتىدە ساق يۈرگىنىڭنى ئۇچرىتالمىدىم، — بوۋاي ئازراق دەم ئېلىۋالغاندىن كېيىن ماڭا ئىچ ئاغرىتقان ھېسسىياتىنى سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئەمدى ئابلىزنى كىملەرمىكىن، دەپ ئۈمىد كۈتمە، ئۇ بوينىغا ئارتىلغان بۇ ئۆينىڭ ئىككى يىللىق ئىجارە ھەققىنى تۆلىۋېتىپ كېتىپ قالدى.
ھەممىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم. ئىككى كۆزۈم ياشقا تولغان ھالەتتە تورۇسقا تىكىلىپ بىرمەھەل خىيالغا پاتتىم ... بېجىرىم بىر ئەركەك ئىدىم. مانا ئەمدىلىكتە روھىم، تېنىم، قىسقىسى

پۇتۇن جىسمىم زەئىپلەشكەن زەيپانىغا ئايلىنىپ قالدىم. بۇنىڭغا كىم سەۋەبچى؟ ئابلىزمۇ ياكى ئۆزۈممۇ؟ ئابلىز بىلەن ئۆچراشقان كۈندىن بۇيانقى ئىشلارنى بىرقۇر ئەسلەپ باقتىم. ئۇ مېنى سوغۇنلارغا باشلاپ ھاراق ئىچىشكە زورلاپتىيۇ، زادى ئىچمەسلىك بولمايدۇ، دەپ تەھدىت بىلەن ئاغزىمنى يېرىپ قۇيماپتۇ. ئەسلىي تۇنجى رومكىنى ئىچىپ بولدى قىلىۋالسامۇ، يالغاندىن مەست بولۇۋالسامۇ بولىۋېرەتتى. نازۇكەرەشمە قىزلارنى كۆرۈپ ھەۋەسىم، شاتراقلىقىم بىلەن كېيىنكى رومكىلارنى ئۆزلۈكسىزدىن ئىچىۋېرىپتىمەن. تۇرۇپلا ھاجىم دادام ئېيتىپ بەرگەن بىر ھېكايەت ئېسىمگە كېلىپ قالدى: «شەيتان ئەرشتىن قوغلانغاندىن كېيىن: ‹مېنىڭ ئەرشتىن قوغلىنىشىمغا ئادەم سەۋەبچى. شۇڭا زېمىندا مەخسۇس ئادەملەرنى ئازدۇرىمەن› دەپ قەسەم ئىچىپتۇ. بىر كۈنى شەيتان بىجىرىم بىر ئەرنىڭ ئالدىنى توسۇۋېلىپ بىر بوتۇلكا ھاراق ۋە بىر ئايال كىشىنى كۆرسىتىپ: ‹ياكى ھاراقنى ئىچىسەن ياكى بۇ ئايال بىلەن زىنا قىلىسەن، ياكى بۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىسەن› دەپ بۇيرۇپتۇ. ئۇ ئىشنىڭ بىرىنى قىلىشقا زورلاپتۇ. ھېلقى ئادەم: ‹ئادەم ئۆلتۈرسەم ئۆزۈممۇ دارغا ئېسىلىمەن، بۇ ئايال بىلەن زىنا قىلسامۇ بەربىر چالما ـ كېسەك قىلىنىپ ئۆلتۈرۈلىمەن. ئۇنىڭدىن كۆرە ھاراقنى ئىچسەملا بولمىدىمۇ› دەپ ئويلاپ بىر بوتۇلكا ھاراقنى ئىچىۋېتىپتۇ. بوتۇلكىدا جىن تۇرغان ھاراق ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرگەندىن كېيىن ئىچىنى قىزىتىپ، قانلىرىنى ئۇرغۇتۇپ مەست قىلىپ قويۇپتۇ. ئۇ كىشى مەستلىكىدە ئەسەبىيلىشىپ ھايانىمۇ ئۇنتۇپ ھېلىقى ئايالغا زورلۇق قىلىپ زىنا قىپتۇ. ئارقىدىن باشقىلار بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.» دېمەك، ھاراق ھەممە ئەسكىلىكلەرنىڭ، ھاياسىزلىقنىڭ، ئىمانسىزلىقنىڭ باشلامچىسىدۇر. بۇ ھېكايەت بىلەن ئۆزۈمنىڭ ئەمەلىيەتتى نېمىدېگەن ئوخشاش ـ ھە! ھەممە ئەسكىلىكلەرنىڭ باشلامچىسى بولغان

هاراقنى ئىچكەندىن كېيىن هايانى ئونتۇپ زىناغا، ئۇنىڭدىن كېيىن قىمارغا ئۆگىنىپ قالدىم. گەرچە هېلىقى كىشىدەك ئادەم ئۆلتۈرمىسەممۇ، ئەمما ئىمانىنى، هايانى، ئىنسانىي پەزىلەتنى، ئادەمىيلىكنى يوقىتىپ هايۋاندىن پەرقسىز، قەدىرسىز بىر مۇر-دىغا ئايلىنىپ قالدىم. ئۆزۈم خالاپ يېنىمدىكى بايلىقىمنى ئۆز قولۇم بىلەن ئابلىزغا ۋە باشقىلارغا بىر - بىرلەپ سۇغۇرۇپ بەردىم. بوۋاينىڭ سۆزى ماڭا قايتا تەسىر قىلىشقا باشلىدى. سىرتلارغا چىقماي هويلا - ئارامغا قارايدىغان ئاددىي بىر بوۋاينىڭ نەزىرىدە ئەسلىي ئىنسانلىق سۈپىتىمنى يوقاتقان يەردە، رەستە-لەردە، ئادەملەر بار يەردە نېمىلەرنى قىلىپ، قانداق سۈپەتلەرگە بولغىنىمنى پەرەز قىلىش تەس ئەمەس ئىدى.

ئەمدى بۇ يەردە يېتىۋەرسەم بولمايتتى. بۇ ئۆيدە مېنىڭ قىلچىمۇ هەققىم يوق ئىدى. «يۇرتۇمغا كېتەي» دەپمۇ باقتىم. يانچۇق قۇرۇق، نېمىگە كېتىمەن؟ بىر ئامالنى قىلىپمۇ كېتىۋا-لارمەن. ئەمما يۇرتۇمغا قايسى يۈزۈمنى كۆتۈرۈپ بارىمەن. بەل-كىم ئابلىز يۇرت تەرەپتىن كېلىپ - كېتىپ تۇرغانلار ئارقىلىق يۇرتتىمۇ ناممىنى سېتىپ بولدى. يۇرتۇمغا مۇشۇ زەيپانە هالەتتە قەدەم بېسىش مۇمكىنمۇ؟

ئورنۇمدىن تۇرۇپ سەنتۈرۈلۈپ دېگۈدەك هويلىغا چىقتىم. بوۋاي كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ كۆرۈنمىگىنىمۇ ياخشى ئىدى. «تۈ-يۇقسىز بۇ دۇنيادىن غايىب بولغىنىمنى ئىنسۇجىن بىلمەي قال-سۇنچۇ!» دەپ ئويلاپ قالدىم. دەرۋازىدىن سىرتقا چىقىپ قاياققا مېڭىشنى ئاڭقىرالماي تۇرۇپ قالدىم. ئويلاپ باقسام، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى كۈندۈزى ئەمەس، كېچىلىرىمۇ بۇ كوچىلاردا بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئوڭ هالەتتە مېڭىپ باقماپتىمەن. كۆزلە-رىمنى چېقىۋاتقان قۇياش نۇرىغا ئالقىنىمنى سايىۋەن قىلىپ كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىگە نەزەر سالدىم. ئوڭغۇل - دوڭغۇل تار كوچىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن شەھەرنىڭ بىرنەچچە ئېگىز بىنالە-

ری غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. كوچىنىڭ سول تەرىپى ئانچە ئۇزۇن-غا بارمايلا ئاخىرلىشىپ بارا - بارا ئېگىزلەپ بارغان تاغقا تۇتۇ-شاتتى. قەدەملىرىمنى تەستە يۆتكەپ شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. ئۇزۇن ماڭمايلا كوچىنىڭ ئاخىرى تۇگەپ سايلىقتىكى چېغىر يولغا چىقىپ قالدىم. سايدا ھاسىل بولغان ئەگرى - بۇگرى چېغىر يول ئانچە يىراق بىلىنمەيدىغان ئېگىز - پەس تاغ چوققا-لىرى ئارىسىغا تۇتىشىپ كەتكەن قىلاتتى. ماغدۇرىدىن كەتكەن پۇتلىرىمنىڭ ھەربىر قەدىمىنى يۆتكەش شۇنچە تەسكە توختىمىسمۇ ئادەمزاتسىز دەپ پەرەز قىلغان تاغ ئارىسىنى كۆزلەپ مېڭىۋەر-دىم. تاغ ئارىسىغا كىرگىنىمدىن كېيىن يۇزلىرىمگە ئۇرۇلۇۋاتقان سەلكىن تاغ شامىلىدىن سەل - پەل راھەتلىنىپ قالدىم. سەل ماڭغىنىمدىن كېيىن تاغ باغرىنى يېرىپ چىققان ئاسفالت يولغا چىقىپ قالدىم. كۆپ ئويلانماستىن يولنىڭ تاغ ئىچىگە سوزۇلغان تەرىپىگە قاراپ مېڭىۋەردىم. بارغانسېرى ئېگىزلەپ بارغان تاغ يولى قارىغاي، ئارچىلار بىلەن قاپلانغان بىر كەڭلىككە كەلگەندە پەسلەشكە باشلىدى. ئەمدى مېڭىۋەرسەم بولمايتتى. ھاياتىمنى مۇشۇ تاغ ئارىسىدا ئاياغلاشتۇرۇشنى نىيەت قىلىپ، سەكرەشكە ئەپلىكرەك بىرەر ھالىڭ ئىزدەپ، يان تەرەپتىكى قارا-غايزارلىق ئارىسىغا قاراپ ماڭدىم. تۇرۇپلا يېقىن ئەتراپتىكى قارىغايلىق ئارىسىدىن كىشىلەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. زەن سېلىپ قارىدىم. ياپيېشىل چۆپلۈكلەر بىلەن قاپلانغان قارا-غايلىقنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىدە سايادىكى چىلەر كىيىمىنى كىيە-ۋېلىشقان كىشىلەر يىراقتىن كۆرۈنۈۋاتقان ئاپئاق قارلىق چوق-قىنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلىپ سۈرەتكە چۈشۈۋاتاتتى. ئۇلاردىن يىراقلىشىپ بىر قىياغا چىقىپ قالدىم. قىيانىڭ پەس تەرىپى كۆز يەتكۈسىز ھالىڭ بولۇپ، قارىسىلا قورقۇنچتىن ئادەمنىڭ بېشى قايىتتى. ھالىڭ تەرەپتىن سۇنىڭ شارقىرىشىغىمۇ، ماشىنا ماتورىنىڭ ئاۋازىغىمۇ، لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ گۈركىرە-

شىگمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان بىر خىل ئاۋاز تاغ بۇركۇتلىرى، لاچىنلىرى قاتارلىق ھەر خىل ئوۋ قۇشلىرىنىڭ قورقۇنچلۇق قىرقىراشلىرى بىلەن قوشۇلۇپ ئادەمنى ۋەھىمگە سالاتتى. ھايا-تىمنى ئاخىرلاشتۇرۇشنى خالاپ قالغان جاي دەل مۇشۇ ئىدى. قىيا ئۈستىدە بىرنەچچە مىنۇت دېلىغۇللۇقتا تۇرۇپ قالغىنىمدىن كېيىن بىر قارارغا كېلىپ كۆزۈمنى چىڭ يۇمۇپ جىسمىمنى ھاڭ تەرەپكە قارىتىپ قويۇۋەتتىم ... دەل شۇ پەيتتە غايىبتىن پەيدا بولغاندەك بىر قول گەجگەمنى چاپىنىمنىڭ ياقىسى بىلەن قوشۇپ كەينىمگە تارتىپ تاش ئۈستىدىلا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. چۆچۈگىنىمدىن بۇرۇلۇپ ئارقامغا قارىدىم - دە، كۆز ئالدىمدا ھاسىرغىنىچە تۇرغان ئايچۈەرنى كۆرۈپ ھەيرانلىقتا چەكچىيىپلا قالدىم. كۆز ئالدىمدا تۇرغىنى راستىنلا قەلبىمدە خېلى بۇرۇنلا ئۇنتۇلۇپ كەتكەن، ئەمما غىل - پال سېيماسى قېلىپ قالغان يولباشلىغۇچى ئايچۈەرنىڭ ئۆزى ئىدى.

— نېمە قىلغىنىڭىز بۇ؟ سىزنى بۇ خىل ھالەتتە ئۇچرىتىپ قالارمەن دەپ ئويلىمىغانىدىم. ھايات سىز ئۈچۈن شۇنچە ئەرزە-مەس نەرسە بولۇپ قالدىمۇ؟ — ھاسىراپ تۇرۇپ زىل ئاۋازى بىلەن ئاچچىقلىنىپ كەتتى ئۇ.

مەينەت باسقان ھالىتىم بىلەن زەئىپ ھالدا ئۇنىڭغا ئۇچراپ قالغىنىمغا نومۇس قىلىپ كېرىپ كېتىشكە يەر قاتتىقلىق قىلمۇاتاتتى.

مېنىڭ روھىي ھالىتىمنى سېزىپ يەتكەن ئايچۈەر ئارتۇقچە تاپا - تەنە قىلىشنىڭ ھازىرچە ماڭا ئېغىر كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ قالدىمۇ قانداق، قولۇمدىن تارتىپ ئورنۇمدىن تۇرغۇزۇپ قىيادىن يىراقلاشتۇردى - دە، تەكشۈرۈك كەلگەن چۆپلۈك ئۈس-تىگە كېلىپ قولۇمنى قويۇۋەتتى. خىجىللىقتىن ئۇنىڭغا قاراشقا جۈرئەت قىلالمىدىم.

— مەن بىلەن يۈرۈڭ، — دېدى ئۇ بۇيرۇق تەلەپپۇزىدا سەل

هاردۇقىنى چىقىرىۋالغاندىن كېيىن.

تارتىشسام سەت بولىدىغانلىقىنى بىلىپ گەپ - سۆز قىلماستىن ئۇنىڭ كەينىگە كىرىپ ماڭدىم. بارغانسېرى پەسلەپ، قارىغاي، ئارچىلار ئارىسىدىن ئۆتۈپ يول بويىغا چىقتۇق. يول بويىدىكى تەكشىلەنگەن بوشلۇقتا بىر مىنىبۇس توختاقلىق تۇراتتى. بىرقانچە ساياھەتچى ئەتراپتىكى تاغ مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىۋاتاتتى. مېنى باشلاپ كەلگەن ئايچۈەرنى كۆرۈپ سايا-ھەتچىلەر قېشىمىزغا كېلىشىپ خۇددى ياۋايى ئادەمنى كۆرگەن-دەك ماڭا قاراپ بىرنېمىلەرنى دېيىشىپ كېتىشتى، دېمىسىمۇ مەينەت باسقان كىيىملىرىم چاتقاللارغا ئىلىنىپ يىرتىلىپ، كىرلەشكەن چىرايىم بىلەن ماسلىشىپ مېنى ياۋايى ئادەمگە ئوخ-شىتىپ قويغانىدى. ئايچۈەرنىڭ مەن ئۇقمايدىغان بىر خىل تىلدا ئۇلارغا چۈشەندۈرۈشى ئارقىلىق ئۇلار «نو - نو» دېيىشىپ باشلىرىنى لىڭشىتقىنىچە ماڭا يەنە بىر قارىشۇېتىپ مىنىبۇسقا چىقىشتى. ئۇلارنىڭ كەينىدىن مېنىمۇ ئىتتىرىپ مىنىبۇسقا چە-قىرىۋەتكەن ئايچۈەر ماشىنىنىڭ ئەتراپىنى بىر ئايلىنىۋەتكەندىن كېيىن ئۆزىمۇ چىقىپ كەلدى. ئاڭغىچە ئوتتۇرىدا قاققان قوزۇق-تەك ئۆرە تۇراتتىم. مىنىبۇس ئىچىدىمۇ خېلى كۆپ ئەر - ئايال چەت ئەللىك بولۇپ، ئۇلار يېڭى ماشىنىغا چىققانلار بىلەن مېنى ئىما قىلىپ بىرنېمىلەرنى دېيىشەتتى. بىراق، ئۇلارنىڭ چىراي-لىرىدىن مەسخىرىلىك ياكى يىرگىنىش ئىزنالىرىنى ئۇچراتقىلى بولمايتتى. ئايچۈەر مېنى ئەڭ ئاخىرىدىكى بوش ئورۇنغا ئولتۇ-رۇشقا بۇيرۇدى - دە، ئادەملەرنى بىرقۇر سانۇېتىپ شوپۇرغا مىنىبۇسنى قوزغىتىشقا بۇيرۇق بېرىپ، ئۆزى ئىشكىنىڭ يېنى-دىكى تاق كىشىلىك ئورۇندۇققا چۆكتى. تۇيۇقسىز بولۇۋاتقان بۇ ئىشلاردىن ھەيران قېلىۋاتاتتىم. بولۇپمۇ ماڭغا ئۆزۈمنى تاشلاشقا باشلاۋاتقاندا ئايچۈەرنىڭ ئاسماندىن چۈشكەندەكلا پەيدا بولۇپ مېنى تۇتۇۋېلىشى خۇددى رۈيايەتلەردىكىدەك سىرلىق بە-

لىنىۋاتاتتى. مىنىبۇس تاغ يولىدىن چىققاندا جاھاننى گۈگۈم پەردىسى قاپلاشقا باشلىغانىدى. يىراقتىن شەھەرنىڭ كېچىلىك مەنزىرىسى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. بارغانسېرى پەسلەپ باردىغان ئاسفالت يولدا قۇيۇندەك كېتىۋاتقان مىنىبۇس بىردەمدىلا رەڭگا-رەڭ چىراغلار بىلەن ئورالغان شەھەر كوچىسىغا كىرىپ بىرنەچچە كوچىدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ توختىدى. ئايچۈەر ساياھەتچىلەرگە راۋان ئىنگلىز تىلىدا بىرنېمىلەرنى تاپىلىغاندىن كېيىن شوپۇرغا قاراپ ئەتە ئەتىگەن سائەت سەككىزدە يولغا چىقىدىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ مىنىبۇستىن چۈشۈپ كەتتى. ماشىنىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ساياھەت سومكىلىرىنى ئېلىشىپ چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن شوپۇرنىڭ «سەنمۇ چۈشمەمسەن؟» دېگەندەك قىلىپ بوينىنى قايرىپ قارىشىدىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ پەسكە چۈشتۈم. ئايچۈەر ئون نەچچە قەدەم نېرىدا ماڭا قاراپ تۇراتتى. مىنىبۇس قوزغىلىپ كەتكەندىن كېيىن يا ئۇنىڭ قېشىغا، يا باشقا ياققا كېتىشىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ تۇرغىنىمدا ئۇ مېنى چاقىردى:

— بۇ ياققا كېلىپ مەن بىلەن مېڭىڭ!

بېشىمنى سالپايتقىنىمچە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭا تونۇشتەكلا بىر بىنانىڭ ئالدىغا كېلىپ قالدىم. زەن سېلىپ قاراپ مەن شەھەرگە كېلىپ چۈشكەن مېھمانساراي ئىكەنلىكىنى بىلدىم. مېھمانخانا زالىغا كىرگەندىن كېيىن ئايچۈەر زالنىڭ يان تەرىپىگە تىزىلغان خۇرۇم ساپادا بىردەم ساقلاپ ئولتۇرۇپ تۇرۇشۇمنى تاپىلاپ باش مۇلازىمەت ئورنىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئۇ مۇلازىمەتچىلەرگە بىرنېمىلەرنى دېگەندىن كېيىن پەشتاق ئىچىدىكى مۇلازىمەتچىلەر بويۇنلىرىنى سوزۇشۇپ مەن تەرەپكە قارىشىپ بىرنېمىلەرنى دېيىشىپ كۈلۈشۈپ كېتىشتى. ئۇلارنىڭ كۈلۈشىدىن يا مېنى مەسخىرە قىلىۋاتقانلىقىنى، يا ئىز - دېرەكسىز يوقاپ كەتكەندىن كېيىن مەجنۇنلارچە سىياقتا پەيدا بولۇپ قالغانلىقىمغا ھەيران بولۇۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى. مۇلازىمەت

پەشتىقى ئالدىدا مۇلازىملار بىلەن قىزغىن پاراڭغا چۈشكەن ئايچە-
ۋەر بىر ئەر مۇلازىم ئىچكىرى تەرەپتىكى ئۆيدىن ئاچىقىپ بە-
گەن بىر سومكىنى كۆتۈرۈپ مەن تەرەپكە قاراپ كەلدى. ئۇنىڭ
قولىدىكى سومكىغا قاراپلا نەچچە ۋاقىتلار ئىلگىرى ئابلىز مېنى
زورلاپ ئەكەتكەندە ياتاقتا قېلىپ قالغان سومكام ئىكەنلىكىنى
تونۇدۇم.

— مەڭ، سومكىڭىزنى تاپشۇرۇۋېلىڭ، — ئايچۈەر بىر
قولىدا سومكىنى ماڭا سۇنۇۋېتىپ، يەنە بىر قولىدا بىر كارتىنى
تەڭلەپ تۇرۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — بۇ بىرىنچى قەۋەتتە-
كى 107 - ياتاقنىڭ كارتىسى. ياتاققا كىرىپ يۇيۇنۇپ، كىيىم-
لىرىڭىزنى يەڭگۈشلەپ بولغاندىن كېيىن مۇشۇ يەرگە چىقىڭ،
تاماققا چىقمىز، — ئۇ ئىككى قەدەم مېڭىپ بولۇپ كەينىگە
قايرىلىپ ئەسكەرتتى، — ھايا تېڭىز بىلەن ئوينىشىدىغان
قالايمىقان خىياللاردا بولۇپ يۈرمەڭ - ھە!

ئۇنىڭ تاقىلداپ ماڭغان ئاياغ تاۋۇشى يوقالغىچە بېشىمنىمۇ
كۆتۈرەلمەستىن ئولتۇرۇپ قالدىم. يۈرىكىم بىر ئىللىق سېزىم-
نى، مېھرىبانلىقنى ھېس قىلىۋاتاتتى. كۆزلىرىمگە ئىختىيار-
سىز ياشلار كېلەتتى.

ياتاققا كىردىم. ئىلگىرى قونغىنىمدەك ئالاھىدە ياتاق بول-
مىسىمۇ، ھەر ھالدا رەتلىك، پاكىز ئىدى. بىرىنچى قىلىدىغان
ئىشىم يۇيۇنۇپ پاكلىنىش ئىدى. ئىس قاپلىغان ھاراق - قىمار
سورۇنلىرىدا، ھاياسىز ئىشلارغا ئىشىك ئېچىپ بېرىدىغان ئاي-
رىمخانىلاردا يۈرۈپ بۇلغانغان تېنىمنى ئايچۈەر بىلەن كۆرۈ-
شۈشتىن ئىلگىرى پاكىز سۇدا بولسىمۇ پاكلىۋالمىسام كۆڭلۈم-
نىڭ غەشلىكى تۈگىمەيتتى. تازىلىق ئۈيىگە كىرىپ مۇنچىنىڭ
جۈمىكىدىن مۇزدەك سۇنى شارقىرىتىپ چۈشۈرۈپ ئىچ - ئىچى-
دىن تىترەپ تىنىم جۇغۇلدىغىچە تۇردۇم، ئاندىن بەدەن كۆيگۈ-
دەك قىزىق سۇدا تازىلىق ئۈيىگە قويۇپ قويۇلغان يۇيۇنۇش پارا-

شوكى تۇگىگىچە قايتا ـ قايتا سۇركەپ، ماغزاپ چىلاشقان لۆڭگە بىلەن بەدەنلىرىمنى قىزارغىچە سۇرتتۇم. شۇ چاغدىلا ئۆزۈمنى سەل يەڭگىلەپ راھەتلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلدىم.

ساقال ـ بۇرۇتلىرىمنى قىرىپ، سومكىدىكى پاكىز كىيىم-لىرىمنى كىيىپ، چاچلىرىمنى تاراپ زالغا چىققىنىمدا ئايچۆھرە ساپادا خىيال سۇرۇپ ئولتۇراتتى. مېنى كۆرۈپلا باش ـ ئايىغىمغا رازىمەنلىك بىلەن بىرقۇر سەپسالدى ـ دە، «يۇرۇڭ» دېگىنىچە مېنى ئىككىنچى قەۋەتكە باشلاپ چىقىپ ئىككى كىشىلىك تاماق شىرەسىگە باشلاپ باردى. بىزنىڭ ئورۇنلىشىۋالغانلىقىمىزنى كۆرگەن مۇلازىملار ئاۋۇال چاي، ئاندىن ھىدى دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان چۆچۈرە كەلتۈرۈشتى. پەرىزىمچە تاماملارنى ئايچۆھرە مېنىڭ بەدەن قۇۋۋەت ئىقتىدارىمغا ماسلاشتۇرۇپ بۇيرۇغاندەك قىلاتتى. چۆچۈرىنى ئىچىۋېتىپ پۇتۇن بەدىنىمنى «پۇررىدە» تەر باستى. چۆچۈرىنىڭ تۇگىشىگە ئۇلگۈرۈپ بىرنەچچە زىخ كاۋاپ ۋە ئىككى قاچا قەھۋە كەلتۈرۈلدى. ئايچۆھرىنىڭ تاماق، كاۋاپقا زورلىشىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئۇن ـ تىنسىز غىزالىنىۋاتاتتۇق. خىجىللىقىمدىن ئېغىز ىمغا تەشەككۇر سۆزلىرىمۇ كەلمەيۋاتاتتى.

— ئىشتىھايىڭىز يەنە نېمىنى تارتىدۇ؟ — دېدى ئۇ قەھۋە-دىن ئازراق ئوتلىۋەتكەندىن كېيىن ئىارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.

— رەھمەت سىزگە، — دېيىلىدىم ئارانلا.

— ھە، راست، نېمە سەۋەبتىن ھاڭغا ئۆزىڭىزنى تاشلىماق-چى بولدىڭىز؟ — دەپ سورىدى ئۇ قوللىرىمنى سۇرتۇپ قەھۋەگە ئېغىز تەگكىنىمدىن كېيىن.

يۇزلىرىم قىزىرىپ كەتتى. نېمە دېيىشىمنى، گەپنى نەدىن باشلاپ، قانداق چۈشەندۈرۈشۈمنى بىلەلمەي ئولتۇرۇپ قالدىم.

— ئېيتقۇڭىز كەلمىگەن بولسا زورلىماي ئەمىسە. بۇ مەن ئۈچۈن مەڭگۇ بىر سىر بولۇپ قالسۇن. بىراق سومكىڭىزنىمۇ

ئالماي، ياتاقنىمۇ ئوتكۇزمەي تۇيۇقسىز غايىب بولغىنىڭىز مېھ-مانسارايدىكىلەرنى ھازىرغىچە ئەنسىرىتىپ كەلدى، — ئايچۆەر بىردەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، مەن چىقىپ كەتكەندىن كېيىنكى ئەھۋاللارنى بىرقۇر سۆزلەپ بەردى.

مەن بىلەن يېرىم كۇن دېگۇدەك بىرگە يۇرۇپ خوشلاشقان ئايچۆەر ئەتىسى ئەتىگەن ساياھەتچىلەرنى باشلاپ قاناس كۆلى ساياھەت رايونى لىنىيىسىگە سەپەرگە چىقىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇ-رۇۋاپتۇ. ئۇ مېھمانخانا قۇرغان ساياھەت شىركىتىنىڭ ئەزاسى بولغاچقا، باھار ئايلىرىدىن باشلاپ كەچ كۇزگىچە ئاساسەن سايا-ھەتچىلەرگە باشلامچى بولۇپ سىرتلاردا بولىدىكەن. شۇڭا كۆرۈشمىگىلى ئۇزۇن بولغان ئاتا - ئانىسى بىلەن دىدارلىشىۋې-لىش ئۇچۇن مەن ئۇنىڭغا ئارقىمۇ ئارقا تېلېفون ئۇرغان كەچلە-كى شەھەر سىرتىدىكى ئائىلىسىگە چىقىپ كېتىپتۇ ۋە ئەتىسى تاڭ سەھەردە سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. ھەپتىلىك ساياھەتتىن قايتىپ كېلىپ بىرقانچە كۇندىن كېيىن مېھمانخانا دىرېكتورى ئۇنى چا-قىرتىپ، مېنىڭ ياتاقنىمۇ ئوتكۇزمەي، سومكامنىمۇ تاشلاپ قو-يۇپ ئىز - دېرەكسىز غايىب بولغانلىقىمنى، بىرەر پېشكەللىك يۇز بېرىپ مەسئۇلىيەتنىڭ ئۆزلىرىگە ئارتىلىپ قېلىشىدىن ئەن-سىرەۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ ئىز - دېرىكىمنى قىلىپ بېقىشنى ئۆتۇنۇپتۇ. ئايچۆەر رەستىلەرنى، ئۆزى مېنى باشلاپ ئايلاندۇر-غان رايونلارنى بىرقانچە قېتىم ئايلىنىپمۇ مېنى ئۇچرىتالمىغان-دىن كېيىن مېھمانخانىنىڭ ئامانلىق ساقلىغۇچىسىنى باشلاپ، بىرقانچە مېھمانسارىنىڭ ياتاققا تىزىملىتىش جەدۋەللىرىنى تەك-شۇرۇپ، بىر مېھمانخانىدىن مېنىڭ كىملىك نومۇرۇمنى ۋە ئىسمىمنى تېپىپتۇ. سۇرۇشتۇرۇش ئارقىلىق ھېلىقى كۇنى كەچ-تىكى رەسۋاچىلىقلارنى ۋە بىرەيلەننىڭ مېنى ئىككى يۇز كوي جەريمانە تۆلەپ ئاچقىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپتۇ.

گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە يۇزلىرىم قىزىرىپ بېشىم يەرگە

كىرىپ كەتكۈدەك بولدى. مەن ئىزچىل گۈمان قىلىپ كەلگەن، ئابلىزنىڭ ئالدىن پىلانلاپ مېنى تۇنجى قىلتاققا چۈشۈرگەنلىك كومپىدېنىسىنى ئەمدى تولۇق چۈشەنگەندەك بولدۇم.

— شۇنىڭدىن كېيىن، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئايچۈھەر، — سىزنى ئىزدەشنى توختاتتۇق. بولمىغۇر ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىڭىزنى بىلگەندىن كېيىن سىزنى ئىزدەشنىڭ ۋە سىزدىن ئەنسىرەپ كېتىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ قالدىم. بۈگۈن چۈشتىن كېيىن سىز كۆرگەن بىر تۈركۈم چەت ئەللىك ساياھەتچىلەرنى تاغ مەنزىرىسىگە ئاپچىققانىدىم. قايتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالغاچقا «سەپتىن چۈشۈپ قالغانلار بولمىسۇن يەنە!» دېگەن ئوي بىلەن ئايلىنىپ كېلىۋېتىپ تۈركىدىن بىزنىڭ ئادەملەرگە ئوخشىمايدىغان بىرىنىڭ تىك قىيادىن ھازىرلا ئۆزىنى تاشلايدىغاندەك ھالەتتە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. ۋاراقىراپ توسماقچىمۇ بولدۇم. بىراق چۆچۈپ كېتىپ تىك قىيادىن تېيىلىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ شەپە چىقارماي يۈگۈرۈپ بارغىنىمچە كەينىڭىزدىن تۇتۇۋېلىشقا ئارانلا ئۈلگۈردۈم. سىزنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم.

ئايچۈھەر سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ بولۇپ قۇرۇقدىلىپ قالغان ئىستاكىنىمغا قاراپ قويۇپ بىر چەتتە تۇرغان مۇلازىمغا يەنە ئىككى ئىستاكان قەھۋە بۇيرۇتتى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ مەن بىلەن بىرەدەملىك ئولتۇرۇشقا ۋاقتى، كەچمىشلىرىمنى ئاڭلاپ بېقىشقا رايى بارلىقىنى ھېس قىلدىم ـ دە، كەچمىشلىرىمنى خىجىللىق ئىچىدە باشتىن ـ ئاخىر سۆزلەپ بەردىم. ئۇ نەپرەتكە لايىق ھالەتكە يۇزلىنىش تارىخىمنى ئاڭلاۋېتىپ بەزىدە ئېغىر تىنىپ قويساتتى، بەزىدە يۇزلىرى قىزىرىپ كېتەتتى. بەزى نومۇسسىز كۆرۈنۈشلەرنى سۆزلەۋاتقىنىمدا چىرايىدا نەپرەتلىنىش ئىپادىلىرى كۆرۈنۈپمۇ قالاتتى. ھەممىنى بىراقلا ئېيتىپ بولۇپ نېمىشقىدۇر بوغۇلۇپ ـ بوغۇلۇپ يىغلاپ تاشلىدىم. ئۇ مېنىڭ پۇشايى-

مان ئىچىدە ئازابلىنىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ ئىلگىرىكى كۆڭۈل-سىزلىكلەرنى ئۇنتۇپ، روھىمنى پاكلاپ، ئۇمىدۋارلىق ئىچىدە ياشىشىم ھەققىدە سەمىمىي نەسىھەتلەرنى قىلىپ روھىمنى خىلىلا كۆتۈرۈپ قويىدى.

— ھازىر قانداق ئويغا كەلگەندەك تۇرىسىز؟ — دېدى ئۇ مېنىڭ خىلىلا روھلىنىپ قالغانلىقىمنى كۆرۈپ.

— ئۆزۈمنۇ بىلمەيمەن. بىراق ماڭا بەخت ئەمەس، ئازاب ئاتا قىلغان بۇ شەھەردىن كېتىشىم، ھەممىنى ئۇنتۇپ ئەسلىدىكى ئۆزۈمگە خاس پاك روھىمنى تېپىۋېلىشىم كېرەك، — دېدىم مەن ئارانلا.

— ياخشى نىيەتكە كەپسىز، — دېدى ئۇ ۋە بىرپەس تۇرۇ-ۋالغاندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئەگەر خالىسىڭىز مۇنداق قىلايلى: ئەتە مەن ساياھەتچىلەرنى باشلاپ سەپەرگە چىقى-مەن. مەن بىلەن بىرگە يولغا چىقىپ بېقىڭ، بەلكى ساياھەت جەريانىدا يۈرتىڭىزغا قايتىۋېلىشىڭىز بىر ئامالى تېپىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس.

«قانداق دېدىم؟» دېگەن نەزەردە ماڭا قارىدى ئۇ بۇلاق كۆزلىرىنى ئويناتتى.

— ئۇنداقتا رەھمەت سىزگە، ھاياتىمنى قۇتقۇزۇپ قېلىش بىلەن بىرگە يېڭىچە ئادەم بولۇش يولۇمنىمۇ يورۇتۇپ بەردىڭىز. بەكمۇ كۆيۈمچان ھەم مېھرىبان ئىكەنسىز.

ئۇ «پىسخىكىدە» كۇلۇۋەتتى ـ دە، ئەتە ئەتىگەن مېھمانسا-راي ئالدىدا كۆرۈشۈشنى ۋەدە قىلىپ مەن بىلەن خوشلاشتى.

قەلبىمنى چىرمىۋالغان بارلىق غەشلىكلەر كۆتۈرۈلۈپ كەت-كەچكىمۇ، بۇگۈن كېچە بەكمۇ راھەتلىنىپ ئۇخلىدىم. سەھەر ئورنۇمدىن تۇرۇپ يەنە بىر قېتىم يۈيۇنۇپ ئاللاغا توۋا ـ ئىستىغ-پار ۋە شۈكۈر ـ سانا ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن مېھمانخانا ئالدىغا چىقتىم. ساياھەتچىلەرمۇ ھايال بولماي مېھمانسارايدىن چىقتى.

يارىشىملىق سايامەت كىيىمى كىيىۋالغان ئايچىۋەر ئاخىرىدا چىقىپ كەلدى ـ دە، ماڭا ئىللىق تەبەسسۇمى بىلەن سالام بېرىۋېتىپ، مېنى ئەگەشتۇرۇپ مىنىبۇسقا چىقىپ شوپۇرنىڭ يان تەرىپىدىكى ئورۇندۇققا ئورۇنلاشتۇردى. ھايال ئۆتمەي مىنىبۇس قوزغالدى. بىرمەھەل ئورۇنسىز تارتقان ئازابلىرىم، بەختسىزلىكلىرىمگە شاھىت بولغان تۇمانلىق شەھەرنىڭ يىراقلىشىشىغا ئەگىشىپ كۆڭلۈمدىكى غەشلىكلەرمۇ ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلۈپ، يېڭىچە ھاياتقا بولغان ئىنتىلىش تۇيغۇسى قەلب ئېكىنزارىمدا بىخلىنىشقا باشلىدى. شەرق ئۇپقىنى يېرىپ چىققان چوغدەك قىپقىزىل قۇياش بارا ـ بارا يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ ئىللىق نۇرىنى گۈزەل كائىناتقا تەكشى چاچماقتا ئىدى، مىنىبۇس ئىككى تەرىپى چىمەنزارلىققا پۈركەنگەن ئاسفالت يولدا بىر خىل سۈرئەتتە خېلى ئۇزۇن ماڭغاندىن كېيىن ئاچا يول ئېغىزىغا كېلىپ توختىدى. ئايچىۋەرنىڭ: «بۇ يەردە بىرقانچە مىنۇت ئارام ئالىمىز» دېگەن سۆزىنى ئاڭلىغان ساياھەتچىلەر فوتوئاپپاراتلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ مىنىبۇستىن چۈشۈشكە باشلىدى، باشقىلارنىڭ كەينىدىن مەنمۇ چۈشتۇم، يۈزۈمگە ئۇرۇلغان ساپ ھاۋالىق سەلكىن شامالدىن تەنلىرىم يايراپ كەتتى. ئاچا يول ئېغىزىغا زەن سېلىپ قاراپلا بۇ ئەينى ۋاقىتتا مەن توختاپ ئۆتكەن، ھېسسىياتىم «بارسا كېلەر، بارسا كەلمەس» يول دەپ ھۆكۈم قىلغان ئاچا يول ئېغىزىنىڭ دەل ئۆزى ئىدى. بايا كەلگەن ئاسفالت يول بىلەن ئۆز ۋاقتىدا قىياس قىلغان «گۈللىرى ئېچىلىپ، مېۋىلىك دەرەخلىرى سايە تاشلاپ تۇرغان، ئىككى تەرىپىدە قەھۋەخانىلىرى، ھەر خىل كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىدىن ئىبارەت دىل ھۇزۇرلىنىدىغان، كۆز خۇرسەن بولىدىغان، قۇلاققا خۇشياقىدىغان لىقى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى تەل — بەخت يولى» ئىدى، ئەمما نادانلىق ـ ئەقىلسىزلىق بىلەن بىر مەزگىل مېڭىپ كۆرگەن بۇ يول ھازىر ماڭا ھالاكەت يولىدەك تۇيغۇ بېرەتتى. بۇ يولدىن باشقا

كۆز ئالدىمدا تۇرغان ئاچا يولىنىڭ بىرى مەن سەپەرگە ئاتلانغان ئانا يۈرتقا ئاپىرىپ تاشلايتتى؛ يەنە بىرى بارغانسېرى ئېگىز - پەس تاغ قوينىغا كىرىپ كېتىدىغان مېنىڭ قىياسىمدىكى «بارسا كەلمەس يول» ئىدى. ھېسسىياتىم يەنە بىر قېتىم يول تاللاشقا دۇچ كەلدى. مۇشۇ روھىم ھالىتىم، سائىلدەك تۇرقۇم، مۇھىمى، بۇلغانغان جىسمىمنى كۆتۈرۈپ ئانا تۇپراقىقا قەدەم بېسىشنى كۆڭلۈم خالىمىدى. تۇرۇپلا ئەينى ۋاقىتتا كۆڭلۈم مېڭىشنى خالىمىغان، ھېسسىياتىمدىكى «يوللىرىنىڭ باشلىنىشى ئېگىز - پەس، كۆرۈمسىز، مېڭىش قىيىن» بولغان يولغا مېڭىپ بېقىشنى، يەنە بىر قېتىم تەقدىر - قىسمەتلىرىمنى سىناپ بېقىشنى خالاپ قالدىم. بەلكىم مەن ئىزدەۋاتقان، تەلپۈنۈۋاتقان ھەقىقىي بەختكە ئېرىشتۇرىدىغان بەخت يولىنىڭ مۇشۇ بولۇپ قېلىشى ئېھتىماللىققا يېقىن ئىدى. ئايچۈرلەرنىڭ سەپىرىنىڭ قايسى يولدا ئىكەنلىكى ماڭا نامەلۇم بولسىمۇ، ئەمما مەن قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ قالغانىدىم.

— خىيالچان يىگىت، تۇرۇپ كېتىپسىزغۇ ئاچا يول ئېغىر دىدا خىيالغا پېتىپ؟

ئايچۈرنىڭ شوخ ئاۋازىدىن چۆچۈگىنىمچە بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قارىدىم. يارىشىملىق سايادەت شەپكىسىدىن چىقىپ تۇرغان قاپقارا سۇمبۇل چاچلىرى سەلكىن تاغ شامىلىدا تالمۇتال چېچىلىپ تۇرغان، بۇلاقتەك قوي كۆزلىرىدىن بىر خىل تەبەسسۇم جىلۋىلىنىپ تۇرغان ئايچۈر ئارقا تەرىپىمدە ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى. ئويلىغانلىرىمنىڭ ھەممىنى ئۇنىڭغا ئېيتتىم، بۇ ۋاقىتتا ئۆزۈمگە خىلىلا تەمكىن بولۇپ قالغانىدىم.

— ھا ... ھا ... ھا ...— زىل ئاۋازدا كۈلۈپ كەتتى ئۇ.

ئۇنىڭ نېمە سەۋەبتىن كۈلۈۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالماي سوئال نەزىرىدە ئۇنىڭغا قارىدىم.

— سەپىرىمىزنىڭ بىر يولدا بولۇپ قالغىنىغا كۈلۈ-

ۋاتىمەن، — دېدى ئۇ كۈلكىسىنى توختىتىپ، — بۇنىڭدىن كېيىنكى تەقدىر - قىسمەتلىرىڭىزگە يەنە شاھىت بولىدىكەنمەن - دە؟

— سىلەرنىڭ ساياھەت يۆنىلىشىڭلارمۇ شۇ تەرەپتىمۇ؟ — سورىدىم تاغ يولىنى ئىما قىلىپ.

— شۇنداق، بۇ تاغ يولىدا مەنمۇ مېڭىپ باقمىغان، ئەمما ئىشەنچەم كامىلكى، بۇ يول سىز ئويلىغاندەك ھەقىقىي گۈزەل، ساپ مۇھىتقا، كۆركەم مەنزىلگە تۇتۇشىدۇغۇ دەيمەن.

— بىراق سىزگە ئېغىرلىقىم چۈشۈپ قالارمىكىن، — دېدىم خىجىللىق بىلەن.

— ئېغىرلىقىڭىزنى مەن ئەمەس، ماشىنا كۆتۈرىدۇ، — دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، — ياخشى نىيەتكە كەپسىز، ئوغۇل بالا دېگەن ھەرقانچە قىيىنچىلىق تارتسىمۇ كۆزلىگەن نىشانىدىن قايتىماسلىقى كېرەك. يۈرۈڭ، ماڭدۇق ئەمىسە، بىزگە نامەلۇم قىسمەتلەرنى ۋاقتى كەلگەندە كۆرمەمدۇق؟!

مىنىبۇس ئاچا يولدىن قايرىلىپ بارغانسېرى ئېگىزلەپ بارىدىغان يولغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى، پەرىزىمدىكىدەك بۇ يول باشلىنىشىدىلا تۇز، راۋان ئەمەس ئىدى. مىنىبوس ئىككى قاسىنقى تىكەن - چاتقاللار بىلەن ئورالغان يىلان باغرى ساي يولدا چايقىلىپ دېگۈدەك بىرمەھەل ماڭغاندىن كېيىن، قورام تاشلىرى ھېلىلا چۈشۈپ كېتىدىغاندەك تۇرىدىغان، تېگى كۆرۈنمەس ھاڭ ئۈستىدىكى ئەگرى - بۈگرى تاغ - داۋانلارنى ئەگىپ ئۆتۈپ، بارغانسېرى ئېگىزلەپ داۋان چوققىسىغا چىققاندىن كېيىن تەكشىلىككە قاراپ پەسلەشكە باشلىدى. شۇئان كۆز ئالدىمدا تاغ باغرىدىن باشلىنىپ بارغانسېرى تەكشىلىككە قاراپ كېڭىيىپ، چەكسىزلىككە تۇتىشىپ كەتكەن ياپيېشىل چىمەنزارلىققا پۈركەنگەن، ئاسمىنى كۆپكۆك، تۈپرىقى مۇنبەت، دەريا - ئېقىنلىرىدا

ئېقىۋاتقان سۆلىرى سۈپسۈزۈك گۈزەل بىر مەنزىرە نامايان بو-
لۇشقا باشلىدى. ھاياجانلانغانلىقىمدىن بۇرۇلۇپلا ئايچۈەرگە قا-
رىدىم، ئۇمۇ ماڭا ئوخشاش ھېسسىياتتا بولسا كېرەك، ھاياجانغا
تولغان بىر جۈپ بوتا كۆزلىرى كۆز ئالدىمىزدىكى گۈزەل بىپايان
زېمىنغا لەززەتلىنىش ھېسسىياتى بىلەن تىكىلمەكتە ئىدى ...

2006 - يىل ئاپرىل، قاراماي